

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES REVIEW

- >> การสร้างชุดฝึกทักษะที่ตำรา โดยใช้คอมพิวเตอร์กราฟิกออกแบบบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (ชนะพล ยงไสว)
- >> ประเพณีแก้ผ้าจากวัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (ภาณุวัฒน์ สกุสสืบ)
- >> กลวิธีการแปลคำศัพท์เกมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่อง “ดงดวงดาวเกียรติยศ” (รัตน์ภัส มีสุข, บุรินทร์ ศรีสมณวิธ)
- >> กลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปาง (ปิยรัตน์ วงศ์จุมมะสิ, วิไลลักษณ์ พรหมเสน, ปรีเยศ สิกิริสรอง, นงลักษณ์ อานี, นราศักรดี ปิยาเนตร)
- >> แนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ (วลัยลักษณ์ วันไพฑูรย์, ธนวิทย์ บุตรอุดม)
- >> ตำบลบ้านไทย 4 ภาค : การวิเคราะห์แนวคิดประชานิยมไทย (อรทัย สุนจิ)
- >> การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์จีนเรื่อง “ข้านี้แหละองค์หญิงสาม” (ภาวัญญา มัชฌิมดำรง, บุรินทร์ ศรีสมณวิธ)
- >> การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนบนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน (รวีรา จันทรสุริย์, กิตติญา ตัญคำ, อภิชาติ เลิศพนิจอมรกุล, บัณฑิตาญจ ตั้งภากรณ์)
- >> การศึกษาคำเรียกญาติภาษาไทใหญ่ ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ (วิยะดา มีศรี)
- >> การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่ากาแฟองเกษตรกรรายย่อยในภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษา บ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (คงศักดิ์ ตัญสืบ, กนกวรรณ เวชกามา)

วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์
(ISSN 2350 - 9392)

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม- สิงหาคม 2566)

มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (ISSN 2350 - 9392)

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2566)

หน่วยงานรับผิดชอบ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

คณะที่ปรึกษา

อาจารย์ ดร.เสาวรีย์	บุญสา	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา	มูลมา	รองคณบดีฝ่ายวิชาการและประกันคุณภาพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์	อุปสอ	รองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิตยา	มูลปินใจ	รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาและสื่อสารองค์กร
ผู้ช่วยคณบดีทุกคน		

บรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา	มูลมา
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	อาจารย์อัจฉรา	กวางไหม
พิสูจน์อักษร	รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินันต์	รักธรรม
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกวลิณ	จันทะเดช
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิตยา	มูลปินใจ
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตุลาภรณ์	แสนปรน
	อาจารย์ ดร.ทัตพิชา	สกุลสืบ
	อาจารย์ศจีรัตน์	วุฒิสงห์ชัย
	Mr. John Ilines Gary	
	Mr. Richard Lawrence Mann	

ออกแบบวารสาร	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธงชัย	ปันสุข
	รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริกร	อินคำ
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎา	ทองสุข
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลพันธ์	อุปกิจ

เจ้าหน้าที่ประสานงาน/ ออกแบบจัดหน้า	นางสาวเจนจิรา	แก้วมณี
--	---------------	---------

กองบรรณาธิการภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.ชุติกานต์	รักธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐดนัย	ประเทืองบริบูรณ์
รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.นิรันดร์	ภักดี
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเหลือ	ใจมโน
รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญญพันธุ์	พจนะลาวัลย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริกร	อินคำ
รองศาสตราจารย์ ดร.Truong	Thi Hang
รองศาสตราจารย์พรสวรรค์	มณีทอง
รองศาสตราจารย์พฤกษา	เครือแสง
รองศาสตราจารย์วิไลลักษณ์	พรมเสน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกวลิณ	จันทะเดช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษทิพย์	ศิริชัยศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา	ใจมโน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐนรินทร์ เมธีวุฒินันท์ ภาณุภัทรธนวัฒน์	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนกร	สิริสุคันธา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพร	หมูคำ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิตยา	มูลปินใจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษราคัม	อินทสุก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตาญจ	ตั้งภาภรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณตนนท์	เถียรประภากุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญภาษ	สีทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศธร	คำใจหนัก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชฎาภรณ์	ทองแป้น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิวรรณ	มาวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทัย	พานิช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศห์	เศรษฐกร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุประวีณ์	แสงอรุณเฉลิมสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี	ยาดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เหนือขวัญ	บัวเผื่อน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์	อุปสอด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ	อาทิตย์กวิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิ่งแก้ว	ทิศตั้ง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัตติยา	ชัตติยวรา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎา	ทองสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนมธันธ์	สุวรรณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยเนตร	ชนกคุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐพงษ์	คันธรส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนพงษ์	ลมอ่อน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทยา	สมสรวย

กองบรรณาธิการภายใน(ต่อ)	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประหยัด	ช่วยงาน
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประชุม	บุญน้อม
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปวีณา	งามประภาสม
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัชดาพร	หวลอารมณ์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิเชิต	ทวีกุล
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์วราภรณ์	ภูมิสี
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรชัย	เต็งรัตนล้อม
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริรัตน์	วาวแวว
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญธิชา	รุ่งแสง
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัมฤตา	สารธิวงศ์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์อาระดา	พุ่มไพศาลชัย
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์นภาพรรณ	เนตรประดิษฐ์
	อาจารย์ ดร.สุกัญญา	แซ่โก

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ธเนศวร์	เจริญเมือง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนัส	สุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์	วิทยศักดิ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์	สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ชวน	เพชรแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ	กิติเรียงลาภ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล	หนิมพานิช	มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี	ประกิตนันทการ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย	ปิฎกรัษต์	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา	สังขพันธ์านนท์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวิทย์	บุตรอุดม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา	วรรณกิตร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์	ศรีสมถวิล	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์	สายแสง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา	รุ่งเรือง	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชา	มารี เคน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์	วิวัฒน์เศรษฐ์	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรนิษฐ์	ศรีจอมทอง	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รองศาสตราจารย์ ดร.รงค์กร	อนันตสานต์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.รติพร	ถึงฝั่ง	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ	เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์	วงศ์ทองดี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก (ต่อ)

รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ	แสงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร	คงศิริรัตน์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์	กังวล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รองศาสตราจารย์ ดร.สายฝน	สุเอียนทรเมธี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.อดิพร	เกิดเรือง	มหาวิทยาลัยชินวัตร
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์	โพธิ์ปั้น	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์	เอี่ยมหน่อ	สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย
รองศาสตราจารย์ ดร.เอกฉัท	จารุเมธีชน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ขนิษฐา	จิชนะกุล	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์จินตนา	พุทธเมตตา	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
รองศาสตราจารย์ประกายศรี	ศรีรุ่งเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
รองศาสตราจารย์พดุงศักดิ์	คชสำโรง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์สนิท	สัตโยภาส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์โอฬาร	รัตนภักดี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ	ชยางคกุล	มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังสดาล	กนกหงษ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ	กิจชาลรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระพงศ์	เรืองกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด	อินทจามรรักษ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์	เผือกสม	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ	อัมสำราญ	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรศ	อัมโร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติ	ปัญญาอินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวลนภา	จุลสิทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาวิณ	พรมใจสา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ	เดชะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์	ด่านประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์	กำพล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนิดา	จารย์อุปการะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณิดา	ถึงแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พศุทธิ์	ลาสุขะ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ	ยะบุญธง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวเรศ	ธาราวุฒิ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก (ต่อ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยอดพล	เทพสิทธิธา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งภัสสรณ์	ศรัทธาธนพัฒน์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรขา	อริญวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลาวัณย์	สังขพันธ์านนท์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรวิชัย	ปิยนนทศิลป์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา	เจียพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ	บุรณะชาติ	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสภา	อำนวยรัตน์	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรดา	กาลวิบูลย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวภาคย์	กัลยาณมิตร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สหทัยา	สิทธิวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.องอาจ	อินทนิเวศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาภากร	โพธิ์ดง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ	เกษมผลกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุไรวรรณ	หาญวงศ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กมลฉัตร	กล่อมอิม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จินดารัตน์	เดอ เวชาวเวอร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยณรงค์	อริยะประเสริฐ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์	สมิทธิธรรม	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดารารัตน์	คำเป็ง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพวรรณ	ธรรมสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภชัย	ติ้วชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมพร	เกษรสุวรรณ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.เกรียงไกร	เกิดศิริ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.กรวรรณ	สังขกร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ธัญญา	จันทร์ตรง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
อาจารย์ ดร.นริศ	ไพเจริญ	มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับ

รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวิทย์	บุตรอุดม
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา	วรรณกิตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์	ศรีสมถวิล
รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา	รุ่งเรือง
รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชา	มารี เคน
รองศาสตราจารย์ชนิษฐา	จิชนะกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังสะดาล	กนกหงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ	กิจชาลรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด	อินทจามรรักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิตี	ปัญญาอินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาวัน	พรมใจสา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณิดา	ถึงแสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา	เจียพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สหทัยา	สิทธิวิเศษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษทิพย์	ศิริชัยศิลป์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิตยา	มูลปิ่นใจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตกาญจ	ตั้งภากรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศห์	เศรษฐกร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริรัตน์	วาวแวว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัฐพงษ์	คันธรส

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
119 หมู่ 9 ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52100
เบอร์โทรศัพท์ 054-316154 E-mail: hmjournal.lpru@gmail.com

วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์

Faculty of Humanities and Social Sciences Review

กำหนดออกปีละ 3 ฉบับ

เดือน มกราคม - เมษายน

เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม

เดือน กันยายน - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและงานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนการค้นคว้า และวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางให้นักวิชาการนักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในสาขาวิชาดังกล่าว โดยวารสารมีขอบเขตเนื้อหาทางวิชาการในสาขาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ปรัชญา สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ การพัฒนาชุมชน ดนตรี ศิลปะ ออกแบบประยุกต์ศิลป์ นิติศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และรัฐศาสตร์

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจเสนอบทความลงวารสาร

กองบรรณาธิการพิจารณาบทความ 3 ประเภท ดังนี้

1. บทความ (Article) แบ่งเป็น

1.1. บทความทางวิชาการ หมายถึง งานเขียนซึ่งเป็นเรื่องที่นำเสนอและอยู่ในกรอบเนื้อหาที่กำหนด ต้องมีการอ้างอิงตามหลักวิชาการ

1.2. บทความวิจัย หมายถึง การนำเสนอผลการวิจัยที่ได้มีการศึกษาค้นคว้าตามหลักทางวิชาการวิจัย แต่ต้องนำมาปรับเพื่อนำเสนอในรูปแบบบทความที่ง่ายต่อการอ่านและทำความเข้าใจ

2. บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) หมายถึงบทความที่วิพากษ์ วิจารณ์เนื้อหาสาระ คุณค่า ของหนังสือหรือบทความโดยบทวิจารณ์หนังสือ จะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือ ได้แก่ ชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ครั้งที่พิมพ์ จำนวนหน้า ให้ชัดเจนด้วย

3. บทความปริทัศน์ (Review Article) หมายถึง งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (state of the art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้ามีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย

หลักเกณฑ์การนำเสนอบทความวิชาการหรือบทความงานวิจัยเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

1. กองบรรณาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาบทความ โดยจะทำการคัดเลือกตามเกณฑ์ ต่อไปนี้

1.1) ใช้ภาษาอย่างเหมาะสม มีโครงสร้างของบทความที่ถูกต้องตามหลักการเขียน

1.2) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสม มีการอ้างอิงและสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่

1.3) บทความที่ได้รับการตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน

2. บทความที่ส่งมาให้พิจารณา จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่หรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาในวารสารใด
3. บทความวิจัยและบทความวิชาการ ต้องมีส่วนประกอบดังนี้
 - 3.1) ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และชื่อผู้เขียนทุกคน
 - 3.2) บทคัดย่อภาษาไทยมีความยาวไม่เกิน 300 คำ และบทคัดย่อภาษาอังกฤษมีความยาวไม่เกิน 300 คำ ต้องเป็นบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่มีความถูกต้องตามหลักโครงสร้างและไวยากรณ์ของภาษาอังกฤษ
 - 3.3) คุณวุฒิสูงสุด ตำแหน่งการทำงาน และหน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนทุกคนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 3.4) คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 3.5) เนื้อหาของบทความวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ บทนำ วัตถุประสงค์ สมมติฐานในการวิจัย (ถ้ามี) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ การทบทวนวรรณกรรมหรืองานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี) ระเบียบวิธีการวิจัย กรอบแนวความคิดการวิจัย ผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง ทั้งในเนื้อเรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ
 - 3.6) เนื้อหาของบทความวิชาการ ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ บทนำ วัตถุประสงค์ ส่วนอภิปราย ตัวบท บทสรุป และเอกสารอ้างอิง ทั้งในเนื้อเรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ
4. ต้นฉบับต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ขนาด A4 พร้อมบันทึกไฟล์บทความที่อยู่ในรูปแบบ word processor (นามสกุล *.doc หรือ *.docx)
5. บทความวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ต้องประกอบด้วยชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ สถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ และจำนวนหน้าของหนังสือ โดยผู้ปริทัศน์สามารถเขียนด้วยความยาวไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ A4 พร้อมบันทึกไฟล์บทความที่อยู่ในรูปแบบ word processor (นามสกุล *.doc หรือ *.docx)
6. การอ้างอิง ให้ใช้รูปแบบ APA (6th edition) เป็นมาตรฐาน สามารถค้นหาวิธีการเขียนเอกสารอ้างอิง ที่ถูกต้องเพิ่มเติมได้จากเว็บไซต์ APA <http://www.apastyle.org>
7. บรรณานุกรม เริ่มด้วยบรรณานุกรมภาษาไทย แล้วตามด้วยบรรณานุกรมภาษาอังกฤษและเรียงตามลำดับตัวอักษร
8. จัดส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ <http://www.human.lpru.ac.th/husocojs/index.php/HUSOCReview> หรืออีเมล hmjournal.lpru@gmail.com

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้การอ้างอิงระบบนามปี มีข้อกำหนดดังนี้
 - 1.1 หากชื่อผู้แต่งอยู่หน้าข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)
 - 1.2 หากชื่อผู้แต่งอยู่ท้ายข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ (ชื่อผู้แต่ง, ปีพิมพ์)
 - 1) กรณีผู้แต่ง 1 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียน, ปีพิมพ์)
 - 2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1 และชื่อที่ 2, ปีพิมพ์)

3) กรณีผู้แต่ง 3-5 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1, ชื่อที่ 2, ชื่อที่ 3, ปีพิมพ์)

4) กรณีผู้แต่งมากกว่า 5 คน ครั้งแรกให้เขียนชื่อผู้เขียนทั้งหมด และครั้งต่อไปให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียนคนที่ 1 และคณะ, ปีพิมพ์) หรือ (last name of 1st author et al, publish year)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ ให้ใช้รูปแบบ APA เวอร์ชัน 6 (ดูเพิ่มเติมที่ <http://www.apastyle.org/>)

มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (ISSN 2350 - 9392)

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม- สิงหาคม 2566)

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่สองของปี พ.ศ. 2566 โดยบทความที่นำมาเผยแพร่ครั้งนี้ มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์และศิลป์ทางสังคมและภาษา ที่ผ่านการอ่านและประเมินบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญตามศาสตร์จากหลากหลายสถาบัน โดยนำเสนอในรูปแบบของบทความวิจัย จำนวน 10 บทความ ประกอบด้วย 1) การสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์ โดยการใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ 2) ประเพณีแก้มือนาจากวัดพระธาตูลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 3) กลวิธีการแปลคำศัพท์เกมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายได้ภาพซีรีส์เรื่อง “จุดดวงดาวเกียรตินิยม” 4) กลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปาง 5) แนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ 6) ตำนานพื้นบ้านไทย 4 ภาค : การวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตย 7) การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายได้ภาพซีรีส์เรื่อง “ข้านี้แหละองค์หญิงสาม” 8) การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนบนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน 9) การศึกษาคำเรียกญาติภาษาไทใหญ่ ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ และ 10) การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่ากาแฟของเกษตรกรรายย่อยในภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษาบ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

ในนามของกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ขอขอบคุณผู้ประพันธ์ทุกท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกที่ให้ข้อเสนอแนะเพื่อความสำเร็จของบทความ ขอขอบคุณทุกฝ่ายที่ได้สนับสนุนให้วารสารฉบับนี้สำเร็จตามเป้าหมาย รวมถึงสมาชิกรวบรวมและผู้อ่านทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจและติดตามวารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์มาอย่างต่อเนื่อง พบกันใหม่ในฉบับปีที่ 11 ฉบับที่ 3

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา มุลมา

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและการประกันคุณภาพการศึกษา : บรรณาธิการ

มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (ISSN 2350 - 9392)

ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม- สิงหาคม 2566)

สารบัญ

บทความวิจัย :	หน้า
การสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์ โดยการใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊ส ในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ชนะพล ยงไสว	1-15
ประเพณีแก้มือนาจากวัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ภาณุวัฒน์ สกุสสีบ	16-30
กลวิธีการแปลคำศัพท์เกมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายได้ภาพซีรีส์เรื่อง “จุดดวงดาวเกียรติยศ” รัตม์ภัส มีสุข, บุรินทร์ ศรีสมถวิล	31-50
กลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปาง ปิยรัตน์ วงศ์จุมมะลิ, วิไลลักษณ์ พรหมเสน, ปรีเยศ สิทธิสรวง, นงลักษณ์ อานี, นราศักดิ์ ปิยาเนตร	51-63
แนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงาน ในจังหวัดบึงกาฬ วลัยลักษณ์ วันโพนทอง, ธนวิทย์ บุตรอุดม	64-76
ตำนานพื้นบ้านไทย 4 ภาค : การวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตย อรรถัย สุขจีระ	77-94

การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนจีนเป็นภาษาไทย ในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์จีนเรื่อง “ข้านี้แหละองค์หญิงสาม” ภาวัญญา มัชฌิมดำรง, บุรินทร์ ศรีสมถวิล	95-114
การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนบนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน ธีวรา จันทรสूरีย์, กิตติญา ต๋วยคำ, อภิชาติ เลิศพินิจอมรกุล, บัณฑิตกาญจ ตั้งภากรณ์	115-132
การศึกษาคำเรียกญาติภาษาไทยใหญ่ ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ วิยะดา มีศรี	133-149
การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่ากาแฟของเกษตรกรรายย่อยในภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษา บ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง คงศักดิ์ ต๋วยสืบ, กนกวรรณ เวชกามา	150-166

การสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์ โดยการใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษา
โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

The Set Design of Guitar Skill Practices Using Chord Inversions
on the Basic Blues Jazz Song in Higher Education
by a Cooperative Learning Method

ชนะพล ยงไสว¹ | Chanapol Yongsawai¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยการใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊ส ในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่มประชากร ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาดนตรี ชั้นปีที่ 3 เครื่องดนตรีเอกกีตาร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ทั้งหมดจำนวน 19 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงให้เหลือจำนวน 9 คน ผ่านบททดสอบก่อนเรียนผลคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 เพื่อจัดกลุ่มผู้เข้าร่วมวิจัยกลุ่มละ 3 คน จำนวน 3 กลุ่ม โดยความสามารถ นักศึกษาเก่ง 1 คน ปานกลาง 1 คน และอ่อน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบฝึกทักษะ 2) เอกสารประกอบแบบฝึกทักษะ 3) ใบความรู้ 4) แอ็กคอร์ดชาร์ต 5) แบบทดสอบก่อนเรียน 6) แบบทดสอบระหว่างเรียน 7) และแบบทดสอบหลังเรียน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยการใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือในระดับอุดมศึกษา เกณฑ์ประสิทธิภาพผลโดยรวมได้เท่ากับ 83.11/82.71 สูงมากกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ 80/80 เป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัย เนื่องจาก เนื้อหาภายในแบบฝึกทักษะจัดทำเป็นฉบับภาษาไทย มีคำอธิบายวิธีการฝึกผ่านแบบฝึกหัดที่มีลำดับขั้นตอนการฝึกปฏิบัติและแบ่งบทบาทหน้าที่ในกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างชัดเจน ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้เกิดความเข้าใจเรื่องเสียงประสานและเกิดทักษะการจับคอร์ดพลิกกลับทุกประเภทจากแบบฝึกทักษะผ่านการทำกิจกรรมภายในกลุ่มการเรียนรู้

คำสำคัญ: แบบฝึกทักษะ, คอร์ดพลิกกลับ, เพลงบลูส์แจ๊ส, การเรียนรู้แบบร่วมมือ

¹นักศึกษา /หลักสูตรดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต /วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยพายัพ / E-mail: junechanapol@gmail.com

Abstract

The purposes of this research aimed to develop and determine the effectiveness of a set of guitar skill practices designed using chord inversions on blues-jazz songs in higher education by a cooperative learning method. The research samples consisted of 9 students from an overall of 19 third year music students majoring in guitar, the Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University. The samples were selected by using a purposive sampling method among students who passed the pre-test with a score of not less than 60 percent to group students with different abilities from weak to strong in a group of 3. There were 3 groups in total. The research instruments include: 1) skill practices 2) documents for skill practices 3) worksheets 4) backing tracks 5) pre-test 6) in-class test and 7) post-test. The data were collected and analyzed by using percentage, mean, and standard deviation.

The results of the study found that the efficiency of the set design of guitar skill practices using chord inversions on Blues Jazz Song in higher education by a cooperative learning method was totally 83.11/82.71, which was higher than the set criteria of 80/80 according to the research hypothesis. Besides, the contents of skill practices were developed in Thai including descriptions in stepwise practices and a role of each student in the group were clearly indicated. Consequently, the students acquired the knowledge of chords and skill to be able to utilize all kinds of chord inversions from the set of practices through the group activities of cooperative learning.

Keywords: Skill Practices, Chord Inversions, Blues Jazz Song, Cooperative Learning

บทนำ

คอร์ดพลิกกลับ (Chord Inversions) เป็นหนึ่งในองค์ความรู้ที่สำคัญในรายวิชาทฤษฎีดนตรีตะวันตก หมายถึง การนำสมาชิกตัวโน้ตที่เป็นองค์ประกอบโครงสร้างหลักของ ทริแอดคอร์ด (Triad Chord) หรือ เซเวนคอร์ด (Seventh Chord) มาจัดเรียงลำดับโน้ตในคอร์ดใหม่โดยเปลี่ยนฐานตัวโน้ตเริ่มต้น (Root Note) ทำให้คอร์ดมีสีสันทันที่แตกต่างจากคอร์ดที่จัดเรียงแบบพื้นฐาน เพื่อทำให้เกิดเสียงโน้ตตัวนำ (Voice Leading) เพื่อกำหนดเสียงโน้ตสำคัญในคอร์ดกำหนดเป็นตัวนำและเคลื่อนที่ไปในลักษณะตามลำดับขั้น (Stepwise) ทำให้แต่ละคอร์ดเคลื่อนที่ด้วยความต่อเนื่องกลมกลืนไม่เกิดการกระโดดของโน้ตในคอร์ด เนื่องจากเสียงโน้ตร่วมระหว่างคอร์ด (Common Tone) ตามรูปแบบการพลิกกลับที่เปลี่ยนไป ดังนั้นเรื่องคอร์ดพลิกกลับจึงเป็นเนื้อหาความรู้ที่สำคัญสำหรับผู้ศึกษาดนตรีที่ควรศึกษาทำความเข้าใจโครงสร้าง และฝึกฝนวิธีการจับคอร์ดพลิกกลับจน

เกิดทักษะความชำนาญเพื่อสร้างทางเลือกสำหรับการบรรเลง อีกทั้งสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในรูปแบบบทเพลงปัจจุบันได้อย่างสมบูรณ์แบบ

จากประสบการณ์การสอนวิชากีตาร์ของผู้วิจัยพบว่า นักศึกษาที่เรียนวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรีกีตาร์ในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจับคอร์ดในรูปแบบที่หลากหลาย สามารถปฏิบัติได้เฉพาะการจับแต่ละประเภทคอร์ดได้เพียงรูปแบบพื้นฐาน (Root Position) ทำให้สีสันของคอร์ดน้อย เนื่องจากการเคลื่อนที่ของนิ้วทำนองเสียงประสานของคอร์ดนั้นเกิดขึ้นเพียงทิศทางเดียว ทำให้เสียงประสานของทางเดินคอร์ดในบทเพลงหยุดค้างอยู่ตำแหน่งเดิม และโน้ตเสียงประสานในคอร์ดเกิดการกระโดดระหว่างเชื่อมต่อของคอร์ด (Skip Step) ทำให้การบรรเลงคอร์ดในบทเพลงขาดความต่อเนื่องไม่เกิดความกลมกลืน นอกจากนี้ปริมาณของเอกสาร ตำรา และหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการฝึกคอร์ดพลิกกลับโดยการนำบทเพลงบลูส์แจ๊สมาเป็นแนวทางนั้นยังมีปริมาณน้อย ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรสอดแทรกเนื้อหาการเรียนการสอนคอร์ดพลิกกลับเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าการฝึกทักษะคอร์ดพลิกกลับ ในเบื้องต้นนี้จะสร้างพื้นฐานให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจเรื่องเสียงประสานและได้รับทักษะการจับคอร์ดพลิกกลับทุกประเภทจากแบบฝึกทักษะนำไปประยุกต์ใช้บนทางเดินคอร์ดอื่นๆที่แตกต่างได้

รูปแบบการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติกีตาร์ในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ ผู้สอนมักนิยมใช้รูปแบบการสอนโดยวิธีการบรรยายรายละเอียดหัวข้อรายวิชาและสาธิตวิธีผ่านการปฏิบัติ จากนั้นจึงให้ผู้เรียนฝึกทักษะตามตัวอย่าง พร้อมทั้งมอบหมายแบบฝึกหัดให้แก่ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพื่อประเมินและสังเกตพัฒนาการในสัปดาห์ถัดไป จากรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวพบว่า ผู้เรียนเกิดปัญหาในด้านการปฏิบัติเครื่องดนตรีมีพัฒนาการที่ล่าช้าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด สลาบิน (Slavin) เดวิด จอห์นสัน (David Johnson) และร็อบเจอร์ จอห์นสัน (Roger Johnson) ได้กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนทั่วไป มักจะไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ส่วนใหญ่มุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน (ทศนา แคมมณี, 2560, น. 98) จากสาเหตุที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดจัดรูปแบบการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติกีตาร์ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) นำมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแทนการสอนแบบรายบุคคล มุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันโดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ในแต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกัน โดยกำหนดหน้าที่ให้แต่ละบุคคลในกลุ่มให้เกิดส่วนร่วมในการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจทำกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือกันภายในกลุ่มการเรียนรู้ตามที่ กานต์ เศรษฐกร (2561, น. 1) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนส่วนใหญ่ในยุคปัจจุบันเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเกิดประสบการณ์การทำกิจกรรมจากวิธีการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่ารูปแบบวิธีการสอนทั่วไปทำให้ให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ดังนั้น การเรียนรู้แบบร่วมมือจึงเป็นวิธีการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ออกแบบสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์เรื่องคอร์ดพลิกกลับ โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อทดสอบใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาทักษะเรื่องคอร์ดพลิกกลับให้แก่ผู้เรียน ดังที่ ประภาพร ถิ่นอ่อน (2553, น. 28) กล่าวว่า แบบฝึกทักษะ หมายถึงสื่อการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น โดยกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติในแบบฝึกนั้นจะครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนไปแล้ว ทำให้นักเรียนมีความรู้และทักษะมากขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนการสร้างแบบฝึกทักษะ กำหนดจุดประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและทักษะที่ต้องการพัฒนา นำมาประยุกต์ใช้กับวิชาดนตรี ดังที่ อุษณีย์ เสือจันทร์ (2553, น.22) กล่าวว่า การสร้างแบบฝึกทักษะ ต้องมีจุดมุ่งหมายในการฝึก กำหนดกรอบการสร้างแบบฝึก ลงมือเขียนแบบฝึกแต่ละชุดลำดับเนื้อหาเริ่มจากง่ายไปหายากและมีเอกสารประกอบ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำหลักการข้างต้นมาประยุกต์ใช้สร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบเป็นกลุ่ม และวัชร สโฬสพรหม (2556, น.33) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือคือการเรียนรู้แบบกลุ่มย่อยมีสมาชิกกลุ่มละ 3-4 คน สมาชิกกลุ่มมีความสามารถในการเรียนต่างกัน สมาชิกในกลุ่มรับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับการสอน และช่วยเพื่อนสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกันคือเป้าหมายของกลุ่ม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สร้างชุดฝึกทักษะเรื่องคอร์ดพลิกกลับโดยผ่านกระบวนการสร้างแบบฝึกทักษะ โดยการหาข้อมูลสร้างเป็นแบบฝึกหัดขึ้นและเรียบเรียงการฝึกทักษะตามขั้นตอน จากนั้นนำแบบฝึกมอให้ผู้ใช้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาเพื่อนำไปใช้เพื่อประเมินแบบฝึกทักษะที่สร้างขึ้น

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดในการสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊ส ในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบเป็นกลุ่ม เพื่อเสริมทักษะเรื่องการใช้คอร์ดพลิกกลับ จัดทำเป็นฉบับภาษาไทย มีคำอธิบายวิธีการฝึกผ่านแบบฝึกหัดที่มีลำดับขั้นตอนการฝึกปฏิบัติชัดเจนเข้าใจง่าย อีกทั้งนำมาประยุกต์ใช้เป็นบทฝึกเสริมใช้เรียนร่วมกับรายวิชาทฤษฎีดนตรีตะวันตก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องเสียงประสานของคอร์ดและรูปแบบการจับคอร์ดที่หลากหลาย เพื่อเป็นประโยชน์ทางการศึกษาด้านดนตรีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์เรื่องการใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊ส โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของชุดเสริมทักษะเพื่อพัฒนาทักษะด้วยคอร์ดพลิกกลับ โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คอร์ดดรอปทู (Drop Two Chord) หมายถึง ลักษณะการจับคอร์ดกีตาร์อีกรูปแบบหนึ่ง โดยใช้หลักการจับคอร์ดของเปียโนนำมาจัดเรียงลำดับของตัวโน้ตในคอร์ดขึ้นใหม่แล้วจึงกดตัวโน้ตในคอร์ดตามหลักการดรอปทูจนครบเพื่อปรับให้เกิดความเหมาะสมกับการจับคอร์ดบนกีตาร์ ดังนี้ 1-5-7-3, 3-7-1-5, 5-1-3-7, 7-3-5-1

2. บทเพลงบลูส์แจ๊ส (Blues Jazz Song) หมายถึง เพลงในอัตราจังหวะ 4/4 ใน 1 วรรคมีทั้งหมดจำนวน 12 ห้องเพลงแบ่งลักษณะรูปแบบประโยคเพลงได้ดังนี้ ห้องที่ 1-4 ประโยคคำถาม ห้องที่ 5-8 ประโยคคำตอบ และห้องที่ 9-12 ประโยคสรุป

3. การเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดกลุ่มกิจกรรมขนาดเล็กจำนวน 3-4 คน ในแต่ละกลุ่มการเรียนรู้ ประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันร่วมกันทำกิจกรรมตามเนื้อหาของการเรียนรู้ตามที่คุณวิจัยกำหนดไว้ ในขณะทำกิจกรรม ผู้เรียนจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกิจกรรมกลุ่ม

สมมุติฐานการวิจัย

ชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับในบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด 80/80

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ นักศึกษาสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เครื่องดนตรีเอกกีตาร์ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 9 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เรียนผ่านบททดสอบก่อนเรียนผลคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ชุดฝึกทักษะกีตาร์ โดยใช้คอร์ดพลิกกลับในบทเพลงบลูส์แจ๊ส ในระดับอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ชุดฝึกทักษะกีตาร์ โดยใช้คอร์ดพลิกกลับในบทเพลงบลูส์แจ๊ส ในระดับอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ประกอบด้วย

3.1.1 แบบฝึกทักษะ

3.1.2 เอกสารประกอบแบบฝึกทักษะ

3.1.3 ใบความรู้

3.1.4 แบบฝึกทักษะ

3.1.5 แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบระหว่างเรียน และหลังเรียน

4. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

4.1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเตรียมการสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์ โดยการใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊ส ในระดับอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

4.1.1 ศึกษารายละเอียดทฤษฎีดนตรีที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเรื่องคอร์ดพลิกกลับ

4.1.2 ศึกษาหลักการเกี่ยวกับการจับคอร์ดพลิกกลับแบบดรอปปู

4.1.3 ศึกษาโครงสร้างการดำเนินคอร์ดบทเพลงบลูส์แบบดั้งเดิมและแบบบลูส์แจ๊ส

4.1.4 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมแบบกลุ่มโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

4.2 การสร้างเครื่องมือ ชุดฝึกทักษะกีตาร์ โดยการใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊ส ในระดับอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนี้

4.2.1 สร้างชุดฝึกทักษะเรื่องคอร์ดพลิกกลับแบบดรอปปูบนบทเพลงบลูส์แจ๊ส

4.2.5 จัดทำแบบฝึกทักษะท้ายบทเพื่อวัดความเข้าใจและวัดทักษะของผู้เรียนหลังจากการเรียนการสอน

4.2.3 สร้างสื่อประกอบการสอนดังต่อไปนี้ แอปพลิเคชัน เอกสารการเรียนรู้ แบบทดสอบระหว่างเรียน และแบบทดสอบหลังเรียน

4.3 การตรวจสอบคุณภาพของบทชุดฝึกทักษะและการวัดผลโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ดังนี้

1. อาจารย์ หัตยา เอ็มเนอร์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยพายัพ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีและอาจารย์สอนทฤษฎีดนตรี 2. อาจารย์ ธเนศ วงศ์สิงห์ อาจารย์พิเศษประจำ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์มหาวิทยาลัยพายัพ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีและอาจารย์สอนกีตาร์ 3. อาจารย์ จารุวัฒน์ กิตติสิทธิ์ อาจารย์พิเศษประจำวิทยาลัยดุริยางคศิลป์มหาวิทยาลัยพายัพ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีและอาจารย์สอนกีตาร์เบส หลังจากนั้นนำเครื่องมือวิจัยที่ผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence)

4.4 นำแบบฝึกไปทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลองกับบุคคลทั่วไปที่ลงเรียนกีตาร์ส่วนตัวกับผู้วิจัยซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำบทเรียนไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

4.5 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล กันยายน 2565 - ตุลาคม 2565

5. การนำบทเรียนไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การนำชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยการใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือไปใช้จริงกับนักศึกษาเอกกีตาร์ประชาณิมที่ผ่านการเรียนรายวิชา MUS 1101 และ MUS 2334 ผ่านการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 9 คน ประกอบไปด้วยการจัดการเรียนการสอนจำนวน 8 คาบ คาบเรียนละ 90 นาที ดังนี้

5.1 คาบที่ 1 การอ่านแผนภาพการกดคอร์ด และวิธีการใช้บรรเลงแบบกลุ่ม

5.2 คาบที่ 2 การดำเนินคอร์ด ii-V-I โครงสร้างเพลงบลูส์แบบดั้งเดิม และ เพลงบลูส์แจ๊ส

5.3 คาบที่ 3 ประเภทคอร์ด ดอมีแนนท์เซเวน ไมเนอร์เซเวน และ ดิมีนิชท์เซเวน

- 5.4 คาบที่ 4 คอร์ดรูปพื้นฐาน
- 5.5 คาบที่ 5 คอร์ดพลิกกลับชั้นที่หนึ่ง
- 5.6 คาบที่ 6 คอร์ดพลิกกลับชั้นที่สอง
- 5.7 คาบที่ 7 คอร์ดพลิกกลับชั้นที่สาม
- 5.8 คาบที่ 8 การเชื่อมต่อคอร์ดพลิกกลับทุกประเภท

6. วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

งานวิจัยชิ้นนี้นำแนวคิดวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือมาประยุกต์ใช้จัดกลุ่มทำกิจกรรม ประกอบด้วย กำหนดให้จำนวนสมาชิกผู้เรียนคละระดับความสามารถ 3 คนต่อ 1 กลุ่ม แบ่งบทบาทหน้าที่การบรรเลงแบ่งออกเป็น 3 ตำแหน่ง ได้แก่ Guitar 1 Guitar 2 และ Guitar 3 ปฏิบัติพร้อมกันในส่วนที่ตนเองได้รับมอบหมายตามลำดับการดำเนินคอร์สบทเพลงบลูส์แจ๊ส ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงวิธีการแบ่งหน้าที่การปฏิบัติ

ผู้ปฏิบัติคนที่	ตำแหน่งและรอบการปฏิบัติ		
	รอบที่ 1	รอบที่ 2	รอบที่ 3
	ปฏิบัติส่วนที่	ปฏิบัติส่วนที่	ปฏิบัติส่วนที่
Guitar 1	1	3	2
Guitar 2	2	1	3
Guitar 3	3	2	1

ภาพที่ 1 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะในงานวิจัย

7. การวัดและการประเมินผล

ตารางที่ 1 แสดงวิธีการวัดและประเมินผล

วิธีการวัดผล	เครื่องมือใช้ในการประเมินผล
การทดสอบ	แบบฝึกการปฏิบัติระหว่างคาบเรียน
การให้คะแนน	แบบประเมินระหว่างเรียนเพื่อรวบรวมคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบ
การสังเกต	แบบรายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนน และ บันทึกข้อเสนอแนะ

8.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้หลักการหาประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ 80/80 โดย 80 แรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยร้อยละ 80 ของคะแนนระหว่างเรียน เพื่อทราบค่าความสามารถของกระบวนการเรียนรู้ผ่านแบบฝึกทักษะโดยใช้แบบทดสอบ และ 80 หลัง หมายถึงค่าเฉลี่ยร้อยละ 80 ของคะแนนหลังเรียนซึ่งถือว่าเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านแบบฝึกทักษะโดยใช้การสอบปฏิบัติ

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างเครื่องมือวิจัย

1.1 เครื่องมือในการวิจัย

ชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ประกอบไปด้วยเนื้อการเรียนรู้ ดังนี้

- 1.1.1 เพลงบลูส์แบบดั้งเดิม และเซเวนคอร์ดรูปพื้นฐาน
- 1.1.2 คอร์ด ii-V-I และ ดิมินิชเซเวนคอร์ด
- 1.1.3 เซเวนคอร์ดพลิกกลับขั้นที่หนึ่ง
- 1.1.4 การเชื่อมต่อคอร์ดรูปพื้นฐาน และ เซเวนคอร์ดพลิกกลับขั้นที่หนึ่ง
- 1.1.5 เซเวนคอร์ดพลิกกลับขั้นที่สอง
- 1.1.6 เซเวนคอร์ดรูปพลิกกลับขั้นที่สาม
- 1.1.7 การเชื่อมต่อเซเวนคอร์ดพลิกกลับขั้นที่สอง และเซเวนคอร์ดพลิกกลับขั้นที่สาม
- 1.1.8 การเชื่อมต่อคอร์ดทุกรูปแบบการพลิกกลับ

1.2. คุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ผลจากการตรวจสอบหาค่า IOC ได้เท่ากับ 1.00 หมายถึงเครื่องมือมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและมีความเหมาะสม ที่นำไปใช้ในการพัฒนาเสริมทักษะผู้เรียนตามคุณภาพที่ปรากฏดังตาราง

ตารางที่ 2 แสดงผลของการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ประเด็นการประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	การแปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1. มีความเหมาะสมกับวิธีการเรียน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
2. สามารถประเมินผลได้จริง	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
3. เนื้อหาแต่ละหมวดมีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
4. เนื้อหามีความเหมาะสมกับระยะเวลาที่ใช้ดำเนิน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
5. การจัดเรียงเนื้อหามีความสัมพันธ์และเป็นลำดับขั้นตอน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
6. เรียงลำดับกิจกรรมได้เหมาะสม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
7. สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา และระยะเวลา	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
8. สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
9. สามารถใช้วัดความรู้ของผู้เรียนได้	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
ค่าเฉลี่ย					1.00	ใช้ได้

2. ผลการทดสอบระหว่างเรียน

ผลการวิจัยพบว่าคะแนนทดสอบระหว่างเรียนของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 คน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 83.11 โดยผลการทำแบบฝึกทักษะครั้งที่ 3 ได้ผลค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 86.66 และผลการทำแบบฝึกทักษะครั้งที่ 1 ได้ค่าประสิทธิภาพต่ำที่สุด คือ 80.44 อธิบายได้ว่า การสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80.00

ตารางที่ 3 แสดงผลจากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน

คะแนนทดสอบระหว่างเรียน (25)	ผู้เรียนคนที่									รวม	เฉลี่ยร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
ครั้งที่ 1	24	20	19	23	20	18	24	17	16	181	80.44
ครั้งที่ 2	25	21	18	24	19	18	24	18	18	185	82.22
ครั้งที่ 3	24	21	21	25	21	22	25	19	17	195	86.66
คะแนนรวม (75)	73	62	58	72	60	58	73	54	51	561	83.11
เฉลี่ยร้อยละ	97.33	82.66	77.33	96	80	77.33	97.33	72	68	83.11	83.11

3. ผลการทดสอบหลังเรียน

ผลการวิจัยพบว่าคะแนนทดสอบหลังเรียนจากผู้วิจัยและคณะกรรมการของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 คน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 82.71 อธิบายได้ว่า การสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ตารางที่ 4 แสดงผลจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน

คะแนนทดสอบหลังเรียน (15)	ผู้เรียนคนที่									รวม	เฉลี่ยร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
ผู้วิจัย	15	13	14	15	14	13	14	13	6	117	86.66
กรรมการท่านที่ 1	13	13	15	15	14	12	15	9	5	111	82.22
กรรมการท่านที่ 2	10	11	14	15	12	12	15	12	6	107	79.25
คะแนนรวม (45)	38	37	43	45	40	37	44	34	17	335	82.71
เฉลี่ยร้อยละ	84.44	82.22	95.55	100	88.88	82.22	97.77	75.55	37.77	82.71	82.71

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสร้างเครื่องมือวิจัย การสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือประกอบไปด้วยเนื้อหา 9 คาบเรียน มีค่า IOC ได้เท่ากับ 1.00 หมายถึงเครื่องมือมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

2. ผลคะแนนทดสอบระหว่างเรียนของกลุ่มตัวอย่างมีค่าร้อยละมีค่าเท่ากับ 83.11 และผลคะแนนทดสอบหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างมีค่าร้อยละมีค่าเท่ากับ 82.71 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. เครื่องมือในการวิจัย

การสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊ส ในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือในระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างคอร์ดพลิกกลับเสียงตามหลักการทฤษฎีดนตรีสากล เนื้อหาการวิจัยนี้เน้นเกี่ยวกับเรื่องการใช้ทุกรูปแบบและประเภทของการพลิกกลับเซเวนคอร์ดบรรเลงผ่านรูปแบบการดำเนินคอร์ดนแบบเพลงบลูส์แจ๊ส โดยใช้วิธีจับคอร์ดกีตาร์แบบดรอพทิวส์สื่อการสอนสร้างขึ้นตามลำดับขั้นตอนตามหลักการด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีการจัดเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก ผนวกเข้ารวมเข้ากับเนื้อหาแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสร้างรูปแบบของแบบฝึกทักษะนำมาเพื่อจัดกลุ่มการเรียนรู้ โดยกำหนดตำแหน่งบทบาทหน้าที่ให้เกิดความชัดเจนในแต่ละรอบการปฏิบัติ และมีการทดลองใช้สอนกับกลุ่มทำการศึกษาสำรอง (Pilot Study) ที่มีคุณสมบัติแบบเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างตามคำแนะนำของ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องสำหรับใช้ในงานวิจัย เพื่อหาข้อบกพร่องและปรับแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์ของแบบฝึกก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง ดังที่ อุษณีย์ เสือจันทร์ (2553, น. 50) ที่ได้อธิบายการขั้นตอนการสร้างแบบฝึกทักษะสรุปได้ว่า ผู้สร้างต้องศึกษาปัญหาของเนื้อหาที่นำมาสร้างแบบฝึกโดยนำมาตั้งวัตถุประสงค์ตลอดจนรูปแบบและวางแผนขั้นตอนการใช้แบบฝึก การสร้างแบบฝึกต้องสอดคล้องกับเนื้อหาและทักษะที่ต้องการฝึกมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบฝึกก่อนนำไปใช้ควรมีการทดลองใช้เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบฝึก

2. การใช้ชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเสริมทักษะเรื่องคอร์ดพลิกกลับของกลุ่มตัวอย่างหลังจากที่เรียนแบบกลุ่มด้วยวิธีการเรียนแบบกลุ่มร่วมมือ ผลการทดสอบระหว่างเรียนและหลังเรียนเกณฑ์ประสิทธิภาพผลโดยรวมได้เท่ากับ 83.11/82.71 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ 80/80 เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย รูปแบบการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือทำการจัดกิจกรรมแบบกลุ่มเรียนรู้แบบแบ่งผลสัมฤทธิ์ (STAD) ใช้จัดกลุ่มให้ผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกัน กลุ่มละ 3 คน โดยภายในกลุ่มนั้น ประกอบด้วย ผู้เรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูง 1 คน ปานกลาง 1 คน และต่ำ 1 คน เพื่อจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเมื่อสิ้นสุดงานวิจัยผู้เข้าร่วมงานวิจัยได้รับความรู้เกิดความเข้าใจเรื่องเสียงประสานและเกิดทักษะการจับคอร์ดพลิกกลับทุกประเภทจากแบบฝึกทักษะนำไปประยุกต์ใช้บนทางเดินคอร์ดอื่นๆที่แตกต่างได้ อีกทั้งยังสามารถนำแนวคิดการดำเนินคอร์ดมาประยุกต์ใช้เป็นบทฝึกเสริมใช้เรียนร่วมกับรายวิชาทฤษฎีดนตรีตะวันตก และเกิดทักษะประสบการณ์การทำงานแบบกลุ่มในลักษณะระดับความสามารถของสมาชิกภายในกลุ่ม การทำกิจกรรมโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคมในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นผลดี ดังที่ วัชรโรโสฬสพรหม (2556, น. 46) ได้กล่าวถึงข้อดีของการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ว่า สมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกันเอาใจใส่รับผิดชอบตนเองเกิดการพึ่งพากันในทางบวกเพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดีต่อตนเองและสมาชิกภายในกลุ่มการเรียนรู้

3. ผลการทดสอบระหว่างเรียนและหลังเรียน

ผลคะแนนทดสอบระหว่างเรียนมีค่าร้อยละมีค่าเท่ากับ 83.11 และผลคะแนนทดสอบหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างค่าร้อยละมีค่าเท่ากับ 82.71 อธิบายได้ว่า การสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เกิดจากผู้เรียนให้ความสนใจเนื้อหาของแบบฝึกทักษะเป็นอย่างมากเนื่องจากหัวข้อเรื่องการใช้คอร์ดพลิกกลับเป็นแบบฝึกหัดที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ได้จริงและเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ยังไม่มีรายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรสังเกตได้จากการเข้าเรียนครบทุกครั้งของคาบเรียนโดยไม่มีการขาดหรือลาในช่วงการทำกิจกรรม ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะเล่นคอร์ดพลิกกลับได้ดีและคล่องแคล่วขึ้นหลังจากปฏิบัติแบบฝึกทักษะผ่านกิจกรรมในรูปแบบสลับกันบรรเลงและผลัดเปลี่ยนผู้นำกลุ่มในแต่ละรอบการปฏิบัติ ผู้เรียนจึงมีเวลาเตรียมตัวบรรเลงคอร์ดในส่วนรับที่ผิดชอบของตนเองจากการฟังผู้เรียนก่อนหน้าและหลังภายในกลุ่มของส่งผลให้แต่ละรอบการปฏิบัติในกิจกรรมแบบกลุ่มนั้นเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง ดังที่ ศิริมา พนาภินันท์ (2552, น. 27) ได้กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือทำให้เกิด

สภาพแวดล้อมที่ดีต่อการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์การทำกิจกรรมจากวิธีการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่ารูปแบบวิธีการสอนทั่วไปเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ผลเป็นอย่างดี

4. ผลการสังเกตทำกิจกรรม

ผู้เรียนคนที่ 1 ความสามารถทักษะการปฏิบัติและการเรียนรู้อยู่ในระดับที่ดี เนื่องจากผู้เรียนมีทักษะการบรรเลงเปียโน และกลองชุดมาก่อน จึงมีความเข้าใจในพื้นฐานของจังหวะและมีความรู้เรื่องเสียงประสานของคอร์ดพลิกกลับมาก่อน ผู้เรียนจึงสามารถบรรเลงคอร์ดพลิกกลับทุกรูปแบบได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ ชัดเจน ด้วยทักษะที่ติดตัวผู้เรียนมาดังกล่าวส่งผลให้เรียนรู้เนื้อหาเข้าใจวิธีการปฏิบัติและรูปแบบวิธีการแบ่งหน้าที่บรรเลงร่วมกันแบบกลุ่มภายในแบบฝึกทักษะได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งผลการปฏิบัติดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบระหว่างเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 97.33 และแบบทดสอบหลังเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 84.44 เหตุผลที่ได้คะแนนน้อยกว่าแบบทดสอบระหว่างเรียน เนื่องจากเนื้อหาภายในแบบทดสอบหลังเรียนมีความซับซ้อนของการเชื่อมต่อคอร์ดพลิกกลับที่มีจำนวนรูปแบบที่มากกว่าโดยมีการรวมทุกรูปแบบการพลิกกลับไว้ในแบบฝึกทักษะเดียว

ผู้เรียนคนที่ 2 ทักษะการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่มมักจะเกิดข้อผิดพลาดจากการบรรเลงคอร์ดบางจุด เนื่องจากยังไม่เกิดประสบการณ์การบรรเลงคอร์ดในรูปแบบพลิกกลับมาก่อน เมื่อทราบปัญหาเกี่ยวกับผู้เรียนในระหว่างการทำกิจกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยจึงให้คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการอ่านคอร์ดภายในแบบฝึกทักษะ รวมถึงเทคนิคให้สังเกตลักษณะรูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวของนิ้วมือเพื่อใช้เชื่อมต่อรูปแบบคอร์ดพลิกกลับ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจมากขึ้นโดยเห็นผลได้อย่างชัดเจน ซึ่งผลการปฏิบัติดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคยเกี่ยวกับการจับคอร์ดพลิกกลับ ผลจากปรับแก้ไขผู้เรียนสามารถทำแบบทดสอบระหว่างเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 82.66 และแบบทดสอบหลังเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 82.22 ซึ่งทำได้ต่ำกว่าแบบทดสอบระหว่างเรียนเนื่องจากมีการเชื่อมต่อทุกรูปแบบการพลิกกลับทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนคอร์ดไม่ทันในบางจุดแต่ยังสามารถบรรเลงคอร์ดภายในแบบฝึกทักษะร่วมกันภายในกลุ่มต่อจนจบได้

ผู้เรียนคนที่ 3 ในช่วงแรกของการทำแบบฝึกทักษะผู้เรียนมีทักษะการปฏิบัติจับคอร์ดอยู่ในระดับน้อยและสับสนในรูปแบบลำดับหน้าที่การปฏิบัติภายในแบบฝึกทักษะ จึงทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการบรรเลง เมื่อทำแบบทดสอบระหว่างเรียนคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 77.33 ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้คือร้อยละ 80 จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงให้คำแนะนำในเรื่องของวิธีการจัดเตรียมรูปแบบนิ้วสำหรับใช้บรรเลงคอร์ดพลิกกลับทุกประเภทภายในแบบฝึกทักษะ และวิธีการกิจกรรมร่วมกันภายในกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจขั้นตอนของการบรรเลงร่วมกันอย่างถูกต้อง ซึ่งผลการปฏิบัติดังกล่าว เมื่อผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของเรื่องคอร์ดพลิกกลับมากขึ้นและนำกลับไปฝึกซ้อมด้วยตนเองอย่างถูกวิธี ทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการบรรเลงร่วมกันแบบกลุ่มไปใน

ทิศทางเดียวกันส่งผลผู้เรียนเกิดพัฒนาการในการเรียนรู้อย่างก้าวกระโดด โดยทำแบบทดสอบหลังเรียนคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 95.55 ซึ่งผลคะแนนสูงกว่าทดสอบระหว่างเรียน

ผู้เรียนคนที่ 4 มีทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีอยู่ในระดับที่ดีมาก เนื่องจากมีพื้นฐานประสบการณ์บรรเลงคอร์ดในรูปแบบที่หลากหลายผ่านการทำอาชีพเล่นดนตรีเสริมควบคู่การเรียน จากความสามารถดังกล่าวทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาภายในแบบฝึกทักษะได้อย่างดี โดยลักษณะนิสัยส่วนตัวของผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความกระตือรือร้นเอาใจใส่ใจต่อการเรียนรู้ในทุกคาบเรียนและ แบ่งปันความสามารถของตนเองเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มระหว่างทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดความสำเร็จไปในทิศทางเดียวกัน จากผลดีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเชื่อมโยงความรู้เดิมที่ผู้เรียนมีผนวกรวมกับความรู้ใหม่และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือให้แก่ผู้เรียนเพื่อใช้พัฒนาตนเองและปรับประยุกต์ใช้กับอาชีพเสริมของตนเองให้เกิดผลดีต่อไป ซึ่งผลการปฏิบัติดังกล่าว ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลคะแนนการทดสอบสูงที่สุด โดยทำแบบทดสอบระหว่างเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 96.00 และแบบทดสอบหลังเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 100 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้คือร้อยละ 80

ผู้เรียนคนที่ 5 สามารถเรียนรู้เนื้อหาภายในแบบฝึกทักษะได้ในระดับปานกลาง แต่มีความรับผิดชอบและความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอส่งผลผู้เรียนให้แบบทดสอบระหว่างเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 80.00 ผู้วิจัยจึงนำข้อดีของผู้เรียนและนำปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนดังกล่าวมาปรับแก้ไข ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ข้อผิดพลาดเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการเชื่อมต่อคอร์ดพลิกกลับ เนื่องจากเป็นรูปแบบคอร์ดที่มีวิธีการเชื่อมต่อที่แปลกใหม่สำหรับผู้เรียนทำให้ไม่เกิดความคุ้นเคย ผู้วิจัยจึงอธิบายพร้อมสาธิตวิธีการจัดระบบรูปแบบการวางของนิ้วมือบนคอร์ดพลิกกลับที่เป็นปัญหาให้ผู้เรียนการจัดตำแหน่งของนิ้วมือได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังผู้วิจัยได้มอบหมายให้สมาชิกภายในกลุ่มช่วยเหลือเพิ่มเติมโดยสาธิตวิธีการเชื่อมต่อคอร์ดพลิกกลับที่เป็นปัญหาดังกล่าวโดยวิธีการบรรเลงร่วมในรูปแบบคอร์ดพลิกกลับคอร์ดเดียวกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจแล้วจึงดำเนินการบรรเลงเมื่อเกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ส่งผลให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 88.88 ซึ่งผลคะแนนได้สูงกว่าทดสอบระหว่างเรียน

ผู้เรียนคนที่ 6 สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาภายในแบบฝึกทักษะอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากทักษะพื้นฐานและประสบการณ์ความเข้าใจในการบรรเลงคอร์ดมีค่อนข้างน้อย ส่งผลให้เกิดความลังเลต่อการบรรเลงคอร์ดพลิกกลับเนื่องจากเป็นรูปแบบการบรรเลงคอร์ดที่แตกต่างจากคอร์ดปกติทั่วไป เมื่อทำแบบทดสอบระหว่างเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 77.33 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้คือร้อยละ 80 เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงให้คำแนะนำโดยอธิบายเกี่ยวกับวิธีการบรรเลงคอร์ด อย่างเป็นลำดับขั้นตอนรวมถึงร่วมทำการปฏิบัติไปพร้อมกันกับผู้เรียนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ต้องการและสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เรียนต่อการบรรเลงคอร์ดพลิกกลับ ซึ่งผลการปฏิบัติดังกล่าวพบว่าเมื่อผู้เรียนได้รับการปรับแก้ไขด้านความเข้าใจผ่านคำแนะนำของผู้วิจัยผลทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการในการบรรเลงคอร์ดพลิกกลับได้อย่างถูกต้อง สังเกตได้จากผลการทำแบบทดสอบหลังเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 82.22 ซึ่งผลคะแนนได้สูงกว่าทดสอบระหว่างเรียน

ผู้เรียนคนที่ 7 มีทักษะความคล่องตัวในการปฏิบัติในระดับที่ดีมาก เนื่องจากผู้เรียนมีประสบการณ์และความชื่นชอบในการบรรเลงดนตรีได้หลากหลายแนวทาง อาทิ แจ๊ส บลูส์ ป๊อป ร็อก และดนตรีไทยสากล มาก่อน จากข้อดีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงอธิบายเสริมเรื่องของเทคนิควิธีการเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการในกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อเสริมเป็นความรู้ใหม่ให้ผู้เรียนเกิดเข้าใจเกี่ยวกับการนำความมั่นใจที่มีในตนเองมาปรับประยุกต์ใช้ในการเป็นผู้นำกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนทำการมอบหมายชี้แจงแบ่งบทบาทหน้าที่การปฏิบัติพร้อมทั้งนำความสามารถทักษะทางด้านดนตรีของผู้เรียนใช้ช่วยเหลือสมาชิกภายในกลุ่มเกี่ยวกับเรื่องคอร์ดพลิกกลับในทุกประเภทเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการบรรเลงไปได้ในทิศทางเดียวกัน ซึ่งผลปฏิบัติดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียน มีมาตรฐานการบรรเลงคอร์ดพลิกกลับได้อย่างคงที่ ผลจากการปฏิบัติ ผู้เรียนทำแบบทดสอบระหว่างเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 97.33 และแบบทดสอบหลังเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 97.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ 80

ผู้เรียนคนที่ 8 สามารถเรียนรู้เนื้อหาคอร์ดพลิกกลับในระดับอยู่ระดับซ้ำ ผู้เรียนมีความคุ้นเคยในการบรรเลงแนวดนตรีลูกทุ่งเป็นส่วนหลัก เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับการดำเนินคอร์ดเพลงแบบบลูส์แจ๊ส ผู้วิจัยจึงแก้ไขปัญหาโดยให้ผู้เรียนบรรเลงคอร์ดพลิกกลับซ้ำลงพร้อมทั้งอธิบายลำดับการดำเนินของคอร์ด เพื่อให้ผู้เรียนคุ้นเคยเสียงและรูปแบบการบรรเลงคอร์ดพลิกกลับบนบทเพลงแบบบลูส์แจ๊ส ซึ่งผลปฏิบัติดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความพยายามฝึกหัดคอร์ดพลิกกลับและให้ความสนใจในการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกภายในกลุ่มเป็นอย่างดี แต่สามารถทำแบบทดสอบระหว่างเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 72.00 และแบบทดสอบหลังเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 75.55 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ 80 เนื่องจากเนื้อหาภายในแบบฝึกทักษะเป็นเรื่องใหม่และผู้เรียนฝึกซ้อมส่วนตัวค่อนข้างน้อยจึงทำให้ไม่เกิดความคุ้นเคยต่อการจับคอร์ดพลิกกลับภายในแบบฝึกทักษะ

ผู้เรียนคนที่ 9 สามารถเรียนรู้เนื้อหาเรื่องคอร์ดพลิกกลับได้ซ้ำ เนื่องจากผู้เรียนทำงานเสริมควบคู่กับการเรียนไปด้วย จึงอาจจะมีอาการเหนื่อยล้าจากการทำงานและไม่ค่อยมีเวลาฝึกซ้อมเพื่อเตรียมตัวก่อนเข้าเรียนรู้แบบกลุ่มในระหว่างการทำกิจกรรมผู้เรียนเกิดความสับสนในหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย สามารถทำแบบทดสอบระหว่างเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้เพียงร้อยละ 68.00 ผู้วิจัยจึงได้แก้ไขปัญหาโดยการอธิบายรายละเอียดเนื้อหาและวิธีการปฏิบัติภายในแบบฝึกทักษะทีละลำดับขั้นตอนโดยการใช้วิธีการสอนเสริมส่วนตัวนอกเหนือเวลาการทำกิจกรรมเพื่อเสริมความเข้าใจและเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนแต่เวลายังไม่เพียงพอที่จะใช้พัฒนาการใช้คอร์ดพลิกกลับรวมถึงเนื้อหาภายในแบบฝึกทักษะมีความยากของคอร์ดมากกว่าแบบทดสอบคัดเลือกซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการฝึกซ้อมก่อนเข้าเรียนและผู้เรียนมีเวลาเตรียมความพร้อมส่วนตัวก่อนเข้าเรียนน้อยมากเนื่องจากผู้เรียนทำงานเสริมควบคู่ทำกิจกรรมไปด้วย เหตุผลดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยได้ร้อยละ 37.77 ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ 80

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. สามารถนำแนวคิดการใช้คอมพิวเตอร์พลิกกลับจากงานวิจัยพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อใช้สร้างแบบฝึกทักษะบนทางคอมพิวเตอร์รูปแบบอื่นๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายต่อการปฏิบัติ โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ
2. นำแนวคิดการสร้างชุดฝึกทักษะกีตาร์โดยใช้คอมพิวเตอร์พลิกกลับบนบทเพลงบลูส์แจ๊สในระดับอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือในระดับอุดมศึกษา ปรับประยุกต์ใช้สอนกับเครื่องดนตรีประเภทอื่นๆ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. ศึกษาวิธีการจัดการเรียนแบบร่วมมือร่วมกับวิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบอื่นๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้รอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

- กานต์ เศรษฐกร. (2561). การพัฒนาทักษะการ “เดินเบล” แบบสวิงแจ๊สด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาดุริยศิลป์ วิทยาลัยดุริยศิลป์มหาวิทยาลัยพายัพ).
- วัชร สโฬสพรหม. (2556). การสร้างชุดการสอนแซกโซโฟนเพื่อพัฒนาทักษะการอิมโพรไวส์ด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาดุริยศิลป์ วิทยาลัยดุริยศิลป์มหาวิทยาลัยพายัพ).
- ทศนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประภาพร ถิ่นอ่อง. (2553). การพัฒนาแบบฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแยกตัวประกอบของพหุนามดีกรีสอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- ศิริมา พนาภินันท์. (2552). ชุดการสอนวิชาทฤษฎีดนตรีสากล 2 เรื่อง ทริยแอค ผ่านวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือกันกรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล).
- อุษณีย์ เสือจันทร์. (2553). การพัฒนาแบบฝึกทักษะแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีเรียงสับเปลี่ยนและวิธีจัดหมู่ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- Johnson, R. T. Johnson, D. W. (1994). *An Overview of Cooperative Learning*. Paul H. Brookes Publishing Co., Baltimore. USA.

ประเพณีแก้มือนาจากวัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
Gae-Mue-Na Tradition of Wat Phra that Lampang Luang, Lampang Province
from Koh Kha District, Lampang Province

ภาณุวัฒน์ สกุลสืบ¹ | Panuwat Sakulsueb¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาขั้นตอนต่าง ๆ ในประเพณีแก้มือนา และ 2. เพื่อศึกษาบทบาทของประเพณีแก้มือนา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยภาคสนาม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามแนวคิด บทบาทของคติชน ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีแก้มือนาเป็นประเพณีที่กระทำสืบต่อกันมาจากรบรรพบุรุษไม่น้อยกว่า 100 ปี โดยจะกระทำทุก ๆ วันพระตลอดระยะเวลาของการเข้าพรรษา จำนวน 10 ครั้ง แต่ละครั้งจะมีเจ้ามือนาหรือผู้ที่รับผิดชอบในการนำของมาทำบุญ คือ ข้าวเปลือก ข้าวสาร ห่อหนึ่ง มาถวายในช่วงเช้า สำหรับช่วงบ่ายจะเป็นการทำบุญให้กับผู้วายชนม์ เช่น บรรพบุรุษ ญาติที่เสียชีวิต และการทำบุญให้กับตนเองหรือบุคคลในครอบครัว โดยเครื่องไทยธรรมที่นำมาทำบุญจะมีของบางอย่างที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกัน กล่าวคือ หากเป็นการทำบุญให้กับคนเป็นจะมีหน่อกล้วย หน่ออ้อย และมะพร้าวทะเลายเป็นส่วนประกอบส่วนการทำบุญให้กับคนตายจะมีข้าว (สะพานที่ทำจากไม้ขนาดเล็กจำนวน 1 คู่) และตุ้งหาง (ธงขนาดเล็ก) เป็นส่วนประกอบ สำหรับการศึกษาบทบาทของประเพณีแก้มือนาพบว่าปรากฏใน 4 ลักษณะ คือ 1. บทบาทของการเป็นหลักฐานว่าวัดเคยเป็นเจ้าของที่นา 2. บทบาทของการทำนุบำรุงพุทธศาสนา 3. บทบาทต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ 4. บทบาทของการสร้างสำนึกความกตัญญูของชาวลำปางหลวงที่มีต่อบรรพบุรุษและผีอารักษ์

คำสำคัญ: แก้มือนา, ประเพณี, วัดพระธาตุลำปางหลวง

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย (ศศ.บ.) /คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง/E-Mail: sakulsueb_9@hotmail.com

Abstract

This article had 2 objectives to study the steps of the Gae Mue Na rite and to study the role of the Gae Mue Na rite. Folklore fieldwork methodology was used and then analyzed by folklore function. The result of the study found that the Gae Mue Na ritual had been inherited for more than a hundred years and held every Buddhist holy day throughout the Buddhist Lent period for 10 Times. Each time the Gae Mue Na would the host prepared paddy, rice, and steamed food for giving to a monk in the morning and in the afternoon, there was a merit-making to the dead body such as ancestors, relatives, and for family or himself with different things. For live person should have banana shoots, sugarcane shoots, and coconut bunch. For a dead person, there will be 'khua' (a pair of small wooden bridges), and 'tung hang' (a small flag). The Role of the Gae-Mue-Na found 4 types: 1) the role of landlord by temple 2) the role of religious preservation, 3) the role of cultural identity making and 4) the role of gratitude of Lampang Luang people to ancestor and guardian spirit. Keywords: GAE-MUE-NA, Tradition, Wat Phra That Lampang Luang

Keywords: GAE-MUE-NA, Tradition, Wat Phra That Lampang Luang

ความสำคัญของปัญหา

วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง เป็นวัดสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย มีความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี มีสถาปัตยกรรม ภาพจิตรกรรม และงานศิลปกรรมที่สวยงาม คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ (2544. น. 78-80) กล่าวถึงประวัติและความสำคัญของ วัดพระธาตุลำปางหลวงว่า ตั้งอยู่บนเนินสูงบริเวณใจกลางของชุมชนโบราณที่มีชื่อว่า ลัมพกัปปนคร สร้างใน สมัยทวารวดี เป็นวัดสำคัญของลำนานาที่ได้รับการบูรณะจากผู้ครองนครและเจ้านายฝ่ายเหนือมาอย่างต่อเนื่อง ในเขตพุทธาวาสมีสิ่งก่อสร้างที่สำคัญได้แก่ องค์พระธาตุลำปางหลวงเป็นองค์ประธาน มีวิหารหลวงที่เชื่อมต่อจาก ชุ่มประตู่โขง และบันไดนาคที่ทอดลงไปด้านล่าง มีวิหารบริวารได้แก่ วิหารน้ำแต้ม วิหารต้นแก้ว วิหารละโว้ วิหาร พระพุทธ พระอุโบสถ และหอพระพุทธรูป ล้อมรอบด้วยแนวกำแพงแก้วทั้งสี่ด้าน ในเขตสังฆาวาสนอกกำแพง แก้วประกอบด้วยอาคารหอพระไตรปิฎก กุฏิสงฆ์ กุฏิประดิษฐานพระแก้วดอนเต้า และอาคารพิพิธภัณฑฯ ฯลฯ นอกจากนี้ วัดพระธาตุลำปางหลวงยังได้ชื่อว่าเป็นวัดหลวงที่มีการวางผังตัวอาคารในรูปแบบจักรวาลคติที่สมบูรณ์ แบบที่สุดแห่งหนึ่งในเขตภาคเหนืออีกด้วย

ประเพณีและพิธีทางพระพุทธศาสนาก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้วัดพระธาตุลำปางหลวงมีเสน่ห์ดึงดูดให้ พุทธศาสนิกชนหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและเข้าร่วมงานบุญของวัดเป็นประจำทุกปี เช่น ประเพณีสงกรานต์ พระธาตุลำปางหลวง ประเพณีวันเข้าพรรษา-วันออกพรรษา ประเพณีตานก๋วยสลาก (ทำบุญสลากภัต) ประเพณี ทำบุญตักบาตรในวันธรรมสวนะหรือวันสำคัญอื่นๆ เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันมาฆบูชา เป็นต้น

อย่างไรก็ดียังมีประเพณีทางศาสนาของวัดพระธาตุลำปางหลวงอีกประเพณีหนึ่งที่กระทำต่อเนื่องกันมาไม่น้อยกว่า 100 ปี นั่นคือ “ประเพณีแก้มือนา” ซึ่งจะทำทุก ๆ วันพระระหว่างเดือนกรกฎาคม (เดือนสิบเหนือ) ถึงเดือนตุลาคม (เดือนสิบสองเหนือ) หรืออยู่ในช่วงระยะเวลาเดียวกับการเข้าพรรษา ประเพณีนี้ไม่ได้มีขึ้นโดยทั่วไปในเขตจังหวัดภาคเหนือ กล่าวคือ เป็นแนวปฏิบัติเฉพาะของชาวลำปางหลวงใน 5 หมู่บ้านเท่านั้น ทั้งนี้เมธีชัย ชุ่มผล (2563. น. 66) ได้กล่าวถึงประเพณีแก้มือนาของวัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ว่า “เหมือนกับการจ่ายค่าพระกัลปนาของทางภาคกลางที่ได้รับบิณฑบาตในพระตำรา ซึ่งในล้านนาคงไม่ได้มีข้อบังคับในการที่จะต้องเข้าร่วม แต่เกิดจากสำนึกและความศรัทธาที่มีต่อองค์พระธาตุลำปางหลวงและมีการส่งต่อความเชื่อและการปฏิบัติมายังลูกหลานในปัจจุบัน”

กล่าวเฉพาะคำ “แก้มือนา” เมื่อพิจารณาความหมายจากพจนานุกรมภาษาล้านนา ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสเจริญพระชนมายุ 80 พรรษา จะได้คำอธิบายความหมายจากที่มาของคำ 3 คำ ดังนี้

แก หมายถึง ก.ทำให้หลุด ทำให้ดีขึ้น ทำให้หาย เช่น แก้ไข้ อธิบายให้เข้าใจ เช่น แก้ปัญหา (ยุพิน เข้มมุกด์ และคณะ. 2550. น. 27)

มือ หมายถึง น.คราว ครั่ง หน กำหนดนัดหมาย เวลา ฤกษ์ การเข้าเฝ้า การอยู่ยาม เช่น ไฟเข้ามือ ไปอยู่เฝ้า ถ้า ไฟส่งเข้ามือ คือ การนำอาหารไปถวายพระที่วัดตามที่ได้ตกลงมอบหมายกันไว้ ลงแขกงานที่ทำให้แก้อื่นเพื่อให้ผู้นั้นทำงานเช่นเดียวแต่ตนในโอกาสต่อไป เรียกว่า เอามือ ถ้าไปขัดใช้แรงงานดังกล่าว เรียกว่า ส่ายมือ (ยุพิน เข้มมุกด์ และคณะ. 2550. น. 387)

นา หมายถึง น.นา (ยุพิน เข้มมุกด์ และคณะ. 2550. น. 241)

เมื่อนำความหมายของทั้ง 3 คำ มารวมกันอาจสรุปได้ว่า “แก้มือนา” คือ การทำบุญด้วยข้าวจากที่นาของเจ้ามือตามวันเวลาที่บรรพบุรุษได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม การนิยามดังกล่าวอาจยังให้ภาพไม่ชัดเจนนักหากขาดบริบททางวัฒนธรรม และด้วยลักษณะเฉพาะของประเพณีแก้มือนาที่ไม่มีปรากฏในพื้นที่อื่น ๆ ในภาคเหนือ ทั้งยังไม่มีมีการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ไว้อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประเพณีแก้มือนาจากวัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง โดยมีความคาดหวังว่าผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลสำคัญในการอนุรักษ์และสร้างความเข้าใจในบทบาทของประเพณีแก้มือนาที่ดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน และการศึกษาบทบาทของประเพณีแก้มือนาในครั้งนี้จะใช้กรอบแนวคิดของศิริพร ณ ถลาง (2557. น. 363-396) ที่ได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของคติชนไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. บทบาทในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม กล่าวคือ พิธีกรรมมักมีองค์ประกอบสำคัญคือ ตำนานหรือเรื่องเล่าซึ่งสมาชิกในสังคมใช้ในการอธิบายที่มาของพิธีกรรม หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างว่า เรื่องเล่าเป็นส่วนที่เป็นนามธรรม ส่วนพิธีกรรมคือส่วนที่เป็นรูปธรรมนั่นเอง

2. บทบาทในการให้การศึกษา อบรมระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม กล่าวคือ ในสังคมที่ใช้การบอกเล่าในการถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น “คติชน” จะเป็นกลไกที่ทำหน้าที่ให้ความรู้ และปลูกฝังทัศนคติ ตลอดจนอบรมจริยธรรมหรือแบบแผนที่สังคมของตนยอมรับ

3. บทบาทในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม กล่าวคือ คติชนเสนอทางเลือกที่ชัดเจนให้กับสิ่งที่ไม่สามารถทำได้ในชีวิตจริง และยังเสนอทางออกให้กับปัญหาที่เกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดความคับข้องใจหรืออึดอัดที่ไม่สามารถขัดแย้งได้โดยตรง

วัตถุประสงค์

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนในประเพณีแก้มือจากวัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง
2. เพื่อศึกษาบทบาทของประเพณีแก้มือจากวัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) สัมภาษณ์ (Interview) วิทยาการผู้บอกข้อมูล และเข้าร่วมประเพณีแก้มืออย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เจ้ามือนาที่มามีอายุอยู่ในประเพณีแก้มือนาในวัดพระธาตุลำปางหลวง ระหว่างเดือนสิงหาคม-เดือนตุลาคม

กลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการคัดเลือกวิทยาการแบบเจาะจงโดยพิจารณาจากคุณสมบัติคือ ต้องเป็นเจ้ามือนาที่มีความรู้ความเข้าใจและได้เข้าร่วมประเพณีแก้มือนามาไม่น้อยกว่า 50 ครั้ง และต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 70 ปี จำนวน 14 คน และมีคณาจารย์ผู้ดำเนินพิธีกรรมของวัดพระธาตุลำปางหลวง จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) เป็นรายบุคคล (Individual Interview) ในประเด็นที่มาของประเพณี วิธีการหรือขั้นตอนต่าง ๆ ในการแก้มือนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และการเข้าร่วมประเพณีแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประเพณีแก้มือนากับวิทยาการผู้บอกข้อมูลซึ่งประกอบด้วยเจ้ามือนาจาก 5 หมู่บ้าน รวม 7 ชุมชน ได้แก่ บ้านลำปางหลวง บ้านนางเหลียว บ้านท่าผา บ้านไหล่หิน บ้านข้าวซ้อน บ้านน้ำล้อม บ้านหนองค่าย และมีคณาจารย์ผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมในประเพณีแก้มือนา
2. เก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการเข้าร่วมประเพณีแก้มือนาตั้งแต่วันเตรียมของ (วันดา) และวันทำบุญประเพณีแก้มือนากับชุมชน ณ วัดพระธาตุลำปางหลวง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการสัมภาษณ์วิทยากรผู้บอกข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูลตามจุดประสงค์การวิจัย และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เมธินัย ชุ่มผล (2563) เขียนบทความเรื่อง “แก้มือนา” ร่องรอยศรัทธาข้าพระธาตุลำปางหลวง เพื่อเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการกลั่นานคน และผู้ที่ต้องส่งค่าพระกลั่นานให้กับวัด นอกจากนี้ยังได้เชื่อมโยงให้เห็นว่า ประเพณีแก้มือนาคือร่องรอยของ “ข้าพระธาตุ” ที่ครั้งหนึ่งเคยถูกอุทิศไว้ให้ดูแลรักษาองค์พระธาตุลำปางหลวง ตามที่ได้ปรากฏในจารึกต่างๆ ที่กล่าวถึงการกลั่นานคนไว้ให้กับวัด

นิชนันท์ กลางวิชัย (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการกลั่นานคนจากจารึกล้านนา : กรณีศึกษาความสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของคนในชุมชนล้านนาต่อการกลั่นานคน ผลการศึกษาพบว่า การกลั่นานของล้านนามี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ อายุสมัย แบ่งออกเป็น 3 สมัย คือ ช่วงอาณาจักรล้านนาปกครองโดยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1839-2101) ช่วงอาณาจักรล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า (พ.ศ. 2101-2317) และช่วงสมัยตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยาม (พ.ศ. 2317 ถึงปัจจุบัน) องค์ประกอบที่ 2 ผู้กลั่นานประกอบด้วยพระมหากษัตริย์พระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าเมืองขุนนาง คณะสงฆ์หรือนักบวช และสามัญชนทั่วไป องค์ประกอบที่ 3 สิ่งของที่ใช้กลั่นาน ได้แก่ ศาสนสถานศาสนวัตถุ ที่ดินนา สวน พืชพรรณ คน สัตว์ และเครื่องมือเครื่องใช้ และองค์ประกอบ 4 สัตยาธิษฐาน คือ การมีความสุขทั้งในทางโลกและในทางธรรม กล่าวเฉพาะการกลั่นานคนเพื่อรับใช้พระธาตุหรือพระศาสนานั้นยังคงมีอยู่โดยสะท้อนผ่านพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อดังกล่าว

จากการสำรวจเอกสารทั้ง 2 เรื่องข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นพื้นที่เดียวกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แต่ก็ให้ความสำคัญกับการกลั่นานคนให้กับวัดพระธาตุลำปางหลวงโดยพิจารณาจากหลักฐานทางโบราณคดี เช่น จารึกต่าง ๆ เป็นสำคัญ และกล่าวถึงประเพณีแก้มือนาว่าเป็นร่องรอยของการ “กลั่นานคน” ที่เคยเกิดขึ้น ณ วัดพระธาตุลำปางหลวงเท่านั้น การศึกษาประเพณีแก้มือนาโดยใช้แนวคิดทางคติชนวิทยาจึงเป็นข้อมูลที่ไม่มีใครศึกษามาก่อน ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษารุ่นนี้จะเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่น่าสนใจซึ่งจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาประเพณีแก้มือนาจากวัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง ในครั้งนี้เก็บข้อมูลระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 มีผลการศึกษาที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ที่มาของการแก้มือนา

จากการสัมภาษณ์วิทยากรที่มีอายุมากที่สุดคือ คุณยายคำยวง ยำนวล อายุ 95 ปี (2558, สัมภาษณ์) พบว่า ประเพณีแก้มือนามีความเป็นมาไม่น้อยกว่า 100 ปีแล้ว พ่อแม่ของยายคำยวงได้สั่งไว้ว่าจะเลิกทำไม่ได้ด้วยเพราะทำมาก่อนปู่ตายแล้ว ยายคำยวงจึงถือปฏิบัติต่อกันและได้กำชับให้ลูก ๆ ของยายได้แก้มือนาในมือของครอบครัวเช่นกัน จากการสัมภาษณ์เจ้ามือนาอื่น ๆ ก็ได้ข้อมูลในลักษณะนี้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เป็นประเพณีที่กระทำสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ เจ้ามือนจะต้องไปแก้มือนา 1 ครั้งเป็นประจำทุกปี โดยมือที่ครอบครัวของ

ยายค่ายงต้องไปแก้มือนาจะตรงวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบเหนือ (ตรงกับเดือนแปดของภาคกลางหรือเดือนกรกฎาคม) อย่างไรก็ดี พ่อหนานวัชรินทร์ ถาวรณา ผู้ทำหน้าที่เป็นปู่อจารย์ (มัคนายก) ของวัดพระธาตุลำปางหลวง ได้กล่าวถึงสาเหตุที่เจ้ามือนาจะต้องมาทำบุญตามลำดับมือนาของตนนั้น มีสาเหตุจากการที่บรรพบุรุษได้ใช้พื้นที่นาของวัดมาก่อน แม้ในขณะนี้ที่นาต่าง ๆ ของแต่ละครอบครัวจะมีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเอง แต่ในคำเวหนานข้าวเปลือกข้าวสารซึ่งปู่อจารย์ของวัดได้สวดท่องต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่นก็มีข้อความที่กล่าวถึงนาของวัด ดังนี้

“อชชะในวันนี้ บ่อได้บ่อเขาเป็นศรัทธาเจ้าข้าทั้งหลายทั้งหนุ่มและเฒ่า หนุ่มน้อยชายหญิงก็บ่าละเสียยังฮึด บ่าละป่าเวณิดด้วยอันศรัทธาปูย่าทั้งหลายนี้หนาถ้าได้กินในเขตเถณะด้วยไร่นาซึ่งไร่นาเป็นเขตวัดแต่นวอันกิตติศรัทธาทั้งหลาย เจ้าทั้งหลายก็บ่าละเสียยังฮึด บาริตเสียยัง บ่ายังกองทองแห้ง ที่เยียะสะปุริสะเจ้า ทั้งผู้ล่วงแล้วเป็นมา เป็นดีเข้ามาละเมื่อก่อน เพื่อบ่าหื้อผ่อนเสีย หมู่ละศรัทธาเจ้าข้าทั้งหลายก็จึงพากันตกแต่งเครื่องพร้อม น้อมนำมายังวัดอุบุปผาข้าวตอกดอกไม้ ฐูปเทียนมาจำเนียรไว้นื้อขึ้นพันไว้เป็นสามพันธมากุลธาตุ ธรรมะธรรมเบื่องธาตุ บนหัวตั้นน้อมถวายเบื่องธมฺมึสารทยะ ลาจะตุติยะติพะอัดทั้งถ้วนสองกุ่มมมือสองกราบไหว้พระธรรมเทศน์ไว้แกโลกา ตะติหั่วสามทั้งท้าวถวายแด่พระสังฆเจ้าต้นวิเศษณ์เป็นบุญเขต ในพระพุทธานุสาเท้านั้นคณะศรัทธาหมู่เจ้าทั้งหลาย น้อมนำยื่นยอถวายมิทั้งข้าวเปลือกข้าวสารข้าวสุกข้าวต้ม ขนม...”

(วัชรินทร์ ถาวรณา, 2558, สัมภาษณ์)

ความสำคัญของวัดพระธาตุลำปางหลวงประการหนึ่งก็คือ องค์พระธาตุเป็นที่เก็บพระบรมสารีริกธาตุ คือ อัฐิพระนลาต (กระดูกหน้าผาก) เบื้องขวาและพระธาตุอัฐิ พระศอก (กระดูกคอ) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งยังเป็นพระธาตุประจำปีเกิดประจำปีชกษัตริย์อีกด้วย จึงทำให้ผู้ครองนคร เจ้านายฝ่ายเหนือ ฯลฯ เข้ามาดูแลอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏเป็นข้อความเกี่ยวกับการบูรณอาคาร การกลั่นนาที่ดินและข้าพระธาตุในจารึกต่าง ๆ เช่น จารึกเจ้าหลวงหมื่นคำเพชร พ.ศ.2019 บรรทัดที่ 15-17 ว่า “ไวนากับพระ 200 ข้าวเจ้า ไวข้าครัวหนึ่งกับพระไวนาร้อยข้าวหนึ่งกับด้วยแล” (คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร, 2551, น. 201) จากข้อมูลการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากคำเวหนาน และข้อมูลจากจารึก จึงอาจสรุปที่มาของประเพณีแก้มือนาได้ว่าเป็นการนำข้าวสารและข้าวเปลือกที่ปลูกจากนาซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นนาของวัดพระธาตุลำปางหลวงมาคืนในรูปแบบของการทำบุญปีละครั้งตามที่บรรพบุรุษได้กำหนดไว้ให้

2. เจ้ามือนาและช่วงเวลาของการแก้มือนา

จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์วิทยากรผู้บอกข้อมูลและจากการเข้าร่วมประเพณีแก้มือนาพบว่า เจ้ามือนาคือ ผู้ที่เคยมีที่นา (ขายให้ผู้อื่นหรือยกให้ลูกหลานไปแล้ว) หรือยังเป็นเจ้าของที่นารอบ ๆ วัดพระธาตุลำปางหลวง พ่อหนานวัชรินทร์ ถาวรณา เล่าถึงขอบเขตของนารอบพระธาตุที่เจ้ามือนาจะต้องมาแก้ในแต่ละปีว่า “ครูบาอาจารย์เล่าให้ฟังว่า ผู้ที่อยู่ในเขตรัศมีพระธาตุหกพันว่า คือ เอาพระธาตุเป็นจุดศูนย์กลางแล้ววัดไปด้านละสามพันวาจะต้องเอาข้าว ข้าวหนม(ขนม) ข้าวต้ม(ขนมต้ม) ขนมห้อย(ขนมเทียน) ไปไหว้พระธาตุ พระสงฆ์องค์เจ้า แก่เป็นว่าเป็นรัศมีของธาตุ เขตธาตุเวลาเขาไปเยียะไรไสนา(ทำไร่นา) เนียะเขาเยียะกิน(ทำกิน) ก็กลัว

เป็นเปรตเป็นผี ใช้ที่ธรณี” (2558, สัมภาษณ์) ซึ่งที่นาหรือที่ดินดังกล่าวนี้ครอบคลุมพื้นที่หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 11 รวม 7 ชุมชน ได้แก่ บ้านลำปางหลวง บ้านนางเหลียว บ้านท่าผา บ้านไหล่หิน บ้านข้าวซ้อน บ้านน้ำล่อม และบ้านหนองล่าย เมื่อถึงกำหนดเวลาการแก้มือนา เจ้ามือที่ 1-10 ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ก็จะหาบข้าวเปลือก ข้าวสาร อาหารคาว อาหารหวาน ไปถวายที่วัดพระธาตุลำปางหลวง

ภาพที่ 1 และภาพที่ 2 ภาพเจ้ามือนาใช้หาบหาบข้าวเปลือกข้าวสารและของทำบุญมาที่วัด

สำหรับช่วงเวลาในการเริ่มต้นประเพณีแก้มือนาในครั้งนี้ มือแรกจะเริ่มในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 10 เหนือ ตรงกับวันศุกร์ที่ 7 สิงหาคม 2558 รวมเจ้ามือทั้งสิ้น 35 คน มือที่สองวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เหนือ ตรงกับวันศุกร์ที่ 14 สิงหาคม 2558 รวมเจ้ามือทั้งสิ้น 34 คน มือที่สาม วันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 11 เหนือ ตรงกับวันเสาร์ที่ 22 สิงหาคม 2558 รวมเจ้ามือทั้งสิ้น 13 คน มือที่สี่ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เหนือ ตรงกับวันเสาร์ที่ 29 สิงหาคม 2558 รวมเจ้ามือทั้งสิ้น 12 คน มือที่ห้า วันแรม 8 ค่ำ เดือน 11 เหนือ ตรงกับวันอาทิตย์ที่ 6 กันยายน 2558 รวมเจ้ามือทั้งสิ้น 10 คน มือที่หก วันแรม 14 ค่ำ เดือน 11 เหนือ ตรงกับวันเสาร์ที่ 12 กันยายน 2558 รวมเจ้ามือทั้งสิ้น 29 คน มือที่เจ็ด วันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 12 เหนือ ตรงกับวันอาทิตย์ที่ 20 กันยายน 2558 รวมเจ้ามือทั้งสิ้น 36 คน มือที่แปด วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เหนือ ตรงกับวันอาทิตย์ที่ 27 กันยายน 2558 รวมเจ้ามือทั้งสิ้น 15 คน มือที่เก้า วันแรม 8 ค่ำ เดือน 12 เหนือ ตรงกับวันจันทร์ที่ 5 ตุลาคม 2558 รวมเจ้ามือทั้งสิ้น 12 คน มือที่สิบ วันแรม 15 ค่ำ เดือน 12 เหนือ ตรงกับวันจันทร์ที่ 12 ตุลาคม 2558 รวมเจ้ามือทั้งสิ้น 28 คน

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตจากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมประเพณีแก้มือนาในแต่ละมือว่า เจ้ามือที่ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ต่างประเทศ/ต่างจังหวัด หรือขายที่ดินให้กับผู้อื่นไปแล้วยังคงกลับมาแก้มือนาหรือฝากเงินให้ญาติ/เพื่อนบ้านให้ช่วยจัดข้าวของต่าง ๆ และช่วยนำข้าวของไปทำบุญให้ด้วยเป็นประจำทุกปี อีกประการหนึ่งคือ แม้จะมีการแก้มือนาไปแล้ว 10 มือ แต่ตราบใดที่ยังไม่พ้นกำหนดวันออกพรรษา ก็ยังพบว่ามีชาวลำปางหลวงนำข้าวเปลือก-ข้าวสารและของอื่น ๆ มาทำบุญถวายพระเช่นเดียวกับมืออื่น ๆ ดังผลการเก็บข้อมูลภาคสนามที่พบว่า ยังมีผู้มาทำบุญแก้มือนาในวันพระต่อมา (ผู้วิจัยนับให้เป็นมือที่ 11) คือ วันขึ้น 8 ค่ำ เดือนเกียง (เดือนอ้าย) เหนือ ตรงกับวันอังคารที่ 20 ตุลาคม 2558 มีผู้มาทำบุญแก้มือนาทั้งสิ้น 15 คน ส่วนวันพระถัดไปคือ วันเข้าพรรษา ตรงกับวันอังคารที่ 27 ตุลาคม 2558 ไม่พบว่ามีการทำบุญแก้มือนา แต่ยังคงมีการทำบุญตักบาตรและฟังพระ

ธรรมเทศนาเช่นเดิม และเข้าวันถัดไปจะเป็นการตักบาตรเทโวโรหณะ อนึ่งประเพณีแก้มือนาในแต่ละปีไม่สามารถกำหนดตามวันเวลาในปฏิทินประจำปีได้ เพราะการนับเดือนจันทรคติแบบชาวเหนือจะเริ่มนับเดือนอ้าย (เดือนเกี๋ยง) ราวกลางเดือนตุลาคม ทำให้มือแรกของการแก้มือนาในบางปีจะจัดขึ้นก่อนประเพณีเข้าพรรษา และบางปีก็จัดขึ้นหลังวันเข้าพรรษา ผู้สนใจศึกษาหรือต้องการเข้าร่วมประเพณีในมือแรกจึงควรต้องจดจำวันเวลาตามปฏิทินจันทรคติแบบทางภาคเหนือด้วย

3. ขั้นตอนในประเพณีแก้มือนา

3.1 วันเตรียมของทำบุญ (วันดา)

สำหรับขั้นตอนการแก้มือนาจะเริ่มจากวันก่อนวันทำบุญแก้มือนาหรือที่เรียกว่า “วันดา” เจ้ามือแต่ละบ้านจะช่วยกันจัดเตรียมของทำบุญให้แก่บรรพบุรุษ ผีเจ้านา ญาติที่เสียไปแล้ว ฯลฯ โดยจะจัดเตรียมอาหารและข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันใส่ไว้ในถังน้ำหรือตะกร้าสำหรับถวายเป็นเครื่องกัณฑ์เทศน์ในยามพระสงฆ์มาเทศนาธรรมแต่ละผูก แต่จะมีสัญลักษณ์พิเศษบางอย่างที่ทำให้ทราบว่าเป็นของใช้ที่อุทิศให้แก่ผู้ตายก็คือ “ตุง” ขนาดเล็กที่ตัดเป็นลวดลายเฉพาะใส่ไว้ด้วย ส่วนเครื่องกัณฑ์เทศน์หรือของทำบุญให้กับตนเองหรือคนในครอบครัวที่ยังมีชีวิต เจ้ามือจะนำของกินของใช้ในชีวิตประจำวันมาใส่ไว้ในถังน้ำหรือตะกร้าเช่นเดียวกันแต่จะเพิ่มหน่อกล้วย หน่ออ้อย มะพร้าวเครือ กล้วยเครือ และไม้ค้ำศรีขนาดเล็กยาวประมาณ 1 ศอก จำนวน 3 ท่อน มัดรวมกันกับ “ข้าวแตะ” (ไม้ผ่าสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ยาวขนาด 1 ฝ่ามือ) และจะไม่ใส่ตุงเหมือนกับของที่ใส่ทำบุญให้กับคนตาย เจ้านา หรือวิญญานบรรพบุรุษ

ภาพที่ 3 และภาพที่ 4 ของสำหรับทำบุญการตานธัมมในประเพณีแก้มือนา ไม้ค้ำ หน่อกล้วย ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีอาหารที่ใช้ในพิธีแก้มือนาที่จะขาดไม่ได้คือ ห่อนึ่ง ซึ่งเจ้ามือจะต้องเตรียมไว้ 2 ขนาด คือ ห่อนึ่งขนาดใหญ่ เรียกว่า “ห่อนึ่งหลวงหรือห่อนึ่ง(พี่)” จำนวน 2 ห่อ สำหรับนำไปไหว้อารักษ์ที่เฝ้ารักษาพระธาตุ และห่อนึ่งขนาดเล็ก เรียกว่า “ห่อนึ่ง” จำนวนให้มากพอสำหรับใส่กระบุงของพ่อแม่พระที่นำมาวางไว้ในตอนทำบุญ

ภาพที่ 5 ห่อนึ่งแคะหมู“ห่อปี่-ห่อน้อง”สำหรับนำไปทำบุญแก้มือंना

สุดท้าย คือ การไปบูชาธัมม์ที่พ่อหนานสุริยัน คำหนัก ผู้ทำหน้าที่จัดใบลาน/พับสาที่จารธัมม์ที่เจ้ามือंना ต้องการทำบุญในวันแก้มือंना เพื่อให้พระสงฆ์และสามเณรได้ฝึกเทศนาธัมม์นั้น ๆ ก่อน เจ้ามือंनाจะต้องไปแจ้งให้พ่อหนานทราบก่อนอย่างน้อย 1 วัน โดยเจ้ามือंनाสามารถเลือกซื้อธัมม์ได้จากวันเกิด เดือนเกิด หรือปีเกิด ดังสรุปไว้เป็นตารางที่ 1-3 (สุริยัน คำหนัก, 2558, สัมภาษณ์) ดังต่อไปนี้

ตาราง 1

การบูชาธัมม์ตามชาตาปีเกิด

ปีเกิด	ชื่อธัมม์
คนเกิดปีกุน (ปีไค้)	ธัมม์สุดโตสม
คนเกิดปีจอ (ปีเส็ด)	ธัมม์กุสราษ
คนเกิดปีระกา (ปีร้า)	ธัมม์สิทธาถถ์
คนเกิดปีวอก (ปีสัน)	ธัมม์โหลถ
คนเกิดปีมะแม (ปีเม็ด)	ธัมม์ช้างฉัททันต์
คนเกิดปีมะเมีย (ปีสะง่า)	ธัมม์สุธน
คนเกิดปีมะเส็ง (ปีไล่)	ธัมม์ภูริทัต
คนเกิดปีมะโรง (ปีสี)	ธัมม์สมภมิต
คนเกิดปีเถาะ (ปีเหม้า)	ธัมม์เนมิราช
คนเกิดปีชาล (ปียี่)	ธัมม์สุทธรณู
คนเกิดปีฉลู (ปีเป้า)	ธัมม์เวสสันดร
คนเกิดปีขวด (ปีไจ้)	ธัมม์เตมิยะ

ตาราง 2

การบูชาธัมม์ตามชาตาเดือนเกิด

เดือนเกิด	ชื่อธัมม์
คนเกิดเดือนมกราคมทางภาคเหนือเรียก เดือนสี่	ธัมม์หงส์ผาค่า ธัมม์ภูริทัต
คนเกิดเดือนกุมภาพันธ์ทางภาคเหนือเรียก เดือนห้า	ธัมม์อุทธรา ธัมม์ปุริสาท
คนเกิดเดือนมีนาคมทางภาคเหนือเรียก เดือนหก	ธัมม์พุทธโฆสา ธัมม์เตมิยะ

เดือนเกิด	ชื่อธัมม์
คนเกิดเดือนเมษายนทางภาคเหนือเรียก เดือนเจ็ด	ธัมมอรินทุม ธัมมนเมียรช
คนเกิดเดือนพฤษภาคมทางภาคเหนือเรียก เดือนแปด	ธัมมนารทะ ธัมมนเมียรช
คนเกิดเดือนมิถุนายนทางภาคเหนือเรียก เดือนเก้า	ธัมมพุทธาภิเชก ธัมมสิบชาติ
คนเกิดเดือนกรกฎาคมทางภาคเหนือเรียก เดือนสิบ	ธัมมธรรมจักร ธัมมสุวณณสาม
คนเกิดเดือนสิงหาคมทางภาคเหนือเรียก เดือนสิบเอ็ด	ธัมมพุทธนิพพาน ธัมมเวสสันตระ
คนเกิดเดือนกันยายนทางภาคเหนือเรียก เดือนสิบสอง	ธัมมมังคลสูตร ธัมมสมภมิต
คนเกิดเดือนตุลาคมทางภาคเหนือเรียก เดือนเกียง	ธัมมสุทธนู ธัมมปฐมกัปปี
คนเกิดเดือนพฤศจิกายนทางภาคเหนือเรียก เดือนยี่	ธัมมช้างฉัททันต์ ธัมมปทุมกุมาร
คนเกิดเดือนธันวาคมทางภาคเหนือเรียก เดือนสาม	ธัมมมัญญากุณฑลธัมมมโหสถ

ตาราง 3

การบูชาธัมม์ตามชาตวันเกิด

วันเกิด	ชื่อธัมม์
คนเกิดวันจันทร์	สร้างธัมมวิมังคะ
คนเกิดวันอังคาร	สร้างธัมมธาดุกถา
คนเกิดวันพุธ	สร้างธัมมปุคคัลปัญญัตติ
คนเกิดวันพฤหัสบดี	สร้างธัมมกถาวัตถุ
คนเกิดวันศุกร์	สร้างธัมมยมกะ
คนเกิดวันเสาร์	สร้างธัมมมหาปัญญา
คนเกิดวันอาทิตย์	สร้างธัมมสังคณี

สำหรับธัมม์ที่ใช้ทำบุญให้กับผู้เสียชีวิตจะใช้ธัมม์ที่มีชื่อว่า มหาวิบาก เท่านั้น (สุริยัน คำหนัก, 2558, สัมภาษณ์)

ภาพที่ 6 และภาพที่ 7 ตัวอย่างการแจ้งปีเกิดของผู้เกิดปีมะแมและพ่อหนานเลือกธัมม์ชื่อช้างฉัททันต์
ให้สำหรับทำบุญแก่มื้อนาในวันถัดไป

3.2 วันแก่มื้อนา

สำหรับขั้นตอนในการทำบุญแก่มื้อนาจะทำการในวันพระตลอดระยะเวลา 3 เดือนของการเข้าพรรษา โดยแต่ละครั้งจะมีพิธีการในช่วงเวลาต่าง ๆ ดังนี้

1. ช่วงเช้า จะมีการทำบุญตักบาตรเหมือนกันพื้นที่อื่น ๆ ทว่าไปแต่ผู้ที่เจ้ามือนาจะต้องนำข้าวเปลือกและข้าวสารมาถวายพระด้วย ส่วนอาหารที่นำมาตักบาตรจะต้องมี “ห่อนึ่งหลวง” จำนวน 2 ห่อ เตรียมไว้สำหรับให้อาหารแก่ที่ช่วยรักษาพระธาตุ และนำห่อนึ่งห่อเล็กมาใช้สำหรับใส่กระบุง (ชาวลำปางหลวง เรียกว่า บาตรพระ) ที่พ่อแม่ของพระนำมาวางเรียงกันในวิหารพระเจ้าล้านทอง

ภาพที่ 8 - ภาพที่ 11 ก่อนเริ่มพิธีทางศาสนา เจ้ามือจะนำข้าวเปลือก-ข้าวสารไปใส่ไว้ในถังที่ตั้งอยู่หน้าพระธาตุลำปางหลวง ส่วนอาหารคาว อาหารหวาน และห่อนึ่งแคะหมูจะนำไปตักบาตรในวิหารหลวง (วิหารพระเจ้าล้านทอง)

2. ช่วงกลางวัน ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 8 หรือผู้สูงอายุจะอยู่รับประทานอาหารกลางวันที่วัดด้วยกัน และหลังจากนั้นจะเป็นการขอพรผู้สูงอายุ โดยผู้ที่อาวุโสกว่าจะนำเมี่ยง/บุหรื หรือลูกอม มาใส่ที่ขันดอกไม้ของผู้สูงอายุ หลังจากนั้นก็จะได้รับพร สำหรับกิจกรรมนี้จะมีเวลาถึงช่วงพักเที่ยงเท่านั้น แต่สมัยก่อนจะเป็นการทำข้าวต้มมัดมาแจก โดยเจ้ามือนาจะเป็นผู้ที่เตรียมขนมต้มหรือข้าวต้มมัดมาแจกให้กับทุกคนที่มาทำบุญและอยู่ฟังธรรมร่วมกันที่วัดพระธาตุลำปางหลวง

3. ช่วงบ่ายถึงค่ำ ชาวลำปางหลวงจะร่วมกันสวดมนต์ไหว้พระ หลังจากนั้นพระสงฆ์หรือเถระจะขึ้นธรรมาสน์แล้วเทศนาธรรมเรื่องการทำบุญข้าวเปลือกและข้าวสาร เมื่อเสร็จแล้วจะแยกย้ายกันไปเทศนาตามใบลานหรือพับสาที่เจ้ามือนาได้ทำบุญถวาย สมัยก่อนพระจะเทศน์ไปที่ละเรื่องจนหมดซึ่งทำให้ใช้เวลานานต่อเนื่องไปจนถึงเที่ยงคืนหรือล่วงเลยไปจนถึงตีสาม เหตุเพราะในแต่ละมือนาจะการเทศนาธรรมไม่น้อยกว่า 200 เรื่องนั่นเอง แต่ในปัจจุบันจะเป็นการรวมชื่อธรรมที่เจ้ามือนาถวายตรงกันให้มาฟังพระเทศนาด้วยกัน จึงทำให้ใช้เวลาไม่มาก กล่าวคือ ประมาณ 4 โมงเย็นคณะสงฆ์ก็สามารถเทศนาธรรมได้ครบทุกเรื่องตามที่เจ้ามือนาได้เตรียมไว้

ภาพที่ 12 เจ้ามือที่เลือกฟังธรรมชื่อเดียวกันจะนำของทำบุญมาตั้งรวมกันและฟังพระเทศน์ด้วยกัน

4. บทบาทของประเพณีแก้มือนาของวัดพระธาตุลำปางหลวง

เมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ร่วมกับการเข้าร่วมประเพณีแก้มือนาด้วยแนวคิดบทบาทหน้าที่ของคติชน พบว่า ประเพณีแก้มือนามีบทบาท 4 ประการ ดังต่อไปนี้

4.1 บทบาทของการเป็นหลักฐานว่าวัดเคยเป็นเจ้าของที่นา

จากการสัมภาษณ์วิทยากรทั้ง 15 ท่าน เกี่ยวกับที่มาของการแก้มือนาพบว่า เจ้ามือทุกคนต่างให้ข้อมูลในทิศทางเดียวกันว่า บรรพบุรุษได้สั่งไว้และทุกคนก็ปฏิบัติตามต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง และเจ้ามือทุกคนไม่แน่ใจว่าครอบครัวของตนเองเป็นกลุ่มที่ได้กลั่นปามาให้อยู่เฝ้าพระธาตุหรือไม่ แม้ในจารึกที่มีอยู่ในวัดพระธาตุลำปางหลวง หรือบันทึกต่างๆ ที่กล่าวถึงการกลั่นปามาให้อยู่เฝ้าพระธาตุ แต่ที่ทุกคนมั่นใจก็คือครอบครัวของตนได้ใช้พื้นที่ที่แต่เดิมเคยเป็นของวัด ฉะนั้นเพื่อให้เป็นการตอบแทนที่ได้ใช้ประโยชน์จากที่ดินที่เคยเป็นของวัด จึงได้มีการนำข้าวมาคืนในรูปแบบการทำบุญข้าวเปลือก-ข้าวสาร ในมือต่าง ๆ นั่นเอง อีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยได้สังเกตจากการร่วมประเพณีแก้มือนากับชาวลำปางหลวงก็คือ จะไม่มีใครใส่รองเท้าขึ้นมานาบนวัดพระธาตุลำปางหลวงเลย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคติการขนทรายเข้าวัด ที่ชาวล้านนาเชื่อว่าเป็นการนำทรายที่ติดรองเท้าออกไปจะเป็นบาปติดตัว (เหมือนขโมยของวัดโดยไม่ได้ตั้งใจ) เมื่อถึงเทศกาลปีใหม่เมืองจึงต้องขนทรายจากแม่น้ำมาคืนวัด หรืออีกอย่างหนึ่งคือ เพราะเขตพระธาตุเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีทั้งพระบรมสารีริกธาตุและเสี้ยววัด จึงเป็นการไม่สมควรหากจะใส่รองเท้าขึ้นมา ด้วยแนวคิดในลักษณะนี้จึงส่งผลให้เกิดการเกรงกลัวต่อผลร้ายหรือเวรกรรมที่จะตกอยู่กับผู้ที่เอาประโยชน์จากวัด จึงทำให้ผู้ที่เจ้ามือต่างเคร่งครัดและยึดถือการแก้มือนาในมือของตนไม่ให้ขาดตกบกพร่อง ด้วยเพราะกลัวจะเป็นบาปและขัดต่อสิ่งที่บรรพบุรุษได้ทำต่อกันมาร้อยปีนั่นเอง

อย่างไรก็ดี ยังมีข้อมูลจากพ่อหนานวัชรินทร์ ที่กล่าวถึงคำผรุสวาท (คำด่า) ที่คนในพื้นที่อื่น ๆ ใช้ในการกระທบกระທียบเสียดสีชาวลำปางหลวง คือ คำว่า “ลำปางขี้ธาตุ” คำกล่าวนี้น่ามาจากเหตุการณ์ทำบุญสลากภัตที่วัดพระธาตุลำปางหลวงในอดีตซึ่งมักจะมีคนบางกลุ่มในพื้นที่เข้าไปแย่งชิงสิ่งของต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ท่านยกให้เป็นทานหลังจากที่พิธีทางศาสนาเสร็จสิ้นแล้ว เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นซ้ำ ๆ เป็นประจำ จึงทำให้ผู้ที่มาทำบุญจากหมู่บ้านอื่นเกิดความเคลือบแคลงในพฤติกรรมดังกล่าว และใช้คำ “ลำปางขี้ธาตุ” ไว้เสียดสีหรือดูถูกคนกลุ่มนี้ แม้อาจไม่มีหลักฐานถึงการมีอยู่ของครอบครัวของผู้ที่เจ้าผู้ครองนครได้กลั่นปามาให้อยู่เฝ้าพระธาตุแล้ว แต่คำกล่าวนี้น่าจะสะท้อนถึงภาพสังคมบ้านลำปางหลวงในอดีตที่ครั้งหนึ่งเคยมีผู้คนกลุ่มที่ได้รับการกลั่นปามาให้อยู่อาศัยในพื้นที่นี้จริง ๆ

ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ประเพณีแก้มือนามีบทบาทสำคัญประการหนึ่งคือ การเชื่อมโยงถึงเรื่องราวในอดีตและเป็นประจักษ์พยานว่าวัดพระธาตุลำปางหลวง คือ เจ้าของที่ดินในบริเวณนี้นั่นเอง

4.2 บทบาทของการทำนุบำรุงพุทธศาสนา

การเข้าร่วมประเพณีแก้มือนาในครั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการแก้มือนาที่จัดขึ้นในช่วงเวลาที่เหลื่อมกับประเพณีเข้าพรรษานี้มีบทบาทสำคัญต่อการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ พระสงฆ์จะต้องจำพรรษาเป็นระยะเวลา 3 เดือน ในระหว่างนี้จึงเป็นโอกาสที่ภิกษุสงฆ์สามเณรจะได้ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเข้มข้น ด้วยเพราะไม่ต้องเดินทางหรือรับนิมนต์ไปในที่ต่าง ๆ ฉะนั้นการมีอาหารเพียงพอในช่วงเวลาของการเข้าพรรษาจึงเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่อภิกษุสงฆ์และสามเณรที่จำพรรษาในวัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นอย่างมาก นอกจากนี้คือ ยังเป็นการส่งเสริมให้มีการฝึกเขียนฝึกจารพระธัมม์ต่าง ๆ

ลงในโบราณพิสา เพราะทุก ๆ วันพระจะมีเจ้ามือมาขอบูชาไปใช้ในการทำบุญแก้มือนา นอกจากนี้คือพระสงฆ์และสามเณรจะได้ฝึกสวดท่องทำนองเทศน์ต่าง ๆ เป็นประจำทุกวันพระตลอดระยะเวลาของการเข้าพรรษา ในขณะที่ฝ่ายฆราวาสเองก็จะได้มีโอกาสฟังพระธรรมเทศนา สวดมนต์ และปฏิบัติภาวนาขัดเกลากจิตใจไปในระหว่างวันที่มีการแก้มือนาอีกด้วย ดังที่ได้กล่าวแล้วในขั้นตอนการแก้มือนาที่จะกระทำกันตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงค่ำ

4.3 บทบาทต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ประเพณีแก้มือนาของวัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง เป็นประเพณีที่มีเพียงที่เดียวในจังหวัดลำปาง จึงทำให้ชาวลำปางหลวงแม้จะไม่ใช่เจ้ามือมาก็ให้ความศรัทธาและสนใจเข้าร่วมทำบุญด้วยเมื่อมีโอกาส สำหรับการแก้มือนานี้แม้เป็นการทำบุญเช่นเดียวกับโอกาสโดยทั่ว ๆ ไป แต่หากพิจารณาถึงขั้นตอนและข้าวของต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำบุญจะพบว่ามีความคล้ายคลึงกับประเพณีทำบุญสลากภัตและการสืบทอดและการส่งเคราะห์ตานข้าวที่มีอยู่แล้วในพิธีกรรมในล้านนาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ข้าวของหรือเครื่องไทยธรรมที่ใส่ไว้ในถังสังฆทานมีความคล้ายกับถ้วยช้อนในประเพณีทำบุญสลากภัต ส่วนไม้ค้ำ ตุงชัยเล็ก ๆ หน่อกล้วย หน่ออ้อย และมะพร้าวเครือ คือ สิ่งของที่ใช้ในการทำบุญสืบทอด เมื่อนำมาใช้เป็นเครื่องไทยธรรมในการทำบุญของเจ้ามือนาจึงทำให้เกิดความรู้สึกมั่นใจได้มากยิ่งขึ้น สำหรับเครื่องไทยธรรมที่ใช้สำหรับอุทิศให้ญาติพี่น้องที่วายชนม์นั้นจะแตกต่างกัน กล่าวคือ จะไม่มีไม้ค้ำ ตุงชัย และหน่อของต้นไม้ต่าง ๆ แต่จะเปลี่ยนเป็นตุงหางขนานเล็ก และไม้แผ่นเล็ก ๆ ยาวประมาณฝ่ามือจำนวน 2 ชิ้น ผู้ประกอบกันใช้เป็นสัญลักษณ์ของสะพานหรือที่เรียกว่า “ข้าว” ซึ่งของทั้ง 2 อย่างนี้ จะช่วยสร้างความรู้สึกรู้สึกอุ่นใจว่าหลังจากที่พระได้เทศนาธัมม “มหาวิบาก” แล้ว ผู้ตายที่เจ้ามือทำบุญไปให้ก็จะพ้นจากความทุกข์ ด้วยเพราะผลบุญและมีสะพานช่วยให้ข้ามจากความลำบากทั้งยังมีตุงหางที่คนล้านนาเชื่อว่าจะช่วยดึงให้ผู้ตายได้ขึ้นสวรรค์ได้อีกด้วย

จากแนวคิดของการประยุกต์เครื่องใช้ในพิธีสืบทอด พิธีส่งเคราะห์ตานข้าว (สะพาน) หรือการจัดเครื่องไทยธรรมในลักษณะที่คล้ายกับการทำบุญสลากภัตนี้เอง ทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของประเพณีแก้มือนาที่มีความโดดเด่นกว่าพื้นที่อื่น ๆ ทั้งแนวปฏิบัติและเครื่องใช้ในพิธีเป็นอย่างมาก

4.4 บทบาทของการสร้างสำนึกความกตัญญูของชาวลำปางหลวงที่มีต่อบรรพบุรุษและผิอารักษ์

จากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมประเพณีแก้มือนาของวัดพระธาตุลำปางหลวง มีข้อมูลที่น่าสนใจอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษและผิอารักษ์ของชาวลำปางหลวงเป็นอย่างมาก โดยเจ้ามือทุกคนจะกล่าวถึงบุญคุณของบรรพบุรุษที่ช่วยให้ครอบครัวมีที่นาไว้ทำกิน และกล่าวถึงผิอารักษ์ที่เป็นผู้ดูแลนา (ผีเสื้อนา) ทำให้เรามีผลผลิตจำนวนมาก และกล่าวถึงบุญคุณของผิอารักษ์วัด (ผีเสื้อวัด) ซึ่งคอยดูแลพระธาตุลำปางหลวงและชาวลำปางหลวงให้อยู่รอดปลอดภัย ทำให้การแก้มือนาในแต่ละมือนามีจำนวนธัมมที่เจ้ามือตั้งใจบูชาทำบุญไม่ต่ำกว่า 200 ผูก สำหรับพฤติกรรมหรือสิ่งของที่แสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษอาจพิจารณาได้จากการตานธัมมมหาวิบากพร้อมเครื่องไทยธรรมที่มีขั้วน้อยและตุงหางผืนน้อยไปให้ ส่วนผิอารักษ์ในที่นา เมื่อถึงมือนาเจ้ามือจะนำหมากกำบูใบ (หมาก 1 คำวางบนใบ 1 ใบ) ไปกล่าวขอบคุณในที่นา ส่วนอารักษ์วัดจะแสดงในรูปแบบของของถวาย คือ ห่อหนึ่งแคะ “ห่อปี่-ห่อน้อง” นั้นเอง

ภาพที่ 16 เจ้ามือจะนำห่อหนึ่งแค่ออใหญ่ (ห่อปี่) ที่เจ้ามือใส่ไว้ในกระปุงตอนตักบาตรก่อนเริ่มพิธีทางศาสนา
มาวางไว้ที่หน้าของรูปปั้นเจ้าพ่อกุ่มกัณฑ์ที่เป็นหัวหน้าอารักษ์ของวัดพระธาตุลำปางหลวง

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาขั้นตอนต่าง ๆ ในประเพณีแก้มือนา และ 2. เพื่อศึกษาบทบาทของประเพณีแก้มือนา ผลการศึกษาพบว่า ขั้นตอนในประเพณีแก้มือนาจะเริ่มตั้งแต่วันเตรียมของทำบุญ (วันดา) กล่าวคือ เจ้ามือจะต้องเตรียมเครื่องไทยธรรม อาหารคาว-หวาน และที่ขาดไม่ได้คือห่อหนึ่งแค (ห่อปี่-ห่อน้อง) ส่วนในวันแก้มือนา พิธีจะเริ่มตั้งแต่ช่วงเช้า มีการทำบุญข้าวเปลือก-ข้าวสาร ตานห่อหนึ่งที่พระธาตุ และรูปปั้นเสี้ยววัด ช่วงบ่ายถึงเย็นเป็นการทำบุญและฟังธรรมของเจ้ามือ ในการศึกษาบทบาทของประเพณีแก้มือนา จากวัดพระธาตุลำปางหลวง พบว่ามี 4 บทบาท ได้แก่ 1. บทบาทของการเป็นหลักฐานว่าวัดเคยเป็นเจ้าของที่นา 2. บทบาทของการทำนุบำรุงพุทธศาสนา 3. บทบาทต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ 4. บทบาทของการสร้างสำนึกความกตัญญูของชาวลำปางหลวงที่มีต่อบรรพบุรุษและผิอารักษ์ การศึกษาบทบาทของประเพณีในครั้งนี้มีข้อสังเกตประการหนึ่งคือ ไม่ปรากฏบทบาทด้านความสามัคคีของครอบครัวเจ้ามือ ทั้งที่โดยทั่วไปแล้วเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของงานประเพณีที่มีผู้คนหลากหลายกลุ่มเข้าร่วมกัน ดังเช่นผลการศึกษา บทบาทของประเพณีบุญเดือนสามในชุมชนไทยกะเลิงบ้านม่วง ของ สารภี ขาวดี และศิริชัย ดาบุตร (2563) ที่พบว่า มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่สมาชิกในครอบครัวและการสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเจ้ามือหลาย ๆ ครอบครัวได้ย้ายไปอยู่ต่างถิ่นและสมาชิกที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี เริ่มไม่สนใจและไม่ยอมรับการสืบทอดการแก้มือนาของครอบครัว อีกทั้งเจ้ามือจำนวนหนึ่งก็ไม่ได้ทำนา ดังเช่นที่ผ่านมา นอกจากนี้คือ การทำงานในระบบราชการหรือเอกชนที่ไม่ได้อำนวยความสะดวกให้เจ้ามือหรือคนในชุมชนที่อยู่เ็นวัยทำงานและวัยเรียนให้สามารถมาร่วมประเพณีได้ ประกอบกับเจ้ามือส่วนใหญ่มีอายุมากแล้ว จึงหันไปจ้างเพื่อนบ้านที่รับจ้างเตรียมอาหารและของใช้ต่าง ๆ แทน จึงทำให้บรรยากาศของความสามัคคีหรือความสนุกในวันดาหรือวันเตรียมของแก้มือนาหายไป และจากการสัมภาษณ์เจ้ามือในปัจจุบันพบว่ามีความโน้มที่จะไม่ให้คนรุ่นหลังสืบทอด หากไม่สนใจจริง ๆ เพราะต่างเข้าใจในบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป จึงน่าเป็นห่วงว่าอีกไม่กี่ปีประเพณีแก้มือนาอาจสูญไปในที่สุด สภาพดังกล่าวนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาประเพณีของชาวไทยพวน

ในปัจจุบันของ วีรชัย สิงห์คำ (2562, น.23) ที่พบว่า กลุ่มทายาทไทยพวนซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันไม่ให้ความสนใจ และไม่เล็งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีไทยพวนที่มีมาแต่ดั้งเดิมเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา และส่วนราชการในพื้นที่ควรนำข้อมูลจากงานวิจัยนี้ไปบูรณาการกับกิจกรรมด้านวัฒนธรรมขององค์กร โดยอาจสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมและสืบสานประเพณีแก้มือาของ วัดพระธาตุลำปางหลวง ต.ลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง ทั้งนี้อาจนำรูปแบบของกิจกรรมที่ทันสมัย มาสร้างสรรค์ให้ประเพณีเข้ากับการใช้ชีวิตในยุคใหม่ได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย กรมศิลปากร. (2551). *จารึกล้านนา ภาค 2 เล่ม 1-2* : จารึกจังหวัด

เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ. (2544). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ*

ภูมิปัญญา จังหวัดลำปาง. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

นิพนธ์ กลางวิชัย. (2555). การศึกษาการกลบนาคนจากจารึกล้านนา : *กรณีศึกษาความสืบเนื่องและ*

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดของคนในชุมชนล้านนาต่อการกลบนาคน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เมธินัย ชุ่มผล. (2563). “แก้มือา” ร่องรอยศรัทธาข้าพระธาตุลำปางหลวง. *วารสารเมืองโบราณ*.46(4). 60-70.

ยุพิน เข้มมุกด์ ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์ และอุบลพรรณ วรรณสัย (กองบรรณาธิการ). (2550). *พจนานุกรม*

ภาษาล้านนา. เชียงใหม่: สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

วีรชัย สิงห์คำ. (2562). การศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีไทยพวน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านถนนแค

ตำบลถนนแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. *วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ ราชชมกลล้านนา*.

7(1). 15-25.

ศิริพร ณ ถลาง. (2563). *ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 3)*.

กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สารณี ขาวดี และศิริชัช ดาบุตร. (2563). บทบาทของประเพณีบุญเดือนสามในชุมชนไทกะเลิงบ้านม่วง

จ.นครพนม. ใน*เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2563*.

970-981. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.

กลวิธีการแปลคำศัพท์เกมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์
เรื่อง “จุดดวงดาวเกียรติยศ”*

Strategies for Translating Game Vocabulary From Chinese to Thai
from Series Subtitles “You are my Glory”

รัตม์ภัส มีสุข¹ | Ratkaphat Meesuk¹

บุรินทร์ ศรีสมถวิล² | Burin Srisomthawin²

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการแปลคำศัพท์เกมในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่อง “จุดดวงดาวเกียรติยศ” โดยมีคำศัพท์เกม 3 ระดับ คือ ระดับคำ วลีและสำนวน ผลการศึกษาพบว่าผู้แปลได้ใช้ทั้งกลวิธีการแปลเดี่ยวและกลวิธีการแปลแบบผสมผสานกันด้วยสองกลวิธี โดยมีกลวิธีการแปล 3 ประเภท ได้แก่ 1) กลวิธีการแปลทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ซึ่งพบมากที่สุด เพราะระหว่างเล่นเกมต้องใช้คำที่สั้น กระชับและรวดเร็ว เพื่อสื่อสารให้คนในทีมเข้าใจทันที จึงนิยมพูดหรือพิมพ์ด้วยข้อความสั้น ๆ คนไทยจึงคุ้นชินกับการใช้คำทับภาษาอังกฤษมาตั้งแต่เริ่มเล่นเกมในช่วงแรก 2) กลวิธีการแปลแบบเอาความ เพราะผู้แปลต้องการให้ผู้ชมซีรีส์สามารถเข้าใจบริบทเกี่ยวกับเกมไปพร้อมกับการดูภาพประกอบ เพื่อไม่ให้เข้าใจความหมายคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ 3) กลวิธีการแปลแบบละความ เพราะการแปลบทบรรยายใต้ภาพมีข้อจำกัดของจำนวนตัวอักษร ผู้แปลจึงจำเป็นต้องละประโยคที่ยาวเกินไปออกและยังความหมายที่ครบสมบูรณ์ของภาษาปลายทางไว้ ทั้งนี้ ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีที่หลากหลาย เพื่อสรรหาคำแปลที่เหมาะสมและสอดคล้องกับต้นฉบับภาษาจีนมากที่สุด ในขณะที่ได้คำนึงถึงพื้นที่และเวลาซึ่งเป็นข้อจำกัดในด้านการแปลบทบรรยายใต้ภาพ นอกจากนี้ การศึกษาการแปลคำศัพท์เกมดังกล่าว ยังพบลักษณะการก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นในบางประเด็น เพราะคำแปลของผู้แปลดังกล่าวยังไม่ได้ถ่ายทอดผลลัพธ์ในภาษาต้นฉบับไปยังผู้ชม ถึงแม้ว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่ปรับใช้คำได้หลากหลาย แต่ผู้แปลจำเป็นต้องเลือกใช้คำที่ยังคงความหมายในภาษาต้นฉบับไว้ตามบริบทในซีรีส์ให้ได้มากที่สุด

คำสำคัญ: การแปลจีน-ไทย, การแปลบทบรรยายใต้ภาพ, การแปลเกม, จุดดวงดาวเกียรติยศ

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่อง การศึกษาการแปลคำศัพท์เกมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยจากบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่อง “จุดดวงดาวเกียรติยศ”

¹ นักศึกษาปริญญาโท /สาขาภาษาจีน /มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย/ E-mail: ratkaphatm@yahoo.com

² อาจารย์ ดร./ประจำสาขาวิชาภาษาจีน /มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย/ E-mail: b.srisomthawin@gmail.com

Abstract

The purpose of this research was to study of strategies for translating game vocabulary from Chinese to Thai from series subtitles “You Are My Glory”. There are 3 levels of vocabulary games: words, phrases, and idiom. The results showed that translators used both single translation strategies and combined strategies with two strategies. There are 3 types of translation strategies as follows: 1) English transliteration strategies. The most common Because during play the game, short, concise and quick words are needed to communicate to the team members to understand immediately. Therefore, it is popular to speak or type with short messages, so Thai people are accustomed to using English transliteration superimposed words since the beginning of play the game. 2) Strategy free translation. Because the translator wants people who watch the series to be able to understand the context related to the game while watching at the illustrations in order not to understand the meaning differently from the original. 3) Strategy non-literal translation. Because the translation of subtitles has a limitation on the number of characters. Translators, therefore, need to omit sentences that are too long and retain the full meaning of the destination language. However, the translator uses a variety of strategies. to find the most appropriate and consistent translation of the Chinese original while considering space and time, which is a limitation in subtitle translation. Although Thai is a language that can use a variety of words. But the translator must use words that retain their meaning in the original language as much as possible in the context of the series.

Keywords: Chinese-Thai translation, Subtitle translation, Game translation, You Are My Glory

บทนำ

ซีรีส์ “จุจดวงดาวเกียรติยศ” ชื่อภาษาจีน 《你是我的荣耀》 หรือชื่อภาษาอังกฤษ “You Are My Glory” กำกับโดยหวังจือ (王之) ออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 ผ่านช่องทางแอปพลิเคชัน WeTV ในประเทศไทย มีทั้งหมด 32 ตอน ดัดแปลงมาจากนิยายที่มีชื่อเรื่องชื่อเดียวกันที่ประพันธ์โดยกู่มาน (顾漫) ซึ่งเป็นนักเขียนนวนิยายแนวนิยายรักโรแมนติกชื่อดังในประเทศจีน นิยายหลายเรื่องของกู่มานเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย จึงได้รับการแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย และถูกสร้างเป็นซีรีส์ เช่น เวยเวย...อ๋มมิดพิชิตใจ (《微微一笑很倾城》) Bose & Me มื้อนี้มีรัก (《杉杉来吃》) เป็นต้น

“จุจดวงดาวเกียรติยศ” เป็นซีรีส์แนวรักโรแมนติกที่นำแสดงโดยนักแสดงชื่อดัง คือ หยางหยาง (杨洋) รับบทเป็น “อวิ๋น” (于途) ซึ่งเป็นพระเอกในเรื่องที่เป็นนักเรียนดีเด่นตั้งแต่สมัยมัธยม มีหน้าที่หล่อเหลา และเป็นที่ชื่นชมของสาว ๆ หลายคนในโรงเรียน และตีลี่เรอปา (迪丽热巴) รับบทเป็น “เจียวจิงจิง” (乔晶晶) ซึ่งเป็นนางเอกในเรื่องที่เป็นซูเปอร์สตาร์สาวที่มีทั้งความสวยและความสามารถที่โดดเด่น จึงเป็นดาราสาวที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ทั้งนี้ พระเอกและนางเอกเป็นเพื่อนร่วมชั้นเดียวกัน ซึ่งซีรีส์ดำเนินเรื่องโดยเริ่มต้นจาก “เจียวจิงจิง” (乔晶晶) แอบรักและตัดสินใจสารภาพรักกับ “อวิ๋น” (于途) แต่ไม่สมหวัง จึงเป็นเหตุทำให้จิงจิงเสียใจและไม่ได้ติดต่อกับอวิ๋นหลายปี 10 ปีต่อมา ด้วยเหตุที่จิงจิงได้รับแรงกดดันให้ต้องเข้าร่วมการแข่งขันเกม Honor of Kings ในฐานะที่เป็นเป็นพรีเซ็นเตอร์ของบริษัทเกม ซึ่งในขณะนั้น อวิ๋นมีอาชีพเป็นนักสถาปนิกอวกาศ จิงจิงจึงได้ติดต่อกับอวิ๋นอีกครั้งเพื่อขอความช่วยเหลือให้อวิ๋นกลับมาเป็นโค้ชสอนเล่นเกมส่วนตัว จึงทำให้ทั้งคู่ได้กลับมาพบกันอีกครั้ง และเป็นจุดเริ่มต้นของความรักระหว่างพระเอกและนางเอก

ทั้งนี้ ซีรีส์เรื่อง “จุจดวงดาวเกียรติยศ” นอกจากถ่ายทอดเรื่องราวความรักโรแมนติก ซึ่งเป็นจุดเด่นที่ดึงดูดให้ผู้ชมทั้งหลายชื่นชอบซีรีส์แล้ว ยังถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพที่มีความสมัยใหม่และมักจะไม่ค่อยปรากฏมากนักในซีรีส์เรื่องอื่น ๆ เช่น การทำงานของนักสถาปนิกอวกาศ ความรู้ด้านอวกาศ การทำงานของนักแสดงหรือซูเปอร์สตาร์ เป็นต้น อีกทั้งยังนำเกม Honor of Kings หรือชื่อภาษาจีนว่า 王者荣耀 เกมมือถือออนไลน์ที่หลายคนรู้จักและได้รับความนิยมเป็นอันดับต้น ๆ ในประเทศจีน เป็นเกมมือถือแบบเล่นกันเป็นทีมที่ผลิตขึ้นเป็นครั้งแรกโดยบริษัท Tencent ของประเทศจีน การเล่นเกมดังกล่าวเป็นรูปแบบ MOBA ที่ต่อสู้กันระหว่างสองฝ่ายแบบเรียลไทม์ สามารถเลือกการแข่งขันแบบ 5v5 3v3 1v1 โดยมีฮีโร่หลากหลายที่อิงตามชื่อบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์จีน และมีเทคนิคการต่อสู้ที่แตกต่างกันให้ผู้เล่นได้เลือกเพื่อร่วมทีมโจมตีฝ่ายตรงข้าม หากฝ่ายใดสามารถทำลายป้อมฝ่ายตรงข้ามได้ก่อนจะเป็นผู้ชนะ จึงเป็นเกมที่ได้ประสบความสำเร็จอย่างมากจนได้จัดเป็น 10 อันดับเกมมือถือออนไลน์ยอดนิยมในประเทศจีนที่จัดโดยงาน China ENAwards 2016 เมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี ค.ศ. 2016 (追风的世界, 2020, June 8) นอกจากนี้ นักแสดงที่รับบทเป็นพระเอกและนางเอกในเรื่องนี้ ดังกล่าวก็เป็นนักแสดงที่มีได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย อีกทั้งซีรีส์เรื่องนี้ได้ถ่ายทอดผ่านแพลตฟอร์มที่ให้บริการสื่อผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลสมัยใหม่ที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก ดังเช่น WeTV Netflix IQIYI HBO เป็นต้น ซึ่งแพลตฟอร์ม WeTV ได้พัฒนามาจาก “Tencent Video” ที่เปิดตัวครั้งแรกในประเทศจีนเมื่อเดือน เมษายน ปี ค.ศ. 2011 และได้สร้างตัวขึ้นมาเป็นผู้ให้บริการ Video streaming อันดับ 1

ในประเทศด้วยยอดผู้ใช้งาน active มากกว่า 500 ล้านคนต่อเดือนเมื่อ 6-7 ปีต่อมา มีจำนวนผู้ใช้ในปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด โดยเพิ่มขึ้นอีก 40% (“Tencent Video”, 2562, 30 มีนาคม) ซึ่ง “WeTV” ได้นำเสนอคอนเทนต์ซีรีส์จีน รายการวาไรตี้จีนเป็นหลัก และเผยแพร่ไปยังหลาย ๆ ประเทศ เช่น ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม รวมทั้งยุโรป และอเมริกาใต้ เป็นต้น ทั้งนี้ WeTV มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยซีรีส์ที่หลากหลายจนได้รับความนิยมในประเทศไทยมากขึ้นและได้ขึ้นเป็นแพลตฟอร์มอันดับ 1 ที่มีคนไทยเข้าถึงมากที่สุดในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา

ทั้งนี้ ด้วยความสมัยใหม่ทั้งด้านเนื้อหาของซีรีส์และแพลตฟอร์มการถ่ายทอดเนื้อหาดังกล่าว จึงทำให้ซีรีส์เรื่องนี้ได้รับความนิยมในเหล่าผู้รับชมในยุคปัจจุบัน ทำให้ซีรีส์ “ดุจดวงดาวเกียรติยศ” ประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่งด้วยยอดวิวทะลุร้อยล้านภายใน 4 ชั่วโมงแรกที่ออกอากาศที่ประเทศจีน และมียอดวิวสูงถึงพันล้านวิวหลังจากออกอากาศไปเพียง 8 วันเท่านั้น (“แฟนซีรีส์จีนห้ามพลาด”, 6 สิงหาคม 2564) และได้รับรางวัลซีรีส์ออนไลน์ยอดนิยมแห่งปี (年度人气网络剧) จากงานเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติประเทศจีน (Internet Film Festival) ครั้งที่ 6 (“龚俊白鹿喜”, 2022, June 9)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเรามีวิธีการสื่อสารได้หลายทาง เช่น โทรศัพท์มือถือ โทรสาร วิทยุติดตามตัว การส่งจดหมายทางอินเทอร์เน็ต (E-mail) ทำให้เราสามารถติดต่อกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในรูปแบบต่าง ๆ ได้ตลอดเวลา โดยมีจุดประสงค์ที่จะเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความรู้สึก ความคิด ความต้องการ รวมไปถึงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลรับรู้ ชีวิตประจำวันของเราจึงมีการสื่อสารกันตลอดเวลา แอปพลิเคชันเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมปัจจุบันในด้านการสื่อสารมากขึ้น (ขวัญฤดี ฮวดหุ่น, 2560: 77) ตลอดจนมีการสื่อสารระหว่างมนุษย์ที่มีภาษาและวัฒนธรรมต่างกันเป็นไปอย่างกว้างขวางและแพร่หลาย การแปลจึงมีความสำคัญในการถ่ายทอดสารที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อไปยังผู้รับสาร ทั้งสารทางภาษาและสารทางวัฒนธรรม การแปลจึงเป็นเครื่องมือสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Cross cultural communicative devices) อย่างหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มคนที่มีภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การแปลวรรณกรรมก็ถือเป็นการถ่ายทอดทั้งสารทางภาษาและสารทางวัฒนธรรมจากชาติหนึ่งไปสู่อีกชาติหนึ่ง (บุรินทร์ ศรีสมถวิล, 2559: 97)

ทั้งนี้ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมสมัยใหม่มีหลากหลายรูปแบบทั้งด้านสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ เช่น วรรณกรรมที่เป็นรูปเล่ม ภาพยนตร์หรือซีรีส์ และช่องทางการเผยแพร่ เช่น วิดีโอสตรีมมิ่ง หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ เมื่อช่องทางในการชมภาพยนตร์หรือซีรีส์จากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น การแปลบทบรรยายได้ภาพคือการถ่ายทอดภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง รวมทั้งยังเป็นสื่อการตลาดออนไลน์เพื่อความบันเทิงในอีกรูปแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย ผู้แปลจะต้องระมัดระวังคำที่มีความหมายและหลายหน้าที่ จำเป็นต้องรู้ชัดว่าประโยคนั้นใช้คำในความหมายใดและหน้าที่ใด จึงคิดคำแทนให้เหมาะสมทั้งความหมายและระดับภาษา และคำในภาษาไทยและภาษาจีนมีความหมายทับซ้อนกันแต่กว้างแคบไม่เท่ากันต้องระมัดระวังในการเลือกใช้คำแปล (กนกพร นุ่มทอง, 2562: 105) อีกทั้งการแปลคำศัพท์เกมที่ปรากฏในบทบรรยายได้ภาพซีรีส์เรื่อง “ดุจดวงดาวเกียรติยศ” ตัวบริบทซีรีส์มีส่วนสำคัญในการกำหนดความหมายของคำศัพท์นั้น ๆ จึงถือได้ว่าเป็นการแปลวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ทั้งนี้ ผู้แปลต้องทำความเข้าใจในด้านองค์ประกอบต่าง ๆ

ของวรรณกรรมและต้องศึกษาเกี่ยวกับบริบททางวัฒนธรรมและสังคมที่ผู้แต่งใช้เป็นพื้นหลังในเรื่อง รวมทั้งผู้แปลต้องวิเคราะห์ความหมายของภาษาต้นฉบับให้เข้าใจทั้งความหมายตรงตามตัวอักษรและความหมายโดยนัย ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในกระบวนการทำความเข้าใจตัวบทต้นฉบับก่อนการแปล (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2557: 95) อย่างไรก็ตาม ผู้แปลจะต้องเข้าใจความหมาย แยกความหมายออกจากภาษา แล้วจึงกล่าวความหมายซ้ำเป็นอีกภาษาหนึ่ง (กนกพร นุ่มทอง, 2563: 104) นอกจากนี้ ในการแปลบทบรรยายได้ภาพและการแปลเกม ผู้แปลต้องคำนึงถึงข้อจำกัดด้านจำนวนตัวอักษรและเวลาการปรากฏคำบรรยายได้ภาพอีกด้วย เมื่อข้อจำกัดในการแปลมีมากเท่าใด ผู้แปลจำเป็นต้องมีความเข้าใจในเรื่องที่จะแปลเป็นอย่างดี รวมถึงการเลือกใช้คำให้สอดคล้องกับต้นฉบับให้ได้มากที่สุด มิเช่นนั้น อาจทำให้ผู้แปลก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการใช้ภาษานั้น โดยเฉพาะความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ จะส่งผลทำให้ไม่ได้รรถรสและความงามทางวรรณศิลป์เช่นเดียวกับต้นฉบับ รวมทั้งไม่สามารถตีความสัญลักษณ์ น้ำเสียงที่ผู้ประพันธ์ซ่อนไว้ในเนื้อเรื่องได้อย่างถูกต้อง ตลอดทั้งทำให้ภาพความคิดที่ถ่ายทอดผ่านตัวอักษร เช่น การใช้ภาษาเพื่อบรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละคร การใช้ภาษาเพื่อสร้างจินตนาการอารมณ์ความรู้สึก หรือการใช้ภาษาที่สอดแทรกแนวคิดเป็นต้นคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ (บุรินทร์ ศรีสมถวิล, 2559: 140-179; 2562: 270-311; 2563: 517-543) ดังนั้น การแปลจึงเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมายของบทต้นฉบับไปสู่บทที่เป็นฉบับแปล ความหมายจึงเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับผู้แปลที่จะต้องเก็บให้ได้จากต้นฉบับและเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการกำหนดคุณภาพงานแปล (สัญญาวิ สายบัว, 2542: 1)

อย่างไรก็ตาม ธวัชชัย ชัยชนะกิจพงษ์ (2564: 158-159) กล่าวว่า การแปลเกมออนไลน์เป็นรูปแบบเนื้อหาสมัยใหม่ ผู้รับสารหรือผู้เล่นนั้นเป็นคนยุคใหม่ที่มีมุมมองทางภาษา ทางสังคม ทางวัฒนธรรมแตกต่างจากสมัยก่อนโดยสิ้นเชิง เพราะฉะนั้น ตัวบทแปลต้องคำนึงถึงผู้เล่นเกมเป็นสำคัญและจะต้องไม่ยึดติดกับการแปลคำต่อคำมากเกินไปหรือยึดถือต้นฉบับมากเกินไป เนื่องด้วยมีสังคม วัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่างกัน จากการศึกษางานวิจัยการแปลเกมและคำศัพท์เทคนิคจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยมีอยู่ 4 แนวทาง ได้แก่

- 1) การแปลแบบตรงตัวเป็นภาษาไทย คือ การแปลต้นฉบับภาษาจีนโดยใช้คำภาษาไทยที่มีความหมายตรงตัวมาแทนที่
- 2) การแปลแบบเอาความเป็นภาษาไทย คือ การแปลโดยตัดคำหรือละคำเพื่อให้มีความเหมาะสมกับจำนวนตัวอักษรในกล่องข้อความที่นักพัฒนาเกมกำหนดไว้
- 3) การแปลถอดความเป็นภาษาอังกฤษแล้วทับศัพท์เป็นภาษาไทย คือ การแปลที่ผสมผสานกันระหว่างการแปลเอาความกับการแปลโดยใช้คำทับศัพท์ที่ถอดเสียงมาจากภาษาอังกฤษ ซึ่งคำแปลที่ผู้แปลเลือกใช้จะมีสองรูปแบบ คือ คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษประสมกับคำภาษาไทย และคำภาษาไทยประสมกับคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ
- 4) การแปลตรงตัวโดยใช้คำภาษาอังกฤษ คือ ผู้แปลจะใช้ในกรณีที่คำศัพท์ทางเทคนิคในเกมที่ใช้กันมาตั้งแต่เกมภาษาอังกฤษรุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาในประเทศไทยโดยไม่มีการแปลเป็นภาษาไทย ซึ่งได้รับการยอมรับและใช้ในการสื่อสารเมื่อเล่นเกมกันในวงกว้างทั้งกลุ่มผู้พัฒนาเกมและผู้เล่นเกมจนถึงปัจจุบัน

โดยสรุปแล้ว ผู้วิจัยพบว่าการแปลคำศัพท์เกมในบทบรรยายได้ภาพซีรีส์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทยมีความท้าทายและน่าสนใจด้วยข้อจำกัดหลายปัจจัย และจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลคำศัพท์เกมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยยังมีจำนวนไม่มาก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำศัพท์เกม เพื่อเพิ่มพูนคำศัพท์เฉพาะ และเป็นประโยชน์ต่อผู้เล่นเกมออนไลน์หรือผู้ที่สนใจในการแปลบทบรรยายได้ภาพและการแปลคำศัพท์เกมในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำศัพท์เกมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายได้ภาพซีรีส์เรื่อง “ดุจดวงดาวเกียรติยศ”

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษากลวิธีการแปลคำศัพท์เกมที่ปรากฏในบทบรรยายได้ภาพภาษาไทยของซีรีส์เรื่อง “ดุจดวงดาวเกียรติยศ” ที่แปลจากซีรีส์ฉบับภาษาจีนเรื่อง 《你是我的荣耀》 โดยมีจำนวน 32 ตอน ซึ่งดัดแปลงมาจากนวนิยายชื่อเรื่องชื่อเดียวกันของนักเขียน กุ๋ม่าน (顾漫) กำกับโดย หวังจื่อ (王之) และออกอากาศบนแพลตฟอร์ม WeTV ในประเทศไทยเมื่อ ปี พ.ศ. 2564

นิยามศัพท์เฉพาะ

คำศัพท์เกม หมายถึง คำ วลี และสำนวน ที่ปรากฏในเกม Honor of Kings 《王者荣耀》 รวมทั้งบทสนทนาที่สื่อสารกันระหว่างผู้เล่นเกม จากบทบรรยายได้ภาพซีรีส์เรื่อง “ดุจดวงดาวเกียรติยศ” ผลิตโดยบริษัท Tencent และบริษัท TiMi สตูดิโอกรุป

ระเบียบวิธีวิจัย

1. สำรวจและศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. บันทึกและเก็บรวบรวมคำศัพท์เกมจากบทบรรยายได้ภาพซีรีส์เรื่อง “ดุจดวงดาวเกียรติยศ” และเทียบกับฉบับภาษาจีนเรื่อง 《你是我的荣耀》
3. ศึกษาและวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำศัพท์เกม
 - 3.1. ศึกษาตัวบทซีรีส์ฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาจีน
 - 3.2. ศึกษาและวิเคราะห์ความหมายของคำศัพท์เกมฉบับภาษาไทยและฉบับโดยอ้างอิงจากเว็บไซต์เกม Honor of Kings เป็นหลัก
 - 3.3. วิเคราะห์กลวิธีการแปลคำศัพท์ตามแนวคิดและทฤษฎีการแปลดังนี้ กลวิธีการแปลเอาความของ สัณฐี สายบัว (2542: 43) การแปลทับศัพท์ (音译法) ของ หวังซ่ง (王畅, 2010: 5) การแปลแบบละความ ของ Baker M (1992: 17-24)
4. สรุปและรายงานผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงกลวิธีการแปลคำศัพท์เกมและเพิ่มพูนทักษะการแปลคำศัพท์เกม รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาหรือสนใจด้านการแปลเกม หรือการแปลบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในอนาคต

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การถอดเสียงคำศัพท์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทยอ้างอิงตามตามเกณฑ์การถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิธีไทย ซึ่งเผยแพร่โดยคณะกรรมการการสืบค้น ประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช 2540 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

2. คำทับศัพท์ชื่อเฉพาะภาษาไทยที่ปรากฏในตัวอย่าง ผู้วิจัยยึดตามบทบรรยายใต้ภาพจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในซีรีส์เรื่อง “จุดดวงดาวเกียรติยศ”

3. การเขียนอ้างอิงตัวบทจากบทบรรยายใต้ภาพในตัวอย่างที่นำมาศึกษา ผู้วิจัยจะเขียนอ้างอิงในรูปแบบ (ลำดับตอน: นาทีที่ปรากฏตัวอย่างคำบรรยายใต้ภาพ) เช่น (EP 1: 21:56-23:00) ซึ่งหมายถึง ตัวอย่างคำบรรยายใต้ภาพนั้นปรากฏในตอนี่ 1 นาทีที่ 21:56 ถึง 23:00

ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิธีการแปลคำศัพท์เกมที่ปรากฏในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่อง “จุดดวงดาวเกียรติยศ” ผู้วิจัยได้แบ่งคำศัพท์เกมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) คำศัพท์เกมระดับคำ 2) คำศัพท์เกมระดับวลี และ 3) คำศัพท์เกมระดับสำนวน ซึ่งพบการแปลทับศัพท์ภาษาอังกฤษ กลวิธีการแปลแบบเอาความ และกลวิธีการแปลแบบละความ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลวิธีการแปลคำศัพท์ระดับคำ

ตัวอย่างที่ (1)

(EP 1 21:56 - 23:00)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

阿国: 那咱们就, 就从最基础的讲起。

晶晶: 好。

阿国: 咱们去训练营看看咱们以蓝方视角为例这个呢是中路, 这个是**对抗路**, 这是**发育路**。你呢, 刚开始练你就打辅助吧, 跟着射手比较简单。好吧, 还有就是那个阿玲也跟我说了, 你们这比赛规则大概是这样。到时候呢, 会有两个随机的路人, 还有两个职业跟你当队友。

บทบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

อากว๋: ฉันผมจะอธิบาย ตั้งแต่พื้นฐานแล้วกันนะ

จิงจิง: ค่ะ

อากว๋: พวกเราไปดูที่ค่ายฝึกกัน เราดูจากมุมของฝั่งสีน้ำเงินเป็นตัวอย่าง อันนี้คือเลนกลาง นี่เป็นเลนมังกรเล็ก ส่วนนี้เลนมังกรใหญ่ คุณนะ เพิ่งจะเริ่มเล่น เล่นตัวซัพพอร์ตก่อน แล้วกัน คอยตามหลังแครี่จะง่ายกว่า โอเคไหม แล้วยังมีเรื่องนั้น อาหลิงบอกผมแล้ว

เหมือนกัน กติกาการแข่งขันของพวกคุณก็ประมาณนี้ ถึงตอนนั้นจะมีการสุมผู้โชคดีมาสองคนแล้วก็มีเกมเมอร์อาชีพอีกสองมาเป็นทีมเดียวกับคุณ

ในตัวอย่างที่ 1 บทสนทนาระหว่างจิงจิงและอากั่วในบริบทดังกล่าวเกิดขึ้นตอนที่อากั่วกำลังสอนจิงจิงเล่นเกม Honor of Kings เนื่องจากจิงจิงตกลงรับข้อเสนอลงชื่อเข้าร่วมการแข่งขันการเล่นเกม Honor of Kings ที่จิงจิงเป็นฟรีเซ็นเตอร์ของเกม เพื่อพิสูจน์ฝีมือการเล่นเกมของตนและกลบข่าวลือที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีคณานาคลิปที่จิงจิงเล่นเกม Honor of Kings ไปโพสต์ประจานบนเว่ยปั๋ว (แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียของประเทศจีน) เพราะจิงจิงเล่นได้ไม่ดี ผู้จัดการของจิงจิงที่เชื่อว่าอาหลิงจิงได้จัดให้อากั่วมาเป็นโค้ชสอนจิงจิงเล่นเกม ในบทสนทนาดังกล่าว อากั่วได้อธิบายการเล่นเกมตั้งแต่พื้นฐานและการเข้าโหมดจำลองการเล่นจากค่ายฝึกในเกม และยกตัวอย่างจากฝั่งน้ำเงินที่มีเลนกลาง **เลนมังกรเล็ก** และ **เลนมังกรใหญ่** โดยให้จิงจิงเริ่มจากการฝึกเล่นตัวฮีโร่ซัพพอร์เตอร์

คำภาษาจีนที่ว่า **对抗路** มีความหมายดังนี้ คำว่า **对抗** หมายถึง 1. 对立起来相持不下 2. 抵抗 (中国 社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 330) ซึ่งเป็นคำกริยา หมายถึง ยึดหยัดต่อสู้ หรือ ต่อต้าน **路** หมายถึง (名) 地区; 方面 (中国 社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 849) หมายถึง พื้นที่ หรือ ด้านข้าง ทั้งนี้ ยังพบความหมายในภาษาเกมคำว่า **对抗路** หมายถึง 一般由战士或坦克来承担 这个位置, 极可能遇到敌方战士或坦克, 地形较为危险, 需谨慎发育。前期击杀对抗路小兵可回复少量血量。有机会可配合打野或中路对敌方进行埋伏夹击。(“分路”, n.d.) อธิบายได้ว่า ปกติสายไฟท์เตอร์หรือสายแทงค์จะอยู่ประจำในตำแหน่งเลนนี้ และมีโอกาสที่จะเผชิญหน้ากับสายไฟท์เตอร์หรือสายแทงค์ในฝั่งศัตรูเช่นเดียวกัน ลักษณะพื้นที่ในเลนนี้ค่อนข้างอันตราย จึงต้องฟาร์ม²ด้วยความระมัดระวัง ในช่วงเริ่มเล่นเกมจะมีค่าพลังชีวิตน้อยซึ่งสามารถเพิ่มค่าพลังได้โดยการฆ่าครีป³ และมีโอกาสที่จะร่วมมือกับสายจังกี้ลหรือ ฮีโร่เลนกลางในการซุ่มโจมตีศัตรูได้ ดังนั้น **对抗路** จึงหมายถึง เส้นทางต่อต้าน หรือเลนต่อต้าน

ส่วนคำว่า **发育路** มีความหมายดังนี้ คำว่า **发育** 生物体在生长过程中结构和功能从简单到复杂的变化过程。如某些动物从受精卵逐步变成成熟的个体, 某些植物从种子逐步变成成熟的植株等。(中国 社会科学院语言研究所词典编辑, 2019: 352) เป็นคำกริยา หมายถึง เจริญเติบโต และคำว่า **发育路** ในภาษาเกมภาษาจีน หมายถึง 一般由射手来承担这个位置, 极可能遇到敌方射手, 地形较为安全, 非常适合发育。前期击杀发育路的小兵可获得更多金钱。拥有 2-3 件核心装备后可游走支援, 寻求打团机会(“分路”, n.d.) อธิบายได้ว่า ปกติตำแหน่งสายแครี่จะเป็นผู้รับผิดชอบในตำแหน่งเลนนี้ และมีโอกาสที่จะปะทะกับสายแครี่ของฝั่งศัตรู ลักษณะพื้นที่ในเลนนี้ค่อนข้างปลอดภัยสามารถฟาร์มได้ง่าย ในช่วงเริ่มเล่นเกมสามารถทำเงินได้มากขึ้นด้วยการฆ่าครีปในเลนมังกรใหญ่ หลังจากมีอาวุธหลัก 2-3 ชิ้นแล้ว ก็สามารถขอรับการสนับสนุนและหาโอกาสในการต่อสู้กับเพื่อนในทีมได้ ดังนั้น **发育路** จึงหมายถึง เส้นทางแห่งการเจริญเติบโต

จากฉบับภาษาไทยดังกล่าว ผู้แปลใช้กลวิธีการแปลแบบเอาความและทับศัพท์ภาษาอังกฤษแปลเป็น **เลนมังกรเล็ก** และ **เลนมังกรใหญ่** ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้แปลแปลคำว่า **路** เป็นคำว่า **เลน** ซึ่ง

² ฟาร์ม หรือ Farming คือวิธีการเล่นอย่างหนึ่งที่ผู้เล่นทำอะไรบางอย่างซ้ำๆ เพื่ออัปสเกลคาแรกเตอร์ เช่น อาจจะเป็นการตีมอนสเตอร์ไปเรื่อยๆ เก็บไอเทม หรือเก็บเงิน (“ศัพท์เกมมีแบบเบื่อง่ายสำหรับมือใหม่”, 24 มิถุนายน 2565)

³ ครีป หรือ Creep คือ ตัวมินิเนียนหรือทหารที่คอยบุกในแต่ละเลนเพื่อโจมตีบ้อมและศัตรูฝั่งตรงข้าม

เป็นคำยืมจากภาษาอังกฤษมาคำว่า lane ที่มีความหมายว่า ช่องทางที่กำหนดให้รถแล่นในถนน (นพวรรณ พันธุมธา, 2565: 790) คำว่า **เลนมังกรเล็ก** ในภาษาเกมภาษาไทย หมายถึง ตำแหน่งที่อยู่ฝั่งตรงข้ามกับ เลนมังกรใหญ่ (“การเล่นในเลนมังกรเล็ก”, ม.ป.ป.) ซึ่งมีตัวฮีโร่รับหน้าที่ในเลนมังกรใหญ่คือสายแครี่ที่มีสปีลทำดาเมจใส่ศัตรูได้ไกลและแรง ต้องคอยระวังไม่ให้ศัตรูเข้ามาแย่งมังกรใหญ่ได้ หากทีมฝั่งไหนสามารถฆ่ามังกรใหญ่ได้ก่อนก็จะได้รับค่าพลังชีวิตที่แข็งแกร่งขึ้นและมีเงินซื้อไอเทมอัปสเกลได้ทั้งทีม ทั้งนี้ เมื่อดูจากแผนที่ในเกมจะพบว่า มีตัวมังกรเล็กและตัวมังกรใหญ่ประจำอยู่ในตำแหน่งเลนดังกล่าวซึ่งจะอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกันดังภาพต่อไปนี้

รูปที่ 1 รูปภาพแสดงตำแหน่งเลนมังกรเล็ก

รูปที่ 2 รูปภาพแสดงตำแหน่งเลนมังกรใหญ่

หมายเหตุ: จาก 王者荣耀-地图介绍地图介绍, n.d., (<https://pvp.qq.com/ingame/entrance/fenlu/index.html>).

จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้แปลได้แปลเอาความโดยอิงตามตำแหน่งและสัญลักษณ์ที่ปรากฏในแผนที่เกม อีกทั้งในนาฬิกาศัพท์เกมสองคำดังกล่าวปรากฏในบทบรรยายได้ภาพ จะมีภาพแผนที่ที่ปรากฏบนหน้าจอประกอบด้วย จึงทำให้ผู้เล่นเกมหรือคนที่กำลังชมซีรีส์สามารถเข้าใจและเห็นภาพได้ในทันที

ตัวอย่างที่ (2)

(EP 1 23:09-23:15)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

阿国: 这游戏里头啊一共分 五个位置: 中单, 打野, 射手, 边路, 辅助。头三个都算是核心位。

晶晶: 那我可以拿到核心位吗?

阿国: 你你你 想赢吗?

晶晶: 想。

บทบรรยายได้ภาพภาษาไทย

อาแก้ว: ในการจัดตำแหน่งทั้งหมด 5 ตำแหน่ง เลนกลาง จังเกิ้ล แครี่ ออฟเลน

ซัพพอร์ต สามตำแหน่งแรกถือเป็นเซนเตอร์ทั้งหมด

จิงจิง: แล้วฉันจะได้เป็นตัวเซนเตอร์ไหม

อาแก้ว: คุณ คุณ คุณ อยากชนะใช่ไหม

จิงจิง: อยากค่ะ

ในตัวอย่างที่ 2 หลังจากให้อากั้วได้อธิบายการเล่นเกมนพื้นฐานให้กับจิงจิงแล้ว อากั้วจึงอธิบายตำแหน่งในการเล่นเกมนต่อ ซึ่งมีทั้งหมด 5 ตำแหน่ง คือ เลนกลาง จังเกิ้ล แครี่ ออฟเลน ซัพพอร์ต ซึ่งในสามตำแหน่งแรกจะเป็นตำแหน่งเซ็นเตอร์ และเป็นตำแหน่งที่สำคัญในการเล่นเกมน จิงจิงสนใจที่จะเล่นตำแหน่งเซ็นเตอร์นี้โดยคาดหวังว่าจะได้รับชัยชนะในการแข่งขันแมตช์บนเทิง

คำค้นฉบับภาษาจีนที่ว่า **边路** มีความหมายดังนี้ **边** หมายถึง 方位词后缀 中国社会科学院语言研究所词典编辑, 2019: 75) **路** หมายถึง 道路, 路程 (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 849) ทั้งนี้ยังพบความหมายในภาษาเกมคำว่า **边路** หมายถึง 边路的意思, 在如今的王者荣耀里, 是发育路 and 对抗路, 但是老玩家的眼里, 边路其实指的就是对抗路而已。在之前的王者荣耀, 边路有一段时间是没有射手的, 也没有分得这么清楚, 有对抗路 and 发育路, 那时候射手对线的地方还叫下路, 所以边路 and 上单一般都是对抗路, 射手所处的发育路不包含在内。(小四月 vip, 2020, May 20) อธิบายได้ว่า ความหมายของเลนข้างในเกม Honor of Kings คือ เลนมังกรใหญ่และเลนมังกรเล็ก แต่ในสายตาของผู้เล่นเก่าจริง ๆ แล้วออฟเลน คือเลนมังกรเล็กเท่านั้น ใน Honor of Kings ก่อนหน้านี้ออฟเลนจะไม่มีฮีโร่สายแครี่ในระยะหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้มีการแบ่งตำแหน่งกันอย่างชัดเจนว่าเลนมังกรเล็กหรือเลนมังกรใหญ่ ในเวลานั้นตำแหน่งที่สายแครี่ประจำอยู่ยังเรียกว่าเลนล่าง ดังนั้น ออฟเลนหรือเลนบนโดยทั่วไปก็คือเลนมังกรเล็ก ซึ่งไม่รวมอยู่ในตำแหน่งเดียวกับเลนมังกรใหญ่ที่สายแครี่ประจำอยู่ ดังนั้น **边路** จึงหมายความว่า เลนข้าง หรือเลนบนและเลนล่างอิงจากตำแหน่งในแผนที่เกม

จากฉบับภาษาไทย เห็นได้ว่าผู้แปลใช้กลวิธีการแปลทับศัพท์ภาษาอังกฤษ แปลเป็น ออฟเลน ซึ่งเป็น คำทับศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า off lane คือ เลนที่มีมังกรเล็กหรือก็คือเลนที่อยู่ตรงข้ามมังกรใหญ่ (Abyssal dragon) (“การเล่นในเลนมังกรเล็ก”, ม.ป.ป.) จากบริบทดังกล่าวผู้แปลต้องการใช้คำที่สั้นกระชับในการสื่อสารกันระหว่างเล่นเกม ทำให้ผู้รับชมหรือผู้เล่นเกมเข้าใจได้ทันที

2. กลวิธีการแปลคำศัพท์ระดับวลี

ตัวอย่างที่ (3)

(EP3. 06:19 – 07:00)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

(手可摘棉花)

(努力就会有回报)

(我用歌声来证明)

(三连决胜!)

晶晶: 这局我一定要保存下来。

翟亮: 溜啊! 妹子厉害呀!

不过于途你这个人头狗, 居然会让人头。

晶晶: 让人头? 真的是他让我的。

บทบรรยายได้ภาพภาษาไทย

(มือเด็ดปุยฝ้าย)

(ต้องสู้จึงจะชนะ)

(ฉันใช้เสียงเพลงมาพิสูจน์ให้คุณ)

(ทริปเปิ้ลคิล)

จิงจิง: ฉันต้องเซฟเกมนี้เก็บไว้

โจเลี้ยง: เก่งมาก น้องสาวเยี่ยมจริง ๆ

ไม่ยากเชื่อว่าพวกชอบลาสอย่างอวีวูจะยอมปล่อยคิลให้คนอื่น

จิงจิง: ปล่อยคิลให้ฉันเหอ เขาอมยกลงให้ฉันจริง ๆ ด้วย

ในตัวอย่างที่ 3 เป็นบทสนทนาที่เกิดขึ้นในตอนที่ใช้แอ็กเคานต์หลุม⁴เข้าไปลองเล่นเกมแบบทีมกับคนแปลกหน้าหลังจากได้ฝึกเล่นกับอากั้วมาระยะหนึ่ง เพื่อพัฒนาฝีมือการเล่นของตัวเอง และก็ได้รับเชิญจากอีกหนึ่งแอ็กเคานต์ให้เข้าทีม ซึ่งเป็นแอ็กเคานต์ของอวีวู ทั้งคู่ได้ฝึกเล่นเกมกันทุกวัน ตลอดจนจิงจิงมีโอกาสได้ฆ่าศัตรูของฝั่งตรงข้ามถึงขั้นได้ทริปเปิ้ลคิลในการเล่นเกมนั้นครั้งหนึ่ง ซึ่งเพื่อนของอวีวูในทีมได้เยาะเย้ยว่าอวีวูปล่อยคิลให้จิงจิง

คำต้นฉบับภาษาจีน 让人头 มีความหมายดังนี้ คำ 让 หมายถึง 把方便或好处给别人 (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 1091) คำ 人头 หมายถึง 1. 人的头 2. 指人 (用于计数)。 (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 1099) ดังนั้น 让人头 หมายถึง ปล่อยหัว หรือยกหัวให้

จากฉบับภาษาไทยผู้แปลใช้กลวิธีการแปลเอาความและทับศัพท์ภาษาอังกฤษ แปลเป็น ปล่อยคิล คำว่า คิล เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษ คือ Kill จากบริบทดังกล่าว ปล่อยคิล หมายถึง ผู้เล่นยอมปล่อยคิล หรือยกหัวศัตรูที่ต่อสู้อย่างเลือดโหดหรือโหดตายให้เพื่อนอีกคนในทีมฆ่าศัตรูแทน เพื่อเอื้อประโยชน์ให้เพื่อนคนนั้นได้ทำคะแนนในการฆ่าศัตรู

ตัวอย่างที่ (4)

(EP 4. 12:17 – 13:24)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

于途: 你有没有看过职业竞赛? 那先看两场。你有什么感觉?

(晶晶: 果然还要交心得体会。)

晶晶: 他们死得更少一些不像我们打架打几十个人头。

于途: 他们对自己的伤害量都很了解。能不能打, 打得划不划算, 不会轻易地开团。你有没有注意到洛神战队的有鱼。

晶晶: 第一局打张飞的那个。我刚才听解说好几次都提到他。

于途: 最后一波团他起到决定性的作用, 还拿这局的最有价值玩家, 所以辅助的位置其实非常重要, 有时候甚至是一个团队的指挥。

晶晶: 那之前阿国哥, 就是我经纪人的老公。他说辅助可能更好打看来是不太对的。

บทบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

อวีวู: เธอเคยดูลีกอาชีพไหม ฉันลองดูสักสองสามแมตช์นะเธอรู้สึกยังไง

(จิงจิง: ต้องส่งสรุปสิ่งที่ได้จากการดูจริง ๆ ด้วย)

⁴ แอ็กเคานต์ หรือ account คือ แอ็กเคานต์ที่ไม่ต้องการแสดงตัวตนที่ใช้เล่นเกม หรือไว้ใช้พูดคุยในแพลตฟอร์มออนไลน์

จิงจิง: พวกเขาตายน้อยไม่เหมือนเวลาพวกเราเล่น สู้เป็นสิบ ๆ ตัว

อวีวู: พวกเขารู้จักตามองของตัวเองดีสู้ได้ไหม คุ่มหรือเปล่าที่จะสู้ ไม่ใช่เนี่ยอยากมารวมตัวก็มา เธอสังเกตเห็นโฮยวอวีที่อยู่ทีมแล้วเส้นหรือเปล่า

จิงจิง: คนที่เล่นตัวเดียวหุยในตาแรกตอนที่ฟังพากย์มีการพูดถึงเขาตั้งหลายครั้ง

อวีวู: ตอนรวมตัวกันครั้งสุดท้ายเขามีส่วนสำคัญในการปิดเกม ทั้งยังได้เป็นเอ็มวีพีในแมตช์นี้ ด้วย ดังนั้นตำแหน่งซัพพอร์ตมีความสำคัญมากนะบางที่ยังเป็นถึงคนออกคำสั่งให้คนในทีม

จิงจิง: งั้นก่อนหน้านี้ที่พี่อ้าวสามมีผู้จัดการส่วนตัวฉัน เขาบอกว่าตำแหน่งซัพพอร์ตเล่นง่ายแบบนี้ก็ไม่ถูกสิ

ในตัวอย่างที่ 4 อวีวูกำลังวิเคราะห์และอธิบายการเล่นเกมของทีมนักเล่นเกมมืออาชีพให้แก่อจิงจิง ทำให้จิงจิงได้ความรู้ใหม่ว่าตำแหน่งซัพพอร์ตมีความสำคัญในการพาทีมไปสู่ชัยชนะเช่นกัน ดังเช่น เดียวหุย⁵ คือตัวฮีโร่สำคัญในการปิดเกมและได้รับตำแหน่งเอ็มวีพีในการแข่งเกมลีกอาชีพ⁶ ที่ทั้งคู่กำลังรับชมอยู่นั้น

คำต้นฉบับภาษาจีน 价值玩家 มีความหมายดังนี้ คำว่า 价值 用途或积极作用 (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 629) มีความหมายว่า จุดประสงค์การกระทำที่แสดงออกในทางบวก คำว่า 玩家 หมายถึง 对某些活动 (如收藏、游戏 等) 爱好、精通并且特别迷恋的人。(中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 1347) มีความหมายว่า คนที่ชอบ เชี่ยวชาญในกิจกรรมบางอย่างเป็นพิเศษ เช่น การสะสม การเล่นเกม เป็นต้น ส่วนคำว่า 价值玩家 ในภาษาเกมภาษาจีน หมายถึง 最有价值的玩家。

1. 王者荣耀玩家在进行游戏时会对玩家的表现分为胜方 MVP 与败方 MVP。2. MVP 的全称为 Most Valuable Player, 表示最有价值的玩家, 也被叫做全场最佳。3. 游戏会根据玩家对局表现, 如输出, 抗伤, 推塔等方面进行综合评分。(“王者荣耀 mvp”, n.d.) อธิบายได้ว่า 价值玩家 หมายถึง ผู้เล่นทรงคุณค่าที่สุด กล่าวคือ 1. ผู้เล่น Honor of King จะถูกแบ่งออกเป็นผู้ชนะ MVP และผู้แพ้ MVP ตามผลงานในการเล่น 2. ชื่อเต็ม MVP คือ Most Valuable Player ซึ่งหมายถึงผู้เล่นที่มีค่าที่สุดหรือที่เรียกว่าผู้เล่นที่ดีที่สุดในเกม 3. เกมจะให้คะแนนที่ประเมินจากการเล่นของผู้เล่น เช่น การต่อสู้ การทำลายป้อม เป็นต้น

จากฉบับภาษาไทย ผู้แปลใช้กลวิธีการแปลทับศัพท์ภาษาอังกฤษ แปลเป็น เอ็มวีพี เป็นคำทับศัพท์จากคำภาษาอังกฤษที่ว่า MVP ซึ่งเป็นคำที่ได้รับการยอมรับและมีความเข้าใจตรงกันในวงกว้างทั่วโลก ทั้งนี้ การเลือกใช้คำแปลดังกล่าวสื่อความทำให้ผู้ชมเข้าใจได้ว่าเป็นผู้เล่นทรงคุณค่าที่สุดในทีมทันที

ตัวอย่างที่ (5)

(EP1. 35:21 – 35:40)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

晶晶: 要赢了吗? 十分钟不到啊

(手可摘棉花: 求带)

(晶晶: 自己点回到房间会不会显得我很厚脸皮啊? 毕竟刚刚是拉错了)

⁵ เดียวหุย คือ ตัวฮีโร่ในเกมทำหน้าที่สายซัพพอร์ตให้ในทีม

⁶ ลีกอาชีพ คำว่า ลีก มาจากภาษาอังกฤษ league คือการแข่งขันมีการเก็บคะแนนทั้งฤดูกาล ลีกอาชีพ หมายถึง ผู้ที่งานเป็นนักแข่งอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นด้านกีฬา หรือด้านเกม เป็นต้น

(要开学了好慌来自最近游戏)

晶晶：要开学了 好慌 好人

บทบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

จิงจิง : จะชนะแล้วใช่ไหม ยังไม่ถึงสิบนาทีเลย

(มือเด็ดปุยฝ้าย: แบกฉันทัว)

(จิงจิง: ฉันทกลับห้องมันจะดูหน้าด้านไปหรือเปล่า ก็เมื่อกี้ตั้งมาผิฉัน)

(จะเปิดเทอมแล้วใจหวิว ๆ ขวนคุณเข้าทีม)

จิงจิง: ชื่อในเกมของอีกคน ต่อไปเรียกว่า ห่าวฮวง คนดีนี่

ในตัวอย่างที่ 5 เป็นบทสนทนาที่เกิดขึ้นก่อนที่อวิ๋วจะทราบว่าแอ็กเคานต์หลุมที่เขาดึงเข้ามาเป็นจิงจิง เพื่อนสมัยมัธยม ซึ่งอวิ๋วได้ดึงจิงจิงเข้าเป็นลูกทีมของตนเพื่อเข้าร่วมการแข่งขันแบบ 5v5 ในขณะที่จิงจิงกำลังฝึกเล่นเกมอยู่ตามลำพัง และเนื่องด้วยจิงจิงยังเป็นมือใหม่ จึงเกิดความไม่มั่นใจในตัวเอง และได้พิมพ์ในแชทของเกมโดยขอให้ผู้เล่นในทีมช่วยแบกตัวเองด้วย

คำต้นฉบับภาษาจีน 求带 คำว่า 求 เป็นคำกริยา หมายถึง 请求, 要求 (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 1073) มีความหมายว่า ขอร้อง หรือร้องขอ 带 เป็นคำกริยา หมายถึง 随身拿者; 携带 (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 250) มีความหมายว่า พกพา นำติดตัวไป ถือติดตัวไป ดังนั้นคำว่า 求带 มีความหมายว่า ขอให้แบกไปด้วย หรือขอให้พาไปด้วย

จากฉบับภาษาไทยผู้แปลใช้กลวิธีการแปลเอาความ แปลเป็น แบกฉันทัว คำว่า แบก หมายถึง วางของที่มือน้ำหนักบนบ่าหรือบนหลัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 687) และคำว่า แบก ในภาษาเกมหมายถึง การที่คน ๆ เดียวทำให้เกมขึ้นนำหรือชนะ (Jirapas, 6 ตุลาคม 2562) ดังนั้น การใช้คำแปลที่ว่า แบก ในบริบทดังกล่าว จะทำให้ผู้ชมเข้าใจได้ว่าผู้ที่แบก คือ ผู้ที่ช่วยเหลือหรือซัพพอร์ตเพื่อนในทีมเพื่อชัยชนะของทีมได้อย่างชัดเจน ตลอดจนเข้าใจเจตนาของจิงจิงที่กำลังขอร้องให้เพื่อนในทีมของอวิ๋วช่วยแบกตนในการเล่นเกมนด้วย

ตัวอย่างที่ (6)

(EP 2: 08:37 – 08:54)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

晶晶：这个诸葛亮难玩死了，于途是怎么做到杀进杀出的？

บทบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

จิงจิง: ตัวละครจูกัดเหลียงเล่นยากจริง อวิ๋วแวกไปแวกมาได้ยังไงกันเนี่ย

ในตัวอย่างที่ 6 จิงจิงกำลังอุทานโดยแสดงความชื่นชมในฝีมือการเล่นของอวิ๋วที่สามารถเล่นตัวฮีโร่ จูกัดเหลียงได้อย่างดี เมื่อจิงจิงพบว่าตัวฮีโร่ดังกล่าวเล่นยาก เพราะจิงจิงทราบมาจากเพื่อนในทีมว่า แม้ว่าอวิ๋วเป็นมือโปรในการเล่นเกมน Honor of Kings แต่ไม่เคยมีประสบการณ์การเล่นตัวฮีโร่จูกัดเหลียงมาก่อน ถึงกระนั้น อวิ๋ว

ก็สามารถเล่นตัวฮีโร่ดังกล่าวได้อย่างดีเยี่ยมเมื่อเล่นเป็นครั้งแรก จึงทำให้จึงเกิดความสงสัยว่าทำไมอ๊วจึงสามารถแวนไปแวนมาและฆ่าศัตรูได้ทันทีจนทำให้ทีมชนะในเกมนั้นได้

คำต้นฉบับภาษาจีน 杀进杀出 เป็นการซ้ำคำกริยา (动词重叠) โดยใช้ส่วนเสริมกริยาบอกทิศทาง (趋向补语) V 进 V 出 = 杀进杀出 คำว่า 杀 หมายถึง (动) 使人或动物失去生命: 弄死。(中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 113) หมายถึง การทำให้สัตว์หรือคนเสียชีวิต คำว่า 进 หมายถึง (动) 趋向动词。用在动词后, 表示到里面。(中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 680) เป็นคำกริยา หรือ กริยาอาการ ใช้ตามหลังกริยา หมายถึง เข้าไปข้างใน 出 หมายถึง 里面到外面 (跟“进, 入”相对) (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2019: 187) เป็นคำกริยา จากข้างในสู่ข้างนอก (คำตรงข้ามกับคำว่า 进) ดังนั้น 杀进杀出 หมายถึง การเข้าไปฆ่า และรอตออกมาจากการฆ่าศัตรูได้ เป็นการเน้นกริยาบอกการกระทำเข้าไปฆ่ามา และยังแสดงถึงตัวฮีโร่ที่อ๊วเล่นได้คล่องตัวที่สามารถฆ่าศัตรูได้อย่างว่องไว

จากฉบับภาษาไทย เห็นได้ว่าผู้แปลได้ใช้กลวิธีการแปลเอาความ แปลเป็น แวนไปแวนมา คำว่า แวน หมายถึง ปรากฏให้เห็นชั่วเวลาสั้น ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1133) ซึ่งแสดงให้เห็นภาพได้ว่าตัวฮีโร่เคลื่อนไหวโดยปรากฏตัวและหายตัวไปอย่างว่องไว ทั้งนี้ผู้วิจัยยังพบความคลาดเคลื่อนในการแปลอยู่บ้างเกี่ยวกับผลลัพธ์จากบริบทดังกล่าวที่มีการฆ่าศัตรูเกิดขึ้น

3. กลวิธีการแปลระดับสำนวน

ตัวอย่างที่ (7)

(EP 6: 08:37 – 08:54)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

晶晶: 你真的很毒舌, 你上次批评我娜可露露的话已经被小朱传播到整个工作室了。

于途: 我怎么评价的?

晶晶: 飞蛾扑火 乳燕投锅

于途: 我只是直观地形容一下。

晶晶: 你还笑?

บทบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

จิงจิง: นายมันปากอสรพิษ คราวที่แล้วนายวิจารณ์นาโครูของฉันทันทีโดนเสี่ยวจูปาวประกาศไปทั่วสตูดิโอแล้ว

อวิ๋น: ฉันทวิจารณ์ยังไงเหอ

จิงจิง: แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ

อวิ๋น: ฉันทก็แค่พูดไปตามที่เห็น

จิงจิง: ยังจะยิ้มอีก

ในตัวอย่างที่ 7 จิงจิงกำลังสนทนากับอวิ๋นโดยแสดงอารมณ์ความไม่พอใจที่อวิ๋นเปรียบเทียบการเล่นตัวฮีโร่บางตัวของจิงจิงว่าเหมือนกับ แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ

สำนวนในต้นฉบับภาษาจีน 飞蛾扑火 乳燕投锅 คำว่า 飞蛾扑火 หมายถึง 飞蛾扑到火上。比喻自寻死路，自取灭亡。(《成语大词典》编委会编，2004: 361) หมายถึง แมลงเม่ากระโดดเข้ากองไฟ อุปมาถึง ทางตัน ฆ่าตัวตาย ทั้งนี้ สำนวน 飞蛾扑火 乳燕投锅 มีความหมายว่า แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ นกนางแอ่นถูกโยนลงในหม้อ

จากฉบับภาษาไทย เห็นได้ว่าผู้แปลใช้กลวิธีการแปลเอาความและการแปลแบบละความโดยละสำนวนหลังที่ว่า 乳燕投锅 ไว้ ซึ่งได้แปลเป็น แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ หมายถึง เข้าไปหาที่ตาย ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าไม่มีทางสู้แต่ก็หาญสู้ เมื่อสู้แล้วก็ตายเปล่า เหมือนกับแมลงเม่าบินเข้ากองไฟ (บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร, 2538: 246) ทั้งนี้จากสำนวนต้นฉบับ 飞蛾扑火 และสำนวนฉบับแปล แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ การเปรียบอุปลักษณะในสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน เนื่องจากได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าสำนวนทั้งจีนและไทยใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบเหมือนกัน สะท้อนแนวคิดธรรมชาติหรือปรัชญาที่มาจากพุทธศาสนาเช่นกัน แม้จะต่างนิกายกัน เป็นต้น (ปริยา สุรขจร, 2558: 161)

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า สำนวนแปลที่ว่า แมลงเม่าบินเข้ากองไฟ สื่อความให้ผู้ชมเข้าใจได้ว่า การเล่นเกมของจิงจิงที่รู้ว่าตัวฮีโร่ของตัวเองไม่มีความแข็งแกร่งพอที่จะต่อสู้กับศัตรูได้ แต่จิงจิงก็ยังกระโจนเข้าไปสู้กับศัตรูโดยยอมตายได้อย่างชัดเจน ในขณะที่ละความสำนวน 乳燕投锅 ไว้ ทำให้บทบรรยายได้ภาพกระชับและ ก้าวข้ามข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลาการปรากฏบทบรรยายได้ภาพดังกล่าว

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากลวิธีการแปลคำศัพท์เกมในบทบรรยายได้ภาพซีรีส์เรื่อง “จุดดวงดาวเกียรติยศ” พบกลวิธีการแปลคำศัพท์เกมระดับคำ วลีและสำนวน โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1). กลวิธีการแปลทับศัพท์จากภาษาอังกฤษ ซึ่งพบมากที่สุดในการแปลคำศัพท์เกม เพราะตั้งแต่เกมออนไลน์เริ่มเข้ามาในไทย คนไทยส่วนใหญ่นิยมใช้คำภาษาอังกฤษในการสื่อสารระหว่างเล่นเกม เพราะระหว่างเล่นเกมต้องใช้คำที่สั้นกระชับ และรวดเร็ว เพื่อสื่อสารให้คนในทีมเข้าใจทันที จึงนิยมพูดหรือพิมพ์ด้วยข้อความสั้น ๆ คนไทยจึงคุ้นชินกับการใช้คำทับภาษาอังกฤษมาตั้งแต่เริ่มต้น สอดคล้องกับแนวคิดของรัชชัย ชัยชนะกิจพงษ์ (2564: 23) ที่กล่าวว่า คำศัพท์เทคนิคในเกมออนไลน์บางคำนั้น มีการใช้งานคำศัพท์เทคนิคมาตั้งแต่เกมเป็นภาษาอังกฤษซึ่งเป็นเกมรุ่นแรก ๆ เข้ามาในประเทศไทยและผู้เล่นเกมคนไทยเล่นเกมในวงกว้างอีกทั้งในยุคสมัยนั้นยังไม่มีมีการแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ผู้เล่นเกมใช้คำศัพท์เทคนิคนั้นจนเป็นที่นิยมและเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มผู้พัฒนาเกมและผู้เล่นเกมจนมาถึงปัจจุบัน อีกทั้งการแปลคำศัพท์เกมด้วยคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ เพื่อเลี่ยงข้อจำกัดด้านการแปลเกมที่สอดคล้องกับแนวคิดของฝางลุ่ (房璐, 2015: 223) ที่กล่าวว่า (1) ข้อจำกัดด้านเวลา คำบรรยายควรสัมพันธ์กับบทสนทนาของตัวละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อใช้บทสนทนาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว คำบรรยายควรสอดคล้องกับการกระทำของตัวละครที่รวดเร็ว คำบรรยายจะหายวับไปและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะเกมใช้ประโยชน์รูปแบบการสร้างบล็อก ผู้เล่นไม่สามารถพลิกกลับไปกลับมาได้เหมือนการอ่านหนังสือ (2) ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ในระหว่างการพัฒนาและออกแบบเกม จำนวนอักขระสูงสุดถูกกำหนดไว้สำหรับบรรทัดใดบรรทัดหนึ่ง และความยาวของบรรทัดที่แปลโดยนักแปลต้องไม่เกินจำนวนอักขระ

สูงสุด ผู้แปลควรพยายามหลีกเลี่ยงการใช้รูปแบบประโยคยาวในกระบวนการแปล และใช้ภาษาที่กระชับเพื่อสื่อความหมายของข้อความต้นฉบับไปยังผู้เล่นโดยไม่ผิดพลาด

2). กลวิธีการแปลแบบเอาความ เพราะผู้แปลต้องการให้ผู้ชมซีรีส์และผู้เล่นเกมสามารถเข้าใจบริบทที่เกี่ยวกับเกมไปพร้อมกับการดูภาพประกอบ เพื่อไม่ให้ผู้ชมซีรีส์หรือผู้เล่นเกมเข้าใจความหมายคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ สอดคล้องกับแนวคิดในการแปลบทภาพยนตร์ของสัญญาวิ สายบัว (2542: 96) ที่กล่าวว่า ผู้แปลจะต้องทำบทแปลให้มีความหมายพอดีที่จะพิมพ์ลงในที่ว่างที่จัดไว้สำหรับบรรยายท้ายภาพและในขณะเดียวกันแสดงความหมายได้เทียบเคียงกับบทต้นฉบับ และบทแปลนั้นตรงกับภาพ ถ้าเป็นบทแปลสำหรับพากย์ก็จะต้องมีความยาวให้พอดีกับช่วงเวลาการพูดของตัวแสดงในภาพยนตร์ และมีความหมายเทียบเคียงกัน การแปลบทภาพยนตร์อาจนับได้ว่ามีลักษณะการแปลแบบเอาความมากกว่าการแปลแบบรักษารูปเดิมไว้

3). กลวิธีการแปลแบบละความ เหตุเพราะการแปลบทบรรยายใต้ภาพมีข้อจำกัดของจำนวนตัวอักษร ผู้แปลจึงจำเป็นต้องละประโยคที่ยาวเกินไปออก แต่ยังคงความหมายที่ครบสมบูรณ์ของภาษาปลายทางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Baker M (1992: 17-24) การตัดหรือการละไม่แปลคำหรือสำนวนในบางบริบทหากความหมายของคำหรือสำนวนเฉพาะนั้นไม่ได้มีความสำคัญมากพอในการให้รายละเอียดในเนื้อหาแต่กลับทำให้ผู้อ่านสับสนอันเนื่องมาจากการอธิบายยืดเยื้อ ดังนั้น ผู้แปลก็สามารถตัดหรือละไม่แปลคำหรือสำนวนนั้นได้

จากผลศึกษาการแปลคำศัพท์เกมในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่อง “จุดดวงดาวเกียรติยศ” ดังกล่าว แสดงให้เห็นได้ว่าผู้แปลมีความรู้ความเข้าใจในบทละคร วิธีการเล่นเกม และเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างจีน-ไทยเป็นอย่างดี ดังที่กนกพร นุ่มทอง (2563: 13) ได้กล่าวไว้ว่า นอกจากความรู้ในภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปล ผู้แปลยังต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาที่จะแปลและรู้จักกลุ่มผู้อ่านฉบับแปลด้วย ผู้แปลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการตัดสินใจเลือกรูปแบบของการแปลว่าเมื่อใดจะรักษารูปแบบและความหมายในภาษาต้นฉบับ และเมื่อใดจะปรับบทแปลให้เหมาะสมกับผู้อ่านของตน ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้แปลได้ใช้กลวิธีการแปลเอาความและการแปลแบบละความเพื่อทำให้บทบรรยายใต้ภาพกระชับ ผู้แปลสามารถเลือกใช้กลวิธีที่เหมาะสมและถ่ายทอดความหมายของคำศัพท์เกมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและครบบรรณรสร ในขณะที่ได้คำนึงถึงข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลาในการแปลบทบรรยายใต้ภาพ จนทำให้ซีรีส์ได้รับความนิยมยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทรเชษฐ์ (2538 : 203) ได้กล่าวว่า การแปลจะต้องจำกัดจำนวนคำให้ตรงกับกรอบ (frame) ที่มีไว้สำหรับบรรจุคำบรรยาย บทแปลจะต้องยาวพอเหมาะกับเนื้อที่ที่จะบันทึก หรือพิมพ์ลงในกรอบที่วางไว้ได้ภาพ แม้จะเป็นการแปลแบบเอาความ แต่ผู้แปลต้องพยายามแปลให้ได้ความหมายตรง หรือใกล้เคียงกับต้นฉบับเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ จากผลการศึกษาที่พบว่าผู้แปลได้ใช้กลวิธีการแปลทับศัพท์มากที่สุด อาจอนุมานได้ว่า ผู้เล่นเกมคนไทยคุ้นชินกับการใช้คำทับศัพท์มากกว่าในขณะที่เล่นเกม

นอกจากนี้ เมื่อมองในแง่มุมมองการแปลบทบรรยายใต้ภาพของซีรีส์ซึ่งถือเป็นการแปลวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในการแปลคำศัพท์ที่ปรากฏในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่องดังกล่าว ยังคงมีลักษณะการก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นในลักษณะที่ถ่ายทอดความหมายไม่ครบความตามบริบทต้นฉบับกำหนด ทำให้อรรถรสของคำในต้นฉบับสูญหาย โดยเห็นได้จากตัวอย่างที่ 6 คำในต้นฉบับที่ว่า 杀进杀去 ซึ่งผู้แปลแปลว่า แวบไปแวบมา ทั้งสองวลีดังกล่าวมีโครงสร้างของคำเป็นการซ้ำคำกิริยาเหมือนกัน และสื่อความ

หมายถึงการเคลื่อนตัวไปมาอย่างว่องไวเช่นกัน คำต้นฉบับภาษาจีนยังมีอรรถลักษณะที่สื่อถึงการเข้าไปต่อสู้กับศัตรู และสามารถรูดกลับมาได้ ซึ่งปริยายถึงการฆ่าศัตรูด้วย แต่ฉบับแปลภาษาไทยสื่ออรรถลักษณะเพียงกิริยาการเข้าออกเพียงเท่านั้น ไม่ได้สื่อผลลัพธ์ในการฆ่าศัตรู ดังนั้น จะเห็นได้ว่า คำแปลของผู้แปลดังกล่าวยังไม่ได้ถ่ายทอดอรรถรสแห่งการรุกหรือรบจนรูดชีวิตออกมาได้นั้นไปยังผู้ชมฉบับภาษาไทย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับคำแปลให้สอดคล้องกับคำต้นฉบับภาษาจีนโดยใช้คำว่า **รุกไปรูดมา ฆ่าไปฆ่ามา รุกไปรุกมา หรือ บุกไปบุกมา** แทน **杀进 杀出** ซึ่งเป็นการสร้างคำใหม่ในบริบทการเล่นเกมนเพื่อสื่อภาพและความหมายให้มีความใกล้เคียงกับต้นฉบับภาษาจีนมากที่สุด เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่ปรับใช้คำได้หลากหลาย ผู้แปลจึงต้องเลือกใช้คำที่ยังคงความหมายในภาษาต้นฉบับไว้ตามบริบทในซีรีส์ให้ได้มากที่สุด ดังนั้นผู้แปลต้องตีความบริบทต้นฉบับให้ถ่องแท้ โดยพิจารณาทั้งความหมายและรสของคำ เพื่อให้การแปลภาษาปลายทางถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ (บุรินทร์ ศรีสมถวิล, 2563: 7) ดังที่กนกพร นุ่มทอง (2563: 105) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การแปลบทขยายและ ส่วนเสริมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ต้องทำให้ได้ถึงขั้น “เข้าถึงความหมาย-สลายโครงสร้าง-จัดวางตามหลักภาษาไทย” จึงจะสามารถถ่ายทอดความหมายจากต้นฉบับภาษาจีนสู่ฉบับแปลภาษาไทยได้สมบูรณ์หรือใกล้เคียงกับความสมบูรณ์

อีกทั้งผู้วิจัยยังพบว่าคำศัพท์เกมนอกจากมีบทบาทในการเล่นเกมนแล้ว ยังได้รับความนิยมโดยมีปรากฏการณ์การหยิบยืมนำไปใช้เป็นคำสแลงหรือภาษาวัยรุ่นอย่างแพร่หลายในสังคมไทย ถือได้ว่าสังคมเกมนั้นมีอิทธิพลในการพัฒนาทางภาษ เช่น 1) คำว่า **MVP** ซึ่งได้นำไปใช้ในวงการกีฬา เช่น กีฬาบาสเก็ตบอล กีฬาวอลเลย์บอล ดังที่ปรากฏจากพาดหัวข่าวดังนี้ “ลูก้า, ยานนิส, เคอร์รี่ หรือ โยคิช: นักบาส NBA คนไหนมีลุ้นคว้ารางวัล MVP 2022-23” (Nawapon Kiatpisan, 2022, Jan 23) อีกทั้งคำว่า MVP ได้ถูกนำมาใช้ในวงการเกมเช่นเดียวกัน โดยยังคงความหมายถึงผู้เล่นทรงคุณค่าที่สุดในทีม นอกจากนี้ ยังพบการใช้คำว่า MVP ในการสื่อสารทั้งบนโลกออนไลน์และในชีวิตประจำวัน เช่น ผู้ชมจะยกย่องตัวละครในซีรีส์หรือภาพยนตร์เรื่องใดเรื่องหนึ่งว่าเป็น MVP ของเรื่อง เมื่อตัวละครนั้น ๆ สามารถปราบตัวละครอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในฉากที่มีการถกเถียงหรือทะเลาะวิวาทกันได้โดยไม่มีทางสู้กลับได้ โดยเฉพาะเรื่องใดที่ได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย มักก็จะมีผู้คนนำบางตอนของของเรื่องที่มีตัวละคร MVP ดังกล่าวมาชวนสนทนากันบนแพลตฟอร์มออนไลน์ 2) คำว่า **แบก** ซึ่งได้นำไปใช้ในบริบทอื่น ๆ เป็นภาษาสแลงหรือภาษาวัยรุ่นที่นิยมใช้ในช่วงเวลาหนึ่ง เช่น **คำว่าแบกทีม ตัวแบก** โดยสื่อถึงบุคคลหนึ่งที่ทำหน้าที่ผู้แบกรับภาระงานหรือภาระต่างๆ แทนคนอื่น ดังที่ปรากฏในพาดหัวข่าวที่ว่า “จากใจคนแบกทีม” ลิโอเนล เมสซี เปิดใจหลังเป็นพระเอก อาร์เจนตินา ยิง 1 จ่าย 1 เกมชนะ เม็กซิโก ยังมีลุ้นเข้ารอบฟุตบอลโลก 2022 (ไทยรัฐออนไลน์, 27 พฤศจิกายน 2565)

อย่างไรก็ตาม การแปลคำศัพท์เกมในบทบรรยายได้ภาพเป็นงานแปลที่มีความท้าทายด้วยข้อจำกัดหลายด้าน ซึ่งผู้แปลจำเป็นต้องมีคลังคำศัพท์เหล่านี้มากพอสมควร ในขณะที่ต้องรู้จักเลือกใช้กลวิธีการแปลที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง ดังนั้น การนำเอาหลักและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการกระบวนการการแปลตั้งแต่ต้นน้ำ ซึ่งในที่นี้คือการตีความตัวบท จะช่วยให้การเลือกเฟ้นคำเพื่อสื่อความหมายในกระบวนการระหว่างแปล หรือช่วงกลางน้ำ มีความสมบูรณ์และสื่อความหมายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้งานแปลที่เสร็จสมบูรณ์ในช่วงปลายน้ำ สามารถถ่ายทอดทั้งอรรถและ

อรรถรสไปยังผู้รับสารปลายทางได้อย่างครบถ้วน (เพ็ญพิสุทธิ์ สีกาแก้ว, ขนิษฐา จิตชินะกุล และ บุรินทร์ ศรีสมถวิล, 2565: 92)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษางานวิจัยนี้ พบว่าคำศัพท์เกมเป็นคำศัพท์เฉพาะ การแปลคำศัพท์เกมจากบทบรรยายได้ภาพ จึงมีข้อจำกัดหลายด้านที่ผู้แปลต้องคำนึงถึง นอกจากต้องมีคลังคำศัพท์เหล่านี้แล้ว ยังจำเป็นต้องศึกษาและค้นคว้า คำศัพท์เกมที่เกิดขึ้นใหม่ในปัจจุบันอยู่เสมอ เพื่อมีส่วนช่วยในการเลือกใช้คำในงานแปลได้ถูกต้อง สำหรับผู้ที่สนใจ ศึกษาการแปลคำศัพท์เกม สามารถศึกษาต่อในประเด็น กลวิธีการแปลคำศัพท์เกมในบริบทศาสตร์ ซึ่งมีส่วนในการเพิ่มพูนกลวิธีการแปลภาษาเกมที่กว้างขวางที่นำไปสู่การนำภาษาเกมมาใช้ในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกพร นุ่มทอง. (2563). การศึกษาปัญหาการแปลบทขยายและส่วนเสริมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 38(2), 89-105.
- กนกพร นุ่มทอง. (2563). *ทักษะการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กนกพร นุ่มทอง และศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม. (2562). หลักและข้อควรระวังในการแปลจีน-ไทย ไทย-จีน. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 12(2), 105-151.
- ขวัญฤดี ฮวดหุ่น. (2560). อิทธิพลของแอปพลิเคชันไลน์ในการสื่อสารยุคปัจจุบัน. *วารสารศิลปะการจัดการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 1(2), 75-88.
- เชวง จันทระเขตต์. (2528). *การแปลเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565, 27 พฤศจิกายน). “จากใจคนแบกทีม” ลิโอเนล เมสซี เปิดใจหลังเป็นพระเอก อาร์เจนตินา ยิง 1 จ่าย 1 เกมชนะ เม็กซิโก ยังมีลุ้นเข้ารอบฟุตบอลโลก 2022. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/sport/worldcup/2563891>.
- ธวัชชัย ชัยชนะกิจพงษ์. (2564). *กลวิธีการแปลคำศัพท์ทางเทคนิคในเกมออนไลน์จากภาษาจีนเป็นภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นworรณ พันธุมธธา. (2565). *คลังคำ* (พิมพ์ครั้งที่ 10) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- บุญสิริ สุวรรณเพ็ชร. (2538). *อธิบายสำนวน สุภาษิต และคำพังเพยไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ เอส แอนด์ เค บุคส์
- บุรินทร์ ศรีสมถวิล. (2559). พินิจคำพิพากษานับพากย์จีนสองสำนวน: การศึกษาเปรียบเทียบ. *วารสารศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 9(2), 91-183.

- บุรินทร์ ศรีสมถวิล. (2562). การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านภาษาในพระราชนิพนธ์เรื่อง “แก้วจอมชน” ฉบับพากย์จีน. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 12(2), 259-315.
- บุรินทร์ ศรีสมถวิล. (2563). การก้าวไม่ข้ามความเป็นอื่นด้านภาษาในคำบรรยายใต้ภาพภาษาจีนซีรีส์เรื่อง “เกียร์สี่ขาอยู่กับกวนสี่ฝน”. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 13(2), 509-547.
- เพ็ญพิสุทธิ์ สีกาแก้ว ขนิษฐา จิตชนะกุล และบุรินทร์ ศรีสมถวิล. (2565). “ยินเสียงแต่ไร้ความหมาย นัยที่หายไประหว่างการเดินทางของภาษา” กรณีศึกษาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาในการแปลชื่อตัวละครเอกจากนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ”. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์*. 10(1), 78-93.
- พิริยา สุรขจร. (2558). *การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนทางพุทธศาสนากับสำนวนไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกัน*. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- วัลยา วิวัฒน์ศร. (2557). *การแปลวรรณกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2540). *เกณฑ์การถ่ายทอดเสียงภาษาจีนแมนดาริน ด้วยอักษรวิธีไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สัญญาวิ สายบัว. (2542). *หลักการแปล (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หวังซ่ง 王暢. (2010). *การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดและแนวการแปลคำศัพท์เทคนิคงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภาษารัสเซีย (俄语科技术语翻译方法及错误分析)*. ปริญญามหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ภาษารัสเซีย (俄语语言文学硕士研究生学位论文) คณะภาษารัสเซีย มหาวิทยาลัยหลงเจียง (黑龙江大学俄语学院).
- ศัพท์ใน ROV คำศัพท์ภาษาอังกฤษในเกมROV. (2563, 14 ตุลาคม). สืบค้นจาก <http://english-vlearn.blogspot.com/2020/10/rov-rov.html>.
- Jirapas, S. (2562, 6 ตุลาคม). คู่มือ RoV: สอนทุกเรื่องเกี่ยวกับเกมแบบโคตรละเอียด (2019). สืบค้นจาก <https://bangkokesports.com/บทความแนะนำ/rov-guide/>.
- Nawapon, K. (2565, 23 มกราคม). ลูก้า, ยานนิส , เคอร์รี่ หรือ โยคิช : นักบาส NBA คนไหนมีลุ้นคว้ารางวัล MVP 2022-23. สืบค้นจาก <https://www.sportingnews.com/th/nba/news/A5-mvp-2022-23>.
- Tencent Video (2562, 30 มีนาคม). แปลงร่างเป็น “WeTV” บุกดตลาด Streaming ไทย. สืบค้นจาก <https://positioningmag.com/1222525>.
- แฟนซีรีส์จีนห้ามพลาด. (2564, 6 สิงหาคม). รวมเช็กलिสดผลงานสุดปัง จาก 4 โกลบอล. สืบค้นจาก <https://www.ryt9.com/s/prg/3245275>.

การเล่นในเลนมังกรเล็ก. (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก <https://www.smartphonetabletthai.com/การเล่นในเลนมังกรเล็ก/>.

ศัพท์เกมมิงแบบเบื้องต้นสำหรับมือใหม่. (2565, 24 มิถุนายน). สืบค้นจาก <https://th.dellexperience.co/gaming-terms-mini-guide/>

ภาษาจีน

成语大词典编委会(2004)。成语大词典。北京:商务印书馆国际有限公司出版。

房璐. 2015. 游戏软件字幕翻译策略研究. 校园英语, 20, 223-224.

王者荣耀 mvp 是什么意思. (n.d.), 取自

<https://m.gmz88.com/gonglue/238986.html>.

分路. (n.d.), 取自

<https://pvp.qq.com/ingame/entrance/fenlu/index.html>.

小四月vip.(2020). 王者荣耀：合格的边路要怎么玩？知道自己的作用，不然超神也白费，取自

https://k.sina.com.cn/article_6597732739_18941698300100pmyj.html?from=game.

龚俊白鹿喜提年度最受欢迎演员，荣耀》获人气奖实至名归 澎湃新闻. (n.d.), 取自

<https://www.woah.my/2022/06/29/di-liu-jie-jin-gu-duo-hua/>.

中国社会科学院语言研究所词典编辑室.(2019). 现代汉语词典(第7版), 北京: 商务印书馆。

追风的世界.(2020).“盘点王者荣耀里的那些女英雄皮肤”, 取自

<https://c.m.163.com/news/a/FEJV68MH0529HG9M.html>.

ภาษาอังกฤษ

Baker, M. (1992). In Other Words a Course Book on Translation. London : Routledge.

กลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปาง

The Mechanism for Driving Community-Based Tourism Based on the Philosophy
of a Sufficiency Economy for Sustainable Economic Growth of
Lampang Province

ปิยรัตน์ วงศ์จุมมะลิ¹ | Piyarat Wongjummali¹, วิไลลักษณ์ พรหมเสน² | Wilailux Promsen²,
ปริเยศ สิทธิสรวง³ | Pariyet Sitthisuang³, นงลักษณ์ อาณี⁴ | Nongluk Arnee⁴,
นราศักดิ์ ปิยานทร⁵ | Narasak Piyanate⁵

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปางตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) แบบเจาะจงจำนวน 30 คน ใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ (interview form) ที่มีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (structure in-depth interview) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (documentary study) การสัมภาษณ์ (interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเอกสารเนื้อหา (content analysis) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction)

ผลการศึกษาพบว่า กลไกของ 3 ภาคส่วนคือ รัฐ เอกชน และประชาสังคมมีผลต่อการขับเคลื่อน การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปาง โดยกลไกของภาครัฐประกอบด้วย (1) กลไกการส่งเสริม (2) กลไกการสนับสนุน (3) กลไกการพัฒนา (4) กลไกการประสานงาน (5) กลไกที่ปรึกษา และ (6) กลไกผู้ดำเนินงาน ส่วนภาคเอกชน ประกอบด้วย (1) กลไกสนับสนุนงบประมาณ (2) กลไกพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (3) กลไกจัดทำช่องทางการตลาด (4) กลไกจัดทำป้ายสื่อความหมาย (5) กลไกจัดทำแพคเกจท่องเที่ยวชุมชน และ (6) กลไกจัดฝึกอบรมให้ความรู้โฮมสเตย์แก่ชุมชนท่องเที่ยว และภาคประชาสังคม ประกอบด้วย (1) กลไกประสานการบูรณาการทำงานด้านการท่องเที่ยวร่วมกับทุกภาคส่วน (2) กลไกแสวงหาแหล่งทุนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และ (3) กลไกพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษา ทั้งนี้ทุกภาคส่วนได้ให้ความสำคัญกับเงื่อนไขคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของคนในชุมชนที่ปราศจากความขัดแย้ง ไม่มีเรื่องวุ่นวายเกิดขึ้นภายในชุมชน เน้นให้การท่องเที่ยวชุมชนเกิดประโยชน์ คงไว้ซึ่งความรักสามัคคี และความผูกพันของคนในชุมชนไปจนถึงคนรุ่นอนาคต

คำสำคัญ : กลไกการขับเคลื่อน, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การเติบโตทางเศรษฐกิจ, หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

¹อาจารย์ ดร. /คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง /E-mail: artjar2012@outlook.com

²รองศาสตราจารย์/ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ /มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง / E-mail: wilailuxp@gmail.com

³รองศาสตราจารย์ ดร. /คณะเทคโนโลยีการเกษตร /มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง / E-mail: pariyet@yahoo.com

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร./คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ / E-mail: nongarnee@yahoo.com

⁵เจ้าหน้าที่ /คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ / มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง / E-mail: Top.narasakk@gmail.com

Abstract

According to the Sufficiency Economy Philosophy, this article aims to present a mechanism for driving community-based tourism for sustainable economic growth in Lampang Province. It was a qualitative research with 30 key informants selected. The tool used was an interview form with an open-ended structure. Data were collected from documentary studies, interviews, and focus groups. Data were analyzed by content analysis and analytic induction.

The study found that mechanisms of 3 sectors, namely the state, the private sector, and civil society, drive community-based tourism that leads to sustainable economic growth in Lampang Province. The state mechanisms consist of (1) promotion mechanisms, (2) support mechanisms, (3) development mechanisms, (4) coordination mechanisms, (5) advisory mechanisms, and (6) operator mechanisms. As for the private sector, it consists of (1) a budget support mechanism, (2) a community product development mechanism, (3) a marketing channel creation mechanism, (4) a meaningful sign creation mechanism, (5) a community tourism page creation mechanism, and (6) a training mechanism to educate the tourism community with homestay knowledge. Lastly, the civil society consists of (1) a mechanism for coordinating the integration of tourism work with all sectors, (2) a mechanism for finding fund sources to develop tourist attractions, and (3) a mechanism for mentoring or advising. All sectors have focused on an importance of moral conditions that correspond to the Sufficiency Economy Philosophy which depicts an existence of living in non-conflict communities and focusing on the benefit of the community tourism to mutual love, unity, and relationship of the community members to the future generation.

Keywords: drive mechanism, community-based tourism, economic growth, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) คือ 17 เป้าหมายของการพัฒนาในระดับโลก เริ่มเป็นกระแสของการพัฒนามาตั้งแต่ ค.ศ.1972 โดยองค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ขณะนั้นที่ประชุมได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกได้คำนึงถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยเกินขีดจำกัด กระทั่ง ค.ศ. 1983 ได้มีการจัดตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (world commission on environment and development) และมีการเผยแพร่เอกสาร Our Common Future ในการสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาด้วยการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มประเทศสมาชิกไปสู่วิถีการพัฒนาที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) ทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืนถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายถึงอนาคตของสังคมมนุษย์ต่อการใช้ทรัพยากรในเชิงอนุรักษ์ให้สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่สร้างผลกระทบหรือสร้างภาระให้แก่คนรุ่นหลัง ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยธนาคารโลกได้นิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “เป็นการพัฒนาสู่ความเจริญอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด” (World Bank, 1992) ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ที่มุ่งพัฒนาและสร้างความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนบรรลุผลได้ ดังที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เป็นต้นมา เพื่อเป็นแนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และรัฐให้ดำเนินงานในทางสายกลางเพื่อสร้างความสมดุลและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น (คณะกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท, 2558)

จากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ปลายปี 2562 จนถึงปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อความพยายามของประเทศต่าง ๆ ในการดำเนินงานให้บรรลุ SDGs ทั้ง 17 เป้าหมาย โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเป้าหมายที่ 8 คือการจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้ส่งผลต่อการฟื้นตัวและการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชน ทั้งยังเป็นประเด็นท้าทายของรัฐบาลเกี่ยวกับผลกระทบต่อโครงสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในทุกระดับ อาทิ สถานประกอบการ กลุ่มธุรกิจ ประชาชน และผู้ใช้แรงงานที่ขาดรายได้จึงก่อให้เกิดภาวะความยากจนตามมาเป็นลำดับ จากสถานการณ์ดังกล่าว จังหวัดลำปางคงได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน โดยผลการประเมินภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดลำปางในปีพ.ศ. 2563 พบว่า เศรษฐกิจของจังหวัดลำปางจะหดตัวร้อยละ 9.0 และในปีพ.ศ. 2564 จะหดตัวเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 3.8 สำหรับตัวชี้วัดภาวะแรงงาน พบว่าอัตราการจ้างงานมีสัดส่วนลดลง -3.61 อัตราการว่างงานปรับตัวสูงขึ้นร้อยละ 1.55 การเลิกจ้างงานและการเลิกกิจการ มีสถานประกอบการที่เลิกกิจการจำนวน 265 แห่ง ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ผลิตภาพแรงงานและการว่างงานสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว (สำนักงานแรงงานจังหวัดลำปาง, 2564) ไม่เพียงแค่นั้น จังหวัดลำปางยังคงได้รับผลกระทบด้านรายได้จากการท่องเที่ยว โดยในปีพ.ศ. 2562 ก่อนสถานการณ์โควิด-19 จังหวัดลำปางมีรายได้จากการท่องเที่ยว 4,352 ล้านบาทต่อปี และลดลงอย่างต่อเนื่องกว่า 2,772 ล้านบาทต่อปี และพบว่าปีพ.ศ. 2564 มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพียง 1,580 ล้านบาท นอกเหนือจากสถานการณ์ดังกล่าวยังพบว่า การท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางประสบปัญหานานับประการ เช่น ขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ขาดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปยังชุมชน หน่วยงานไม่บูรณาการด้านการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติขาดศักยภาพในการพัฒนา และขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในระดับต่าง ๆ ซึ่งปัญหาดังกล่าว จังหวัดลำปางได้กำหนดแนวทางเพื่อบูรณาการการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องโดยนำทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจระดับสูง (สำนักงานจังหวัดลำปาง, 2566)

บทความนี้เป็นผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการศึกษากลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วยหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาจังหวัดลำปาง” ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และสำนักงานวิจัยแห่งชาติประจำปีงบประมาณ 2565 โดยบทความนี้ต้องการนำเสนอแนวทาง วิธีการของระบบการทำงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปางที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่อการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้แนวคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ ด้านความพอประมาณ เน้นยึดหลักความพอเพียงในการนำทุนชุมชนมาใช้อย่างเป็นระบบ ด้านความมีเหตุผลเน้นการใช้ฉันทามติจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านมีภูมิคุ้มกันเน้นการพึ่งตนเองได้และสามารถรองรับผลกระทบจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากภายนอก ด้านความรู้เน้นการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง และด้านคุณธรรมเน้นความสงบสุขและปราศจากความวุ่นวาย โดยเงื่อนไขดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

การศึกษาได้ทำการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทุนชุมชน แนวคิดพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปางตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ และได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าไปสู่ผลการวิจัยที่มีความสมบูรณ์และถูกต้อง โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การคัดเลือกพื้นที่

ทำการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ 3 ภาคส่วนที่มีความโดดเด่นในด้านการขับเคลื่อนงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้นำไปสู่ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดลำปาง ได้มีการกำหนดเกณฑ์ประกอบการคัดเลือกประกอบด้วย (1) เป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาจังหวัดลำปาง ในประเด็นการพัฒนาจังหวัดที่ 1 ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และสร้างสรรค์ตามแผนจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2566 – 2570 (2) เป็นพื้นที่ดำเนินงานตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 8 ได้แก่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และ (3) เป็นพื้นที่ดำเนินงานตามเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยว

โดยชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการคัดเลือกพบว่ามิชุมชนท่องเที่ยวที่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าว จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวท่ามะโอ อำเภอเมืองลำปาง และชุมชนป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน

2. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งสิ้น 30 คน จาก 2 กลุ่มคือ (1) ผู้กำหนดนโยบายหรือนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นผู้บริหารที่ได้รับมอบนโยบายหรือแปลงนโยบายด้านการท่องเที่ยวในระดับชาติสู่แนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทการท่องเที่ยวของจังหวัด จำนวน 2 คน ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาลำปาง และ (2) ผู้ปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นผู้ที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามภารกิจขององค์กร รวมจำนวน 28 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำนวน 16 คน คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวของชุมชนจำนวน 2 คน และผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวจำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ (Interview form) เป็นคำถามชนิดปลายเปิด (Open Ended Question) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ (interview) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (information interview) จากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านป่าเหมี้ยงและท่ามะโอ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งทำการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus group) ในพื้นที่ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงและชุมชนท่ามะโอ เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับบริบทด้านการท่องเที่ยวและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ได้ทำการสนทนากลุ่มร่วมกับกลุ่มเป้าหมายภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อทราบข้อมูลสถานการณ์ภาพรวมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดลำปาง บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์กรต่อการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชน ผลการดำเนินงาน และแนวทางการดำเนินงานที่ควรจะเป็น เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปางสามารถสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนด้วยหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.2 การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิชาการ (documentary study) ทั้งหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ ตลอดจนรายงานประจำปีของหน่วยงาน หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงหรือมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระและกรอบแนวคิดในการวิจัย

4.3 การตรวจสอบข้อมูล ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ประกอบด้วย (1) ด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบแหล่งเวลา สถานที่ และบุคคลที่ให้ข้อมูล (2) ด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากทีมวิจัย (3) ด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นการตรวจสอบการตีความจากแนวคิดทฤษฎี และ (4) ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) เป็นการตรวจสอบโดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในเรื่องเดียวกัน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ด้วยการนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการศึกษาประเด็นต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งหากประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

ผลการวิจัย

ประเทศไทยได้ขับเคลื่อนงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนและกำหนดให้มีกลไกการขับเคลื่อนในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการกระจายอยู่ทุกภูมิภาค ในระดับนโยบายให้มีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ททช.) ทำหน้าที่ดูแลนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศ และให้มีคณะอนุกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกลไกการขับเคลื่อนและติดตามผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์จากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน รวมถึงให้รายงานผลการดำเนินงานต่อระดับนโยบายเพื่อผลักดันการดำเนินงานให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ส่วนระดับปฏิบัติให้มีคณะอนุกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันขับเคลื่อนและสนับสนุนการพัฒนาให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ ให้มีองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เป็นเลขานุการของคณะอนุกรรมการ เพื่อให้การดำเนินงานในระดับพื้นที่มีคณะทำงานประจํารัฐขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนประจำเขตตามแผนยุทธศาสตร์ให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่

ภาพรวมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปาง มีจุดเน้นด้านการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชนมาขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม พร้อมกับการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารทุนชุมชนให้เกิดมูลค่าสูงให้สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีให้นักท่องเที่ยว ซึ่งการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนได้ส่งผลให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว การจัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนให้สอดคล้องกับนโยบาย

ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด และการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งงานและรายได้ของคนในชุมชน เพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ในระยะยาว

กลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปาง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของลำปางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ด้านความพอประมาณในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) จำกัดนักท่องเที่ยวให้อยู่ในจำนวนที่สามารถรองรับได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน (2) ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งตนเองบนฐานภูมิสังคมคือ ทุน คน ทรัพยากรและการพึ่งตนเอง (3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวได้อย่างสอดคล้องกับทรัพยากรและแรงงานภายในชุมชน ด้านความมีเหตุผลในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) นำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อสร้างความร่วมมือและไว้วางใจต่อกัน (2) มุ่งให้คนชุมชนเข้าร่วมดำเนินงานเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างทั่วถึง ด้านภูมิคุ้มกันในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงจากภายนอกไม่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเนื่องจากชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยวิถีวัฒนธรรมชุมชน (2) เน้นให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์ คงไว้ซึ่งความรักความสามัคคีและความผูกพันของคนในชุมชนไปจนถึงคนรุ่นอนาคต (3) สมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนและคนในชุมชนมีความหลากหลายของแหล่งที่มาของรายได้จึงมุ่งให้การท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจหลักของชุมชน ด้านความรู้ในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) นำความรู้และประสบการณ์ด้านต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว (2) จัดทำแผนกิจกรรมของชุมชนจากการพัฒนาทักษะร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (3) ทบทวนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอเพื่อปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (4) ให้คนรุ่นใหม่ นำความรู้และประสบการณ์จากภายนอกมาปรับใช้เพื่อการจัดการท่องเที่ยว และด้านคุณธรรมในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบหรือข้อบังคับที่กำหนดไว้ร่วมกัน (2) บริหารจัดการท่องเที่ยวโดยตระหนักถึงวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน (3) เน้นให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์และคงไว้ซึ่งความรักความสามัคคีและความผูกพันของคนในชุมชนไปจนถึงคนรุ่นอนาคต (4) จัดการผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรมเน้นผลประโยชน์ของส่วนรวมอย่างสุจริตและจริงใจ (5) ใช้แนวคิดในการบริหารจัดการตามหลักภูมิสังคมโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติและวิถีดั้งเดิมของชุมชน

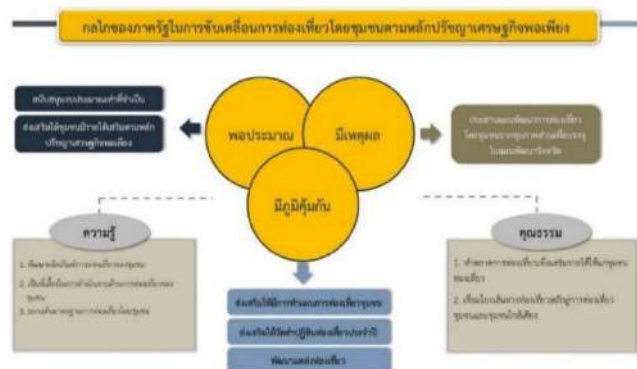
ผลจากการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปางตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือและกลไกการดำเนินงานของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ดังนี้

1. กลไกภาครัฐ : การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ของจังหวัดลำปาง ในส่วนของภาครัฐได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ สำนักงานจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสาขาลำปาง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลนครลำปาง ได้ดำเนินการตามภารกิจหลักขององค์กรและร่วมขับเคลื่อนงานด้านการท่องเที่ยวตามนโยบาย รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาร่วมกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่ใน

ลักษณะต่าง ๆ เช่น สำนักงานจังหวัดลำปางได้บรรจุแผนงานโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของทุกภาคส่วนไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้จัดทำลปวิดีโอเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดได้ส่งเสริมสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนตามวิถีอัตลักษณ์ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปางได้จัดอบรมนักสื่อความหมายและการเล่าเรื่องตามเสน่ห์ของชุมชน และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสาขาลำปางได้สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องราวได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชน

ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงกลไกการดำเนินงานเพื่อผลักดันให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ กลไกดังกล่าวประกอบด้วย (1) กลไกส่งเสริมการยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และส่งเสริมให้ชุมชนท่องเที่ยวจัดทำแผนการท่องเที่ยวและปฏิทินท่องเที่ยวประจำปี (2) กลไกการสนับสนุนงบประมาณและสนับสนุนให้ชุมชนมีรายได้เสริมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (3) กลไกการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนท่องเที่ยว (4) กลไกการประสานงานและประสานแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาจังหวัด (5) กลไกที่ปรึกษาของชุมชนท่องเที่ยวและผู้นำขับเคลื่อนงานร่วมกับชุมชนและเครือข่าย (6) กลไกผู้ดำเนินงานด้านการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและทำหน้าที่เป็นเชื่อมเส้นทางท่องเที่ยวจากจุดหลักสู่ชุมชนและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนไปยังชุมชนอื่น

ด้านการดำเนินงานของภาครัฐตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า (1) ความพอประมาณ ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการเท่าที่จำเป็นและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รวมถึงส่งเสริมให้ชุมชนมีอาชีพเสริมและมีรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) ความมีเหตุผล ได้ดำเนินการประสานแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทุกภาคส่วนบรรจุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด (3) มีภูมิคุ้มกัน ได้ส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำแผนการท่องเที่ยวของชุมชน จัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปี พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ตามศักยภาพ (4) เงื่อนไขความรู้ ได้ร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนและเป็นที่ปรึกษาการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้การท่องเที่ยวของชุมชนได้รับการยกระดับตามมาตรฐาน และ (5) เงื่อนไขคุณธรรม ได้ดำเนินการด้านตลาดการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งดำเนินการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวหลักสู่การท่องเที่ยวชุมชนและชุมชนใกล้เคียงโดยให้ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรซึ่งเป็นทุนของชุมชนร่วมกัน

ภาพที่ 1 แสดงกลไกของภาครัฐในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. กลไกภาคเอกชน: กลไกการดำเนินงานของภาคเอกชนที่มีบทบาทต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดลำปาง ในการผลักดันให้การท่องเที่ยวในพื้นที่ดำเนินการไปได้ตามเป้าหมายที่ชุมชนท่องเที่ยวกำหนด เช่น ธนาคารกรุงไทยได้สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน จัดทำป้ายสื่อความหมายและป้ายเตือนภัยในพื้นที่ท่องเที่ยว ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้จัดฝึกอบรมอาชีพเสริม การจัดทำโฮมสเตย์สำหรับนักท่องเที่ยว ธนาคารออมสินได้ฝึกอบรมพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และจัดทำเพจท่องเที่ยวของชุมชน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว บทบาทของภาคเอกชนข้างต้นแสดงให้เห็นถึงกลไกการดำเนินงานเพื่อผลักดันให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งกลไกดังกล่าวประกอบด้วย (1) การสนับสนุนงบประมาณ (2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (3) การจัดทำช่องทางการตลาด (4) การจัดทำป้ายสื่อความหมาย (5) การจัดทำเพจท่องเที่ยวชุมชน และ (6) การจัดฝึกอบรมให้ความรู้โฮมสเตย์แก่ชุมชนท่องเที่ยว

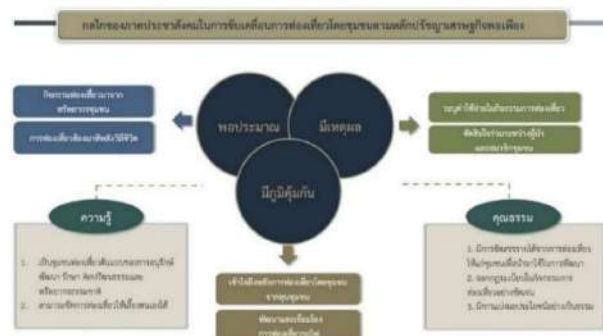
การดำเนินงานของภาคเอกชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า (1) ความพอประมาณ ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงส่งเสริมอาชีพให้แก่คนในชุมชนเพื่อเสริมรายได้ให้แก่ครัวเรือน (2) ความมีเหตุผล ได้ส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ให้แก่ชุมชนท่องเที่ยว การทำเพจท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและมีช่องทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก รวมถึงได้ร่วมปฏิบัติงานร่วมระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการ (3) มีภูมิคุ้มกัน ได้สนับสนุนให้ชุมชนท่องเที่ยวจัดทำป้ายเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ให้ความรู้และส่งเสริมให้ชุมชนท่องเที่ยวสามารถทำการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้ง online และ offline (4) เงื่อนไขความรู้ ได้จัดฝึกอบรมให้แก่ชุมชนท่องเที่ยวเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ เช่น การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโฮมสเตย์ การฝึกอบรมอาชีพเพื่อเสริมรายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวให้แก่ครัวเรือน และการฝึกอบรมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของชุมชน และ (5) เงื่อนไขคุณธรรม ได้จัดทำป้ายสื่อความหมายและป้ายเตือนภัยในบริเวณพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชน

ภาพที่ 2 แสดงกลไกของภาคเอกชนในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. กลไกภาคประชาสังคม : จังหวัดลำปางมีสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปาง ที่เกิดจากการรวมตัวของภาคประชาสังคมโดยมีคณะกรรมการเป็นตัวแทนจากชุมชนท่องเที่ยวภายในจังหวัด มีบทบาทดังนี้ (1) บูรณาการความรู้เกี่ยวกับหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนภายในจังหวัดลำปางให้ครอบคลุมทุกอำเภอ (3) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทหรืออัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ดีจากการท่องเที่ยว (4) เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับภาคีเครือข่ายหรือกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ (5) สร้างโอกาสให้การท่องเที่ยวชุมชนขยายไปยังเครือข่ายอื่น ๆ ทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ (6) หนุนเสริมให้ชุมชนท่องเที่ยวเกิดการปรับเปลี่ยนเรียนรู้และสามารถจัดการตนเองได้ โดยบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงกลไกการดำเนินงานเพื่อผลักดันให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งกลไกดังกล่าวประกอบด้วย (1) การเป็นผู้ประสานการบูรณาการทำงานด้านการท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนท่องเที่ยว (2) การแสวงหาแหล่งทุนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (3) เป็นพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาให้กับชุมชนท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

การดำเนินงานของภาคประชาสังคมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า (1) ความพอประมาณได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่คงวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อสร้างการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม รากเหง้า อาชีพ อีกทั้งได้กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทรัพยากร ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นบ้านของชุมชนโดยไม่มีการปรุงแต่ง (2) ความมีเหตุผล ได้ระบุค่าใช้จ่ายในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความชัดเจนให้แก่นักท่องเที่ยว และการดำเนินงานได้ให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจร่วมระหว่างผู้นำและสมาชิกของชุมชน (3) มีภูมิคุ้มกัน ได้สร้างความเข้าใจหลักการจัดการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชนให้เป็นไปตามศักยภาพของทุนที่มีอยู่ในชุมชน (4) เงื่อนไขความรู้ ได้ทำการส่งเสริมให้ชุมชนจัดการท่องเที่ยวสามารถเลี้ยงตนเองได้ตามแนวทางของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้อย่างเสมอภาค รวมทั้งเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบของการอนุรักษ์ พัฒนารักษาศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ และ (5) ด้านคุณธรรม ได้มีการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน รวมถึงกำหนดกฎระเบียบในกิจกรรมการท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดีแก่นักท่องเที่ยวทั้งด้านเวลา การเคารพสถานที่ การรักษาความสะอาดภายในชุมชน ตลอดจนให้มีการแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนตามเกณฑ์ที่กำหนด

ภาพที่ 3 แสดงกลไกของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้น การนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนผ่านกลไกการดำเนินงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่มุ่งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นทางเลือกและโอกาสของการสร้างงานและรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน ตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจสรุปได้ว่า ด้านความพอประมาณ ชุมชนท่องเที่ยวสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยการนำทุนชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ คน และความรู้ไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในกระบวนการดำเนินงานและการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบโดยไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านความมีเหตุผล ชุมชนท่องเที่ยวได้นำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือ การดำเนินงานเป็นไปตามฉันทามติที่เกิดจากการร่วมคิด วางแผน ลงมือปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์ และด้านภูมิคุ้มกัน ชุมชนท่องเที่ยวเน้นสร้างการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประโยชน์และคงไว้ซึ่งความรักสามัคคี ความผูกพันของคนในชุมชนจากรุ่นปัจจุบันไปจนถึงคนรุ่นอนาคต ทั้งนี้ หากชุมชนท่องเที่ยวสามารถพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะส่งผลให้เกิดการปรับตัวได้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตได้ในระยะยาว

อภิปรายผล

การนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยกลไกการขับเคลื่อนของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม พบว่า เงื่อนไขคุณธรรมตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดลำปางได้อย่างยั่งยืนนั้น ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้การดำรงอยู่ของคนในชุมชนปราศจากความขัดแย้ง ไม่มีเรื่องวุ่นวายเกิดขึ้นภายในชุมชน และการท่องเที่ยวชุมชนต้องสร้างประโยชน์ คงไว้ซึ่งความรักสามัคคีและความผูกพันของคนในชุมชนรุ่นปัจจุบันไปจนถึงคนรุ่นอนาคต ผลการศึกษาในประเด็นของเงื่อนไขคุณธรรมมีความแตกต่างจากสมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2563) ในการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะด้านคุณธรรมนั้น สมศักดิ์ สามัคคีธรรม ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณลักษณะของคณะกรรมการที่มีคุณธรรม เสียสละ ขยันขันแข็งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิก ให้มีการส่งเสริมทุนทางสังคมเพื่อก่อให้เกิดความไว้วางใจและให้ความร่วมมือ รวมถึงการนำผลกำไรมาใช้ในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกของชุมชน ขณะที่กลไกการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปางตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มุ่งให้ความสำคัญกับแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันของคนในชุมชนที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือสร้างความวุ่นวายให้แก่ชุมชน อันจะส่งผลกระทบต่อจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และยังให้ความสำคัญกับการคงไว้ซึ่งความรักสามัคคี ความผูกพันของคนในชุมชนมากกว่าการให้ความสำคัญกับคุณลักษณะเฉพาะของคณะกรรมการ รูปแบบการดำเนินงาน และการจัดการผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ ข้อค้นพบจากการศึกษาอาจมีความแตกต่างกันตามบริบทและประเภทของแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปางไม่ควรละเลยการกำหนดคุณลักษณะของคณะกรรมการที่มีคุณธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการจัดการกองทุนการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดผลดีมีและความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดลำปาง เกิดจากการระดมทุนและจัดตั้งกองทุนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้มีการบริหารเงินและการลงทุนในรูปแบบของคณะกรรมการ ให้มีการกำหนดราคาสินค้าและบริการที่เป็นธรรมแก่นักท่องเที่ยว และให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างทางเลือกและโอกาสในการเสริมรายได้ให้แก่สมาชิกภายในและภายนอกชุมชน โดยข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เอื้อประโยชน์ให้แก่คนในชุมชนในด้านอาชีพและรายได้ หากคนในชุมชนมีงานทำและมีรายได้ที่เพียงพอจะทำให้ลดความเสี่ยงด้านการเงินและนำไปสู่การออมของครัวเรือนได้ การศึกษามีความสอดคล้องกับ เก นันทะเสน และวราภรณ์ นันทะเสน (2562) ในการศึกษาการวิเคราะห์ผลของการพัฒนาชุมชนด้วยตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีสึกษาเทศบาลตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนาความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจจะต้องมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีความหลากหลายในแหล่งที่มาของรายได้เพื่อป้องกันความเสี่ยงหนี้สินจากการมีรายได้ไม่เพียงพอ กับการใช้จ่าย ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดลำปางสามารถเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนเป็นไปตามตัวชี้วัดของการพัฒนาที่ยั่งยืนข้างต้นเนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนสามารถสร้างงานและเสริมรายได้ให้แก่ครัวเรือนของคนในชุมชนได้มีเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องและทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการศึกษาวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวในด้านองค์ประกอบของการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยมุ่งประเด็นด้านการแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมเพื่อคนหมู่มาก รวมถึงประเด็นด้านการสืบทอดกิจการการท่องเที่ยวให้กับคนรุ่นหลังเพื่อให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. ควรดำเนินการศึกษาเพื่อถอดบทเรียนทักษะของการเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่ามะโอและชุมชนป่าเหมี้ยงในประเด็นของการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นต้นแบบหรือแนวทางในการพัฒนาให้แก่ชุมชนท่องเที่ยวที่มีบริบทใกล้เคียงกันให้สามารถนำการท่องเที่ยวของชุมชนมาเป็นกลไกการพัฒนาให้เกิดคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน
3. ควรศึกษาปัจจัยความแตกต่างของทุนชุมชนและกลไกความร่วมมือที่มีผลต่อการขับเคลื่อนให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบข้อสังเกตว่า ทุนชุมชนของชุมชนท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกันจะส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ดังนั้น ควรมีแนวทางความร่วมมือในการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางตรงต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง

- เก นันทะเสน และวราภรณ์ นันทะเสน. (2562). การวิเคราะห์ผลของการพัฒนาชุมชนด้วยตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ*, 10(20). 66-79
- คณะอนุกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.). (2558). *คู่มือการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเกษตรและชนบท และด้านความมั่นคง*. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการ.
- สมศักดิ์ สัมคศิริธรรม. (2563). การท่องเที่ยวโดยชุมชนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารพัฒนาสังคม*, 23(1). 211-225
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *กรอบแนวทางแผนกลยุทธ์แก้ไขปัญหาคาวยากจน พ.ศ. 2545 - 2549*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานจังหวัดลำปาง. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2566 – 2570 (ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567*. ลำปาง: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด
- สำนักงานแรงงานจังหวัดลำปาง. (2564). *สถานการณ์แรงงานจังหวัดลำปาง (ปี 2563) ฉบับปรับปรุง*. สืบค้นจาก [https://lampang.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/27/2021/02/World Bank. \(1992\). World Development Report 1992. New York: Oxford University](https://lampang.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/27/2021/02/World Bank. (1992). World Development Report 1992. New York: Oxford University).

แนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ

Guidelines for the Development of New Government Management of Agencies

Under the Ministry of Labor in Bueng Kan Province

วลัยลักษณ์ วันโพนทอง¹ | Valailak Wanpontong¹

ธนวิทย์ บุตรอุดม² | Thanawit Butrudom²

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงาน ตามแนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ ปัญหาและอุปสรรคจากการบริหารงานที่ส่งผลต่อแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ และศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขต่อแนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารและวิจัยสนาม ในส่วนของการวิจัยสนามผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 5 คน

ผลการศึกษาพบว่า ได้มีการนำแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่มาใช้ปรับเปลี่ยนองค์การจากระบบราชการแบบดั้งเดิมให้มีความทันสมัยมากขึ้น และทันต่อสถานการณ์ของโลกยุคปัจจุบันในวิถีชีวิตใหม่ New Normal ส่งผลให้การปฏิบัติงานเปลี่ยนแปลงไปและให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติราชการภายในหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ สร้างจิตสำนึกที่ดีในการให้บริการ ให้บริการด้วยความรวดเร็ว แก้ไขปัญหาให้ประชาชนได้พัฒนาบุคลากร โดยการฝึกอบรม ให้ความรู้ในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการวางแผนให้ตรง กับงาน ตระหนักในการให้บริการที่ดีแก่ประชาชน ความตั้งใจที่จะให้บริการ หรือความช่วยเหลือด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง นำเอาเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ การพัฒนาขั้นตอนในการทำงาน วางแผนให้ดีขึ้นขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยาก เพื่อช่วยให้ประหยัดเวลาในการทำงาน การวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ มีการทำงานแบบไร้รอยต่อ มีการเข้าโปรแกรมส่งเสริม อบรม ให้ความรู้ อยู่เสมอ มีการจัดโครงการแก้ไขปัญหาด้านอาชีพ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคจากการบริหารงาน ได้แก่ บุคลากรมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และการไม่เพียงพอต่อการให้บริการประชาชน ด้านงบประมาณ มีงบประมาณที่จำกัด ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคแนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ มีดังนี้ 1. เพิ่มประสิทธิภาพเทคโนโลยีให้ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว เข้าถึงง่าย 2. เพิ่มบุคลากรให้เหมาะสม เพียงพอต่อการให้บริการประชาชน 3. จัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การจัดการภาครัฐแนวใหม่, หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ

¹ นักศึกษา/ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต /สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี/ E-mail: 6461152117@udru.ac.th

² รองศาสตราจารย์ ดร./ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ /มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี/

E-mail: thanawit.bu@udru.ac.th

Abstract

The purpose of this study was to study the operating conditions. According to the new government management development guidelines used in agencies under the Ministry of Labor in Bueng Kan Province Problems and obstacles from the administration that affect the new government management approach to be used in agencies under the Ministry of Labor in Bueng Kan Province and to study the recommendations and solutions to the new government management development guidelines for use in agencies under the Ministry of Labor in Bueng Kan Province by using document research methods and field research In the field research, the researcher visited the data collection area by conducting an in-depth interview with a group of 5 informants.

The results of the study found that the new concept of public administration has been applied to change the organization from the traditional bureaucracy to a more modern one. And keep up with the current world conditions in a new way of life (New Normal), resulting in a change in operations and in accordance with the current situation, for efficiency and effectiveness, as well as the achievements in government work within the departments under the Ministry of Labor in Bueng Kan Province. Create good awareness of service services with speed. Solving problems for people to develop personnel through training provide knowledge of information technology. People are placed to match the job. Awareness of providing good service to the people, service intention, or help with speed and accuracy Adopt new technology. Developing work procedures, planning well, and having easy steps: to help save working time, the establishment of an integrated government administration system There is tripartite work. There are always campaigns to promote, train, and educate. problems and obstacles from management, including a limited number of personnel insufficient for performance and insufficient to provide services to the people on the budget; there is a limited budget. Suggestions and solutions to problems and obstacles, guidelines for the development of new government management of agencies under the Ministry of Labor in Bueng Kan Province are as follows 1. Increase technology efficiency to be up-to-date, convenient, fast, and easy to access. 2. Add appropriate personnel and enough to serve the people. 3. Allocate a sufficient budget.

Keywords : development guidelines, new government management, departments under the Ministry of Labor in Bueng Kan Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มีพัฒนามาการมาตั้งแต่ปี 1980 จนมาถึงปัจจุบัน มีความแตกต่างในประเด็นต่าง ๆ เช่น ด้านความหมาย ด้านขอบข่าย และด้านเนื้อหา จากความหลากหลายดังกล่าวทำให้เกิดมุมมองใหม่แก่ภาครัฐขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน ไปตามบริบทสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ จึงควรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ควรนำแนวคิดการบริหารบ้านเมืองที่ดี ที่มาใช้ในการบริหารจัดการ สอดคล้องกับ เทพศักดิ์ บุญรัตน์ (2549) ซึ่งหากนำแนวคิด ดังกล่าวมาผสมผสานกันและนำมาประยุกต์ใช้ก็จะส่งผลดีต่อประชาชน ผู้รับบริการ รวมถึงต้องการให้ความสำคัญกับความความเท่าเทียมกัน เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาเชื่อมโยงสู่แนวคิดใหม่ๆ ได้โดยต้องมีการวิเคราะห์และเติมเต็ม ในประเด็นที่ยังมีปัญหาเพื่อให้แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้และนำไปต่อยอดสู่การบริหารจัดการภาครัฐต่อไปในอนาคต แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ยังเป็นการบริหารงานที่ มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงาน มีมาตรฐานวัดผลได้ ตรวจสอบได้ อีกทั้งจะต้องมีบริหารจัดการที่มีความรวดเร็ว ทันสมัย มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพสูงสุดและปรับเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ เน้นการทำงานที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือของการทำงานที่ทันสมัย ใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน และมีการพัฒนาขีดความสามารถของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีคุณภาพสูง โดยยึดประชาชนเป็นเป้าหมายหลัก มีกลไกการบริหารงานบุคคล ที่มีหลากหลาย มีค่าตอบแทนที่เป็นธรรม มีวัฒนธรรมองค์กรและมีบรรยากาศที่ดีในการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2546) ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ส่วนราชการต่าง ๆ จะต้องมีความแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งมุ่งหวังให้การบริหารราชการเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยนำเอาเทคนิควิธีการจัดการสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่อง การวัดและประเมินผลงาน การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารคุณภาพโดยรวม ฯลฯ รวมทั้งการให้ความสำคัญต่อการบริการประชาชน ซึ่งเป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นคุณภาพของการดำเนินงานหรือการให้ความสำคัญต่อความพึงพอใจของลูกค้าผู้รับบริการเป็นอันดับแรก

หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานจังหวัดบึงกาฬ เป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค ปฏิบัติงานภายใต้แผนการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร บุคลากรหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ มีจำนวนทั้งสิ้น 74 คน การได้นำหลักการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาประยุกต์ใช้งานในหน่วยงาน เพื่อปรับปรุงการจัดการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยมีหลักการสำคัญของการจัดการภาครัฐ มาปรับใช้

จากที่มาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการดำเนินงานหรือการบริหารงานที่จะตอบสนองภาระงานหรือแก้ไขปัญหาของประชาชน ดังกล่าวที่เรียกว่า “การจัดการภาครัฐแนวใหม่” จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ จะนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานครั้งนี้ เพราะการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชนจะใช้ระบบการบริหารงานแบบราชการอย่างเต็มที่ก็จะทำให้เกิดปัญหาที่

ติดขัดด้วยระเบียบต่าง ๆ ดังนั้น การนำรูปแบบการบริหารที่เรียกว่าการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ ในการนำหลักการบริหารที่เรียกว่าการจัดการภาครัฐแนวใหม่ มาใช้ในการบริหารงานของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ เพื่อให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงาน ตามแนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคจากการบริหารงานที่ส่งผลต่อแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขต่อแนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษางานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยได้กำหนดขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาวิจัย เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งได้ทำการศึกษา ดังนี้

การจัดการภาครัฐแนวใหม่ ได้แก่ การสร้างความเป็นเลิศในการให้บริการประชาชน การพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสินทรัพย์ของภาครัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด การวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ การส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชน การยกระดับความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาในการบริหารราชการแผ่นดิน การสร้างความพร้อมของระบบราชการไทยเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

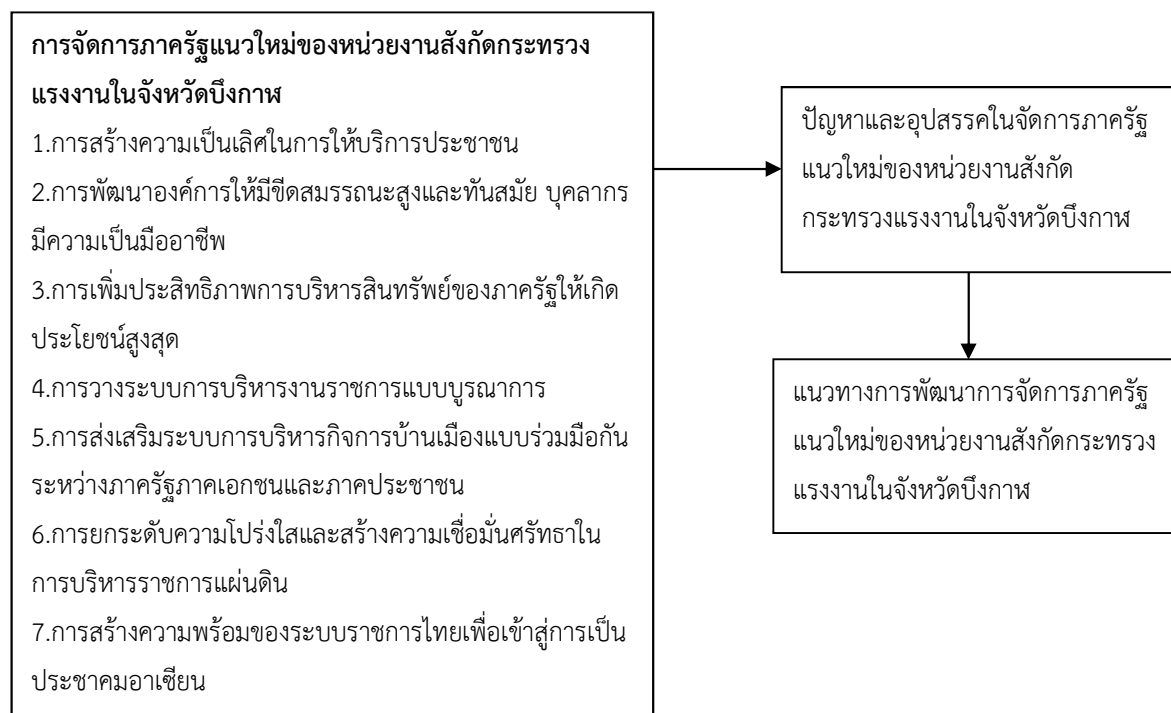
2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ได้แก่ แรงงานจังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1 คน จัดหางานจังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1 คน ประกันสังคมจังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1 คน สวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดบึงกาฬ จำนวน 1 คน และผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานบึงกาฬ จำนวน 1 คน รวม 5 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงาน ในจังหวัดบึงกาฬ

4. ขอบเขตระยะเวลา ระยะเวลาวิจัย อยู่ในช่วงปีงบประมาณ 2565 (ตุลาคม 2564 – กรกฎาคม 2565)

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเลือกใช้วิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. วิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ คู่มือการปฏิบัติงาน ระเบียบ คำสั่ง เอกสารทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ในการบริหารงานของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ

2. การวิจัยสนาม (Field research) โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion) โดยผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดจำนวน 5 คน ประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ หน่วยงานละ 1 คน

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้วิจัยในครั้งนี้ ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) มีตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ จำนวน 5 คน ดังนี้ หน่วยงานจังหวัดบึงกาฬ 1 คน จัดหางานจังหวัดบึงกาฬ 1 คน ประกันสังคมจังหวัดบึงกาฬ 1 คน สวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดบึงกาฬ 1 คน ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานบึงกาฬ 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ สภาพของการดำเนินงาน ตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคจากการบริหารงานที่ส่งผลต่อการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขในการจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามแนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) คือแบบสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถาม และประโยค การเรียงคำถามที่แน่นอนตายตัว เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ (สุภางค์ จันทวานิช, 2559) ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดนัดหมายวันสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งให้ ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบล่วงหน้า ในขณะทำการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึกเสียง โดยก่อนการสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึกและบันทึกเสียงการสนทนาก่อนทุกครั้ง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป โดยการรวบรวมเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น ได้แก่

1.1 หนังสือ

1.2 หนังสืออ้างอิง

1.3 งานวิจัย การค้นคว้าอิสระ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ เป็นงานที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้น ๆ อย่างละเอียด

1.4 เอกสารทางราชการ เป็นเอกสารที่ส่วนราชการจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการ

2. วิธีการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยที่ผู้วิจัย เลือกวิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยที่ผู้วิจัยต้องทำการสัมภาษณ์ไปตามคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้เท่านั้น และผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นคำถามในการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์

การแปลผล

ผู้วิจัยนำผลสรุปข้อมูลและไฟล์บันทึกเสียงคำสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความถูกต้อง จำแนกประเด็น จัดระบบข้อมูล จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap analysis) เพื่อหาสาเหตุ และกำหนดแนวทางการจัดการ ภาครัฐแนวใหม่ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการ วิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นเป็นแต่ละประเด็นตามข้อคำถาม จากนั้น จึงวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นโดยใช้วิธีการ “ตีความ” ตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อสรุป ผลการวิจัยแยกเป็นประเด็น ๆ เรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

2. นำผลการวิจัยที่ได้มาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างกับข้อมูล เอกสาร เพื่อใช้ในการอภิปรายผล และใช้วิธีนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ของหน่วยงานสังกัด กระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งแยกเป็น ประเด็นได้ดังนี้

แนวทางสร้างความเป็นเลิศในการให้บริการประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน พบว่า ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจใน ด้านเทคโนโลยี และการวางระบบเครือข่ายในการปฏิบัติงาน ทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า ระบบสารสนเทศยังไม่ทันสมัย

แนวทางการพัฒนา พัฒนางานบริการส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐพัฒนาระบบการเชื่อมโยงงานบริการซึ่งกัน และกันสู่ความเป็นเลิศ โดยออกแบบการบริการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เข้ามาใช้ในการให้บริการประชาชน ยกกระตือรือร้นการดำเนินงานของศูนย์บริการร่วมด้วยการเชื่อมโยงและบูรณาการ กระบวนการบริการที่หลากหลายจากส่วนราชการต่าง ๆ มาไว้ ณ สถานที่เดียวกันให้สามารถใช้บริการได้ง่ายและ หลากหลายรูปแบบ เน้นการบริการเชิงรุกที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างภาครัฐและประชาชน การให้บริการแบบ เบ็ดเสร็จอย่างแท้จริง พัฒนาระบบการจัดการ ขอร้องเรียนและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนอย่างจริงจัง โดยเน้นการจัดการเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งเสริมสร้างวัฒนธรรมการบริการที่เป็นเลิศ

พัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน พบว่า การทำงานมีความซ้ำซ้อน เทคโนโลยีสารสนเทศบางอย่างยังคงล้าสมัย แนวทางการพัฒนา พัฒนาส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ โดยเน้นการจัดโครงสร้างองค์การที่มีความทันสมัย ลดความซ้ำซ้อน มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการทำงาน เน้นการคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหลักโดยการจัดระบบงานอิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาขีดสมรรถนะของบุคลากรในองค์การ นำรูปแบบการใช้บริการร่วมกันเพื่อประหยัดทรัพยากร ลดค่าใช้จ่าย ยกย่องคุณภาพมาตรฐานและเพิ่มประสิทธิภาพ การทำงานของหน่วยงานของรัฐ สร้างความรับผิดชอบต่อสังคม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน นำหลัก 4 S ได้แก่ Service ความตระหนักในการให้บริการที่ดีแก่ประชาชน Speed ความตั้งใจที่จะให้บริการ หรือความช่วยเหลือด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง Strong ความมุ่งมั่นอดทนและเพียรพยายามให้ไปถึงเป้าหมาย Smile ความประทับใจของประชาชน และความสุขของข้าราชการเมื่องานสำเร็จ และ 3 DNA ได้แก่ DNA ความรัก DNA ความเสมอภาค และ DNA การปรับตัว มาใช้ในการปฏิบัติงาน

การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสินทรัพย์ของภาครัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน พบว่า ด้วยงบประมาณที่มีอย่างจำกัด ทำให้การดำเนินงานบางอย่างไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนได้รับความรู้ และได้รับประโยชน์จากบางกิจกรรมได้ไม่เต็มที่

แนวทางการพัฒนา เพื่อวางระบบการบริหารจัดการสินทรัพย์ของราชการอย่างครบวงจร โดยคำนึงถึงค่าใช้จ่าย ที่ผูกมัด/ผูกพันติดตามมา ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสินทรัพย์และบูรณาการเข้ากับระบบบริหารจัดการทรัพยากรขององค์การ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือ สร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างโอกาส และสร้างความมั่นคงตามฐานะเศรษฐกิจของประเทศ ลดความสูญเสียสิ้นเปลืองและเปล่าประโยชน์รวม ลดต้นทุน โดยจัดให้มีระบบและข้อมูลเพื่อให้หน่วยราชการ ใช้ประกอบการวัดและวิเคราะห์ การใช้สินทรัพย์เพื่อให้เกิดผลผลิตและเกิดประโยชน์สูงสุด และนำหลัก 4 M ได้แก่ Material ต้องบริหารจัดการการใช้วัตถุดิบให้สูญเสีย หรือกลายเป็นวัสดุเหลือใช้ให้น้อยที่สุด ครอบคลุมถึงการวางแผนจัดซื้อวัตถุดิบเข้าสู่โรงงานให้ทันและเพียงพอกับกระบวนการผลิตด้วย Man จัดสรรให้บุคลากรสามารถใช้ทักษะการทำงานได้มากที่สุด โดยมีการจัดสรรรายได้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับต้นทุน รวมถึงการรักษาบุคลากรคุณภาพให้เป็นทรัพยากรองค์กรให้นานที่สุด Machine การจัดการ จัดหาวัสดุและเครื่องมือต่างๆ ที่เป็นส่วนประกอบในการปฏิบัติงาน รวมถึงการจัดการอาคารและสถานที่ปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการทำงาน Method ค้นหาวิธีการปฏิบัติงานที่ดี มีการจัดการ วางแผน ติดตาม ตรวจสอบ และควบคุมการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการนำเอาเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ การพัฒนาขั้นตอนในการทำงาน วางแผนให้ดี มีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยาก เพื่อช่วยให้ประหยัดเวลาในการทำงาน

การวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน พบว่า ปัญหาโครงสร้างของหน่วยงานในภูมิภาคมีความซ้ำซ้อนทั้งในด้านการกิจ บทบาท อำนาจหน้าที่ ทำให้ขาดความคล่องตัว ไม่สามารถตอบสนองและรองรับการบริหารกิจการบ้านเมืองในปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมการบริหารงานแบบบูรณาการในยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศ เพื่อให้สามารถรองรับการขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศที่ต้องอาศัย การดำเนินงานที่มีความยืดหยุ่น คล่องตัว ไม่ยึดติดกับโครงสร้างองค์การและระบบราชการแบบเดิม จัดสรรงบประมาณให้มีลักษณะแบบยืดหยุ่นศาสตร์และเป้าหมายร่วมเป็นหลัก เพื่อให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศและการบริหารงานแบบบูรณาการพัฒนารูปแบบและวิธีการทำงานของภาครัฐในระดับต่าง ๆ ระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยเน้นการยึดพื้นที่เป็นหลัก เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ประสานสัมพันธ์กันในการปฏิบัติงานและการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน พบว่า การขาดกลไกและกฎเกณฑ์ที่ดีพอในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม ขณะที่กลไกที่มีอยู่บกพร่อง ไม่สามารถเตือนภัยที่เคลื่อนตัวเข้ามากระทบระบบเศรษฐกิจและการเงินอย่างรวดเร็วได้รวมทั้งเมื่อถูกกระทบแล้วยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนกลไก และฟื้นฟูเพื่อบริหารจัดการต่าง ๆ ของภาครัฐและภาคเอกชนให้ทันต่อสถานการณ์ได้

แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมการสร้างความร่วมมือในรูปภาคีเครือข่ายระหว่างภาครัฐกับเอกชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะได้เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบและแนวทางการบริหารงานแบบเครือข่าย โดยการปรับเปลี่ยนบทบาท โครงสร้าง และกระบวนการทำงานขององค์กรภาครัฐให้สามารถเชื่อมโยงทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ให้เกิดการพึ่งพากันในรูปแบบพันธมิตร เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ มีการตัดสินใจที่รวดเร็วทันต่อสถานการณ์

ด้านการยกระดับความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาในการบริหารราชการแผ่นดิน

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน พบว่า ระบบการตัดสินใจและการบริหารจัดการทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนมีลักษณะที่ขาดความโปร่งใสบริสุทธิ์และยุติธรรม ส่งผลให้ตัวระบบเองไม่มีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสหรือช่องทางให้เกิดความฉ้อฉลผิดจริยธรรมในวิชาชีพขึ้นได้

แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมและวางกลไกให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร และสร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติราชการ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการตรวจสอบการทำงานของทางราชการ ตลอดจนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และมาตรการ ในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันให้บรรลุผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม การเปิดเผยข้อมูล ในระบบ ITA เพื่อเป็นการประเมินระดับการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะของหน่วยงาน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ ในตัวชี้วัดการเปิดเผยข้อมูล และการป้องกันการทุจริต สำหรับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

การสร้างความพร้อมของระบบราชการไทยเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน พบว่า ประชาชนยังขาดความรู้ในด้านภาษาอังกฤษ และภาษาที่สาม ที่จะนำไปสู่การก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

แนวทางการพัฒนา การสร้างความพร้อมของระบบบริหารงานของหน่วยงานที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีเป้าหมายเพื่อเตรียมความพร้อมของระบบราชการไทยเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน รวมทั้งประสานพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกันในการส่งเสริมและยกระดับธรรมาภิบาลในภาครัฐของประเทศสมาชิกอาเซียน อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางการเมือง และความเจริญผาสุกของสังคมร่วมกัน มีการเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการให้บริการ เตรียมความพร้อมในด้านภาษาอังกฤษและภาษาที่สาม สร้างประชากรที่มีคุณภาพโดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีมาตรฐานที่ดีและทั่วถึง ส่งเสริมให้ประชากรได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อย คนไร้สัญชาติ และคนยากจนที่มีโอกาสทางการศึกษาน้อย ส่งเสริมการศึกษาทั้งในสาขาวิชาชีพหรืออาชีวศึกษา และในระดับอุดมศึกษา ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เช่น

- การเรียนรู้เรื่องราวของเพื่อนบ้านอาเซียน
- การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพ
- การส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการคิด วิเคราะห์ มีความเป็นเหตุเป็นผล มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม และมีการฝึกภาคปฏิบัติ

กระบวนการนำแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในภาครัฐ การวิจัยเอกสาร พบว่า

การนำแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยงานภาครัฐ มีดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการนำการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในระบบราชการ ถือว่าเป็นนวัตกรรมในการเปลี่ยนแปลงองค์การของระบบราชการไทยเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศชาติและการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดเพ็ญศรี ลีสุวรรณกุล (2559) ในเรื่องของนวัตกรรมคือ สิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในหน่วยงาน องค์การ ประเทศ หรือโลก และต้องสามารถนำมาใช้ได้จริง เพื่อสร้างให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม หรือจิตใจในส่วนขององค์การ เมื่อองค์การมีการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพิ่มขึ้น องค์การนั้นจะกลายเป็นองค์การนวัตกรรม สอดคล้องกับปิยณัฐ จันทร์กิต (2560) ในการปรับเปลี่ยนเป็นองค์การรูปแบบใหม่ที่มีการปรับเปลี่ยนลักษณะองค์การ ที่สนับสนุนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และบุคลากรในองค์การมีการเลือกใช้ความคิดใหม่ หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อพัฒนาเครื่องมือ ระบบ กระบวนการ นโยบาย สินค้าหรือบริการที่มีความใหม่ต่อองค์การ และทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

2. แนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556-2561) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ไว้โดยการพัฒนางานบริการ ของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐสู่ความเป็นเลิศ โดยเน้นการจัดโครงสร้างองค์การที่มีความทันสมัย พัฒนาขีดสมรรถนะของบุคลากรให้มีความเป็นมืออาชีพ วางระบบการบริหารจัดการสินทรัพย์ ของราชการอย่างครบวงจรให้เกิดประโยชน์สูงสุด บูรณาการการทำงานร่วมกันภายในระบบราชการ ส่งเสริมให้หน่วยงานราชการทบทวนบทบาทและภารกิจของตนให้มีความเหมาะสม มุ่งเน้นการพัฒนา รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคส่วนอื่น วางกลไกให้หน่วยงานของรัฐสร้างความโปร่งใส ในการปฏิบัติราชการ และสร้างความพร้อมของระบบราชการไทยเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยสภาพการดำเนินงานด้านแนวทางสร้างความเป็นเลิศในการให้บริการประชาชน พบว่าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านเทคโนโลยี และการวางระบบเครือข่ายในการปฏิบัติงาน ทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้า ระบบสารสนเทศยังไม่ทันสมัย ดังนั้น ควรให้ความสำคัญด้านบุคลากร และกำหนดเป็นนโยบายและแผนงานอย่างชัดเจนและต่อเนื่องเกี่ยวกับการจัดฝึกอบรมบุคลากรทุกระดับ

1.2 จากผลการวิจัยสภาพการดำเนินงานด้านการพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ พบว่า มีการปรับปรุงหน่วยงานราชการให้มีความเหมาะสมกับภารกิจที่รับผิดชอบ ลดความซ้ำซ้อน มีความยืดหยุ่น คล่องตัวสูง สามารถปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง ตอบสนองต่อบทบาทภารกิจหรือบริบทในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการได้อย่างทันทั่วถึง ดังนั้น ควรคิดค้นแสวงหาวิธีการหรือแนวทางใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงและออกแบบการให้บริการสาธารณะและนโยบายสาธารณะตอบสนองปัญหาความต้องการของประชาชนได้อย่างมีคุณภาพ มีการพัฒนาบุคลากร โดยการจัดอบรมบุคลากรอยู่เสมอเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา

1.3 จากผลการวิจัยสภาพการดำเนินงานด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสินทรัพย์ของภาครัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด พบว่า มีการวางระบบการบริหารสินทรัพย์อย่างครบวงจร โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงระหว่างความต้องการสินทรัพย์และการให้บริการ มีการใช้และซ่อมบำรุง การจำหน่ายและ/หรือการทดแทนสินทรัพย์ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า ลดความสูญเสียสิ้นเปลืองและเปล่าประโยชน์ และทำให้การใช้สินทรัพย์มีประสิทธิภาพสูงสุด ควรมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด มีการดูแล รักษาและซ่อมบำรุงอยู่เสมอ เพื่อให้ใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง ปลอดภัย

1.4 จากผลการวิจัยสภาพการดำเนินงานด้านการวางระบบการบริหารงานราชการแบบบูรณาการ พบว่า มีการออกแบบโครงสร้างและระบบบริหารงานราชการใหม่ในรูปแบบของหน่วยงานรูปแบบพิเศษ เพื่อให้สามารถรองรับการขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์ของประเทศ มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการทำงาน โดยเน้นการยึดพื้นที่เป็นหลักเพื่อให้เกิดความร่วมมือ ประสานสัมพันธ์กันในการปฏิบัติงาน มีการพัฒนากลไกหรือเครื่องมือในการสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ ระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ ควรมีการบูรณาการ การทำงานร่วมกันทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน มีการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เข้าไปรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน ส่งเสริมการประกอบอาชีพ ให้กับประชาชนทั่วไป และผู้ที่สนใจประกอบอาชีพ

1.5 จากผลการวิจัยสภาพการดำเนินงานด้านการส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน พบว่า มีการเปิดให้องค์กรภาคประชาสังคมและชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ มีการพัฒนารูปแบบและแนวทางการบริหารงานแบบเครือข่าย มีการปรับเปลี่ยนบทบาท โครงสร้าง และกระบวนการทำงาน เชื่อมโยงการทำงานในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ให้เกิดการพึ่งพา

กันในรูปแบบพันธมิตร หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ ควรมีการบูรณาการร่วมกัน ทั้งในส่วนภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีการประสานความร่วมมือการทำงานร่วมกันอยู่เสมอ

1.6 จากผลการวิจัยสภาพการดำเนินงานด้านการยกระดับความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาในการบริหารราชการแผ่นดิน พบว่า มีการผลักดันให้หน่วยงานมีการปฏิบัติตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ อย่างจริงจัง มีการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและการใช้สิทธิตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ มีการกำหนดมาตรการ กลไก และสนับสนุนช่องทางในการให้ส่วนราชการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบสารสนเทศดั่งนั้น หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ ควรส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการตรวจสอบการทำงานของทางราชการ เอาให้เกิดความโปร่งใส ลดการทุจริตที่จะเกิดขึ้นในหน่วยราชการ

1.7 จากผลการวิจัยสภาพการดำเนินงานด้านการสร้างความพร้อมของระบบราชการไทยเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน พบว่า มีการส่งเสริมให้และเตรียมความพร้อมข้าราชการและเจ้าหน้าที่เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีการให้ความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและกระบวนการงาน บุคลากร กฎ ระเบียบ และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมของการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ดังนั้น หน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ ควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรด้านภาษาอังกฤษ และภาษาที่สาม อยู่เสมอ เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน สร้างประชากรที่มีคุณภาพโดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีมาตรฐานที่ดีและทั่วถึง ส่งเสริมให้ประชากรได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการนำแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬและทำให้ผู้วิจัยทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานในจังหวัดบึงกาฬ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ในหน่วยงานราชการอื่นในส่วนกลาง และภูมิภาค เช่น กระทรวง กรม จังหวัด อำเภอ เพราะการบริหารจัดการแผ่นดินในรูปแบบส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน อาจทำให้ผลการวิจัยแตกต่างกัน เพื่อจะได้นำข้อมูลมาใช้กำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่เหมาะสมกับแต่ละส่วนราชการมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ผลกระทบของแนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยศึกษาในประเด็น ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในด้านบวกและด้านลบของแนวทางการพัฒนาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ต่อการบริหารจัดการภาครัฐทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตที่จะเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็ข้อมูลประจักษ์ชัดให้หน่วยงานที่มีส่วนข้องในการกำหนดนโยบาย และแผนงานซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาระบบราชการไทยอย่างไรและนำไปสู่การตัดสินใจว่า ควรจะยุติหรือดำเนินนโยบายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์. (2549). “การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ: แนวใหม่ของการจัดการภาครัฐ”
การจัดการสมัยใหม่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปิยณัฐ จันทร์เกิด. (2560). *คุณภาพการให้บริการของเทศบาลนคร นครสวรรค์ตามการรับรู้ของประชาชน*.
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์.
- เพ็ญศรี ลีสุวรรณกุล. (2559). *การพัฒนาองค์การให้มีสมรรถนะสูง: กรณีศึกษาสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
เพชรบุรี*. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต: วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ.
- สุภาวค์ จันทวานิช. (2559). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2556). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2556–2561)*.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิชั่น พรินท์ แอนด์ มีเดีย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). *พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการ
บ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). 2562. *เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2562*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.).

ตำนานพื้นบ้านไทย 4 ภาค : การวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตย

Thai Folk Legends from 4 Regions : Analysis of Democracy Concepts

อรัญญ์ สุขจีระ¹ | Orathai Sukja¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตยที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้านไทย 4 ภาค โดยรวบรวมข้อมูลตำนานพื้นบ้านภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ จำนวนภาคละ 20 เรื่อง รวมทั้งสิ้นจำนวน 80 เรื่อง มาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดประชาธิปไตยในด้านการยอมรับ ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม

ผลการวิจัยพบว่าตำนานพื้นบ้านไทยทั้ง 4 ภาค ปรากฏแนวคิดด้านสามัคคีธรรมมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาในตำนานนอกจากจะอธิบายที่มาของเรื่องราวต่าง ๆ แล้ว ยังมีการสอดแทรกเนื้อหาอันส่งเสริมให้ผู้อ่านรู้จักสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะและเกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข รองลงมาคือการปรากฏแนวคิดด้านการยอมรับซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปลูกฝังให้เคารพและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เคารพกฎระเบียบ ตลอดจนเคารพในสิทธิและเสรีภาพของคนในสังคม ส่วนแนวคิดที่ปรากฏจำนวนความถี่น้อยที่สุดคือด้านปัญญาธรรม โดยเนื้อหาที่ปรากฏจะมุ่งเน้นให้คนในสังคมใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาหรือระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ตลอดจนถึงการรู้จักคัดเลือกบุคคลมาเป็นผู้นำโดยยึดหลักตามระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ : ตำนานพื้นบ้าน 4 ภาค, แนวคิดประชาธิปไตย, สามัคคีธรรม, การยอมรับ, ปัญญาธรรม

¹อาจารย์ /สังกัดสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง/ E-mail: Ora_thaionly@hotmail.com

Abstract

This research aimed at analyzing democratic concepts in Thai folklores from four regions of Thailand. The data were collected from folklores from the north, central, northeast and southern regions. Twenty folklores were used for each region making a total of 80 folklores. The democratic concepts were analyzed in terms of deference, conscience and unity.

The results showed that unity was the most used concept in Thai folklores which were not only telling the stories but also promoting harmony and unity in the society. The second most used concept was deference which was reflected in the folklores to uphold the monarchy, respect rules and regulations as well as respect others' right and liberty. The least appeared concept was conscience which was aimed to encourage people to use conscience to solve any problems or conflicts and to use a democratic process to choose leader.

Keywords: 4 region legends, democracy concepts, harmony, reverence, wisdom

บทนำ

ตำนานพื้นบ้านไทยเป็นภูมิปัญญาของคนไทยในอดีตที่เล่าสืบทอดกันมาโดยวิถีทางมุขปาฐะจวบจนมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นมรดกของสังคมในภายหลัง ซึ่งตำนานพื้นบ้านมีลักษณะคล้ายคลึงกับนิทานพื้นบ้าน แต่จะมีส่วนหนึ่งที่เด่นชัด คือ สารเรื่องราวเสมือนเกิดขึ้นจริงในอดีตมีร่องรอยสถานที่เกิดอ้างอิงในปริมปราปรากฎให้เห็นได้ ดังที่ ศิราพร ณ ถลาง (2545, หน้า 97) กล่าวว่า “ตำนานพื้นบ้านเป็นเรื่องเล่าประเภทที่คนในชุมชนหรือสังคมหนึ่ง ๆ ถือเป็นเรื่องที่เคยเกิดขึ้นจริงในอดีต อธิบายความเป็นมาของสิ่งสำคัญต่อคนในชุมชนนั้น”

ปรมินทร์ จารูร (2549, หน้า 1 – 2) กล่าวถึงตำนานว่า “เป็นเรื่องราวที่เกิดจากการสังสมและถ่ายทอดประสบการณ์ของมนุษย์ในการพยายามอธิบายปัญหาหรือข้อสงสัยต่าง ๆ ที่ตนสนใจใคร่รู้ โดยถ่ายทอดออกมาเป็นเรื่องเล่า”

ปฐม หงส์สุวรรณ (2550, หน้า 2) กล่าวว่า คำว่า ตำนาน หรือ Myth เป็นภาษาอังกฤษมีต้นเค้ามาจากคำในภาษากรีกว่า Muthos ซึ่งหมายถึงคำหรือถ้อยแถลง อันเป็นความคิดความเชื่อที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับเรื่องของพระเจ้า อำนาจเหนือธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่องเล่าตำนานอาจอธิบายถึงกำเนิดจักรวาล กำเนิดโลก กำเนิดมนุษย์ และกำเนิดชุมชนสังคม ตำนานในหลายวัฒนธรรมมีบทบาทเป็นแบบแผนสำหรับแสดงออกในเชิงจารีตและพิธีกรรมของสังคม รวมทั้งยังเป็นแหล่งความรู้ของกลุ่มชนด้วย ดังนั้น ตำนานจึงมิใช่เรื่องเล่าธรรมดาแต่มีความสัมพันธ์กับระบบความคิดความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังที่ สายป่าน ปุริวรรณชนะ (2552, หน้า 1) กล่าวว่า “ตำนานประจำถิ่น (Mythical Legend) หมายถึง เรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งที่เป็นเทพเจ้า คน สัตว์ และวัตถุสิ่งของต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับความเชื่อพื้นบ้าน แต่ไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ถึงขั้นตำนานปรัมปรา”

จากที่นิยามข้างต้นจะพบว่า ตำนานพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความบันเทิงใจให้แก่ผู้ฟัง หรือผู้อ่านในขณะเดียวกันก็แฝงไว้ด้วยความรู้สึกสอดแทรกไว้ได้อย่างกลมกลืน ดังนั้น ตำนานพื้นบ้านจึงเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนสังคมไทยในอดีตเป็นอย่างดี ทำให้ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

ด้วยสาระและเรื่องราวในตำนานพื้นบ้านที่มุ่งให้ความเพลิดเพลินสร้างอารมณ์สะท้อนใจแฝงไว้ด้วยสรรพวิชาการต่าง ๆ ทั้งในการดำรงวิถีชีวิตในสังคมด้านการศึกษาวรรณกรรม ด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเมือง การปกครอง ซึ่งสอดแทรกไว้ในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ วาณี พนมยงค์ สายประดิษฐ์ และวิชฌ วรรณ (2535, หน้า 131) กล่าวว่า แนวคิดของประชาธิปไตยเกิดขึ้นมานานแล้วโดยถือว่ามติของปวงชนเป็นใหญ่ ซึ่งในยุคที่มนุษยชาติยังไม่มีภาษาเขียน และยังไม่มีผู้ใดคิดศัพท์ประชาธิปไตยหรือศัพท์ในภาษาอื่น ๆ ที่เทียบได้กับคำนั้น มนุษยชาติได้รู้จักการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ ระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นตามธรรมชาติพร้อมกันกับการมีมนุษยชาติในโลกนี้ จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นว่ามนุษย์ได้รู้จักการปกครองตนเองด้วยการใช้หลักประชาธิปไตยตลอดจนปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมมานานแล้ว โดยอาจสอดแทรกไว้ในการดำเนินชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ หากแต่ยังไม่ได้คิดคำศัพท์เพื่อใช้เรียกสิ่งเหล่านั้นขึ้นมาเหมือนในปัจจุบัน

สอดคล้องกับอัศวิน ถาวรศักดิ์ (2551) วิเคราะห์คุณธรรมของกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงจากนิทานและตำนานพื้นบ้านจังหวัดสุโขทัย พบว่า นิทานและตำนานพื้นบ้านทั้ง 20 เรื่องปรากฏคุณธรรมของพระร่วงทั้งสองประการและปรากฏอยู่ครบทุกข้อ มากน้อยลดหลั่นกันไป คุณธรรมที่ปรากฏในหลักทศพิธราชธรรมที่ปรากฏมากที่สุด 3 ลำดับคือ อวิโรธนะ ศีล และมัททวะ ส่วนคุณธรรมในหลักราชสังคหวัตถุปรากฏมากเรียง 4 ลำดับคือ สัมมาปาสาสะ สัสสมะระ วาจาเปยยะ และบุริสเมระ ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าพระร่วง ทรงเป็นธรรมราชาและทรงปฏิบัติพระองค์อยู่ในหลักคุณธรรมอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง โดยเฉพาะการปฏิบัติพระองค์ตามทำนองคลองธรรม ทรงรักษาศีลที่ทำให้พระองค์ทรงมีคุณสมบัติพิเศษคือ “วาจาสิทธิ์”

นอกจากนี้ขวัญชนก นัยเจริญ (2561) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิตประชาธิปไตยในเรื่องรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2545 – 2556 พบว่าผู้เขียนได้สอดแทรกวิถีชีวิตประชาธิปไตยไว้ในการแสดงพฤติกรรมของตัวละครผ่านบทสนทนา ความคิดและการกระทำ ทั้งนี้วิถีชีวิตที่ปรากฏมากที่สุดคือด้านคุณธรรม แสดงให้เห็นความเคารพสถาบันพระมหากษัตริย์ กฎหมาย เพื่อนมนุษย์ซึ่งรวมไปถึงการแสดงความรักในสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของมนุษย์ รองลงมาคือสามัคคีธรรม สะท้อนภาพความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน สังคม และประเทศชาติ และแนวคิดปญญาธรรมเป็นลำดับน้อยสุด สิ่งที่ปรากฏแสดงให้เห็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาปัญหาร่วมกัน วิพากษ์วิจารณ์บุคคล นโยบายโครงการของหน่วยงานภาครัฐโดยปราศจากอคติ

จากการศึกษาประเด็นข้างต้นจะเห็นว่าคุณธรรมและวิถีชีวิตประชาธิปไตยได้ประสมประสานอยู่ในสาระของวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ของไทยมาช้านาน และในตำนานพื้นบ้านย่อมมีการสอดแทรกประเด็นเหล่านี้ไว้ในเนื้อหาด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้นักวิจัยจึงได้นำสาระตำนานพื้นบ้านมาวิเคราะห์วิถีชีวิตประชาธิปไตย เพื่อสะท้อนให้เห็นระบอบประชาธิปไตยที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้าน ตลอดจนเป็นการปลูกฝังให้ชนรุ่นหลังประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมและศีลธรรมอันภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยสืบไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตยที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้านไทย 4 ภาค

วิธีการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ตำนานพื้นบ้านไทย 4 ภาค : การวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตย มีวิธีดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล ตำนานพื้นบ้าน 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ จำนวนภาคละ 40 เรื่อง รวมทั้งหมด 160 เรื่อง จากหนังสือ ตำรา เอกสารอื่น ๆ และผลงานการวิจัย

1.2 นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้ง 4 ภาค โดยมีจำนวนภาคละ 40 เรื่อง รวมทั้งสิ้นจำนวน 160 เรื่อง ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เป็นผู้คัดเลือกข้อมูลดังกล่าวให้เหลือข้อมูลภาคละ 20 เรื่อง รวมจำนวนข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มีจำนวนทั้งสิ้น 80 เรื่อง โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่คัดเลือกข้อมูลดังกล่าว ประกอบด้วย

1. รองศาสตราจารย์ สนิท สัตโยภาส
2. อาจารย์ประดิษฐ์ สรรพช่าง
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ สายแสง
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ชลอ รอดลอย
5. ดร.พัชรีย์ แซ่สุน

1.3 ผู้วิจัยนำข้อมูลตำนานพื้นบ้านทั้ง 4 ภาค ที่ผ่านการคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนภาคละ 20 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 80 เรื่อง มาเรียบเรียงเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ โดยสามารถจำแนกรายชื่อตำนานพื้นบ้านของแต่ละภาคได้ดังนี้

ตำนานพื้นบ้านภาคเหนือ ได้แก่ 1.วัดไตรภูมิ 2.พระศรีธรรมยา 3.เมืองตาก 4.อุ้มพระดำน้ำ 5.พระธาตุคุดอยตุง 6.เจ้าพ่อขุนตาล 7.ดอยนางนอน 8.แม่ฮ่องสอน 9.ถ้ำเชียงดาว 10.อำเภอฟั่ว 11.โกรกพระ 12.เมืองกุ๊กกฏนคร 13.บึงบอระเพ็ดพระ 14.พระธาตุหริภุญไชย 15.สะพานเอียง 16.พระร่วง 17.พระธาตุหงส์หิน 18.มะกะโท 19. ไกรทอง 20.เหล็กน้ำพี้

ตำนานพื้นบ้านภาคกลาง ได้แก่ 1.แม่นาคพระโขนง 2.หมื่นแก้ว หมื่นศรีนาวา 3.ศาลยายหอม 4.พระเจ้าสายน้ำผึ้ง พระนางสร้อยดอกหมาก 5.ผานางไห้ 6.สมเด็จพระเจ้าตากสิน 7.ตรอกจัน 8.หาดแม่รำพึง 9.เกาะช้าง 10.ตำบลบางบุตร 11.เขาสมิง 12.ขันหมากเจ้ากรุงจีน 13.ศาลเจ้าพ่อขุนด่าน 14.หลวงพ่อดำ 15.พระยาทรงพระยาพาน 16.หลวงพ่อบ้านแหลม 17.พระนางเรือล่ม 18.เสาไห้ 19.ตาม่องล่าย 20.บ้านบางระจัน

ตำนานพื้นบ้านภาคอีสาน ได้แก่ 1.เมืองกาฬสินธุ์ 2.ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ 3.เจ้าแม่สองนาง 4.ทุ่งกุลาร้องไห้ 5.เจ้าพ่อพญาแล 6.ภูเรือ 7.ท้าวคำพราหมณ์น้อย 8.บ้านละทาย 9.ปรางค์บ้านสิดา 10.ผาแดงนางไอ่ 11.ชื่อเมืองนครราชสีมา 12.ท้าวว้าทอง 13.หลวงพ่อบุญใหญ่ 14.เมืองสุรินทร์ 15.นางผมหอม 16.ปราสาทโดนตวล 17.หลักเขตเขาพนมรุ้ง 18. ท้าวฮุ่ง ขุนเจือง 19.น้ำยาวิเศษ 20.พระเสริม พระสุก พระใส

ตำนานพื้นบ้านภาคใต้ ได้แก่ 1.ตากใบ 2.นายแรง 3.นายแรงแบกภูเขา 4.เกาะหนู เกาะแมว หาดแก้ว เขาดังกวน 5.เจ้าแม่หลิมกอเหนี่ยว 6.เขาทะนान 7.บ้านตะลุบัน 8.เจดีย์พระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร 9.เกาะปูเลอาปี 10.ทวดท่าข้าม หรือทวดพญาท่าข้าม 11.เขานางหงส์ 12.เมืองสวี 13.นางเลือดขาว 14.ตาหมอลือเลียนกับศรีนังกริ 15.ถ้ำคูหาสวรรค์ 16.ตำนานถ้ำพระขยงค์ 17.บ้านกาโสด 18.สะพานท่านางสังข์ 19.ร่ายงอกเขี้ยว 20.หาดเจ้าไหม

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์

ผู้วิจัยนำแนวคิดประชาธิปไตยตามกรอบแนวคิดของ สนม ครุฑเมือง (2540, หน้า 5 – 8) มาใช้ในการวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.การยอมรับ ได้แก่

1.1 เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์
1.2 เคารพซึ่งกันและกัน (ทางกายและทางวาจา)
1.3 เคารพในสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น (สิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย สิทธิของปัจเจกชน อาทิสติในทรัพย์สิน ในเคหสถาน การประกอบอาชีพ การศึกษา ฯลฯ เคารพในความคิดเห็นของคนส่วนรวมที่ถูกต้อง และเคารพในเสียงส่วนน้อย)

1.4 เคารพในกฎระเบียบของสังคม (ยึดมั่นในหลักการและกฎหมาย)

1.5 ความเป็นเสรีภาพและความเสมอภาค (มีเสรีภาพอย่างกว้างขวาง อาทิ การเลือกคู่ครอง ความเท่าเทียมกันของบุคคลทั้งสตรีและเด็ก เป็นต้น)

2. ปัญญาธรรม ได้แก่

2.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ (ไม่ใช้อำนาจเป็นใหญ่หรืออำนาจนิยม มีคุณธรรมจริยธรรม ความชอบธรรมและความยุติธรรม)

2.2 การร่วมกันคิดใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นประโยชน์ (การแสดงความคิดเห็นต่อส่วนรวม)

2.3 การตัดสินใจด้วยปัญญา (การระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีด้วยการใช้ปัญญา)

2.4 การอภิปรายชี้แจงให้เข้าใจ

2.5 การพิจารณาคัดเลือกบุคคล (การเลือกผู้นำต้องมีวิธีการที่ชอบธรรมโดยจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบ เป็นต้น)

3. สามัคคีธรรม ได้แก่

3.1 การรู้จักประสานประโยชน์

3.2 การร่วมมือกันในการทำงาน

3.3 การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

3.4 การรับผิดชอบต่อหน้าที่ (แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ตรวจสอบซึ่งกันและกัน)

3.5 ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูลประชาธิปไตยที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้าน 4 ภาค โดยหาความถี่ที่ปรากฏแนวคิดในแต่ละประเด็น

3. ชั้นสรุปผล

ผู้วิจัยสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยเปรียบเทียบแนวคิดของประชาธิปไตยในแต่ละภาค และสรุปในภาพรวมของการวิเคราะห์ตำนานพื้นบ้าน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตยที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้านไทย 4 ภาค รวมจำนวนทั้งสิ้น 80 เรื่อง โดยแบ่งเป็นภาคละ 20 เรื่อง ตามการคัดเลือกข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้กรอบแนวคิดประชาธิปไตยของ สนม ครุฑเมือง (2540, หน้า 5 – 8) มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ พบผลการวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ตำนานพื้นบ้านภาคเหนือ

ปรากฏแนวคิดประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมมากที่สุด โดยปรากฏทั้งสิ้นจำนวน 29 เรื่อง ทั้งนี้สามารถ จำแนกตามพฤติกรรมที่แสดงออกได้ดังนี้

1. การรู้จักประสานประโยชน์ ปรากฏจำนวน 3 เรื่อง ดังตัวอย่าง “เมื่อมะกะโทได้เบียด พระราชทานจากพระร่วง แล้วจะนำไปซื้อเมล็ดพันธุ์ฝักกาด แต่คนขายไม่รู้จักแบ่งขายให้อย่างมะกะโทจึงหาทาง ออกให้ โดยวิธีการใช้น้ำขุบน้ำลายแล้วจิ้มไปที่เมล็ดพันธุ์ฝักนั้น” (ตำนานเรื่อง มะกะโท) จากพฤติกรรมดังกล่าว ถือได้ว่ามะกะโทเป็นผู้รู้จักการประสานประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ กล่าวคือเมื่อมะกะโทได้เบียดมาก็ให้นำมาซื้อพันธุ์ฝักและนำมา ปลูกจนโตกระทั่งนำไปถวายแก่พระร่วงตลอดจนแบ่งปันให้กับคนอื่น ๆ ได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมของการรู้จัก ประสานประโยชน์ได้อย่างดียิ่ง

2. การร่วมมือกันในการทำงาน ปรากฏจำนวน 10 เรื่อง ดังตัวอย่างการวิเคราะห์ ที่พบว่า เหล่าคณะจับช้างได้ช่วยกันตามหาช้างเผือกในป่า และร่วมมือกันค้นหากระทั่งสามารถจับช้างไปถวายพระร่วงได้ ในที่สุด (ตำนานเรื่อง วัดไตรภูมิ) เหตุการณ์นี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมด้านการร่วมมือในการทำงานทั้งสิ้น (ตำนานเรื่อง วัดไตรภูมิ)

3. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ปรากฏจำนวน 2 เรื่อง ดังตัวอย่างเหตุการณ์ “เหล่าอำมาตย์ ได้รับการปูนบำเหน็จจากพระร่วงเจ้าหลังได้นำเอาช้างเผือกมาถวาย ก็ได้นำเอาเงินรางวัลนั้นมาสร้างวัดตาม คำบนบานที่เคยให้ไว้กับเจ้าป่า” (ตำนานเรื่อง วัดไตรภูมิ) ซึ่งจากเหตุการณ์ในข้างต้นจะเห็นได้ว่าเหล่าอำมาตย์นั้น เป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและรักษาสัจจะวาจาเป็นที่ตั้ง แม้ได้ปูนบำเหน็จรางวัลมาแล้วแทนที่จะเก็บไว้เป็น ทรัพย์สินส่วนตัว แต่กลับนำเงินมาสร้างวัดให้เป็นสมบัติส่วนรวม ข้อประพจน์ดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมได้อย่างชัดเจน

4. การรับผิดชอบต่อหน้าที่ ปรากฏจำนวน 7 เรื่อง ดังตัวอย่างเนื้อหาในตำนานเรื่อง วัดไตรภูมิ ที่กล่าวถึงเหล่าคณะจับช้างว่าได้รับคำสั่งให้ไปตามหาช้าง เมื่อบุคคลเหล่านั้นได้รับคำสั่งดังกล่าวก็ได้ทำหน้าที่ไป ตามหาช้างและจับช้างได้สำเร็จตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมาย การประพจน์ของเหล่าคณะจับช้างนี้แสดงให้เห็นถึง การมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย (ตำนานเรื่อง วัดไตรภูมิ)

5. ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ปรากฏจำนวน 7 เรื่อง ดังตัวอย่าง เหตุการณ์ที่เหล่าคณะจับช้าง ได้ช่วยกันสร้างวัดตามคำบนบานที่ได้ให้ไว้กับเจ้าป่าจนสำเร็จ โดยจะเห็นว่าการจะสร้างวัดขึ้นมาสักแห่งนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่คนหนึ่งคนจะสามารถสร้างเสร็จขึ้นมาเองได้ หากแต่ต้องอาศัยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและเกิดพลังสมานสามัคคีกันจากคนหมู่มากจึงจะสามารถสร้างวัดให้สำเร็จได้ ดังนั้นพฤติกรรมดังกล่าวจึงเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันอย่างเห็นได้ชัด (ตำนานเรื่อง วัดไตรภูมิ)

ในลำดับต่อมาแนวคิดที่ปรากฏได้แก่ แนวคิดประชาธิปไตยด้านครอบครัว โดยปรากฏทั้งสิ้น 23 เรื่อง โดยแบ่งตามพฤติกรรมที่แสดงออกได้ดังนี้

1. เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ ปรากฏจำนวน 7 เรื่อง ดังตัวอย่างในตำนานเรื่อง ถ้ำเชียงดาว ความว่า “เมื่อเจ้าหลวงคำแดงผู้เป็นกษัตริย์ได้ออกไปล่าสัตว์และสั่งให้บ่าวไพร่ออกติดตามล่ากวางตัวนั้นมาให้จงได้ บ่าวไพร่เหล่านั้นจึงได้พากันออกติดตามล่ากวางตัวนั้นทันที” (ตำนานเรื่อง ถ้ำเชียงดาว) เหตุการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า บ่าวไพร่ทุกคนล้วนแต่ให้ความเคารพเชื่อฟังในคำสั่งของเจ้าหลวงคำแดงซึ่งเป็นกษัตริย์

2. เคารพซึ่งกันและกันทางกาย – วาจา ปรากฏจำนวน 2 เรื่อง ดังตัวอย่างการวิเคราะห้ในตำนานเรื่อง ดอยนางนอน ความว่า “สองสามีภรรยาผูกสมักรักใคร่กันดี ภรรยาได้ให้ความเคารพเชื่อฟังสามี ส่วนสามีนั้นก็ให้เกียรติภรรยาเสมอมา” ลักษณะดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นถึงการเคารพซึ่งกันและกันได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ การที่แต่ละฝ่ายต่างก็เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกันนั้นจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลของการให้เกียรติและเคารพกันของสามีและภรรยาได้อย่างดีเยี่ยม (ตำนานเรื่อง ดอยนางนอน)

3. เคารพในสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น ปรากฏจำนวน 6 เรื่อง ดังตัวอย่างเหตุการณ์ในตำนานเรื่อง บึงบอระเพ็ด ความว่า “ในวันหนึ่งซึ่งเป็นวันพระเข้าปุริมพรรษา พวกชาวบ้านได้มาทำบุญกันมาก หลวงตาสาธิตท่านก็ได้ปรารภขึ้นว่า วัดที่ท่านอยู่นี้ยังมีได้ตั้งชื่อเลย ท่านขอให้ชาวบ้านช่วยกันตั้งชื่อ” (ตำนานเรื่อง บึงบอระเพ็ด) จากเหตุการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าหลวงตาเป็นผู้เคารพในสิทธิและความคิดเห็นของชาวบ้านทุก ๆ คน จึงได้ขอให้ช่วยกันตั้งชื่อวัด โดยที่หลวงตาไม่ได้คิดจะเอาความคิดของท่านเองเป็นหลัก แม้นในทางปฏิบัติท่านสามารถกระทำได้ เนื่องจากว่าชาวบ้านทุก ๆ คน เคารพและศรัทธาในตัวของท่านเป็นอย่างมาก หากแต่ในเหตุการณ์นี้จะเห็นว่าท่านยังคงไว้ซึ่งความเป็นประชาธิปไตย โดยให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นในการตั้งชื่อ ชี้ให้เห็นถึงการสะท้อนแนวคิดด้านการเคารพในสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างชัดเจน

4. เคารพในกฎระเบียบของสังคม ปรากฏจำนวน 3 เรื่อง ดังตัวอย่างการวิเคราะห์ตำนานเรื่อง วัดไตรภูมิ ที่กล่าวว่าในขณะที่คณะจับช้างได้เดินทางมาถึงป่าตรงบริเวณที่ช้างอาศัยอยู่ ก็ได้มีการตั้งศาลเพียงตา และแสดงความเคารพต่อเจ้าป่าเจ้าเขา ตามจารีตที่ควรปฏิบัติเมื่อได้เดินเข้าป่า แสดงให้เห็นถึงการเคารพกฎระเบียบตามสังคมนั้น ๆ กล่าวคือเมื่ออยู่ป่าก็ต้องแสดงความเคารพเจ้าป่า เมื่ออยู่ในเมืองก็ต้องเคารพเจ้าเมือง หรือผู้ที่ปกครองเมืองนั้น โดยถือเป็นการเคารพกฎระเบียบของสังคมอย่างเห็นได้ชัด (ตำนานเรื่อง วัดไตรภูมิ)

5. ความมีเสรีภาพและความเสมอภาค ปรากฏจำนวน 5 เรื่อง ดังตัวอย่าง ในตำนานเรื่อง โกรกพระ ที่กล่าวถึงตายายและชาวบ้านต่างมีเสรีภาพในด้านการนับถือศาสนา ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏในบริเวณโกรกदान ดังเนื้อหาที่กล่าวว่า “คนไทยนิยมสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ในลักษณะปางต่าง ๆ ไว้สักการบูชา

ตายายสองสามีภรรยาที่เช่นเดียวกัน เดิมสองสามีภรรยามีถิ่นฐานบ้านช่องอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาการทำมาหากิน ผิดเคือง จึงย้ายถิ่นฐานไปทำมาหากินที่ทางเมืองเหนือ จนกระทั่งร่ำรวยมีเงินทองฐานะมั่นคง ทั้งสองตายายไม่มี ลูกหลาน ได้แต่ทำบุญสุนทาน ยายคิดจะกลับบ้านเกิดเมืองนอนจึงปรึกษาตาว่าให้ขายทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดและเข้า พระพุทธรูปองค์ใหญ่นำไปด้วย เพื่อเป็นที่สักการบูชา” จากเนื้อหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าผู้คนมีเสรีภาพและความเสมอภาคในด้านการนับถือศาสนาตามแต่ที่ตนศรัทธา (ตำนานเรื่อง ไกรทอง)

ส่วนแนวคิดที่ปรากฏเป็นลำดับสุดท้ายคือแนวคิดประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม โดยปรากฏทั้งสิ้นจำนวน 17 แห่ง แบ่งตามพฤติกรรมที่แสดงออกตามรายละเอียดที่ปรากฏในเนื้อหาได้ดังนี้

1. การไม่ถือตนเป็นใหญ่ ปรากฏจำนวน 9 เรื่อง ดังตัวอย่างการวิเคราะห้ในตำนานเรื่อง บึงบอระเพ็ด ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “แม้หลวงตาสาตจะเป็นพระที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ แต่ท่านก็ไม่ได้ถือตนเป็นใหญ่เหนือชาวบ้าน ถึงครั้งจะตั้งชื่อวัดท่านก็ยังได้ขอความคิดเห็นของชาวบ้านให้ช่วยกันตั้ง” เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นถึงการไม่ถือตนเป็นใหญ่ได้อย่างดียิ่ง (ตำนานเรื่อง บึงบอระเพ็ด)

2. การร่วมกันคิดใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นประโยชน์ ปรากฏจำนวน 4 เรื่อง ดังตัวอย่าง เหตุการณ์ที่ให้ชาวบ้านร่วมกันคิดชื่อหมู่บ้าน ดังปรากฏในเนื้อหาตำนานเรื่องบึงบอระเพ็ด โดยหลวงตาสาตมีการหยิบยกเอาเหตุผลความเป็นไปได้ของการตั้งชื่อด้วยการอาศัยข้อมูลที่มีอยู่ให้ชาวบ้านได้พิจารณาตาม เช่น ให้สังเกตดูสมุนไพรหรือต้นไม้ที่ขึ้นในหมู่บ้าน ต้นไม้หรือสมุนไพรชนิดใดมีมากที่สุดก็ควรจะต้องตั้งชื่อวัดด้วยชื่อของ ต้นไม้หรือสมุนไพรนั้น ๆ กระทั่งนำมาซึ่งข้อตกลงในการตั้งชื่อว่า วัดบอระเพ็ดในที่สุด เนื่องจากในหมู่บ้านหรือในวัดนั้น ได้ปรากฏว่ามีบอระเพ็ดขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นต้น จากเหตุการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงการใช้นโยบายด้านการร่วมกันคิดและใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์ได้เป็นอย่างดี (ตำนานเรื่อง บึงบอระเพ็ด)

3. การอภิปรายชี้แจงให้เข้าใจ ปรากฏจำนวน 1 เรื่อง ดังเหตุการณ์ที่ปรากฏในเนื้อหาเรื่อง ตำนานบึงบอระเพ็ดที่กล่าวถึงตอนที่ชาวบ้านกำลังเกิดข้อขัดแย้งในเรื่องของการตั้งชื่อวัดอยู่นั้น หลวงตาสาตยังสามารถใช้คุณธรรมในด้านการอภิปรายชี้แจงให้เข้าใจมาใช้ได้อย่างดียิ่ง โดยท่านได้นำเอาเหตุและผลของการตั้งชื่อวัดโดยอธิบายให้ชาวบ้านเห็นถึงข้อเท็จจริงของข้อมูลที่ปรากฏดังกล่าวไปแล้วในข้อที่ 2 มาใช้ในการอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจกระทั่งสามารถระงับข้อขัดแย้งเหล่านั้นได้ในที่สุด (ตำนานเรื่อง บึงบอระเพ็ด)

4. การพิจารณาคัดเลือกบุคคล ปรากฏจำนวน 3 เรื่อง ดังตัวอย่างในตำนานเรื่อง ไกรทอง ดังพบว่า หลังจากเกิดเหตุการณ์ที่ชาละวันคาบเอานางตะเภาไปแล้ว เจ้าเมืองพิจิตรก็ได้ข่าวประกาศหาคนมาช่วยปราบชาละวัน กระทั่งได้พบกับไกรทองที่ชาวบ้านเล่าลือว่าเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการปราบจระเข้ จึงได้เลือกไกรทองให้เป็นผู้ลงไปช่วยเหลือลูกสาวของตนในครั้งนั้น ซึ่งการพิจารณาคัดเลือกบุคคลของเจ้าเมืองพิจิตร ถือเป็นการสะท้อนคุณธรรมด้านการใช้ปัญญาธรรมในการพิจารณาคัดเลือกบุคคลให้มีความเหมาะสมกับงาน (ตำนานเรื่อง ไกรทอง)

2. ตำนานพื้นบ้านภาคกลาง

พบแนวคิดที่ปรากฏโดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ลำดับที่หนึ่งแนวคิดประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 19 เรื่อง โดยสามารถแบ่งตามพฤติกรรมที่ปรากฏโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การร่วมมือกันในการทำงาน ปรากฏจำนวน 6 เรื่อง ดังตัวอย่างในการวิเคราะห์เนื้อหาของตำนานเรื่อง พระยาภิง พระยาพาน ความว่า “เมื่อพระยาพานได้รับคำแนะนำจากพระอรหันต์ทั้ง 5 องค์เช่นนั้น จึงเกณฑ์ไพร่พลสร้างพระสถูปเจดีย์ซึ่งพระยาพานก็ร่วมลงแรงสร้างอย่างไม่ย่อท้อจนพระเจดีย์ที่สูงขนาดเท่านกเขาเหินหรือพระปฐมเจดีย์สร้างเสร็จสมความมุ่งหวัง” ซึ่งจากเนื้อความดังกล่าวข้างต้นนั้น ชี้ให้เห็นว่าเมื่อไพร่พลได้ถูกเกณฑ์ให้มาช่วยกันสร้างสถูป ต่างก็ร่วมมือกันสร้างอย่างแข็งขัน จนกระทั่งสามารถสร้างได้สำเร็จในที่สุด ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงการร่วมมือกันในการทำงาน (ตำนานเรื่อง พระยาภิง พระยาพาน)

2. การรับผิดชอบหน้าที่ ปรากฏจำนวน 7 เรื่อง ดังตัวอย่างเหตุการณ์ในตำนานเรื่อง เจ้าพ่อขุนด่าน ความว่า “เมื่อบิดาถึงแก่กรรมแล้ว นายหาญได้เข้ารับหน้าที่สืบต่อจากบิดาโดยได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ว่า ขุนพิทักษ์ไพรวัลย์ โดยทำหน้าที่นำทัพออกป้องกันการโจมตีจากเจ้าเมืองเขมร จนกระทั่งทัพเขมรแตกพ่ายไปในที่สุด” ซึ่งจากเนื้อความดังกล่าวข้างต้นนั้น ชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของขุนด่านหาญคอยปกป้องบ้านเมืองของตนอย่างสุดความสามารถ จนกระทั่งทัพของข้าศึกแตกพ่ายไปในที่สุด (ตำนานเรื่อง เจ้าพ่อขุนด่าน)

3. ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ปรากฏจำนวน 6 เรื่อง เห็นได้จากตัวอย่างในเรื่องแม่นาคพระโขนงเมื่อนางนาคได้ตายลง แล้วชาวบ้านก็ได้ช่วยกันจัดพิธีศพให้กับนางนาคตามประเพณี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวของชาวบ้านนั้นเกิดจากความรักและเอ็นดูนางนาค จึงเกิดความร่วมมือร่วมใจกัน จัดงานศพให้กระทั่งสำเร็จไปด้วยดี ซึ่งงานศพนั้นจะไม่สามารถกระทำหรือจัดการได้ด้วยคนเพียงคนเดียว หากแต่จำเป็นต้องได้รับความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนหมู่มากงานจึงจะสำเร็จลงได้ (ตำนานเรื่อง แม่นาคพระโขนง)

ในลำดับถัดมาปรากฏแนวคิดด้านคารวธรรม โดยปรากฏแนวคิดดังกล่าวจำนวนทั้งสิ้น 11 เรื่อง สามารถแบ่งเป็นตามพฤติกรรมที่แสดงออกได้ดังนี้

1. เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ ปรากฏจำนวน 4 เรื่อง ดังตัวอย่างการวิเคราะห์เนื้อหาในตำนานเรื่อง พระยาภิง พระยาพาน ความว่า “พระเจ้ากรุงสุโขทัยมีรับสั่งให้ทหารนำชายหนุ่มที่เก่งกล้ามาเข้าเฝ้าเพื่อขอให้มาทำงานรับราชการอยู่กับพระองค์ ซึ่งพระยาพานก็ได้รับราชการถวายงานพระเจ้ากรุงสุโขทัยด้วยความจงรักภักดี จนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพและดำรงตำแหน่งมหาอุปราชของพระเจ้ากรุงสุโขทัย” (ตำนานเรื่อง พระยาภิงพระยาพาน) จากเหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นว่า เมื่อพระยาพานได้รับราชการแล้ว ก็อยู่ถวายงานด้วยความจงรักภักดี สะท้อนให้เห็นถึงความเคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏจากการกระทำของพระยาพานได้อย่างชัดเจน

2. เคารพซึ่งกันและกันทางกาย – วาจา ปรากฏจำนวน 1 เรื่อง ดังตัวอย่างเหตุการณ์ ในตำนานเรื่องผานางไห้ ความว่า “เมื่อสอบถามจากเพื่อนฝูงของฝ่ายชายที่กลับมาก็ได้ความว่า ชายคนรักของนางได้ไปลุ่มหลงผูกสมัครักใคร่กับสาวชาวบ้านศรีราชา ถึงแม้หล่อนจะได้รับข่าวอันสะเทือนใจเช่นนี้ ก็ทำให้หัวใจของนางแปรเปลี่ยนไปไม่ นางยังคงซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อคนรักอย่างไม่เสื่อมคลาย ข้าวลือต่าง ๆ หาได้ทำให้นางปักใจเชื่ออย่างใดไม่ เพราะนางยังไม่ได้เห็นด้วยตา” (ตำนานเรื่อง ผานางไห้) ซึ่งจากเนื้อความดังกล่าวข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพซึ่งกันและกันของฝ่ายหญิงที่มีต่อฝ่ายชาย กล่าวคือ ไม่เชื่อคำจากปากของผู้อื่นจนกว่าจะได้เห็นด้วยตาของตัวเองเท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นการไว้วางใจและเคารพซึ่งกันและกันได้อย่างเด่นชัด

3. เคารพในสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น ปรากฏจำนวน 1 เรื่อง ดังตัวอย่างเหตุการณ์ที่ปรากฏในตำนานเรื่อง เส้าให้ ความว่า “นายโต๊ะได้ทำพิธีบวงสรวงเพื่อขออนุญาตตัดต้นตะเคียนจากนางตะเคียนทองที่สิงสถิตอยู่ในต้นตะเคียนต้นดังกล่าว” (ตำนานเรื่อง เส้าให้) จากเหตุการณ์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การจะกระทำสิ่งใดต้องรู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่น ดังเช่นการจะตัดต้นไม้ซึ่งมีเจ้าของเดิมอาศัยอยู่ก่อนแล้วนั้น ก็พึงควรจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของเสียก่อน ฉะนั้นการกระทำของนายโต๊ะดังกล่าวข้างต้นจึงชี้ให้เห็นถึงการรู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่นอย่างเห็นได้ชัด

4. เคารพในกฎระเบียบของสังคม ปรากฏจำนวน 5 เรื่อง ดังตัวอย่างในตำนานเรื่อง หาดแม่รำพึง ดังพบว่า “เมื่อพระเจ้ากรุงจีนและเจ้าชายที่กำลังชอบพอนางยมลูกสาวของตาม่องล่ายและนางรำพึงอยู่ ต่างก็พากันยกขันหมากมาเพื่อสู่ขอนางยม” (ตำนานเรื่อง หาดแม่รำพึง) จากเนื้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงข้อประพฤติตามกฎระเบียบประเพณีของพระเจ้ากรุงจีนและเจ้าชายอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือเมื่อชอบพอรักใคร่ผู้ใดก็จะต้องสู่ขอให้ถูกต้องตามประเพณี

ส่วนแนวคิดประชาธิปไตยที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้านภาคกลางน้อยที่สุดคือ แนวคิดประชาธิปไตยด้านปัญญารธรรม โดยปรากฏทั้งสิ้นจำนวน 7 เรื่อง ซึ่งสามารถจำแนกตามพฤติกรรมที่แสดงออกได้ดังนี้

1. การไม่ถือตนเป็นใหญ่ ปรากฏจำนวน 1 เรื่อง ดังเหตุการณ์ที่ปรากฏในตำนานเรื่อง สมเด็จพระเจ้าตากมอ ความว่า “เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากมอได้มั่งคั่งด้วยสมณศักดิ์ฐานันดรแล้ว ภายหลังต่อมาท่านคิดถึงภูมิลำเนาบ้านเกิดเดิม และวัดอันเป็นสถานมูลศึกษาของท่าน จึงได้ถวายพระพรลาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินว่าจะออกไปปฏิสังขรณ์พระอารามที่เคยอยู่พำนักอาศัยเป็นการบำเพ็ญพุทธบูชา” เนื้อความดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงการไม่ลืมนึกบุญคุณผู้ให้โอกาสเมื่อครั้งยังเป็นเณร หากแต่เมื่อมีสมณศักดิ์สูงส่งยังคงคิดกลับไปบูรณะวัดเดิมที่ได้จากมา ซึ่งหากท่านจะเผอเรอเสียก็ย่อมกระทำได้ แต่ด้วยจิตใจอันตั้งงามและสูงส่งของท่านกลับไม่ปฏิบัติเช่นนั้น แสดงให้เห็นถึงความไม่ถือตนเป็นใหญ่ของสมเด็จพระเจ้าตากมออย่างเห็นได้ชัด (ตำนานเรื่อง สมเด็จพระเจ้าตากมอ)

2. การร่วมกันคิดใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นประโยชน์ ปรากฏจำนวน 2 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง ตรอกจัน ความว่า “เมื่อชาวบ้านทราบว่เสือกำลังเข้ามาในหมู่บ้าน ก็หารือกันเพื่อหาวิธีกำจัดเสือกให้ได้ โดยมีนายพรานผู้หนึ่งเสนอให้ลองดักเสือกด้วยจัน คือ ทำเป็นกรง 2 ชั้น ชั้นในเอาเหยื่อล่อ ชั้นนอกมีประตูและสายใยล่อไว้ หากเสือกเข้าไปกินเหยื่อ ประตูกรงจะปิดขังทันที” (ตำนานเรื่อง ตรอกจัน) จากเนื้อความดังกล่าวข้างต้นนั้น ชี้ให้เห็นว่า การที่ชาวบ้านได้มาหารือและแสดงความคิดเห็นร่วมกันนี้ถือเป็นข้อดีที่จะนำไปสู่หนทางแก้ไขปัญหได้ในที่สุด ดังปรากฏว่าชาวบ้านก็สามารถจับเสือกตัวดังกล่าวได้จากการวางกลอุบายที่ได้ร่วมหารือกันไว้

3. การอภิปรายชี้แจงให้เข้าใจ ปรากฏจำนวน 1 เรื่อง ดังเหตุการณ์ที่ปรากฏในตำนานเรื่อง หลวงพ่อบ้านแหลม ที่กล่าวถึงว่าชาวบ้านแหลมพบพระพุทธรูปยืนโผล่พระเศียรขึ้นมาจากบ่อน้ำ จึงได้อาราธนาขึ้นมานบนเรือแต่ระหว่างทางเกิดพายุลมฝนตกหนัก จนทำให้พระพุทธรูปที่อยู่บนเรือเคลื่อนตกจมหายไปในแม่น้ำ ต่อมาชาวบ้านศรีจำปาต่างช่วยกันลงดำน้ำค้นหาจนพบและอาราธนาไปประดิษฐานไว้ที่วัดศรีจำปา ชาวประมงบ้านแหลมทราบข่าวว่าชาวบ้านบ้านศรีจำปาพบพระพุทธรูปของตนที่จมน้ำ จึงยกขบวนกันมาทวงพระคืน

แต่ชาวบ้านศรีจำปาไม่ยอมให้ จนเกือบจะเกิดศึกกลางวัดขึ้น แต่ด้วยการอธิบายอย่างมีเหตุผลด้วยกันทั้งสองฝ่าย จึงสามารถประสานสามัคคีตกลงปรองดองกันได้

4. การพิจารณาคัดเลือกบุคคล ปรากฏจำนวน 3 เรื่อง ดังตัวอย่างเหตุการณ์ที่ปรากฏในตำนานเรื่องพระเจ้าสายน้ำผึ้ง พระนางสร้อยดอกหมาก ความว่า “พระเจ้าสายน้ำผึ้งได้มีสการพระพุทธรูปปฏิมากรและอธิบายต่อองค์พระประธานในพระอุโบสถว่า หากพระองค์มีบุญญาธิการที่จะสามารถปกครองบ้านเมืองและไพร่ฟ้าประชาชนให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขสืบไปแล้ว ขอให้น้ำผึ้งจากรวงหยดลงมาที่เรือและกลั้วเอาเรือขึ้นไปเทียบที่กำแพงแก้วด้วยเถิด สิ้นคำอธิษฐาน ปรากฏว่าน้ำผึ้งได้หยดลงมากลั้วเอาเรือพระที่นั่งขึ้นไปจริง ๆ แสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำอธิษฐานและบุญญาบารมีของพระองค์” (ตำนานเรื่อง พระเจ้าสายน้ำผึ้ง พระนางสร้อยดอกหมาก) เนื้อความข้างต้นเป็นที่มาของการขนานนามว่า พระเจ้าสายน้ำผึ้ง นอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่า การที่พสกนิกรทูลเชิญพระองค์ขึ้นปกครองบ้านเมืองนั้นเนื่องมาจากเห็นถึงความสามารถและบุญญาธิการของพระองค์ จึงถือได้ว่าเหล่าพสกนิกรได้พิจารณาคัดเลือกบุคคลมาปกครองตนโดยดูจากความสามารถอย่างมีเหตุและผล

3. ตำนานท้องถิ่นพื้นบ้านภาคอีสาน ปรากฏแนวคิดประชาธิปไตยด้านต่าง ๆ ดังนี้

แนวคิดประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 12 เรื่อง แบ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกด้านต่างๆ ได้แก่

1. การร่วมมือกันในการทำงาน ปรากฏจำนวน 6 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง หลวงพ่อพระใหญ่ ความว่า “ชาวบ้านที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ได้ร่วมกันถากถาง เพื่อจะได้มีพื้นที่มากขึ้น” (ตำนานเรื่อง หลวงพ่อพระใหญ่) จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นว่า การที่จะทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้นจะต้องมีความร่วมมือกันในการทำงาน ดังพบว่า ชาวบ้านที่มาตั้งถิ่นฐานนั้นต่างก็ร่วมมือร่วมใจกันในการถากถางที่รกทึบเพื่อให้ได้พื้นที่จำนวนมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการร่วมมือกันในการทำงานอย่างเห็นได้ชัดเจน

2. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ปรากฏจำนวน 1 เรื่อง ดังปรากฏในตำนานเรื่อง ท้าวฮุ่ง ขุนเจือง ความว่า “ครั้นท้าวฮุ่งเจริญวัยพระบิดาก็สิ้นพระชนม์ ท้าวฮุ่งจึงครองราชย์แทน เนื่องจากเมืองสวนตานเป็นเมืองเล็ก ๆ และไม่มีอำนาจทางการเมืองมากนัก ท้าวฮุ่งจึงพยายามรวบรวมทหารและฝึกอาวุธเพื่อป้องกันเมือง” (ตำนานเรื่อง ท้าวฮุ่ง ขุนเจือง) จากข้อความข้างต้นพบว่า การที่ท้าวฮุ่งพยายามจะฝึกอาวุธและรวบรวมทหารนั้นก็เพื่อจะเอาไว้ใช้สำหรับป้องกันบ้านเมืองจากการถูกโจมตีของข้าศึก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการกระทำดังกล่าวของท้าวฮุ่งเป็นการกระทำที่คำนึงถึงประโยชน์ของบ้านเมืองอย่างยิ่ง กล่าวคือ รู้จักหาวิธีป้องกันไม่ให้บ้านเมืองถูกข้าศึกทำลาย

3. การรับผิดชอบต่อหน้าที่ ปรากฏจำนวน 5 เรื่อง ดังตัวอย่างในตำนานเรื่อง เมืองสุรินทร์ ความว่า “ในปี พ.ศ.2302 มีช้างเผือก แดงโหลงออกจากเมืองหลวงหนีเข้าป่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 (สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศมรินทร์) แห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดเกล้าฯ ให้ติดตามช้างเผือกเชียงปุม ซึ่งเป็นหัวหน้าชาวส่วยได้ช่วยเหลือการติดตามช้างเผือกกลับมาได้ จึงพระราชทานยศลาภบรรดาศักดิ์เป็น หลวงสุรินทร์ภักดี ปกครองหมู่บ้านเดิมขึ้นตรงต่อเมืองพิมาย” (ตำนานเรื่อง เมืองสุรินทร์) จากข้อความในข้างต้นจะพบว่า เมื่อมีช้างเผือกแดงโหลงออกจากเมือง สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 จึงมีรับสั่งให้ติดตามช้างเผือกนั้นกลับมา ในฐานะของหัวหน้าชาวส่วย จึงรับหน้าที่ตามหาช้างเผือกนั้นกลับมาจนสำเร็จ การกระทำดังกล่าวของหัวหน้าชาวส่วยสะท้อนให้

เห็นถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เมื่อเจ้านายมอบหมายหน้าที่ให้ในฐานะหัวหน้าก็ต้องตั้งใจทำหน้าที่เหล่านั้นโดยการช่วยเหลือหรือนำลูกน้องทำงานจนกระทั่งประสบความสำเร็จในที่สุด

ขณะเดียวกันยังพบแนวคิดประชาธิปไตยด้านคารวธรรมที่ปรากฏในเนื้อหาตำนานพื้นบ้านภาคอีสานอีกจำนวนทั้งสิ้น 12 แห่ง โดยสามารถจำแนกเป็นพฤติกรรมการแสดงออกด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ ปรากฏจำนวน 5 เรื่อง ดังตัวอย่างในตำนานเรื่อง ชื่อเมืองนครราชสีมา ความว่า “ขุนสิงหฬสาครนำหนังสือราชสีห์ถวายพระเจ้าโคตมมหาราชแล้วเล่าเหตุการณ์พระเจ้าโคตมมหาราช ก็พระราชทานเงินทองมากมาย” (ตำนานเรื่อง ชื่อเมืองนครราชสีมา) จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นว่า การที่ขุนสิงหฬสาครได้นำหนังสือไปถวายพระเจ้าโคตมมหาราชนั้น แสดงให้เห็นความจงรักภักดีที่มีต่อพระมหากษัตริย์ กล่าวคือเมื่อได้สิ่งของที่ติดใจก็นำมาถวายหรือบรรณาการแด่ผู้เป็นกษัตริย์เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและจงรักภักดี ซึ่งถือเป็นการปรากฏแนวคิดด้านคารวธรรมในด้านเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างชัดเจน

2. เคารพในสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น ปรากฏจำนวน 3 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง ปรางค์บ้านสีดา ความว่า “นางสีดาขอเวลา 3 ปี รอให้ท้าวกำพรา กลับมา ถ้าท้าวกำพราไม่กลับมาก็จะเป็นมเหสีของพระยาจาดูม และขอให้สร้างปราสาทให้อยู่ต่างหาก ด้วยความปรารถนาจะให้นางเป็นมเหสี พระยาจาดูมจึงได้ทำตามที่นางขอ จึงได้สร้างปราสาทให้นางสีดา” (ตำนานเรื่อง ปรางค์บ้านสีดา) จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นว่า การที่นางสีดาไม่ยอมเป็นมเหสีของพระยาจาดูม และยืดระยะเวลาออกไปอีก 3 ปีนั้น ชี้ให้เห็นถึงความเคารพในสิทธิความเป็นสามีมของท้าวกำพรา ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำแนวคิดด้านการเคารพในสิทธิของผู้อื่นมาใช้อย่างเห็นได้ชัดตลอดจนถึงในตอนพระยาจาดูมยอมรับฟังข้อเสนอของนางสีดานั้นก็ถือว่าเป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

3. เคารพในกฎระเบียบของสังคม ปรากฏจำนวน 4 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง ปราสาทโดนตวล ดังความว่า “เมื่อทราบข่าวนางนมโตะจะไปเป็นเมียของกษัตริย์ขอมแล้ว ชายผู้หลงรักในตัวนางก็ไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับนางอีกต่อไป เพราะถือได้ว่านางกำลังจะกลายเป็นสมบัติของผู้อื่นไปแล้วนั้น” (ตำนานเรื่อง ปราสาทโดนตวล) สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพในกฎระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ชายที่ติดจะต้องไม่ไปยุ่งกับภรรยาที่มีเจ้าของ ซึ่งถือว่าเป็นจารีตอีกข้อหนึ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณ

นอกจากนี้ยังพบแนวคิดประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรมจำนวน 3 เรื่อง โดยแยกเป็นพฤติกรรมด้านการแสดงออกดังนี้

1. การไม่ถือตนเป็นใหญ่ ปรากฏจำนวน 1 เรื่อง ดังปรากฏในตำนานเรื่อง น้ำยาวิเศษ ความว่า “เมื่อนายพรานทราบเรื่องจึงสอบถามท้าวกำพราถึงน้ำยาวิเศษนั้น พอรู้เรื่องก็ไปบอกเจ้าพระยา เจ้าพระยาดีใจมาก และได้มาขอน้ำยาวิเศษไปรักษาลูกสาวที่ป่วยอยู่จนหาย เจ้าพระยาจะตอบแทนบุญคุณโดยมอบแก้วแหวนเงินทองให้ แต่ท้าวกำพราไม่รับ ขอเพียงเครื่องมือในการทำไร่เท่านั้น” (ตำนานเรื่อง น้ำยาวิเศษ) จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นว่า การที่เจ้าพระยาได้ขอน้ำยาวิเศษจากท้าวกำพรานั้นสะท้อนให้ว่าเป็นผู้ที่รู้จักความชอบธรรม แม้ตนจะเป็นถึงเจ้าพระยา แต่ก็ไม่เคยใช้อำนาจในการกดขี่หรือแสดงความเป็นใหญ่ต่อผู้ที่มีฐานะต่ำกว่า รู้จักขอสิ่งของที่ไม่ใช่ของ ๆ ตน

2. การร่วมกันคิดใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นประโยชน์ ปรากฏจำนวน 1 เรื่อง ดังปรากฏในตำนานเรื่อง ท้าวกำพร้าวฝ้ายน้อย ความว่า “เมื่อพระราชบิดาตายแล้วได้รวมหัวกับบ่วงลั่วตัวหนึ่งโดยให้บ่วงลั่วร้องเรียกวิญญาณของนางสีดามา โดยร้องครั้งแรกนางก็ไม่สบาย ครั้งที่สองสลบไป ครั้งที่สามจึงตาย วิญญาณของนางจึงมาอยู่กับพวกผีพระราชบิดา ส่วนท้าวกำพร้าวฝ้ายน้อย ฝ้ายน้อยบอกว่าอย่าเพิ่งเผาศพตามไปดูว่าวิญญาณนางอยู่ที่ใด เมื่อฝ้ายน้อยตามไปทราบเรื่องทั้งหมดจึงวางแผนจะจับบ่วงลั่วตัวนั้น จึงเข้าไปตีสนิทกับบ่วงลั่วแล้วสานช่อง (ที่ใส่ปลา) ครั้งแรกสานด้วยไม้ไผ่ แล้วให้บ่วงลั่วเข้าไปข้างในแล้วให้มันดู ปรากฏว่าช่องแตกจึงสานด้วยลวด แล้วบอกให้บ่วงลั่วเข้าไปดูแล้วบอกให้มันดูปรากฏช่องไม่แตก จึงรีบหาฝาปิดแล้วรีบเอามาให้ท้าวกำพร้าวฝ้ายน้อยแล้วบังคับให้บ่วงลั่วร้องเรียกเอาวิญญาณ นางสีดากลับคืนมาไม่เช่นนั้นจะฆ่าเสีย บ่วงลั่วจึงร้องเรียกวิญญาณนางกลับมา” (ตำนานเรื่อง ท้าวกำพร้าวฝ้ายน้อย) จากเนื้อหาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การที่ท้าวกำพร้าวได้ปรึกษาเรื่องการช่วยเหลือนางสีดากับฝ้ายน้อยนั้นจำเป็นจะต้องมีการหารือและแสดงความคิดเห็นที่เป็นเหตุเป็นผล จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาและช่วยนางสีดาได้ในที่สุด ซึ่งการแก้ไขปัญหของท้าวกำพร้าวสามารถกระทำสำเร็จได้ด้วยการได้รับคำปรึกษาที่ดีจากฝ้ายน้อย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการร่วมกันคิดใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นประโยชน์

3. การพิจารณาคัดเลือกบุคคล ปรากฏจำนวน 1 เรื่อง ดังปรากฏในตำนานเรื่อง เจ้าพ่อพญาแล ความว่า “ท้าวแลเป็นผู้มีความสามารถ ชื่อสัตย์ สุจริต และมีบุคลิกแปลกพิเศษกว่าคนอื่น ๆ จึงได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าปกครองแบบพี่น้อง” จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นว่า การที่ท้าวแลได้คัดเลือกเป็นหัวหน้านั้นเนื่องจากมีความสามารถ ชื่อสัตย์ สุจริต และมีความสามารถพิเศษกว่าคนอื่น ๆ จึงได้รับเลือก ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเป็นการนำแนวคิดด้านปัญญาธรรมไปใช้ในการคัดเลือกบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำได้เป็นอย่างดี โดยมีการพิจารณาจากความสามารถและคุณสมบัติที่เหมาะสม

4. ตำนานพื้นบ้านภาคใต้ พบแนวคิดประชาธิปไตย ดังนี้

แนวคิดประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม ปรากฏจำนวน 15 เรื่อง โดยแบ่งตามพฤติกรรมที่ปรากฏได้ดังนี้

1. การร่วมมือกันในการทำงาน ปรากฏจำนวน 4 เรื่อง ดังตัวอย่างในตำนานเรื่อง ตากใบ ความว่า “เมื่อคลื่นลมสงบทุกคนจึงพากันไปกู้เรือและนำสินค้าขึ้นฝั่งได้สำเร็จ” (ตำนานเรื่อง ตากใบ) จากเหตุการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าเหล่าลูกเรือต่างร่วมมือร่วมใจทำงานเป็นอย่างดี กระทั่งสามารถกู้เรือและนำสินค้าขึ้นฝั่งมาได้ โดยการกระทำดังกล่าวหากไม่ร่วมแรงร่วมใจกันก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จ จึงเป็นแนวคิดอีกข้อหนึ่งซึ่งปรากฏได้อย่างชัดเจนในเรื่องตากใบ

2. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ปรากฏจำนวน 2 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง นางเลียดขาว ความว่า “เมื่อตากับยายถึงแก่กรรมลง เจ้ากุมารกับนางเลียดขาวก็ได้ตกลงปลงใจกันมอบหมายให้บริวารไปถางป่าและร่วมกันก่อสร้างพระอุโบสถ พระวิหาร พระธรรมศาลา กับพระพุทธรูปจนแล้วเสร็จ” (ตำนานเรื่อง นางเลียดขาว) โดยเนื้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการกระทำของเจ้ากุมาร นางเลียดขาว และเหล่าบริวารล้วนสะท้อนให้เห็นถึงการร่วมมือกันทำงานเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติบ้านเมือง โดยที่ไม่ได้คิดจะแสวงหาประโยชน์ใด ๆ ในกิจกรรมนั้น

3. การรับผิดชอบหน้าที่ ปรากฏจำนวน 7 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง นายแรง ความว่า “นายแรงสู้ศึกด้วยความองอาจกล้าหาญเด็ดเดี่ยว นายแรงอยู่กองหน้าฆ่าศัตรูตายเป็นจำนวนมาก

สงครามจึงผ่านไปโดยกองทัพมลายูแตกพ่าย” (ตำนานเรื่อง นายแรง) เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของนายแรงในฐานะผู้นำที่กล้าหาญและเด็ดเดี่ยว สามารถนำกองทัพออกรบจนข้าศึกตายเป็นจำนวนมาก

4. ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ปรากฏจำนวน 2 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง ร่ายงอกเขี้ยว ดังเนื้อความที่กล่าวว่า “ในตอนที่ชาวบ้านได้รับคำสั่งให้ช่วยกันทำกลองแล้วเสร็จภายในวันศุกร์ เมื่อทุกคนทราบความตามคำสั่งของร่ายแล้ว ต่างก็ช่วยกันหาไม้และมาทำกลองทันเวลาที่กำหนดได้” (ตำนานเรื่อง ร่ายงอกเขี้ยว) ลักษณะดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้ทุกคนจะต้องช่วยกันทำงานด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ฉะนั้นการทำกลองให้เสร็จทันวันที่กำหนดจึงสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชาวบ้านได้อย่างชัดเจน

ส่วนแนวคิดประชาธิปไตยด้านการวรรณกรรม ปรากฏจำนวน 11 เรื่อง โดยจำแนกตามพฤติกรรมการ แสดงออกได้ดังนี้

1. เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ ปรากฏจำนวน 5 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง ถ้ำพระ ขยางค์ ความว่า “นายแก้วชาวเมืองนครศรีธรรมราช เป็นนายบ้านอยู่ที่ตำบลปากจั่นในปัจจุบัน จากการจับเต่ากระสีทองไปถวายเจ้าเมืองชุมพร ซึ่งนำไปถวายพระเจ้าอยู่หัวอีกต่อหนึ่ง ทำให้นายแก้วได้รับความดีความชอบพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระแก้วโกรพ” (ตำนานถ้ำพระขยางค์) จากเหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นว่าการที่นายแก้วได้ของดีของวิเศษแล้วนำไปถวายให้แก่เจ้าเมืองนั้น แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ กล่าวคือ การเคารพต่อกษัตริย์นั้นสามารถทำได้หลากหลายช่องทาง ดังตัวอย่างของนายแก้วนี้ ก็ถือว่าเป็นการแสดงความเคารพและความจงรักภักดีอีกรูปแบบหนึ่ง

2. เคารพในสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น ปรากฏจำนวน 3 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง หาดเจ้าไหม ดังข้อความที่ว่า “เจ้าไหมซึ่งเป็นคนจีน คุมเรือสำเภาเข้ามาค้าขายกับ เกะลิบ เกิดชอบทำเลที่ตั้งของเมืองทั้งสอง จึงขออนุญาตต่อโต๊ะฮั่วหวาดั้งบ้านเรือนขึ้นสำหรับเป็นท่าเรือ ค้าขาย” (ตำนานหาดเจ้าไหม) จากเหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นว่าก่อนที่เจ้าไหมจะเข้ามาตั้งบ้านเรือนค้าขายนั้น ก็ได้มีการขออนุญาตเจ้าเมืองก่อน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการเคารพในสิทธิของผู้อื่น เมื่อจะเข้ามาอยู่หรือตั้งถิ่นฐานในอาณาเขตหรือในบ้านเมืองของผู้ใดก็ย่อมจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าบ้านเสียก่อน

3. ความมีเสรีภาพและความเสมอภาค ปรากฏจำนวน 3 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง นายแรง ความว่า “นายแรงเป็นคนดีมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างนัก จิตใจใฝ่แต่ในทางกุศล ชอบทำบุญให้ทานแก่คนตกทุกข์ได้ยาก” (ตำนานเรื่อง นายแรง)จากเนื้อความดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความเสรีภาพทางด้านประเพณีปฏิบัติตน รวมไปถึงความศรัทธาและความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาที่ไม่มีผู้ใดมาปิดกั้นได้ โดยที่นายแรงสามารถที่จะเลือกนับถือหรือกระทำตามความเลื่อมใสของตนเองได้อย่างเสรี เนื้อความดังกล่าวนี้จึงชี้ให้เห็นถึงความมีเสรีภาพด้านความคิดและความเสมอภาคของบุคคลได้อย่างชัดเจน

ส่วนแนวคิดประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 11 เรื่อง สามารถจำแนกตามพฤติกรรมด้านการแสดงออกได้ดังนี้

1. การไม่ถือตนเป็นใหญ่ ปรากฏจำนวน 1 เรื่อง ดังพบในตำนานเรื่อง นางเลียดขาว ความว่า “พระเจ้ากรุงสุโขทัยจะนำนางเลียดขาวไปเป็นมเหสีแต่เมื่อพระองค์ทรงทราบว่ามีสามีและกำลังตั้งครรถ์อยู่จึงทรงเปลี่ยนพระทัยนั้นเสีย เพียงแต่ชุบเลี้ยงนางไว้เป็นอย่างดีเท่านั้น” (ตำนานเรื่อง นางเลียดขาว) ซึ่งให้เห็นว่าแม้พระองค์จะเป็นกษัตริย์มีอำนาจมหาศาล แต่ก็ไม่ทรงจะใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงผู้อื่น ในทางกลับกันยังคงเคารพในสิทธิของผู้อื่น เมื่อทราบว่านางเลียดขาวมีสามีอยู่แล้ว พระองค์ก็ไม่คิดจะแย่งของ ๆ ผู้อื่นมาครอบครอง แม้ว่าพระองค์จะมีอำนาจที่จะกระทำการเช่นนั้นได้ หากแต่พระองค์ก็ไม่ได้ใช้อำนาจกระทำการเช่นนั้น ถือได้ว่าพระเจ้ากรุงสุโขทัยทรงมีแนวคิดด้านประชาธิปไตยในด้านการไม่ถือตนเป็นใหญ่อย่างเห็นได้ชัด

2. การร่วมกันคิดใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นประโยชน์ ปรากฏจำนวน 2 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง เกาะหนู เกาะแมว หาดแก้ว เขาตังกวน ความว่า “หมาแมวนั้น ตั้งแต่นายสำเภาเข้ามาไว้ในลำสำเภา ก็รู้ชะตากรรมตนเองที่จะต้องถูกพาไปเมืองจีนพร้อมกับนายสำเภาเป็นแน่แท้ ก็จึงคิดกันแต่จะหาช่องทางหนี แต่ก็มาจนใจอยู่ตรงที่ว่า จะว่ายน้ำขึ้นฝั่งได้อย่างไร แต่ครั้งพอได้รู้ถึงความลับเรื่องแก้วมณีวิเศษของนายสำเภาเข้าก็มองเห็นช่องทางลับหลังนายสำเภา แมวกับหมาจึงแอบปรึกษากันเงียบ ๆ” (ที่มา : ตำนานเรื่อง เกาะหนู เกาะแมว หาดแก้วเขาตังกวน) จากเนื้อความดังกล่าวจะเห็นว่า การที่หมากับแมวปรึกษากันว่าหาวิธีหนีออกไปจากเรือของพ่อค้าชาวจีนนั้น เป็นลักษณะของการร่วมกันคิดเพื่อหาทางออกอันเป็นประโยชน์ให้กับตน

3. การตัดสินใจด้วยปัญญา ปรากฏจำนวน 3 เรื่อง ดังตัวอย่างในตำนานเรื่อง หาดเจ้าไหม ความว่า “อยู่มาวันหนึ่งเจ้าไหมเกิดความทะเยอทะยานอยากจะเป็นใหญ่ในแถบนี้แต่เพียงผู้เดียว จึงไปยุยงพระยางอกเขี้ยวให้เข้าใจผิดกับโตะฮั่วหวา แต่ไม่มีใครสามารถเอาแพชนะกันได้ ชาวทราบไปถึงโตะละหมัย ซึ่งเป็นที่พระยางอกเขี้ยวและโตะฮั่วหวาเคารพนับถือมาก โตะละหมัยเดินทางมาเจรจาให้ทั้งสองยุติสงคราม”(ที่มา : ตำนานเรื่อง หาดเจ้าไหม) ลักษณะดังกล่าวของโตะละหมัย ถือเป็นการใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี โดยใช้ความเคารพนับถือที่พระยางอกเขี้ยวและโตะฮั่วหวามีต่อกันไปใช้ในการแก้ไขปัญหุ กระทบกระทั่งสามารถระงับข้อพิพาทระหว่างคนทั้งสองได้อย่างสันติวิธี

4. การพิจารณาคัดเลือกบุคคล ปรากฏจำนวน 5 เรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในตำนานเรื่อง เจ้าแม่หลิมกอเหนี่ยว พบว่ารายาปัตตานีและเหล่าชาวเมืองพิจารณาแล้วเห็นว่าหลิมโตะเคี่ยมเป็นผู้มีความสามารถในด้านต่างๆ อย่างมากมาย รวมไปถึงเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในการทำงานค่อนข้างสูง จึงได้มอบหมายให้หลิมโตะเคี่ยมสร้างมัสยิด ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการที่รายาปัตตานีได้คัดเลือกหลิมโตะเคี่ยมมาเป็นผู้สร้างมัสยิดนั้น เป็นการนำแนวคิดด้านการคัดเลือกบุคคลมาใช้ในการพิจารณาหาผู้สร้างมัสยิดดังกล่าวอย่างมีเหตุและผล ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดอีกข้อหนึ่งที่ปรากฏในเรื่องเจ้าแม่หลิมกอเหนี่ยวที่เห็นได้ชัด (ที่มา : ตำนานเรื่อง เจ้าแม่หลิมกอเหนี่ยว)

ทั้งนี้สามารถสรุปความถี่ตามกรอบแนวคิดที่ปรากฏในแต่ละภาคได้ดังนี้

แนวคิด \ ความถี่ที่ปรากฏในแต่ละภาค	ภาคเหนือ	ภาคกลาง	อีสาน	ใต้
1.การวรรกรรม				
1.1 เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์	7	4	5	5
1.2 เคารพซึ่งกันและกัน (ทางกายและทางวาจา)	2	1	-	-
1.3 เคารพในสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น (สิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย สิทธิของปัจเจกชน อาทิ สิทธิในทรัพย์สิน ในเคหสถาน การประกอบอาชีพ การศึกษา ฯลฯ เคารพในความคิดเห็นของคนส่วนรวมที่ถูกต้องและเคารพในเสียงส่วนน้อย)	6	1	3	3
1.4 เคารพในกฎระเบียบของสังคม (ยึดมั่นในหลักการและกฎหมาย)	3	5	4	-
1.5 ความมีเสรีภาพและความเสมอภาค (มีเสรีภาพอย่างกว้างขวาง อาทิ การเลือกคู่ครอง ความเท่าเทียมกันของบุคคลทั้งสตรีและเด็ก เป็นต้น)	5	-	-	3
รวมความถี่ที่ปรากฏแนวคิดด้านการวรรกรรม	23	11	12	11
2.ปัญญาธรรม				
2.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ (ไม่ใช้อำนาจเป็นใหญ่หรืออัตนียม มีคุณธรรมจริยธรรม ความชอบธรรมและความยุติธรรม)	9	1	1	1
2.2 การร่วมกันคิดใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นประโยชน์ (การแสดงความคิดเห็นต่อส่วนรวม)	4	2	1	2
2.3 การตัดสินใจด้วยปัญญา (การระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีด้วยการใช้ปัญญา)	-	-	-	3
2.4 การอภิปรายชี้แจงให้เข้าใจ	1	1	-	-
2.5การพิจารณาคัดเลือกบุคคล (การเลือกผู้นำต้องมีวิธีการที่ชอบธรรมโดยจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบ เป็นต้น)	3	3	1	5
รวมความถี่ที่ปรากฏแนวคิดด้านปัญญาธรรม	17	7	3	11
3.สามัคคีธรรม				
3.1 การรู้จักประสานประโยชน์	3	-	-	-

แนวคิด \ ความถี่ที่ปรากฏในแต่ละภาค	ภาคเหนือ	ภาคกลาง	อีสาน	ใต้
3.2การร่วมมือกันในการทำงาน	10	6	6	4
3.3 การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	2	-	1	2
3.4 การรับผิดชอบต่อหน้าที่ (แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ตรวจสอบซึ่งกันและกัน)	7	7	5	7
3.5 ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน	7	6	-	2
รวมความถี่ที่ปรากฏแนวคิดด้านสามัคคีธรรม	29	19	12	15

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าตำนานพื้นบ้านไทยทั้ง 4 ภาค ปรากฏแนวคิดด้านสามัคคีธรรมมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาในตำนานนอกจากจะอธิบายที่มาของเรื่องราวต่าง ๆ แล้ว ยังมีการสอดแทรกเนื้อหาอันส่งเสริมให้ผู้อ่านรู้จักสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะและเกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข รองลงมา คือการปรากฏแนวคิดด้านคารวธรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปลูกฝังให้เคารพและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เคารพกฎระเบียบ ตลอดจนเคารพในสิทธิและเสรีภาพของคนในสังคม ส่วนแนวคิดที่ปรากฏจำนวนความถี่น้อยที่สุดคือด้านปัญญารธรรม โดยเนื้อหาที่ปรากฏจะมุ่งเน้นให้คนในใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนถึงการไม่ใช้อำนาจเป็นใหญ่เหนือคนอื่นทั้งปวง

อภิปรายผล

การวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตยที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้านไทย 4 ภาค โดยใช้กรอบแนวคิดประชาธิปไตยของ สนม ครุฑเมือง มาใช้ในการวิเคราะห์ พบว่าเนื้อหาในตำนานของทั้ง 4 ภาค ปรากฏแนวคิดประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเนื้อหาในตำนานนอกจากจะให้ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ รวมถึงการอธิบายที่มาเกี่ยวกับสิ่งสำคัญของคนในชุมชนแล้ว ยังมีการสอดแทรกเนื้อหาอันส่งผลให้ผู้อ่านรู้จักสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ อันเป็นหัวใจสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข โดยผ่านเรื่องเล่าหรือการกระทำของบุคคลที่ปรากฏในตำนานเหล่านั้นด้วย นอกจากนี้ยังพบแนวคิดประชาธิปไตยด้านคารวธรรมปรากฏเป็นลำดับรองลงมาเหมือนกันทั้ง 4 ภาค ซึ่งชี้ให้เห็นว่า นอกเหนือจากการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับด้านความสามัคคีให้บังเกิดในหมู่คณะแล้ว เนื้อหาในตำนานของทุก ๆ ภาคยังคงมุ่งเน้นในเรื่องของการอยู่ร่วมกันภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สอดคล้องกับขัณยชนก นัยเจริญ (2561) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิตประชาธิปไตยในเรื่องรางวัลพานแว่นฟ้า พ.ศ. 2545 – 2556 พบว่าผู้เขียนได้สอดแทรกวิถีชีวิตประชาธิปไตยไว้ในการแสดงพฤติกรรมของตัวละครผ่านบทสนทนา ความคิดและการกระทำ ทั้งนี้พบวิถีชีวิตที่ปรากฏมากที่สุดคือด้านคารวธรรม แสดงให้เห็นความเคารพสถาบันพระมหากษัตริย์ กฎหมาย เพื่อนมนุษย์ซึ่งรวมไปถึงการแสดงความรักในสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของมนุษย์ ส่วนแนวคิดอีกด้านที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้านทั้ง 4 ภาค คือ แนวคิดประชาธิปไตยด้านปัญญารธรรม โดยแนวคิด

ดังกล่าวนี้ได้อธิบายให้เห็นว่าตำนานในทุก ๆ ภาค ล้วนแต่สอดแทรกแง่คิดอันชาญฉลาดในการดำเนินชีวิตรู้จักคิดหาเหตุผลในการแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันเป็นอย่างดี ถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันซึ่งจะเห็นว่าประชาชนเริ่มเกิดความแตกแยก รวมไปถึงดำเนินชีวิตโดยขาดสติ ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงได้เห็นถึงแนวคิดประชาธิปไตยในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้านอันสามารถนำเอาเหตุการณ์ที่ปรากฏในตำนานไปหยิบยกเป็นตัวอย่างในการสั่งสอนหรือนำไปประยุกต์ใช้กับชนรุ่นหลังได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาเปรียบเทียบการดำรงชีวิตของคนไทยทั้ง 4 ภาค ที่ปรากฏในตำนานหรือนิทานพื้นบ้าน เพื่อจะได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์มาประยุกต์ใช้ในสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชนก นัยเจริญ. (2561). การวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิตประชาธิปไตยในเรื่องสั้นพานแว่นฟ้า พ.ศ.2545 – 2556. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 15(3).
- ปรมินท์ จารุวรรณ. (2549). ความขัดแย้งและการประนีประนอมในตำนานปรัมปราไทย. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2550). กาลครั้งหนึ่งว่าด้วยตำนานกับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาณี พนมยงค์ สายประดิษฐ์ และวิษณุ วรัญญู. (2535). แนวความคิดประชาธิปไตยของ ปรีดี พนมยงค์. เรือนแก้วการพิมพ์.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2545). ชนชาติไทในนิทาน : แลลอดแว่นคติชนและวรรณกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : พิมพ์ศ พรินตติ้ง เซ็นเตอร์.
- สนม ครุฑเมือง. (2540). การสอนวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้วยนิทานพื้นบ้านในเขตภาคเหนือ. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สายป่าน บุริวรรณชนะ. (2552). ตำนานประจำถิ่นริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลภาคกลาง: ความสมานฉันท์ในความหลากหลาย. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัศวิน ถาวรศักดิ์. (2551). วิเคราะห์คุณธรรมของกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงจากนิทานและตำนานพื้นบ้านจังหวัดสุโขทัย. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศศ.ม. สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนจีนเป็นภาษาไทย
ในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์จีนเรื่อง “ข้ามนี้แหละองค์หญิงสาม”^{*}
The Uncrossable Otherness in the Translation of Chinese Idioms Into
Thai Subtitles of the Chinese Dramas “The Romance of Tiger and Rose”

ภาวัญญา มัชฌิมดำรง¹ | Pawatchaya Machimdamrong¹

บุรินทร์ ศรีสมถวิล² | Burin Srisomthawin²

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่อง “ข้ามนี้แหละองค์หญิงสาม” ผลการศึกษาพบว่าผู้แปลก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลระดับต่ำ คือการก้าว “ไม่” ข้ามในเชิงขาดอรรถรสทางวรรณศิลป์ ผู้แปลบทบรรยายใต้ภาพไม่สามารถถ่ายทอดอรรถรสของสำนวนได้เท่ากับต้นฉบับภาษาจีน ทำให้ผู้ชมชาวไทยไม่ได้เห็นภาพอารมณ์เหมือนกับผู้ชมต้นฉบับภาษาจีน 2) การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลระดับกลาง คือการก้าว “ไม่” ข้ามในเชิงหน่วยความหมายไม่เท่ากับต้นฉบับ ผู้แปลบทบรรยายใต้ภาพสื่อความหมายไม่ครบความตามต้นฉบับภาษาจีนต้องการสื่อ จึงทำให้ภาพอารมณ์น้ำหนักรที่ต้องการสื่อคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ ตลอดจนมีผลกระทบต่อการรับรู้ภาพความคิดของผู้ประพันธ์บทละครที่ต้องการสอดแทรกไว้ในเนื้อเรื่อง 3) การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลระดับสูง คือการก้าว “ไม่” ข้ามในเชิงความหมายผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับ ผู้แปลบทบรรยายใต้ภาพแปลความหมายฉบับภาษาไทยผิดไปจากบทละครต้นฉบับภาษาจีน ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุที่ทำให้ผู้แปลก้าว “ไม่” ข้ามในมิติต่าง ๆ เป็นเพราะ ผู้แปลอาจจะพบเจอกับข้อจำกัดของการแปลบทบรรยายใต้ภาพ ต้องการให้มีความกระชับของบทแปล อีกทั้งยังมีเรื่องเวลา จำนวนตัวอักษรต่อบรรทัดและจำนวนคำต่อกรอบของการแสดงคำบรรยายใต้ภาพอีกด้วย

คำสำคัญ: การก้าว “ไม่” ข้าม, การแปลภาษาจีน-ไทย, การแปลบทบรรยายใต้ภาพ, ข้ามนี้แหละองค์หญิงสาม, สำนวนจีน

^{*}บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การแปลสำนวนจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์จีนเรื่อง “ข้ามนี้แหละองค์หญิงสาม”

¹ นักศึกษาปริญญาโท/ คณะมนุษยศาสตร์ สาขาภาษาจีนเพื่ออาชีพ /มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย/ E-mail: pawatchaya.m@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร./ ประจำสาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์ /มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย/ E-mail: b.srisomthawin@gmail.com

Abstract

This research article aimed to study the inability to overcome the otherness in the translation of Chinese idioms in Thai translation of the Chinese dramas “The Romance of Tiger and Rose”. The study found some of the translation unable to overcome three aspects of otherness in the use of language: 1) semantic and aesthetic quality aspect, the translator was unable to equivalently transfer the original aesthetic quality of the idioms, resulting in the Thai people got a lack of aesthetic quality of Thai subtitle. 2) meaning not equivalent to original aspect, the translator was unable to use equivalent figurative language that expresses image and feeling to the Thai version, resulting in the Thai people are unable to have the same feeling according to the playwright’s intention. 3) meaning and conceptual fail aspect, resulting in the readers unable to imagine and misunderstand the meaning. The researcher found that the reason why the translator unable to come across the otherness in the translation of Chinese idioms in Thai translation were because the translator might intend to preserve the original Chinese idioms form, want to have the conciseness of the translation, and also restrictions of subtitles such as number of characters per line, word containing that should appears on each frame as well, in order to be able to accommodate a satisfactory portion of the translation.

Keywords: Uncrossable Otherness, Chinese-Thai Translation, Subtitles Translation, The Romance of Tiger and Rose, Chinese idioms

บทนำ

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง จึงมีอิทธิพลต่อประเทศเพื่อนบ้านเป็นอย่างมาก รวมถึงประเทศไทยด้วย ดังเห็นได้จากความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างไทยจีนมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น ตลาดโฆษณาออนไลน์ การขายของออนไลน์ ธุรกิจอีคอมเมิร์ซ ตลอดจนวงการบันเทิง ซึ่งมีปรากฏการณ์ในสังคมไทยที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ ดารา ศิลปิน ซีรีส์และภาพยนตร์จีนได้เข้ามามีบทบาทในสังคมไทย ประชาชนชาวไทยนิยมดูซีรีส์จีนมากขึ้น เนื่องด้วยซีรีส์จีนได้สร้างความบันเทิงความสนุกสนานให้กับชาวไทย การรับชมคอนเทนต์ต่าง ๆ ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบาย เช่น แพลตฟอร์ม WeTV (วีทีวี) ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มวิดีโอสตรีมมิ่ง ศูนย์รวมความบันเทิงเอเชีย มีทั้งซีรีส์จีน ซีรีส์เกาหลีละครไทย มุ่งเน้นความบันเทิงหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นซีรีส์ อนิเมะ และรายการวาไรตี้ชั้นนำได้เปิดให้บริการในประเทศไทยครั้งแรกเดือนมกราคม ปี 2562 จากข้อมูลที่เปิดเผยไว้พบว่า ปัจจุบันแพลตฟอร์ม WeTV (วีทีวี) มียอดผู้ใช้งานต่อเดือนมากกว่า 45 ล้านราย และแพลตฟอร์ม WeTV ประเทศไทย มียอดผู้ใช้ 13 ล้านผู้ใช้งานต่อเดือน (มกราคม-สิงหาคม 2564) และยังมีสถิติว่าคอนเทนต์จีนเป็นคอนเทนต์ยอดนิยมในปี 2021 โดยมีความนิยมเพิ่มขึ้นถึง 137% (Marketingoops, 21 กันยายน 2564) ระยะเวลาในการรับชมคอนเทนต์ซีรีส์จีนเพิ่มขึ้นถึง 15% เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันในปี 2564 ส่งผลให้ระยะเวลา

ออกอากาศ (Aired-duration) มินิซีรีส์จีนจาก WeTV เติบโตแบบก้าวกระโดดถึง 420% (ไทยรัฐ, 10 มีนาคม 2566) เป็นการตอกย้ำว่าประชาชนชาวไทยนิยมชมชอบซีรีส์จีนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนส่งผลทำให้ซีรีส์จีนได้รับความนิยมและกระแสการตอบรับครั้งยิ่งใหญ่ โดยเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่ศิลปินจีนเริ่มมีกลุ่มแฟนคลับชาวไทยในวงกว้าง อีกทั้งมีฐานแฟน ๆ ชาวไทยที่เหนียวแน่น

ทั้งนี้ ซีรีส์จีนที่ได้รับความนิยมในสังคมไทยที่ได้ออกอากาศบนแพลตฟอร์ม WeTV (วีทีวี) ประเทศไทย มีหลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องที่มีชื่อภาษาจีนว่า “传闻中的陈芊芊” และมีชื่อเรื่องภาษาไทยคือ “ข้านี้แหละองค์หญิงสาม” (The Romance of Tiger and Rose) นำแสดงโดยนักแสดงนำหญิง 赵露思 (จ้าวหลู่ซือ) และนักแสดงนำชาย 丁禹兮 (ติ่งอู่ซี่ว์) แต่งโดยนักเขียนบทภาพยนตร์ 南镇 (หนานเจิน) กำกับโดย 查传谊 (ฉาฉวนอี้) อำนวยการสร้างโดย Tencent Penguin Film และ Orange Image Media เริ่มแพร่ภาพออกอากาศตอนแรกในประเทศไทยเมื่อวันจันทร์ที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 มีทั้งหมด 24 ตอน ตอนละประมาณ 45 นาที ซีรีส์เรื่องดังกล่าวเป็นซีรีส์แนวโรแมนติกคอมเมดี้ที่ให้ความสนุกและความขบขันเป็นอย่างมาก ซึ่งได้เล่าเรื่องราวที่รวมทั้งความซึ้ง ความสนุก และตลกครบรสทุกเนื้อหาละเอียด อีกทั้งยังมีการนำเสนอประเด็นชายหญิงที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งก็คือสถานะเพศของทั้งสองเมือง โดยเมืองเสวียนหูเป็นเมืองที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้ชายเป็นผู้ปกครองบ้านเมือง ในทางกลับกันเมืองฮวาหยวนเป็นสังคมที่มีสตรีเป็นผู้ปกครองเมือง ในเมืองฮวาหยวนนับบทบาทดั้งเดิมของชายและหญิงจะเปลี่ยนไป มีข้อห้ามไม่ให้ผู้ชายไปโรงเรียนเพื่อเข้ารับการศึกษายุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลย โดยการพลิกแพลงบทบาททางเพศดังกล่าวทำให้เป็นจุดเด่นของซีรีส์เรื่องนี้ จนทำให้เรื่องนี้โด่งดังทั้งในประเทศจีนและต่างประเทศ อีกทั้งยังได้รับรางวัลซีรีส์จีนออนไลน์ยอดเยี่ยม จากเวที Siam Series Awards 2021 ซึ่งเป็นงานประกาศรางวัลสุดยอดรางวัลซีรีส์ อวอร์ด ครั้งที่ 1 เชื่อมสายสัมพันธ์ไทย-จีน (สยามรัฐ, 18 พฤศจิกายน 2564) และจากการแสดงเรื่องนี้เองนักแสดงนำ 赵露思 (จ้าวหลู่ซือ) ยังได้รับรางวัล “นักแสดงหญิงยอดเยี่ยม” จากงาน The 7th Wenrong Awards และรางวัล “นักแสดงที่มีศักยภาพก้าวหน้า” จากรายการ Tencent Video All Star Night 2020 อีกด้วย (Trueid, 29 ตุลาคม 2564)

อย่างไรก็ตาม ซีรีส์เรื่องนี้นอกจากได้สร้างความบันเทิงให้กับผู้ชมแล้ว ยังเป็นสื่อกลางที่เผยแพร่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมจีนเข้าสู่ประชาคมไทยอีกด้วย เพราะบทของตัวละครในซีรีส์เรื่องนี้มีการพูดเปรียบเปรยหรือใช้สำนวนจีนในการสื่อสารจำนวนมาก ซึ่งพบทั้งหมด 144 สำนวน การใช้สำนวนจีนในบทละครถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์และเสน่ห์อย่างหนึ่งของต้นฉบับภาษาจีน เนื่องจากสำนวนบ่งบอกถึงอารยธรรม ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของความหมาย และความงดงามของภาษาในแต่ละชาติอีกด้วย ซึ่ง “สำนวน หมายถึง วลีตายตัวหรือประโยคที่สั้นและกระชับซึ่งผู้คนคุ้นเคยและใช้กันมาอย่างยาวนาน” (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2016: 166) ซึ่งสำนวนที่มีลักษณะเป็นวลีสั้น ๆ ไม่ยืดเยื้อนี้ เมื่อมีคนนำมากล่าวอ้างหรือใช้ จะสามารถเข้าใจความหมายได้ทันทีโดยไม่ต้องอธิบายยืดเยื้อ ทั้งยังเห็นไปถึงเรื่องราวประวัติความเป็นมาของแต่ละสำนวนอีกด้วย เนื่องจากผู้คนในแต่ละประเทศ แต่ละท้องถิ่นมักจะมีคำพูด ภาษา และวัฒนธรรมของตนเอง โดยเฉพาะในสังคมวัฒนธรรมจีนนั้น ชาวจีนนิยมใช้สำนวนในการสนทนาหรือเขียนเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันอย่างแพร่หลาย รวมไปถึงในบทละคร ซีรีส์ และภาพยนตร์ต่าง ๆ ผู้คนรู้จักคุ้นเคยกับสำนวนจีนมาเป็นเวลายาวนาน เพราะ “สำนวนจีนมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และมีการใช้กันอย่างแพร่หลาย สำนวนเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่สำคัญ

อย่างยิ่งในระบบคำศัพท์ภาษาจีน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสำนวนของผู้คนนั้นได้ผ่านกระบวนการรับรู้มาอย่างยาวนานตั้งแต่ขั้นการรับรู้ไปจนถึงขั้นที่เป็นเหตุเป็นผล” (溫端政, 2005: 284) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สำนวนเป็น ภูมิปัญญาด้านการใช้ภาษาของชาติใดชาติหนึ่ง และ “สำนวนโวหารเป็นความงามทางภาษา ดังนั้นหลักการที่ สำคัญที่สุดของการแปลภาษาและสำนวนโวหารจึงต้องใช้ภาษาทั้งดงาม ประณีต สละสลวย กะทัดรัดโดยต้อง รักษาความหมายไว้ ซึ่งมักจะเป็นความหมายทางวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา เพื่อให้การแปลภาษาและสำนวน โวหาร สมบูรณ์ทั้งความงาม ความหมาย และวัฒนธรรม” (สิทธา พินิจกุล, 2564: 158) ทั้งนี้ การแปลสำนวน ที่ปรากฏอยู่ในบทบรรยายได้ภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะส่งผลทำให้ผู้ชมชาวไทยได้เข้าใจ ภาษาต้นฉบับของบทละครได้อย่างถ่องแท้และตรงตามความหมายที่ผู้สื่อสารต้องการสื่อ อีกทั้งยังส่งผลทำ ให้ผู้ชมชาวไทยได้เรียนรู้วัฒนธรรมจีน และเห็นถึงเสน่ห์การใช้ภาษาในการสื่อสารของชาวจีนด้วย ใน ขณะเดียวกัน การนำซีรีส์หรือภาพยนตร์ของประเทศหนึ่งไปออกอากาศในอีกประเทศหนึ่ง ยังถือเป็นการส่งเสริม การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การติดต่อสื่อสาร และเชื่อมความสัมพันธ์ทางการค้าและธุรกิจระหว่างประเทศอีกด้วย

ทั้งนี้ บทละครโทรทัศน์ถือเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง “การแปลวรรณกรรมก็ถือเป็นการถ่ายทอดทั้ง สารทางภาษาและสารทางวัฒนธรรมจากชาติหนึ่งไปสู่อีกชาติหนึ่ง ซึ่งการแปลเป็นเครื่องมือสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Cross cultural communicative devices) อย่างหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดต่อสื่อสารระหว่าง กลุ่มคนที่มีภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน” (บุรินทร์ ศรีสมถวิล, 2559: 97) ซึ่งผู้แปลต้องคำนึงถึง “ความ ถูกต้องในการใช้ภาษา ระดับภาษา ภาพความคิดของบทแปล ความงามของภาษาอารมณ์ความรู้สึก และความ สมบูรณ์ของรสน้ำ โดยพิจารณาตามบริบทต้นฉบับ หากผู้แปลไม่สามารถถ่ายทอดสารต่าง ๆ ดังกล่าวไปยังผู้ชม ชาวไทยได้ จะถือว่า ก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านภาษา” (บุรินทร์ ศรีสมถวิล, 2563: 517) อีกทั้งการแปล บทบรรยายได้ภาพยังมีข้อจำกัดตามที่ คัลลาฟ (Khalaf) ได้เสนอไว้ซึ่ง “เรียกข้อจำกัดเหล่านี้ว่า “ความท้าทาย” โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความท้าทายด้านเทคนิค (Technical challenges) ความท้าทายด้าน วัฒนธรรม (Cultural challenges) และความท้าทายด้านภาษา (Linguistic challenges)” (คัลลาฟ อ้างถึงใน จิรนุช ทองนุ้ย, 2560: 29) และ “การแปลที่บทแปลปรากฏเป็นตัวอักษรได้ภาพบนจอเพื่อให้ผู้ชมได้อ่านบทแปล ทั้งที่เป็นบทบรรยายและบทสนทนานั้นจะต้องมีความยาวพอเหมาะกับเนื้อที่ที่จะบันทึกหรือพิมพ์ลงในกรอบที่ว่าง ได้ภาพและต้องเป็นบทแปลที่ให้ความหมายตรงหรือใกล้เคียงกับต้นฉบับมากที่สุด” (สุทธิพงศ์ เพิ่มพูล, 2556: 42) ดังนั้น ผู้แปลอาจพบเจออุปสรรคหลายประการ เนื่องด้วยข้อจำกัดดังกล่าว ภาษา สังคมและวัฒนธรรมระหว่างจีน และไทยมีความแตกต่างกัน ดังนั้น การแปลสำนวนซึ่งเป็นลักษณะการใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบ ในขณะเดียวกัน เป็นคำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจึงต้องอาศัย “การนำเอาหลักและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการบวนการการแปล ตั้งแต่ต้นน้ำ ซึ่งในที่นี้คือการ ตีความตัวบท จะช่วยให้การเลือกเฟ้นคำเพื่อสื่อความหมายในกระบวนการระหว่าง แปล หรือช่วงกลางน้ำ มีความสมบูรณ์และสื่อความหมายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้งานแปลที่เสร็จสมบูรณ์ ในช่วงปลายน้ำสามารถถ่ายทอดทั้งอรรถและอรรถรสไปยังผู้รับสารปลายทางได้อย่างครบถ้วน” (เพ็ญพิสุทธิ สีกาแก้ว ขนิษฐา จิตชินะกุล และบุรินทร์ ศรีสมถวิล, 2565: 92) อย่างไรก็ตาม สิทธา พินิจกุล ได้ให้ แนวปฏิบัติของการแปลสำนวนโวหารไว้ 4 แนวทาง ดังนี้ “1) แปลตรงตัวตามต้นฉบับ วิธีนี้จะใช้กับสำนวนใน ภาษาไป และภาษามา ที่มีข้อความเหมือนกัน เมื่อแปลแล้วสามารถสื่อความเข้าใจได้ดี ขณะเดียวกันถ้าสามารถ

รักษาสไตร์ หรือลีลาการเล่นคำ เล่นความหมายไว้ได้ก็จะดียิ่งขึ้น 2) แปลเทียบเคียง คือ การนำสำนวนไทยที่มีความหมายอย่างเดียวกันมาเทียบเคียง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และได้ความหมายเท่าเทียมกัน จะใช้วิธีนี้ต่อเมื่อการแปลตรงตัวตามต้นฉบับไม่สามารถให้ความเข้าใจได้ 3) แปลขยายความ คือแปลตรงตัวตามต้นฉบับและให้ความหมายเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อมิให้คำแปลห้วนเกินไป หรือกำกวม 4) แปลโดยตีความ คือการนำสำนวนมาตีความให้ได้ความหมายอย่างชัดเจน แล้วเขียนคำแปลจากความหมายนั้นโดยไม่ใช้ถ้อยคำของสำนวนภาษาไปเลย วิธีนี้จะใช้ต่อเมื่อสำนวนนั้นเกิดจากวัฒนธรรมที่เข้าใจยากสำหรับผู้ใช้ภาษามา หรือเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่โบราณจนไม่เป็นที่รู้จักแล้ว หรือเมื่อเป็นอุปมาอุปไมยที่เข้าใจยาก” (สิทธา พิณีภูวณ, 2564: 158-161) นอกเหนือจากแนวทางการแปลข้างต้นแล้วผู้แปลยังจะต้อง “รู้จัก ตัด เติม และปรับข้อความให้เหมาะสมกับวิธีการแสดงออกในภาษาปลายทาง, เรียงประโยคตามโครงสร้างภาษาปลายทางหรือตามความนิยมในภาษาปลายทาง” (กนกพร นุ่มทอง และ ศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม, 2562: 106) ในกรณีของส่วนเสริมต้องระมัดระวังใน เรื่องการวิเคราะห์และการใช้ภาษา ไม่แปลตรงจากภาษาจีนเพราะทำให้ความหมายคลาดเคลื่อน และฝึกฝนการวิเคราะห์แยกแยะส่วนประกอบต่าง ๆ ของประโยคในต้นฉบับ ทั้งนี้ ในการค้นคว้าพจนานุกรมต้องเข้าใจความหมายที่แท้ที่อยู่เบื้องหลังถ้อยคำที่ใช้ในภาษาไม่ยึดติดกับรูปภาษาที่ปรากฏ (กนกพร นุ่มทอง, 2563: 105)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลสำนวนที่ปรากฏในบทบรรยายใต้ภาพจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย “ปัจจุบันงานวิจัยที่ศึกษากลวิธีการแปลสำนวนระหว่างภาษาจีนและภาษาไทยจะไม่พบมากนัก ส่วนมากจะเป็นการศึกษากลวิธีการแปลสำนวนระหว่างภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ” (Bilyu Yang และ Wirat Wongpinunwatana, 2018: 146) อีกทั้งการนำสำนวนจีนที่มีคุณค่าทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากบทละครต้นฉบับที่ถูกแปลเป็นคำบรรยายใต้ภาพภาษาไทยของซีรีส์เรื่องนี้มาวิเคราะห์ศึกษานั้น จะทำให้ผู้ที่สนใจสำนวนจีนได้เข้าใจถึงแก่นแท้ว่าผู้เขียนบท ผู้กำกับ นักแสดง รวมไปถึงซีรีส์เรื่องนี้ต้องการจะสื่อความหมาย แสดงความคิดเห็น หรืออยากบอกเล่าเกี่ยวกับวัฒนธรรมของต้นทางผ่านการใช้สำนวนออกมาอย่างไร มีการแปลความหมายอย่างไร และการแปลมีความถูกต้องเหมาะสม หรือครบความตามที่ภาษาต้นฉบับต้องการสื่อความหรือไม่ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้พัฒนาการแปลสำนวนจีนเป็นภาษาไทยให้ถูกต้องเหมาะสมกับบริบท เพื่อไม่ให้เป็นการสูญเสียรสชาติในการรับชม อีกทั้งจะยิ่งเพิ่มอรรถรสและความบันเทิงในการรับชมซีรีส์อย่างครบถ้วนมากขึ้นอีกด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการใช้ภาษาในคำบรรยายใต้ภาพภาษาไทยซีรีส์เรื่อง “ข้านี้แหละองค์หญิงสาม”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่อง “ข้านี้แหละองค์หญิงสาม”

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาการแปลสำนวนที่ปรากฏในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่อง “ข้านี้แหละองค์หญิงสาม” ที่แพร่ภาพออกอากาศตอนแรกวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ทางแอปพลิเคชัน WeTV ประเทศไทย

ทั้งหมด 24 ตอน กำกับซีรีส์โดย 查传谊 (ฉาฉวนอี้) อำนวยการสร้างโดย Shanghai Tencent Penguin Film Culture Communication และ Orange Image Media โดยศึกษาเฉพาะในกรอบของการแปลทบบรรยายใต้ภาพต้นฉบับภาษาจีนเป็นคำบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. สำรวจศึกษาแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลสำนวนจีนและคำแปลภาษาไทยในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่อง “ข้านี้แหละองค์หญิงสาม”
3. ศึกษาวิเคราะห์การแปลคลาดเคลื่อนที่ปรากฏในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่องตามแนวคิด “การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านภาษา” (บุรินทร์ ศรีสมถวิล, 2563: 517) ซึ่งการวิเคราะห์ความหมายของสำนวนต้นฉบับภาษาจีนอ้างอิงตามที่ปรากฏในพจนานุกรมสำนวนจีน 《成语大词典》 และ 《中华成语大词典》 พร้อมทั้งนำเสนอบททดลองแปลที่เหมาะสม
4. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ข้อตกลงเบื้องต้น

ชื่อเฉพาะที่เป็นคำทับศัพท์ภาษาไทยใช้การถ่ายทอดเสียงจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยตามเกณฑ์การถ่ายทอด เสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักขรวิธีไทย ซึ่งเผยแพร่โดยคณะกรรมการการสืบค้น ประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช 2540 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เช่น “陈芊芊” จะเขียนเป็น “เฉินเซียนเซียน” “韩烁” จะเขียนเป็น “หานช่ว” และจะกำกับชื่อภาษาจีนไว้เฉพาะที่ปรากฏครั้งแรกเท่านั้น

นิยามศัพท์

การก้าว “ไม่” ข้าม ความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวน หมายถึง การแปลที่ถ่ายทอดอรรถสเชิงวรรณศิลป์ และความหมายของภาษาไม่เท่ากับต้นฉบับ รวมทั้งการแปลความหมายผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับภาษาจีน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเกี่ยวกับการแปลสำนวนจีนเป็นภาษาไทยในบทบรรยายใต้ภาพซีรีส์เรื่องเรื่อง “ข้านี้แหละองค์หญิงสาม” ผู้วิจัยพบว่าผู้แปลยังก้าว “ไม่” ข้ามการก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวน โดยผู้แปลแบ่งการก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นเป็น 3 ระดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นระดับต่ำในลักษณะเชิงการขาดอรรถสทางวรรณศิลป์

ผู้แปลไม่สามารถถ่ายทอดอรรถสของสำนวนได้เท่ากับต้นฉบับภาษาจีน ทำให้ผู้ชมชาวไทยไม่ได้เห็นภาพอารมณ์เหมือนกับผู้ชมต้นฉบับภาษาจีน

ตัวอย่างที่ (1)

(EP21, 41:57-42:20)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

陈芊芊：你怎么来了

林七：我听说你死了 要葬在这儿
就想来给你上炷香
谁知道赶上这么一出
早知道我就晚点来了
说不定 真的能给你上炷香呢
居然把你给救了

陈芊芊：刀子嘴 豆腐心
我知道你舍不得我

林七：你倒是了解我

คำบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

เงินเขียนเขียน: ทำไมเจ้าถึงมาได้

หลินซี: ข้าได้ยินว่าเจ้าตาย จะฝังที่นี่

เลยอยากมาจุดธูปไหว้เจ้า

ใครจะคิดว่าต้องมาเจอเรื่องเช่นนี้

หากรู้แต่แรกข้าคงมาช้าหน่อย

ไม่แน่อาจจะได้จุดธูปไหว้เจ้าจริง ๆ

ดันมาช่วยเจ้าเสียได้

เงินเขียนเขียน: ปากแข็ง ใจอ่อน

ข้ารู้ว่าเจ้าทั้งข้าไม่ลง

หลินซี: เจ้านับว่าเข้าใจข้า

จากการเปรียบเทียบสำนวนในบริบทต้นฉบับภาษาจีนและฉบับแปลภาษาไทยดังกล่าว เห็นได้ว่า ผู้แปลได้แปลโดยใช้กลวิธีการแปลแบบเอาความ ซึ่งได้ตีความว่า “刀子嘴 (ปากมิด)” คือ ปากแข็ง และ “豆腐心 (ใจเต๋าคู่)” คือ ใจอ่อน ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมกับบุคลิกภาพและบทบาทของตัวละครหลินซี และไม่ได้รับรสชาติของคำตามต้นฉบับภาษาจีน โดยหากลองดูความหมายตรงตัวของประโยคต้นฉบับภาษาจีนจะหมายถึงปากมิด ใจเต๋าคู่ เป็นคำอุปมาที่พจนานุกรมสำนวนจีนอธิบายว่า ใช้กับการเปรียบเวลาผู้ใดพูดจาตรงแรงเคียดแค้น แต่กันบึ้งของจิตใจนั้นเป็นคนใจดีมีเมตตา (郑微莉和周谦, 2021: 348) ซึ่งตรงนี้ ถ้าจะทำให้บทละครยิ่งได้อรรถรสมากขึ้นผู้วิจัยจึงเลือกคำว่า “ปากร้าย ใจดี” มาเป็นคำแปลในบริบทนี้ เพื่อไม่ทำให้เรื่องราวจืดชืดหรือสนุกน้อยลง และเมื่อผู้อ่านชาวไทยอ่านคำบรรยายใต้ภาพนี้แล้วจะยิ่งเห็นภาพของตัวละครมากขึ้น และได้รับรสชาติแห่งความบันเทิงได้ครบรสเท่ากับผู้อ่านต้นฉบับภาษาจีน ซึ่งสอดคล้องกับบทพูดด้านบนของหลินซีที่บอกนางเอกว่า “ข้าได้ยินว่าเจ้าตายจะฝังที่นี่ เลยอยากมาจุดธูปไหว้เจ้า” (EP21, 42:01) เนื้อเรื่องที่ดำเนินมาตั้งแต่แรกที่ผู้ชมได้รู้จักและคุ้นเคยกับคาแรคเตอร์ของหลินซีนีตีว่าเป็นคนที่ใจไม่ใสระกำ ปากร้าย ใจร้ายกับเงินเขียนเขียนยิ่งนัก เคยเป็นศัตรูถึงขั้นคิดทำร้ายและเกลียดกันมาก่อน แต่สุดท้ายก็กลับกลายมาเข้าใจกันและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้ เนื่องจากเงิน

เขียนเขียนได้ช่วยหลินซีไวยามที่หลินซีตักทุกซีได้ยากโดนกล่าวหาว่าเป็นคนร้าย ซึ่งผู้แปลควรถ่ายทอดความหมาย
ตรงนี้จากต้นฉบับสู่ภาษาปลายทางให้เทียบเคียงกันให้ได้มากที่สุด

สำนวนแปลผู้วิจัย

เดินเขียนเขียน: ปากร้าย ใจดี

ข้ารู้ว่าเจ้าทั้งข้าไม่ลง

ตัวอย่างที่ (2)

(EP5, 29:03-29:39)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

陈芊芊：俗话说得好，一日夫妻百日恩咱俩夫妻一体，
所有事情我自当是为少君考虑的。
所以今日，我特地为少君求得一位药引
想要少君长命百岁和我 白头偕老。

คำบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

เดินเขียนเขียน：โบราณว่าสามีภรรยาที่มีบุญคุณล้นหลามต่อกัน

พวกเราสองผัวเมียไม่ว่าเรื่องไหน ๆ ข้าล้วนแต่คำนึงถึงท่านชาย

ตั้งแต่วันนี้ ข้าหาตัวนายาตัวหนึ่งมาให้ท่านชายโดยเฉพาะ

อยากให้ท่านชายมีอายุยืนยาวอยู่กับข้าไปจน แก่เฒ่า

สำนวน “白头偕老” มีความหมายตรงตัวว่า ผมขาวไปจนแก่ และในพจนานุกรมให้ความหมายว่า
“สามีภรรยาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันจนแก่เฒ่า จะใช้พูดถึงชีวิตงานแต่งงานแต่งงานที่มีความสุข” (成语大词典编委会, 2004:
33) ซึ่งในที่นี้ผู้แปลแปลโดยการละและมีการลดระดับการแปลสำนวนให้เป็นเพียงประโยคธรรมดา คือ “แก่เฒ่า”
ซึ่งคำแปลนี้ทำให้ผู้อ่านชาวไทยเข้าใจได้ไม่ยาก ทว่าในวัฒนธรรมไทยก็มีคำอวยพรอีกคำหนึ่งซึ่งเป็นสำนวนไทยที่
ทรงคุณค่าและใช้กันมาอย่างยาวนานรุ่นสู่รุ่น คือ “ไม่เท่ายอดทองกระบองยอดเพชร” ความหมายโดยนัย คือ ให้
คู่รักรักใคร่ครองคู่กันยืนนานจนแก่ชรา จึงต้องใช้ไม้เท้าเป็นตัวช่วยพยุงเพื่อให้เดินไปด้วยกัน ซึ่งไม้เท้ายอดทองนั้น
แสดงถึงการที่มีเงินทองมั่งคั่งจึงนำทองมาเลี่ยมที่หัวไม้ เป็นไม้เท้ายอดทอง และหากจะแสดงให้เห็นถึงความร่ำรวย
มหาเศรษฐีขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง จะต้องมีการกระบองซึ่งนำหัวกระบองไปฝังเพชรก็คือกระบองยอดเพชรนั่นเอง ถ้าหาก
แปลโดยใช้กลวิธีการเทียบเคียงสำนวนสุภาษิตจะทำให้ผู้ชมชาวไทยได้รับอรรถรสทางวรรณศิลป์ที่สวยงามมาก
ยิ่งขึ้นและยังได้รับรู้เรื่องราวที่มาของสำนวนไทยไปในตัวด้วย ผู้วิจัยจึงทดลองแปลดังนี้

สำนวนแปลผู้วิจัย

เดินเขียนเขียน：โบราณว่าสามีภรรยาที่มีบุญคุณล้นหลามต่อกัน

พวกเราสองผัวเมียไม่ว่าเรื่องไหน ๆ ข้าล้วนแต่คำนึงถึงท่านชาย

ตั้งแต่วันนี้ ข้าหาตัวนายาตัวหนึ่งมาให้ท่านชายโดยเฉพาะ

อยากให้ท่านชายมีอายุยืนยาวอยู่กับข้าไปจน ถือไม้เท้ายอดทอง

กระบองยอดเพชร

2. การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นในระดับกลางลักษณะเชิงหน่วยความหมายไม่เท่ากับต้นฉบับ

ผู้แปลสื่อความหมายไม่ครบความตามที่ต้นฉบับภาษาจีนต้องการสื่อ จึงทำให้ภาพอารมณ์นำหนักที่ต้องการสื่อคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ ตลอดจนมีผลกระทบต่อการรับรู้ภาพความคิดของผู้ประพันธ์บทละครที่ต้องการสอดแทรกไว้ในเนื้อเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ (3)

(EP2, 07:54-07:59)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

城主： 芊芊 我们花垣城
靠着乌石矿 享受富贵
一直以来
玄虎城都以男子为尊
男人就是天
与我们花垣 势不两立
还对我们的乌石矿虎视眈眈
在这种情况下
一直桀骜不驯的玄虎城主
竟主动将他唯一的儿子
入赘我们花垣
你说 这是真心降服
还是另有所图

คำบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

เจ้าเมือง: เขียนเขียน เมืองฮวาหยวนของเรา
มั่งคั่งร่ำรวยเพราะมีแร่หินดำ
แต่โบราณกาล
เมืองเสวียนหู่ล้วนให้ความนับถือแต่กับบุรุษ
บุรุษก็คือฟ้า
กับเมืองฮวาหยวนของเรา
ก็เหมือน ขมื่นกับปุน
แถมยังจ้องจะตะครุบแร่หินดำของเราอีก
ในสถานการณ์เช่นนี้ เจ้าเมืองเสวียนหู่ผู้ยศไม่ยอมใคร
กลับเป็นฝ่ายเสนอ บุตรชายคนเดียวของเขา
ให้แต่งงานเข้ามาเมืองฮวาหยวนของเรา
เจ้าว่า นี่เป็นการโอนอ่อนด้วยความจริงใจ
หรือว่ามีจุดประสงค์อื่นล่ะ

จากบทละครข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้แปลแปลสำนวน “势不两立” เป็นสำนวนไทยว่า “ขมื่นกับปุน” ถ้าเราเห็นสำนวนขมื่นกับปุน ชาวไทยจะมีภาพความคิดว่าเวลาเจอกันก็ทะเลาะเบาะแว้งกันเพียงเท่านี้ ดังความหมายของขมื่นกับปุน คือ “ชอบวิวาทกันอยู่เสมอเมื่ออยู่ใกล้กัน ไม่ถูกกัน” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 170)

และคำอธิบายเพิ่มเติมในสำนวนไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ว่า “ไม่ถูกกัน เข้ากันไม่ได้ ทะเลาะกันอยู่ประจำ ใช้เปรียบคนที่ไม่ถูกกัน อยู่ด้วยกันไม่ได้ มักวิวาทกัน เช่น พี่น้องสองคนนี้อย่างกับขมิ้นกับปูน เข้าใกล้กันที่ไรเป็นต้องทะเลาะกันทุกที ในสมัยก่อนคนไทยนิยมกินหมาก วิธีการกินหมากนั้นคือใช้ปูนแดงป้ายบนใบพลู ม้วนจีบเป็นรูปยาว ๆ แล้วเคี้ยวกับหมาก อาจเคี้ยวยาจืดหรือยาฉุนและเครื่องหอมอื่น ๆ เช่น กานพลู พิมเสนร่วมไปด้วย เมื่อเคี้ยวแล้วจะมีน้ำลายออกมาปนกับหมากพลูเป็นน้ำหมากสีแดงซึ่งผู้กินหมากจะบ้วนทิ้ง ปูนแดงนี้ทำจากหินปูนหรือเปลือกหอยเผาให้ไหม้เป็นผง มีสีขาว เมื่อนำปูนขาวนี้มาผสมกับน้ำขมิ้นซึ่งมีสีเหลือง จะเกิดปฏิกิริยาทำให้ปูนเปลี่ยนสีเป็นสีแดงทันที ขมิ้นกับปูนที่มีปฏิกิริยากันเช่นนี้ คนโบราณถือว่าเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันจึงนำมาเปรียบกับคนที่ไม่ถูกกัน มักวิวาทกัน ว่าเหมือนขมิ้นกับปูน” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555: 11) จะมองไม่เห็นภาพความสัมพันธ์ของทั้งสองเมืองที่มีประวัติความขัดแย้งเอาเป็นเอาตายกันมาอย่างยาวนาน ดังที่ต้นฉบับใช้สำนวน “势不两立” ในพจนานุกรมสำนวนจีนถอดความภาษาไทยได้ว่า “ศัตรูไม่สามารถดำรงอยู่ในเวลาเดียวกันได้ อธิบายความเกลียดชังอย่างลึกซึ้งและความขัดแย้งอย่างมากระหว่างทั้งสองฝ่าย” (成语大词典编委会, 2004: 1094) ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงปรับบทแปลโดยเปลี่ยนเป็นสำนวน “เสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกันไม่ได้” เมื่อเราลองวิเคราะห์หรือรหัสลักษณะ (Semantic Component) ของทั้งสามสำนวนนี้ ดังนี้

势不两立	ขมิ้นกับปูน (สำนวนแปลต้นฉบับ)	เสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกันไม่ได้ (สำนวนแปลผู้วิจัย)
[+ไม่ถูกกัน]	[+ไม่ถูกกัน]	[+ไม่ถูกกัน]
[+ทะเลาะวิวาทกัน]	[+ทะเลาะวิวาทกัน]	[+ทะเลาะวิวาทกัน]
[+อยู่ด้วยกันไม่ได้]	[+อยู่ด้วยกันไม่ได้]	[+อยู่ด้วยกันไม่ได้]
[+เกลียดชัง]	[+เกลียดชัง]	[+เกลียดชัง]
[+อาฆาตแค้น]	[-อาฆาตแค้น]	[+อาฆาตแค้น]
[+ขัดแย้งเอาเป็นเอาตาย]	[-ขัดแย้งเอาเป็นเอาตาย]	[+ขัดแย้งเอาเป็นเอาตาย]
[+เก่ง มีอำนาจ บารมีพอกัน]	[-เก่ง มีอำนาจ บารมีพอกัน]	[+เก่ง มีอำนาจ บารมีพอกัน]

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์หรือรหัสลักษณะ (Semantic Component) ของทั้งสามสำนวน

จากผลการวิเคราะห์หรือรหัสลักษณะจะพบว่า การใช้ “ขมิ้นกับปูน” แทน “势不两立” ทำให้มีความหมายไม่ครบตามต้นฉบับ และจะพบว่าสำนวนเสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกันไม่ได้ มีรหัสลักษณะเหมือนกับ “势不两立” มากกว่า “ขมิ้นกับปูน” เนื่องจากพื้นเพเมืองฮาวหยวนและเมืองเสวียนหู่ ทั้งสองเมืองเกิดความขัดแย้งกันมานาน ดังที่ว่าไม่สามารถอยู่ร่วมโลกเดียวกันได้ เมืองเสวียนหู่มีบุรุษเป็นใหญ่ สตรีที่อยู่ในเมืองล้วนถูกกดขี่ ส่วนเมืองฮาวหยวนมีสตรีเป็นใหญ่ บุรุษที่อยู่ในเมืองก็ล้วนถูกกดขี่เช่นกัน ไม่ให้ได้ซึ่งการศึกษา เพราะฉะนั้นการจะอธิบายความขัดแย้งเป็นศัตรู เกลียดชังและอาฆาตกันในลักษณะที่จะอยู่ร่วมโลกกันไม่ได้ของทั้งสองเมืองได้นั้น ผู้วิจัยจึงเลือกสำนวนที่อ่านแล้วเห็นถึงความอยู่ร่วมกันไม่ได้ในทันทีเลยคือ “เสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกันไม่ได้” หมายถึง “คนมีอำนาจหรือ อิทธิพลพอ ๆ กันอยู่ร่วมกันไม่ได้” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2561: 88) หรือกล่าวได้อีกอย่างว่าคนเก่งที่มีความสามารถหรืออำนาจเท่า ๆ กัน มักเกิดปัญหาเพราะความไม่ยอมกัน

สำนวนแปลผู้วิจัย

แต่โบราณกาล

เมืองเสวียนหู่ล้วนให้ความนับถือแต่กับบุรุษ

บุรุษก็คือฟ้า

เทียบกับเมืองฮวาทวนของเรา

ตั้งเสื่อสองตัวอยู่ถ้าเดียวกันไม่ได้

ตัวอย่างที่ (4)

(EP2, 05:06-05:15)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

梓锐: 城主怀疑韩少君入赘另有图谋
所以要趁着昨夜的事

陈芊芊: 刀下留人 母亲

梓锐: 斩草除根

คำบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

จือรู่ย: เจ้าเมืองสงสัยว่าท่านชายหานแต่งเข้ามาเพราะมีจุดประสงค์อื่น
เลยคิดใช้เรื่องเมื่อวาน

เฉินเชียนเชียน: อย่าเพิ่งฆ่าเขานะ ท่านแม่

จือรู่ย: ตัดไฟแต่ต้นลม

“斩草除根” ถอดความหมายออกมาได้ว่า “ถอนหญ้าต้องถอนรากหญ้าทั้งด้วย เปรียบถึงการกำจัดสาเหตุของปัญหาให้หมดจนสิ้นซาก ไม่ให้เหลือถึงภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า” (郑微莉和周谦, 2021: 1881) โดย “ตัดไฟแต่ต้นลม” หมายถึง “ตัดต้นเหตุเพื่อไม่ให้เหตุการณ์ลุกลามต่อไป” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 485) “ถอนรากถอนโคน” หมายถึง “ทำลายให้หมดสิ้น ทำลายให้สิ้นสิ้นหนาม ถอนต้นถอนราก” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 527)

อรรถลักษณะ (Semantic Component) ของสำนวนจีนและคำแปลภาษาไทยนี้ คือ

斩草除根	ตัดไฟแต่ต้นลม (สำนวนแปลต้นฉบับ)	ถอนรากถอนโคน (สำนวนแปลผู้วิจัย)
[+ตัดต้นเหตุของเหตุการณ์]	[+ตัดต้นเหตุของเหตุการณ์]	[+ตัดต้นเหตุของเหตุการณ์]
[+การป้องกัน]	[+การป้องกัน]	[+การป้องกัน]
[+ย้อนกลับไปทำลายต้นตอ]	[-ย้อนกลับไปทำลายต้นตอ]	[+ย้อนกลับไปทำลายต้นตอ]
[+ไม่เกิดขึ้นซ้ำอีกในอนาคต]	[-ไม่เกิดขึ้นซ้ำอีกในอนาคต]	[+ไม่เกิดขึ้นซ้ำอีกในอนาคต]
[+ทำลายจนสิ้นซาก]	[-ทำลายจนสิ้นซาก]	[+ทำลายจนสิ้นซาก]

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Semantic Component) ของสำนวนจีนและคำแปลภาษาไทย

จากอรรถลักษณะของสำนวนจีนข้างต้น จะเห็นว่าได้ชัดเจนว่าความหมายของสำนวน “ถอนรากถอนโคน” นั้น จะมีองค์ประกอบ ความหมายย่อย เท่ากันกับสำนวนต้นฉบับมากกว่า “ตัดไฟแต่ต้นลม” ซึ่งความหมายไม่

ครบถ้วน การจะแก้ถึงสาเหตุได้นั้นต้องถอนรากถอนโคนให้สิ้นซาก แต่ “ตัดไฟแต่ต้นลม” นั่นคือ ตัด ณ เวลาปัจจุบัน เพื่อไม่ให้มันลุกลามต่อไปหรือสร้างความเสียหายไปมากกว่านี้ แต่ “ถอนรากถอนโคน” ยังรวมไปถึงย้อนกลับสืบเสาะหาต้นตอสาเหตุและจัดการทำลายเสีย ไม่ให้เหลือซากจนหมดสิ้นหนีหายไป ผู้แปลก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นทางความหมายที่ไม่ครบถ้วน อารมณ์ที่อยากจะทำลายต้นตอ ภาพความคิดที่สื่อออกมาในฉบับภาษาไทยมีน้ำหนักไม่เท่ากับต้นฉบับ ผู้อ่านชาวไทยไม่สามารถสัมผัสได้ถึงการฝังรากลึกที่จะไปจัดการท่านชายหานดังที่ตัวบทละครต้นฉบับต้องการนำเสนอ ดังนั้น ในบริบทนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้กลวิธีการแปลแบบเทียบเคียงที่ให้หน่วยความหมายเท่าเทียมกันมาเทียบเคียงกับสำนวนจีนนี้

สำนวนแปลผู้วิจัย

จือรู่: เจ้าเมืองสงสัยว่าท่านชายหานแต่งเข้ามาเพราะมีจุดประสงค์อื่น

เลยคิดใช้เรื่องเมืงวาน

เฉินเซียนเซียน: อย่าเพิ่งฆ่าเขานะ ท่านแม่

จือรู่: ถอนรากถอนโคน

3. การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นระดับสูงในลักษณะเชิงความหมายผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับ

ผู้แปลถ่ายทอดความหมายของสำนวนผิดไปจากบทละครต้นฉบับภาษาจีน

ตัวอย่างที่ (5)

(EP4, 04:38-04:50)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

林七: 你为什么非要买苏沐啊

你为了他

隔三岔五地来教坊司不够

还要把他买回去日日相看

你府里不是已经有一个韩烁了吗

คำบรรยายใต้ภาพภาษาไทย

หลินซี: ทำไมเจ้าถึงต้องการซื้อตัวซู่หมู่

เจ้ามาหาเขา

ที่สำนักการสังคดีทุกสามวันห้าวันยังไม่พอ

ยังคิดจะซื้อตัวเขาไปเฝ้ามองทุกวันอีก

ในจวนเจ้าก็มีทาสซู่อยู่แล้วไม่ใช่หรือ

จากบทสนทนาของหลินซีที่ถามเฉินเซียนเซียนว่าจะซื้อตัวนักดนตรีชายจากสำนักการสังคดีไปไว้ที่จวน โดยบทละครต้นฉบับต้องการจะสื่อว่า เฉินเซียนเซียนนั้นชอบไปที่สำนักการสังคดีบ่อย ๆ สำนวนจีน “隔三岔五” ถอดความภาษาไทยได้ว่า “แต่ละครั้งที่มาห่างกันไม่นาน บ่อย ๆ” (郑微莉和周谦, 2021: 536) การที่ผู้แปลแปลว่าสามวันห้าวัน อาจจะเป็นการใช้กลวิธีการแปลตรงตัวตามที่เห็นเลขสามและเลขห้าที่มีอยู่ในสำนวนจีน ต้นฉบับผนวกกับแปลแบบเอาความโดยใช้สำนวนของผู้แปลเอง ซึ่งกรณีของบริบทนี้จะไม่ได้หมายความว่ามาทุก ๆ สามวันหรือห้าวัน เนื่องจาก สามวันห้าวัน ไม่ใช่สำนวน สุภาษิตไทยและไม่ใช่อัยคำติดปากของผู้คนในสังคมไทย

ในบทละครที่หลินซีพูดอยู่นี้ หมายถึง การที่ฉินเซียนเขียนมาสำนักการสังคิตบ่อย ๆ มาเป็นประจำ ซึ่งอาจจะมาเกือบทุกวัน หรือมาทุก ๆ ระยะเวลาใดเวลาหนึ่งก็เป็นไปได้ ซึ่งตรงนี้ หากผู้รับชมอ่านคำบรรยายได้ภาพว่าสามวัน ห้าวัน อาจจะทำให้ผู้อ่านสะดุดในความหมายและมิติภาพความคิดของช่วงระยะเวลา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้คำว่า “ครั้งแล้วครั้งเล่า” หมายถึง “ซ้ำ ๆ แบบเดิมทุกครั้ง” (มิตชน, 2547: 163) จะทำให้ผู้รับชมซีรีส์ชาวไทยอ่านแล้ว เข้าใจและรับรู้ถึงภาพความคิดดังกล่าวทันที ดังที่ว่า “รู้จัก ตัด เติม และปรับข้อความให้เหมาะสมกับวิธีการ แสดงออกในภาษาปลายทาง, เรียงประโยคตามโครงสร้างภาษาปลายทางหรือตามความนิยมในภาษาปลายทาง” (กนกพร นุ่มทอง และ ศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม, 2562: 106)

สำนวนแปลผู้วิจัย

หลินซี: ทำไมเจ้าถึงต้องการซื้อตัวซู่หมู่
เจ้ามาหาเขา
ที่สำนักการสังคิตครั้งแล้วครั้งเล่าไม่พอ
ยังคิดจะซื้อตัวเขาไปเฝ้ามองทุกวันอีก
ในจวนเจ้าก็มีหนชื้ออยู่แล้วไม่ใช่หรือ

ตัวอย่างที่ (6)

(EP8, 20:25-21:24)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

陈芊芊: 你看 我给你带来了什么
这都是各家名师押的题
你可千万不要辜负
我对你的厚望啊 二姐
陈楚楚: 三妹 你对我真是
陈芊芊: 别客气
就是如果二姐有自己已经写完了的习题册
能够让我
陈楚楚: 写完的
陈芊芊: 我回去复习复习 翻看一下
陈楚楚: 梓竹
陈芊芊: 那二姐 没事我就先走了 加油
梓竹: 这三公主越来越会做人了
说起话来天衣无缝
陈楚楚: 芊芊自幼单纯
直来直去 很少骗人
也许 是我心胸狭隘了

คำบรรยายได้ภาพภาษาไทย

ฉินเซียนเซียน: ท่านดู ข้าเอาอะไรมาให้ท่านด้วย
นี่แนวข้อสอบที่อาจารย์ดังจากหลายสำนักออกกัน
ท่านอย่าทำให้ข้าผิดหวัง
ในตัวท่านนะ พี่รอง

เงินฉู่: น้องสาม เจ้าดีกับข้าเช่นนี้

เงินเขียนเขียน: ไม่ต้องเกรงใจ

ว่าแต่ถ้าพี่รองมีแบบทดสอบที่เขียนเสร็จแล้วละก็

พอจะให้ข้า

เงินฉู่: เขียนเสร็จแล้ว

เงินเขียนเขียน: ข้าจะเอากลับไปทบทวน เปิดดูหน่อยนะ

เงินฉู่: จี๋จู่

เงินเขียนเขียน: จั้นพี่รอง หมดธระแล้วข้ากลับก่อนนะ สุ้ ๆ

จี๋จู่: องค์หญิงสามรู้จักทำตัวขึ้นทุกวันนี้

พูดที่เหมือนซักแม่น้ำทั้งห้า

เงินฉู่: เขียนเขียนไร้เดียงสาแต่เด็ก

ตรงไปตรงมา ไม่ค่อยโกหกใคร

บางที ข้าอาจจะใจแคบไปเองก็ได้

จากเนื้อหาในบทละครที่ปรากฏในตอนนี้ จี๋จู่ ลูกน้องของเงินฉู่ กำลังพูดจาไปในเชิงประชดเสียดสีองค์หญิงสามผู้เป็นนางเอกของเรื่อง เนื่องจากจี๋จู่มีความไม่ชอบองค์หญิงสามที่ขอมมาแย่งของของเงินฉู่ผู้เป็นพี่สาวเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว โดยบทละครต้นฉบับใช้สำนวน “天衣无缝” เปรียบเปรยการพูดการจาขององค์หญิงสามตามคำอธิบายในพจนานุกรมสำนวนจีนถอดความเป็นภาษาไทยได้ว่า “เสื้อผ้าที่สวมใส่ของเทพธิดานางฟ้าบนสวรรค์ไร้ซึ่งร่องรอยตะเข็บ เปรียบเปรยถึงการกระทำสิ่งใดหรือเรื่องราวนั้นสมบูรณ์อย่างไร้ที่ติ ปราศจากร่องรอยหรือจุดต่างด่า” (郑微莉和周谦, 2021: 1426) ซึ่งผู้แปลบทบรรยายได้ภาพได้แปลเป็นสำนวนไทยว่า “ซักแม่น้ำทั้งห้า” หมายความว่า “พูดจาหวานล่อมยกเหตุผลต่าง ๆ เพื่อโน้มน้าวให้ได้สิ่งที่ประสงค์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 820) “สำนวนนี้มีที่มาจากวรรณคดีเรื่องมหาชาติ แม่น้ำทั้งห้าคือ แม่น้ำสายใหญ่ในอินเดีย ๕ สาย ได้แก่ คงคา ยมuna อจิรวดี สรรพ และมหิ เมื่อชุกจะทูลขอสองกุมารจากพระเวสสันดร ชุกได้พูดจาหวานล่อมยกยอพระเวสสันดรว่ามีพระทัยกว้างเหมือนแม่น้ำทั้งห้า” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 21) ซึ่งโดยปกติแล้วสำนวน “天衣无缝” เป็นสำนวนบอกเจตนาในเชิงบวก มักใช้ชื่นชมหรือกล่าวถึงการกระทำ คำพูดที่สมบูรณ์ไร้ที่ติ แต่ในบริบทนี้จี๋จู่ได้นำมาใช้พูดไปในเชิงลบ พูดเสียดสีเงินเขียนเขียนที่นับวันยิ่งรู้จักพูด โกหกออกมาแต่ละเรื่องราวทำเนียบอย่างไม่มีพิรุณ บทละครต้องการสื่อว่าเงินเขียนเขียนมีกลวิธีพูดที่มีเล่ห์เหลี่ยม แบนเนียนมีชั้นเชิง ไม่ได้พูดหวานล่อมหรือมีจุดประสงค์ในการพูดเพื่อหวังในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

สำนวนแปลผู้วิจัย

จี๋จู่: องค์หญิงสามยังอยู่ยังทำตัวขึ้นนะ

พูดแต่ละที่แบบเนียนแบบยล

เงินฉู่: เขียนเขียนไร้เดียงสาแต่เด็ก

ตรงไปตรงมา ไม่ค่อยโกหกใคร

บางที ข้าอาจจะใจแคบไปเองก็ได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงปรับบทแปลให้แปลเป็น “แนบเนียนแนบยล” ซึ่งคำว่า แนบเนียน หมายถึง “อย่างสนิทและรัดกุม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 644) แนบยล หมายถึง “มีกลเม็ดหรือชั้นเชิงแนบเนียน เช่น เขามีกรรมวิธีแนบยล นักประพันธ์มีกลวิธีเขียนเรื่องแนบยล” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 964) เป็นการนำคำมาใช้ต่อกันเพื่อให้ได้ใจความที่ถูกต้องและคงความสวยงามตามต้นฉบับภาษาจีน เนื่องจากการอ่านบทบรรยายได้ภาพนั้นจะต้องใช้เวลาผู้ชมในการอ่านและคิดสักชั่วครู่ หากว่าคำแปลไม่สามารถสื่อความให้ผู้ชมซึ่รีสได้เข้าใจอย่างชัดเจนภายในเวลาชั่วครู่ จะทำให้ผู้ชมไม่สามารถทำความเข้าใจกับประโยคต่อ ๆ ไปได้อย่างเป็นธรรมชาติ

ตัวอย่างที่ (7)

(EP2, 39:34-39:54)

ต้นฉบับภาษาจีน (บทละคร)

裴恒：你既然无视我们的婚约
强抢玄虎少君入府
就应该好好待他
没想到你**冥顽不灵**，丝毫不顾及他人感受
陈芊芊：不是的。
裴恒：韩少君入赘花垣城一个人孤苦伶仃
没有亲人朋友，父母又不在身边
连个说话的人都没有，可谓如履薄冰 步步危机

คำบรรยายได้ภาพภาษาไทย

เผยเหิง : ในเมื่อท่านไม่เห็นการหมั้นของเราสำคัญ
ไปชิงตัวท่านชายเมืองเสวียนหูเข้าจน
งั้นท่านก็ควรจะปฏิบัติกับเขาดี ๆ สิ
ไม่นึกเลยว่าท่าน**หลงผิดไม่แก้ไข** ไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นสักนิด

เฉินเชียนเชียน : ไม่ใช่ค่ะ

เผยเหิง : ท่านชายหานแต่งเข้าเมืองฮวาหยวนอยู่ตัวลำพังโดดเดี่ยว
ไม่มีญาติ ไม่มีสหาย พ่อแม่ก็ไม่อยู่ข้างกาย

ขนาดคนจะพูดคุยด้วยยังไม่มีเลย เหมือนตนอยู่บนน้ำแข็งบางอันตรารอบตัว

จากบทละครข้างต้น เผยเหิง ผู้เป็นอาจารย์และคู่หมั้นของเฉินเชียนเชียนตั้งแต่เด็ก ได้ว่ากล่าวเฉินเชียนเชียนที่เป็นคนดื้อรั้น ไม่ฟังใคร ด้วยสำนวน “**冥顽不灵**” ในพจนานุกรมสำนวนจีนถอดความเป็นภาษาไทยได้ว่า “ดื้อรั้น หัวแข็ง โง่เขลา ไร้ประสิทธิภาพ” (成语大词典编委会, 2004: 793) แต่ในบทบรรยายได้ภาพผู้แปลได้แปลว่า “หลงผิดไม่แก้ไข”

冥顽不灵	หลงผิดไม่แก้ไข (สำนวนแปลต้นฉบับ)
[+ดื้อดึง]	[-ดื้อดึง]
[+หัวรั้นหัวแข็ง]	[-หัวรั้นหัวแข็ง]
[+โง่เขลา]	[-โง่เขลา]
[+ไม่ยอมแก้ไข]	[+ไม่ยอมแก้ไข]
[-หลงผิดไป]	[+หลงผิดไป]

ตารางที่ 3 การแปล คำว่า “หลงผิดไม่แก้ไข”

เมื่อวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Semantic Component) ของสำนวนจีนและคำแปลภาษาไทยโดยศึกษาความหมายของคำตามตารางด้านบนนี้ จะเห็นได้ชัดว่า ความหมายต่างกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งเป็นการก้าว “ไม่” ข้ามด้านการแปลภาษาที่สำคัญมาก เนื่องจากเมื่อผู้อ่านบทบรรยายได้ภาพหรือผู้รับสารปลายทางรับรู้สิ่งที่ตัวละครต้องการจะสื่อผิดไป ดังเช่นตัวอย่างนี้ จะทำให้ความเข้าใจในการรับชมตัวละครเฉียนเฉียนต่อเนื่องกันผิดเพี้ยนไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรเปลี่ยนเป็นวลีที่ให้ความหมายเหมือนกับอรรถลักษณะของต้นฉบับภาษาจีนคือ “รั้นหัวชนฝา” หรือ “รั้นหัวชนกำแพง” ซึ่งพจนานุกรมมติชนได้ให้ความหมายไว้ว่า “ดื้อ รั้น ยืนยันแนวคิดหรือการกระทำ” (มติชน, 2547: 923) จะทำให้ผู้อ่านเข้าถึงอรรถรสและอารมณ์ของผู้พูดได้ดียิ่งขึ้น

สำนวนแปลผู้วิจัย

เผยเหิง : ในเมื่อท่านไม่เห็นการหมั้นของเราสำคัญ

ไปชิงตัวท่านชายเมืองเสวียนหู่เข้าจวน

จันท่านก็ควรจะปฏิบัติกับเขาดี ๆ สิ

ไม่นึกเลยว่าท่านจะรั้นหัวชนฝา ไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นสักนิด

สำนวนแปลผู้วิจัย

เผยเหิง : ในเมื่อท่านไม่เห็นการหมั้นของเราสำคัญ

ไปชิงตัวท่านชายเมืองเสวียนหู่เข้าจวน

จันท่านก็ควรจะปฏิบัติกับเขาดี ๆ สิ

ไม่นึกเลยว่าท่านจะรั้นหัวชนกำแพง ไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นสักนิด

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนภาษาจีนเป็นบทบรรยายได้ภาพภาษาไทยในซีรีส์เรื่อง “ข้านี้แหละองค์หญิงสาม” ผลการศึกษาพบว่า ผู้แปลก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลระดับต่ำ คือการก้าว “ไม่” ข้ามในเชิงขาดอรรถรสทางวรรณศิลป์ ผู้แปลบทบรรยายได้ภาพไม่สามารถถ่ายทอดอรรถรสของสำนวนได้เท่ากับต้นฉบับภาษาจีน ทำให้ผู้ชมชาวไทยไม่ได้เห็นภาพอารมณ์เหมือนกับผู้ชมต้นฉบับภาษาจีน 2) การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลระดับกลาง คือการก้าว “ไม่” ข้ามในเชิงหน่วยความหมายไม่เท่ากับต้นฉบับ ผู้แปลบทบรรยายได้ภาพสื่อ

ความหมายไม่ครบความตามที่ต้นฉบับภาษาจีนต้องการสื่อ จึงทำให้ภาพอารมณ์น้ำหนัที่ต้องการสื่อคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับ ตลอดจนมีผลกระทบต่อการรับรู้ภาพความคิดของผู้ประพันธ์บทละครที่ต้องการสอดแทรกไว้ในเนื้อเรื่อง 3) การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลระดับสูง คือการก้าว “ไม่” ข้ามในเชิงความหมายผิดจากต้นฉบับ ผู้แปลบทบรรยายได้ภาพแปลความหมายฉบับภาษาไทยผิดเพี้ยนไปจากบทละครต้นฉบับภาษาจีน ซึ่งที่ผู้วิจัยจัดเรียงระดับการก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนออกเป็นระดับต่ำ กลาง สูงตามลำดับ เพราะว่าการให้ผู้อ่านเห็นถึงถ้อยคำ ความเหมาะสมและระดับภาษาของบทแปลที่จะทำให้ผู้รับชมซีรีส์อ่านบทบรรยายได้ภาพแล้วเข้าใจมากขึ้นตามลำดับของการก้าว “ไม่” ข้าม หากมีระดับการก้าว “ไม่” ข้ามสูง จะทำให้ผู้ชมเข้าใจความหมายผิดเพี้ยนไปอย่างยิ่ง

นอกจากตัวอย่างการแปลสำนวนที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังพบลักษณะการแปลสำนวนภาษาเชิงเปรียบเทียบที่คลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับภาษาจีน ซึ่งถือว่าเป็นการก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นในระดับต่ำ เช่น ตัวอย่างบทบรรยายได้ภาพใน EP12 นาทีที่ 38:01 ที่ซูจื่ออิง ลูกน้องคนสนิทของเฉินฉู่ฉู่ พบเห็นสถานการณ์ที่เฉินฉู่ฉู่กำลังยืนมองหานิ้วและเงินเขียนเขียนที่พุดคุ้ยหยอกล้อกันอย่างสนุกสนานด้วยความเศร้า ซูจื่ออิงจึงคิดจะทำทุกวิถีทางเพื่อให้เจ้านายสมหวังกับท่านชายหาน โดยเขาได้สั่งให้พ่อบ้านคนหนึ่งไปวางยาปลุกกำหนดท่านชายหาน และออกกลอุบายหลอกล้อท่านชายว่าเงินเขียนเขียนมีเรื่องสำคัญที่จะคุยกับท่านและนัดให้ไปเจอกันที่ห้องเก็บของ ทางด้านอีกฝั่งหนึ่ง ซูจื่ออิงก็ไปบอกเฉินฉู่ฉู่ให้ไปที่ห้องเก็บของเนื่องด้วยท่านชายหานมีเรื่องสำคัญจะคุยด้วยเช่นกัน ซูจื่ออิงหวังว่าการกระทำนี้จะทำให้ทั้งสองคนลงเอยกันได้ ดังนั้น เมื่อจื่อรุ่ย ลูกน้องคู่กายของเงินเขียนเขียนแอบไปล่วงรู้แผนการของซูจื่ออิงเข้า จึงรีบมาบอกเงินเขียนเขียน และเงินเขียนเขียนจึงว่าซูจื่ออิงดังนี้ “这个苏子婴就是包了黑芝麻馅的汤圆 黑心。连我都骗过去” ซึ่งบทบรรยายได้ภาพภาษาไทย ได้แปลออกมาว่า “เจ้าซูจื่ออิงก็คือ**บัวลอยไส้ดำ** ใจดำ แม้แต่ข้ายังหลอกลง” ซึ่งผู้แปลได้แปลสำนวนเชิงเปรียบเทียบนี้ว่า บัวลอยไส้ดำ เป็นการใช้กลวิธีการแปลตรงตัวซึ่งผู้แปลอาจจะอยากรักษารูปแบบของต้นฉบับไว้ให้มากที่สุด การที่ผู้แปลบทบรรยายได้ภาพใช้กลวิธีการแปลตรงตัวเช่นนี้นับว่าเป็นการก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนในระดับต่ำ ทำให้ผู้ชมชาวไทยอ่านแล้วเกิดความฉงน และเกิดความสงสัยว่า เพราะเหตุใดเขาผู้นั้นจึงเป็นบัวลอยไส้ดำ ข้ายังขาดอรรถรสในการรับรู้เจ้าซูจื่ออิงผู้นี้เป็นคนเยี่ยงไรกันแน่ เนื่องจากบัวลอยไส้ดำตามที่คนไทยเข้าใจนั้นเป็นของหวานจากประเทศจีน นิยมรับประทานในเทศกาลเชียวหยวน ดังที่ว่า “กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ การรับประทานทั้งหยวน (汤圆) หรือว่า บัวลอย” (ขวัญดาว มาอยู่, 2563: 74) คำว่า “黑芝麻馅的汤圆” หรือนั้นเป็นภาษาพูดที่ใช้พูดกันในสังคมชาวจีน เพื่อเปรียบเปรยถึงผู้ซึ่งภายนอกดูขาวสะอาดบริสุทธิ์ แต่ข้างในนั้นดำมืดมน มีความคิดที่ไม่ดีแฝงอยู่เหมือนไส้ดำที่อยู่ข้างใน ดังนั้นผู้วิจัยจึงทดลองแปลโดยเลือกใช้สำนวนที่คนไทยคุ้นหูกันดี คือ ข้างนอกสุกใส ข้างในเป็นโพรง มีความหมายว่า “รูปร่างหน้าตาดีแต่ความประพฤติไม่ดี” (นววรรณ พันธุเมธา, 2565: 193) ซึ่งสำนวนภาษาที่ใช้นี้เป็นที่คุ้นเคยกับผู้รับสารปลายทาง มีความหมายสอดคล้องและกลมกลืนกับบริบทที่กำลังเกิดขึ้น และจะทำให้ผู้ชมชาวไทยเข้าใจได้อย่างดีว่า ภายนอกดูเป็นคนดี แต่ภายในนั้นเป็นคนชั่ว

ทั้งนี้ จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุที่ทำให้ผู้แปลก้าว “ไม่” ข้ามอุปสรรคด้านการแปลสำนวน อาจเนื่องจากผู้แปลมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ กล่าวคือ การแปลบทบรรยายใต้ภาพที่ต้องใช้ภาษาที่กระชับและสั้นกะทัดรัดตามจำนวนคำและตัวอักษรในขอบจอที่ถูกกำหนดไว้แล้ว ในขณะเดียวกัน ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา กล่าวคือ ผู้ชมมีเวลาในการทำความเข้าใจกับบทบรรยายใต้ภาพเพียงชั่วครู่เดียว จึงทำให้ผู้แปลจะต้องรวบรัดตีความและแปลสำนวนนั้นเป็นคำแปลที่สั้น กระชับลง หรือแปลด้วยสำนวนของผู้แปลเอง ดังที่มีผู้วิจัยหลายท่านได้กล่าวถึงแนวคิดในการแปลบทบรรยายใต้ภาพไว้ “การแปลบทภาพยนตร์ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การแปลที่บทแปลปรากฏเป็นตัวอักษรใต้ภาพบนจอเพื่อให้ผู้ชมได้อ่านบทแปลทั้งที่เป็นบทบรรยายและบทสนทนานั้นจะต้องมีความยาวพอเหมาะกับเนื้อที่ที่จะบันทึกหรือพิมพ์ลงในกรอบที่วางใต้ภาพและต้องเป็นบทแปลที่ให้ความหมายตรงหรือใกล้เคียงกับต้นฉบับมากที่สุด นอกจากนี้ ในการแปลบทภาพยนตร์นั้น ผู้แปลต้องมีความรู้ทั้งด้านภาษาศาสตร์ การสื่อสารและวัฒนธรรมของภาษาต้นฉบับและภาษาเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านมีผลตอบสนองได้เทียบเคียงกับที่บทภาพยนตร์ในภาษาต้นฉบับทำกับผู้ชมภาพยนตร์” (สุทธิพงศ์ เพิ่มพูล, 2556: 41-42) และเมื่อต้องหาคำที่เหมาะสมกับบริบทผู้แปลอาจจะต้อง “สรุปความเพื่อให้ความกระชับและได้ใจความคงเดิม เนื่องจากความยาวของข้อความที่ปรากฏในแต่ฉากนั้นไม่ควรเกิน 12 คำ” (สุนีย์ สีสภาพินิจ, 2563: 6) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับสาเหตุที่อาจจะทำให้ผู้แปลก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนดังกล่าว คือ บทละครบางเรื่องไม่มีบทเขียนมาให้ผู้แปล ผู้แปลจะต้องใช้ทักษะในการฟังภาษาต้นฉบับจากฟิล์มเอง ทำให้เกิดข้อผิดพลาดในการฟังได้ง่าย เนื่องจากผู้แปลต้องดูหรือฟังจากคลิปวิดีโอฉบับภาษาจีนด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้สำนวนที่ฟังคลาดเคลื่อนได้ง่าย อีกทั้งผู้แปลยังอาจขาดความเข้าใจในด้านที่มาของสำนวน สังคมและวัฒนธรรมจีน เพราะบางสำนวนมีวัฒนธรรมที่เก่าแก่จะต้องทราบถึงประวัติความเป็นมาก่อนถึงจะเข้าใจความหมายได้

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการแปลคลาดเคลื่อนที่พบดังกล่าวนี้เป็นเพียงรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น โดยรวมแล้วผู้แปลบทบรรยายใต้ภาพได้ก้าวข้ามความเป็นอื่นด้านการแปลสำนวนจีนเป็นภาษาไทยได้อย่างดีและได้ถ่ายทอดเรื่องราวเหตุการณ์ เสน่ห์ของการใช้สำนวนในเนื้อเรื่องจากต้นฉบับไปยังผู้ชมชาวไทยได้อย่างกลมกลืนกับภาษาปลายทาง ทำให้ผู้รับชมซีรีส์ที่อยู่ในสังคมไทยได้เข้าใจและรู้จักกับที่มาที่ไปของสำนวนจีนอีกด้วย อนึ่ง งานวิจัยชิ้นนี้มีได้มีเจตนาเจาะจงเพื่อวิพากษ์วิจารณ์งานแปลของผู้แปล หากแต่นำเสนอถ้อยคำเพื่อที่จะสื่อความหมายถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านบทบรรยายใต้ภาพชาวไทยได้รรถรสในการรับชมซีรีส์จีนและรับรสได้เช่นเดียวกับผู้ชมต้นฉบับชาวจีน

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร นุ่มทอง และ ศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม. (2562). หลักและข้อควรระวังในการแปลจีน-ไทย ไทย-จีน. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 12(2), 105-151.
- กนกพร นุ่มทอง. (2563). การศึกษาปัญหาการแปลบทบรรยายและส่วนเสริมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*. 38(2), 89-105.
- ขวัญดาว มาอยู่. (2562). เทศกาลหยวนเซียว (โคมไฟ). *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*. 3(1), 70-81.

- จิรนุช ทองนุ้ย. (2560). *การแปลบทบรรยายใต้ภาพของภาพยนตร์เรื่อง เล มิเซราบล์ (Les Miserables)*, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566, 10 มีนาคม). *WeTV ชูคอนเทนต์จีนคือจุดแข็ง เผยปี 65 รายได้ทุกช่องทางโต 10%*. สืบค้นจาก https://www.thairath.co.th/money/business_marketing/marketing/2649858
- นวรรณ พันธุมธา. (2565). *คลังคำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- บุรินทร์ ศรีสมถวิล. (2559). *พินิจคำพิพากษาคำพิพากย์เงินสองสำนวน: การศึกษาเปรียบเทียบ. วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 9(2), 91-183.*
- บุรินทร์ ศรีสมถวิล. (2563). *การก้าว “ไม่” ข้ามความเป็นอื่นด้านภาษาในคำบรรยายใต้ภาพภาษาจีนซีรีส์เรื่อง “เกียร์สี่ขา กับ กานส์ฟุน”*. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 13(2), 509-547.*
- เพ็ญพิสุทธิ์ สีแก้ว ขนิษฐา จิตชินะกุล และบุรินทร์ ศรีสมถวิล. (2565). “ยินเสียงแต่ไร้ความหมาย นัยที่หายไป ระหว่างการเดินทางของภาษา” *กรณีศึกษาการ “ก้าวไม่ข้าม” ความเป็นอื่นด้านภาษาในการแปลชื่อตัวละครเอกจากนวนิยายซีไรต์เรื่อง “อมตะ”*. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์. 10(1), 78-93.*
- มดิชน. (2547). *พจนานุกรมฉบับมดิชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มดิชน.
- สัญญาวิ สายบัว. (2542). *หลักการแปล*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิทธา พินิจกุล. (2564). *คู่มือนักแปลอาชีพ*. กรุงเทพฯ: สมาคมนักแปลและล่ามแห่งประเทศไทย.
- สุทธิพงศ์ เพิ่มพูล. (2556). *การแปลบทบรรยายใต้ภาพยนตร์ (subtitles) ภาพยนตร์เกย์จากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ: กรณีศึกษาภาพยนตร์เรื่อง “ปล้นนะยะ (ภาค 1)” และ “ว้ายบี้ม เชียร์กระหึ่มโลก”*, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนีย์ ลีลาพรพินิจ. (2563). *ข้อควรคำนึงในการแปลซับไตเติลละครซีรีส์จีนเป็นภาษาไทย. การประชุมวิชาการและเผยแพร่ผลงานวิจัยคัดสรร สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ระดับชาติ. นครราชสีมา, ประเทศไทย*
- สยามรัฐ. (2564, 18 พฤศจิกายน). *สุดยิ่งใหญ่แห่งเอเชีย! เวที Siam Series Awards 2021 ประกาศสุดยอดรางวัลซีรีส์ อวอร์ด ครั้งที่ 1 เชื่อมสายสัมพันธ์ไทย-จีน*. สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/298833>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2561). *ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- Bilyu Yang & Wirat Wongpinunwatana (2018). Translation Strategies of Translating Idioms from Chinese to Thai in the Book Sets of Common Knowledge about China. *Proceedings of 14th International Conference on Humanities and Social Sciences 2018 (IC-HUSO 2018)*, 145-156.

Marketingoops. (2564, 21 กันยายน). ทางรอดแม่ป 3 ปี WeTV รุกตลาดวิดีโอสตรีมมิ่งด้วยกลยุทธ์ “3X”
ตั้งเป้าขึ้นแท่นสตรีมมิ่งเบอร์ 2 ในอาเซียน. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/sMjZt>

Trueid. (2564, 29 ตุลาคม). ทำความรู้จักจ้าวลูซื่อ (Zhao Lusi) นางเอกสาวสุดน่ารักจากซีรีส์ศิษย์สาวป่วน
สำนัก. สืบค้นจาก <https://entertainment.trueid.net/detail/bgbvZ6DN7okg>.

成语大词典编委会 (2004). **成语大词典**. 北京: 商务印书馆国际有限公司出版。

温端政 (2005). **汉语语汇词**. 北京: 商务印书馆出版。

郑微莉和周谦 (2021). **中华成语大词典 (第2版双色本)**. 北京: 商务印书馆国际有限公司出版。

中同社会科学院语言研究所词典编辑室 (2016). **现代汉语词典第七版**. 北京: 商务印书馆出版。

การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนบนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น
สำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน

Local Culture-Based Chinese Learning Management
for Students in Schools Affiliated with Lamphun Municipality

ธีรรา จันทสุรีย์¹ | Teewara Chantarasuree¹

กิตติญา ต้อยคำ² | Kittiya Tuikam²

อภิชาติ เลิศพินิจอมรกุล³ | Apichat Lertpinitamornkul³

บัณฑิตกาญจน์ ตั้งภากรณ์⁴ | Bunsikan Tangpakorn⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) จัดทำหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ 3) ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนหลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ชั้นปีที่ 4-6 โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน (สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน) จำนวน 50 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ 2) แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาจีน 3) แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าทดสอบที (T-Test for Dependent) ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรอบรมภาษาจีน จัดทำขึ้นโดยใช้เทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ มีผลการประเมินค่าความเหมาะสมของหลักสูตรในภาพรวมโดยผู้เชี่ยวชาญ อยู่ในระดับ “เหมาะสมมาก” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 2) ผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ <0.05 3) ผลประเมินความพึงพอใจของนักเรียนหลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ อยู่ในระดับ “พึงพอใจมาก” มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ภาษาจีน, หลักสูตรอบรมภาษาจีน, การจัดการเรียนรู้บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น

¹อาจารย์ / คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาจีน / มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง / E-mail: teewara.zh@gmail.com

²อาจารย์ / คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาจีน / มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง / E-mail: thursdaythursday@gmail.com

³อาจารย์ / คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาจีน / มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง / E-mail: apichatlert19@gmail.com

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ / คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาจีน / มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง / E-mail: am_sikan@hotmail.com

*E-Mail ผู้ส่งบทความ : teewara.zh@gmail.com เบอร์โทรศัพท์ 080-8012051

Abstract

The objectives of this research were 1) to conduct Chinese language training courses using the local culture of Lamphun Province as a learning base, 2) to compare the proficiency of Chinese vocabulary and sentences of students before and after learning the Chinese language using the local culture of Lamphun Province as a learning base, and 3) to assess students' satisfaction after learning the Chinese language using the local culture of Lamphun Province as a learning base. The sampling group of the research study was 50 students in the upper elementary level in Grades 4-6 of Chamthewi Municipal School, Lamphun Province (Affiliated with Lamphun Municipality), by using the Purposive Selection method. The research instruments consisted of 1) Chinese language training courses using the local culture of Lamphun Province as a learning base, 2) a Chinese learning management plan, 3) pre-testing and post-testing, and 4) a satisfaction questionnaire. Statistics used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, and T-Test for Dependent. The findings were as follows: 1) The Chinese language training course prepared by using Lamphun's Hundred Thousand Lanterns Festival as a learning base had the overall assessment result of the suitability of the course by experts at the "very appropriate" level with the mean of 4.46. 2) Regarding the proficiency of Chinese vocabulary and sentences of students before and after learning the Chinese language using the local culture of Lamphun Province as a learning base, the Chinese proficiency after learning was statistically significantly higher than before learning at the level of <0.05 . 3) The assessment of students' satisfaction after learning the Chinese using the local culture of Lamphun Province as a learning base was at the "Very satisfied" level with the mean of 4.45.

Keywords: Chinese Language Learning Management, Chinese Language Training Course, Local Culture-Based Learning Management

บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานหลักที่สำคัญในการพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณภาพ ศักยภาพ รวมถึงความรู้ที่หลากหลาย จึงเป็นแรงที่ช่วยขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคม เมือง ประเทศชาติให้เดินหน้าได้ ดังนั้น การจัดการศึกษาที่ดีควรเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้คนได้พัฒนาอย่างสมบูรณ์และเต็มศักยภาพ สามารถเรียนรู้และดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ บนพื้นฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของตนเอง การจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมุ่งเน้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ปฏิบัติ ทั้งในบริเวณโรงเรียนและนอกบริเวณโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้จากประสบการณ์จริง สามารถตระหนักรู้ได้ด้วยตนเอง (วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี, 2556) ดังนั้น “ชุมชนท้องถิ่น” จึงถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่งต่อคนในพื้นที่ทุก ช่วงวัย การศึกษาองค์ความรู้จากชุมชนท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยตรง เรียนรู้ได้ตลอดเวลา เรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ ในชุมชนท้องถิ่น ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น อาทิ สภาพภูมิประเทศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา ศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรม เป็นต้น ดังนั้น การเรียนศึกษาเรียนรู้จากชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการหนึ่งในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

ในสังคมโลกปัจจุบัน การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและความจำเป็นยิ่งต่อการดำรงชีวิต เนื่องจากภาษาต่างประเทศ ถือเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่สำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจในวัฒนธรรมและวิถีทัศน์ของชุมชนโลก “ภาษาจีน หรือ ภาษาจีนกลาง” (Mandarin Chinese) เป็นภาษาต่างประเทศที่สองที่คนทั่วโลกใช้กันอย่างแพร่หลายรองจากภาษาอังกฤษ เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีน (People’s Republic of China) เป็นประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงและรวดเร็ว และมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 5 ปี ซึ่งมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจโลกในด้านการลงทุน อีกทั้งยังเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน+3 ส่งผลต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคโดยเฉพาะในเขตทะเลจีนใต้ ซึ่งหนึ่งในด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว โดยมีกลไกหลัก “M-ATM+3” (ASEAN Plus Three Tourism Ministers) เพื่อมุ่งส่งเสริมศักยภาพของบุคลากร การตลาดร่วม และการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (กองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและองค์กรระหว่างประเทศ กรมอาเซียน, 2560) จากสถิตินักท่องเที่ยวจีนที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2564 จำนวน 13,043 คน และปี พ.ศ. 2565 จำนวน 273,567 คน มีแนวโน้มของนักท่องเที่ยวจีนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1,997.42 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 23 มกราคม 2566) ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าประเทศจีนกำลังเข้ามามีบทบาทที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เนื่องจากภาษาจีนได้เข้ามามีบทบาทต่อตลาดแรงงานของประเทศไทยในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การติดต่อธุรกิจค้าขาย หรือการร่วมลงทุนกับนักธุรกิจชาวจีน จึงทำให้มีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ในด้านภาษาจีนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการมีทักษะทางภาษาจีนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งในโลกปัจจุบัน

จังหวัดลำพูน หรืออาณาจักรหริภุญชัย ซึ่งในอดีตเป็นราชธานีแห่งแรกและเป็นนครที่มีประวัติศาสตร์รุ่งเรืองและเก่าแก่ที่สุดในภาคเหนือ ทำให้จังหวัดลำพูนเป็นเมืองเป้าหมายกลุ่มที่หนึ่ง ที่ต้องดำเนินการบริหารจัดการให้เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของประเทศ จึงมีการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บท

การอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าลำพูน เพื่อผลักดันไปสู่ความเป็นเมืองเก่ามีชีวิต เมืองประวัติศาสตร์ เมืองศิลปวัฒนธรรม และเป็นเมืองที่น่าอยู่ (สำนักงานนโยบายและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553)

จากความสำคัญข้างต้นเห็นได้ว่าจังหวัดลำพูนเป็นเมืองแห่งวัฒนธรรม เป็นแหล่งสร้างสรรค์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุและสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นไว้มากมาย ซึ่งถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำคัญยิ่งในเขตภาคเหนือ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดลำพูน ว่าด้วย “ลำพูนเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนความพอเพียง” ในพันธกิจประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 “เมืองแห่งวัฒนธรรม อัตลักษณ์วิถีและท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” (Lamphun Smart Heritage City) คือ การมุ่งสืบสานต่อยอด การพัฒนาอัตลักษณ์วิถี บนฐานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ เสริมสร้างศักยภาพเชื่อมโยงระบบและกลไก การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่อัตลักษณ์การท่องเที่ยว (จังหวัดลำพูน, 15 ตุลาคม 2562) นอกจากนี้ จังหวัดลำพูน ยังได้มีการขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์ “เมืองแห่งความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยมุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิต สุขภาพ และการศึกษาของประชาชน

หากกล่าวถึงการศึกษาในปัจจุบัน การมีทักษะทางภาษาต่างประเทศที่สามถือเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะ ภาษาจีนเป็นหนึ่งในภาษาต่างประเทศที่ถูกบรรจุในหลักสูตรการเรียนรู้ ซึ่งสถานศึกษาหลายแห่งในจังหวัดลำพูน ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาจีนให้นักเรียน อีกทั้งในส่วนของจังหวัด ลำพูนยังได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ ความสามารถในการด้านภาษาจีน โดยมีองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดลำพูน เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีแนวนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาการให้ความรู้ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งได้มีการดำเนินกิจกรรมโครงการที่ส่งเสริม และพัฒนาความรู้ ศักยภาพด้านภาษาจีนให้นักเรียน บุคลากรทางการศึกษา และประชาชนในจังหวัดลำพูน มาโดยตลอด อาทิ โครงการแลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรมไทย-จีน โครงการแสดงผลงานและการแข่งขันทักษะ วิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมไทย-จีน “อบจ.ลำพูน นิทัศน์” รวมถึงการมอบทุนการศึกษาเพื่อศึกษาต่อ ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน ให้นักเรียนในจังหวัดลำพูน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน, 26 ธันวาคม 2565) จึงเห็นได้ว่าภาษาจีนเป็นอีกหนึ่งในภาษาต่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในด้านการศึกษาของจังหวัดลำพูน

เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดลำพูน “เมืองแห่งวัฒนธรรมอัตลักษณ์วิถีและ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” (Lamphun Smart Heritage City) และตอบสนองแนวนโยบายในการส่งเสริมและ พัฒนาความรู้ ศักยภาพด้านภาษาต่างประเทศ (ภาษาจีน) ให้แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดลำพูนนั้น คณะผู้วิจัย จึงได้ดำเนินโครงการวิจัยด้านการศึกษารับรู้บนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้น เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคน ให้มีความรู้ ความสามารถ และศักยภาพ โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ คือ วัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน ผสมผสานเข้ากับทักษะภาษาจีน กลายเป็นแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน ที่ใช้แหล่งการเรียนรู้ทาง วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ ภายใต้โครงการวิจัย “การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนบนฐาน วัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน” โดยมีกลุ่มคนช่วงวัยเรียนในพื้นที่ คือ นักเรียนช่วงชั้นประถมศึกษาเป็นผู้ศึกษาเรียนรู้ ผ่านหลักทฤษฎี Community Based Learning (CBL) คือ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน จากสถานการณ์จริงของชุมชน หรือการเรียนรู้จากชุมชน เช่น การไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

การทำมาหากิน หัตถกรรม จากบุคคลและองค์กรในชุมชนนอกเหนือไปจากการเรียนในห้องเรียน (วิทยาการ เชิงมูล, 2550) และถือเป็นการพัฒนาตามแนวทาง “Smart Education” การจัดการศึกษาเป็นการสร้างสังคม ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้ของผู้เรียนโดยศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมกับ ความต้องการ ความสนใจ และความตระหนักท้องถิ่น มีใจที่จะอนุรักษ์ บำรุงรักษาฟื้นฟู ปกป้อง ค้ำครอง พิทักษ์ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่และปลูกจิตสำนึก เรียนรู้ด้วยวิธีการผ่านผู้รู้ สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจากองค์ความรู้ต่างๆ (พยุ่ง ใบแย้ม, พนม พงษ์ไพบูลย์, และ กรณ์ยพล วิวรรณมงคล, 2558) มิติสำคัญของการจัดการศึกษา โดยส่งเสริม การใช้ ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นแหล่งการเรียนรู้ นั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถพัฒนา คุณภาพผู้เรียนได้อย่างดีเยี่ยม และเป็นแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคมให้มีความก้าวหน้าในด้านการศึกษาและ ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคของนักเรียนก่อนและ หลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนหลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของ จังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้

วิธีการวิจัย

โครงการวิจัย “การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนบนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน” เป็นการวิจัยแบบพัฒนา (Research and Development) ซึ่งใช้หลักทฤษฎี การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ Community Based Learning (CBL) โดยใช้เทศกาล แขนงโน้มน้าวของจังหวัดลำพูน เป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยค ให้แก่นักเรียน ซึ่งมีรูปแบบการศึกษาทดลองแบบกลุ่มเดียววัด 2 ครั้ง (The One Group Pre-test Post-test Design) และมีการดำเนินวิธีการวิจัย ดังนี้

ประชากรตัวอย่าง

กลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ชั้นปีที่ 4-6 ในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน จำนวน 4 โรงเรียน จำนวน 430 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ชั้นปีที่ 4-6 โรงเรียน เทศบาลจามเทวี จ.ลำพูน (สังกัดเทศบาลเมืองลำพูน) จำนวน 50 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยกำหนดคุณลักษณะ ดังนี้

1. เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ปีที่ 4-6 โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน
2. เป็นนักเรียนที่เคยศึกษาภาษาจีนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ชั้นปีที่ 1-3

3. เป็นนักเรียนที่มีความสนใจพัฒนาความรู้ด้านภาษาจีน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างวิจัย ที่คณะผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น ซึ่งหลักสูตรอบรมภาษาจีนฯ ได้ใช้เนื้อหาเทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูนเป็นเนื้อหาสาระการเรียนรู้หลัก และมีระยะเวลาการอบรมของหลักสูตร เป็นระยะเวลา 1 เดือน แบ่งเป็นสัปดาห์ละ 2 วัน (วันละ 60 นาที) รวม 480 นาที

2. แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ จำนวน 4 บทเรียน (8 หน่วยการเรียนรู้/ชั่วโมง) ซึ่งเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาสาระของเทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูน แบ่งเป็น บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาของเทศกาลแขวนโคมแสนดวง (2 หน่วยการเรียนรู้/ชั่วโมง) บทที่ 2 คำศัพท์และบทสนทนาภาษาจีนเบื้องต้นที่เกี่ยวกับเทศกาลแขวนโคมแสนดวง (2 หน่วยการเรียนรู้/ชั่วโมง) บทที่ 3 การประดิษฐ์โคมล้านนา (2 หน่วยการเรียนรู้/ชั่วโมง) และบทที่ 4 มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเทศกาลแขวนโคมแสนดวง (2 หน่วยการเรียนรู้/ชั่วโมง)

3. แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน เพื่อนำไปใช้วัดผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยค สำหรับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการอบรม โดยเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นรูปแบบการประเมินความพึงพอใจ 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ แบ่งเนื้อหาคำถามเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ภาษาจีน 2) ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และ 3) ด้านการจัดหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้

การสร้างและหาค่าคุณภาพเครื่องมือ

1. หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้

1.1 สืบค้นข้อมูลจากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญของเทศกาลแขวนโคมแสนดวง จังหวัดลำพูน

1.2 ลงพื้นที่ ณ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร และลานอนุสาวรีย์พระนางจามเทวี จังหวัดลำพูน เพื่อทำการศึกษา เก็บข้อมูล และสัมภาษณ์คนในพื้นที่ เกี่ยวกับการประดิษฐ์โคมแสนดวง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประดิษฐ์ รวมถึงขั้นตอนพิธีการแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูน

1.3 นำข้อมูลมาสังเคราะห์และสรุปเป็นข้อมูลเนื้อหา “เทศกาลแขวนโคมแสนดวง” ภาคภาษาไทยและภาษาจีน พร้อมเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในด้านการเรียบเรียง การแปลเป็นภาษาจีน และดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

1.4 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตร/หลักสูตรอบรม โดยใช้ชุมชนหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้

1.5 ลงพื้นที่ ณ โรงเรียนเทศบาลจามเทวี เพื่อศึกษาหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีนของโรงเรียน สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ชั้นปีที่ 4-6

1.6 นำข้อมูลเนื้อหา “เทศกาลแขวนโคมแสนดวง” และข้อมูลหลักสูตรการเรียนการสอน ภาษาจีนของโรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน มาจัดทำหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของ จังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยมีโครงสร้าง 10 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1.6.1 ระบุความจำเป็น สาเหตุ หรือปัญหา
- 1.6.2 กำหนดชื่อหลักสูตรฝึกอบรม
- 1.6.3 กำหนดวัตถุประสงค์หลักสูตรฝึกอบรม
- 1.6.4 กำหนดกลุ่มเป้าหมาย
- 1.6.5 กำหนดหัวข้อวิชา/หน่วยการเรียนรู้ย่อย
- 1.6.6 กำหนดวัตถุประสงค์หัวข้อวิชา/หน่วยการเรียนรู้ย่อย
- 1.6.7 กำหนดกิจกรรม วิธีการหรือเทคนิค
- 1.6.8 กำหนดสื่อและอุปกรณ์
- 1.6.9 กำหนดวิธีการวัดและประเมินผล
- 1.6.10 กำหนดระยะเวลาหลักสูตรฝึกอบรม

1.7 นำหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ ที่จัดทำขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมภาษาจีนฯ โดยใช้แบบประเมินมาตราส่วน 5 ระดับ คือ เหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด โดยมุ่งตรวจสอบใน 7 ประเด็น ดังนี้

- 1.7.1 ความเหมาะสมของหลักสูตร
- 1.7.2 หลักการของหลักสูตร
- 1.7.3 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 1.7.4 โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร
- 1.7.5 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 1.7.6 สื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 1.7.7 การวัดและประเมินผล

การพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูน เป็นฐานการเรียนรู้ โดยการนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมาหาค่าน้ำหนักเป็นคะแนน ดังนี้

- คะแนน 5 คือ เหมาะสมมากที่สุด
คะแนน 4 คือ เหมาะสมมาก
คะแนน 3 คือ เหมาะสมปานกลาง
คะแนน 2 คือ เหมาะสมน้อย
คะแนน 1 คือ เหมาะสมน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักของคะแนน โดยเทียบเป็นระดับคะแนนเฉลี่ย 5 ระดับ ตามเกณฑ์ ของเบสท์ (Best, 1981) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

โดยค่าความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ จะต้องมามีค่าความเหมาะสมเฉลี่ยรวม อยู่ที่ 3.50 (มีความเหมาะสมมาก) ขึ้นไป

1.8 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรอบรมภาษาจีนฯ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึงนำไปใช้อบรมกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2. แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้

2.1 ศึกษาข้อมูล แนวทางการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ จากแผนการจัดการเรียนรู้ต่างๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 ลงพื้นที่ ณ โรงเรียนเทศบาลจามเทวี เพื่อศึกษาหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีนของโรงเรียน สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ชั้นปีที่ 4-6

2.3 ดำเนินการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้

2.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้อง (Index of Item Object Congruence: IOC) โดยค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้องของแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละข้อประเด็นการประเมินจะต้องมีค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้องอยู่ที่ 0.5 ขึ้นไป

ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้อง (IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 (ผ่านเกณฑ์การประเมิน) ในส่วนข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ได้เสนอให้ตรวจสอบคำถูก-ผิดของเนื้อหาในแผนการจัดการเรียนรู้

2.5 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึงนำไปใช้จัดการเรียนรู้ในหลักสูตรอบรมภาษาจีนฯ กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน

3.1 วิเคราะห์เนื้อหาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ และกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์

3.2 จัดทำแบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน (เป็นชุดเดียวกัน) โดยแบบทดสอบเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ เพื่อประเมินความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูน

3.3 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบหาค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วความถูกต้อง (Index of Item Object Congruence: IOC) โดยค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้องของแบบทดสอบในแต่ละข้อประเด็นการประเมินจะต้องมีค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้องอยู่ที่ 0.5 ขึ้นไป

ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้อง (IOC) ของแบบทดสอบที่สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 (ผ่านเกณฑ์การประเมิน) ในส่วนข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ได้เสนอให้ตรวจสอบคำถูก-ผิดของเนื้อหาคำศัพท์ภาษาจีนที่ใช้ตัวอักษรผิดไปจากความหมาย รวมถึงปรับการใช้ภาษาไทยในส่วนของข้อคำถามให้เหมาะสมกับระดับของนักเรียน

3.4 ดำเนินการปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4-6 จำนวน 15 คน โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน (ไม่ใช่นักเรียนกลุ่มตัวอย่างการวิจัย) คัดเลือกแบบสุ่ม (Random Sampling) เพื่อหาค่าความยาก-ง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ โดยแบบทดสอบในแต่ละข้อจะต้องมีค่าความยาก-ง่าย (p) อยู่ที่ 0.2-0.8 และจะต้องมีค่าและค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ที่ 0.2 ขึ้นไป แบบทดสอบข้อนั้นถึงจะนำไปใช้ได้

ผลการตรวจสอบค่าความยาก-ง่าย (p) ของแบบทดสอบที่สร้างขึ้น จำนวน 40 ข้อ มีจำนวนข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ ทั้งหมด 20 ข้อ ซึ่งมีค่าความยาก-ง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.4-0.8 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.3-0.4

3.5 นำแบบทดสอบที่ผ่านการหาค่าความยาก-ง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) มาดำเนินการตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder Richardson ซึ่งจะต้องมีค่าความเชื่อมั่น อยู่ที่ 0.70 ขึ้นไป

ผลการตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 มีค่าความเชื่อมั่น อยู่ที่ 0.82 (ผ่านเกณฑ์)

3.6 นำแบบทดสอบไปใช้วัดผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยค (ก่อนเรียน-หลังเรียน) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้

4.1 ศึกษาข้อมูลแนวทางการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐาน

4.2 วางโครงสร้างข้อคำถามความพึงพอใจ โดยให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้

4.3 ดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 15 ข้อ แบ่งเนื้อหาคำถามเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ภาษาจีน 2) ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และ 3) ด้านการจัดหลักสูตรอบรมภาษาจีน

โดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยออกแบบสอบถามความพึงพอใจชนิดมาตราส่วน 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การตั้งเกณฑ์ในการพิจารณาระดับความพึงพอใจ มีดังนี้

คะแนน 5 คือ มากที่สุด

คะแนน 4 คือ มาก

คะแนน 3 คือ ปานกลาง

คะแนน 2 คือ น้อย

คะแนน 1 คือ น้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักของคะแนน โดยเทียบเป็นระดับคะแนนเฉลี่ย 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1981) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง พึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง พึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

4.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้อง (Index of Item Object Congruence: IOC) โดยค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้องของประเด็นข้อคำถามความพึงพอใจในแต่ละข้อประเด็นการประเมินจะต้องมีค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้องอยู่ที่ 0.5 ขึ้นไป

ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้อง (IOC) ของแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้อง (IOC) ทุกข้ออยู่ที่ 1.00 (ผ่านเกณฑ์การประเมิน)

4.5 นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปใช้สำรวจกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำข้อมูลจากการลงพื้นที่ ผ่านการสอบถามและปฏิบัติ ณ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร และลานอนุสาวรีย์พระนางจามเทวี จังหวัดลำพูน มาดำเนินการสังเคราะห์เป็นข้อมูลเทศกาลแขวนโคมแสนดวง ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาประวัติความเป็นมา ความสำคัญของเทศกาล วิธีการประดิษฐ์โคมล้านนา และวิธีการแขวนโคมแสนดวงในเทศกาล จากนั้นดำเนินการแปลข้อมูลเป็นภาษาจีน พร้อมเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไข

2. นำข้อมูลจากการลงพื้นที่ ผ่านการประชุมและสัมภาษณ์ ณ โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน ข้อมูลจากการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม และข้อมูลเทศกาลแขวนโคมแสนดวง มาดำเนินการจัดทำหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ ควบคู่กับจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในหลักสูตรอบรมภาษาจีนฯ และหาค่าความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมภาษาจีนฯ

ค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้อง (IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ดำเนินการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรอบรมภาษาจีนฯ รวมถึงแผนการจัดการเรียนรู้ ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

3. นำแบบทดสอบก่อนเรียน ดำเนินการทดสอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน จำนวน 50 คน แบบทดสอบเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ รวม 20 คะแนน

4. ดำเนินการจัดหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ ซึ่งมีระยะเวลาการจัดอบรม เป็นระยะเวลา 1 เดือน (4 สัปดาห์) แบ่งเป็นสัปดาห์ละ 2 วัน/วันละ 60 นาที รวมเป็น 480 นาที โดยคณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน จำนวน 50 คน

5. นำแบบทดสอบหลังเรียน ดำเนินการทดสอบผลสัมฤทธิ์ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยค (เกี่ยวกับเทศกาลแขวนโคมแสนดวง จังหวัดลำพูน) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน จำนวน 50 คน โดยใช้แบบทดสอบเป็นชุดเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน จากนั้นนำผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนมาดำเนินการตรวจให้คะแนนและวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6. นำแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจสำหรับนักเรียนหลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ ดำเนินการวัดความพึงพอใจกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน จำนวน 50 คน โดยแบบสอบถามความพึงพอใจ มีจำนวน 15 ข้อ ใช้รูปแบบการประเมินความพึงพอใจ 5 ระดับ จากนั้นนำผลประเมินความพึงพอใจมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ผลข้อมูล

1. การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อหลักสูตรอบรมภาษาจีนฯ แล้วนำผลการประเมินมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องและความถูกต้อง (Index of Item Object Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งต้องมีค่าคำนวณตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปจึงถือว่ามีความสอดคล้อง

2. การวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น (KR-20) ของแบบทดสอบก่อน-หลังเรียน โดยการนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4-6 จำนวน 15 คน โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน (ไม่ใช่ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างการวิจัย) คัดเลือกแบบสุ่ม (Random Sampling) เพื่อหาค่าความยาก-ง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ โดยแบบทดสอบในแต่ละข้อจะต้องมีค่าความยาก-ง่าย (p) อยู่ที่ 0.2-0.8 และจะต้องมีค่าและค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ที่ 0.2 ขึ้นไป แบบทดสอบข้อนั้นถึงจะนำไปใช้ได้ จากนั้นนำแบบทดสอบที่ผ่านการหาค่าความยาก-ง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) มาดำเนินการตรวจสอบหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder Richardson ซึ่งจะต้องมีค่าความเชื่อมั่น อยู่ที่ 0.70 ขึ้นไป

3. การวิเคราะห์ผลประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยนำค่าระดับที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มาหา

ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (X) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลค่าระดับความเหมาะสม โดยใช้เกณฑ์ประเมินค่าความเหมาะสม เทียบเป็นระดับคะแนนเฉลี่ย 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1981) ค่าความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมภาษาจีนฯ จะต้องมีความเหมาะสมเฉลี่ยรวม อยู่ที่ 2.51-3.50 (มีความเหมาะสม) ขึ้นไป

4. การวิเคราะห์ผลประเมินความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อหลักสูตรอบรมภาษาจีน โดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยนำค่าระดับประเมินความพึงพอใจ มาหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (X) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลค่าระดับความพึงพอใจ โดยใช้เกณฑ์ประเมินค่าความพึงพอใจ เทียบเป็นระดับคะแนนเฉลี่ย 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1981)

5. การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ จากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน โดยใช้แบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ (รวม 20 คะแนน) จากนั้นนำผลคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน มาหาค่าเฉลี่ย (X) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และดำเนินการหาค่าทดสอบที (T-Test for Dependent)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. การจัดทำหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้

หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ จัดทำขึ้นโดยใช้หลักทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ Community Based Learning (CBL) ซึ่งได้นำเทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูนมาใช้เป็นสาระการเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 4 บทเรียน (8 หน่วยการเรียนรู้/ชั่วโมง) ได้แก่ บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาของเทศกาลแขวนโคมแสนดวง บทที่ 2 คำศัพท์และบทสนทนาภาษาจีนเบื้องต้นเกี่ยวกับเทศกาลแขวนโคมแสนดวง บทที่ 3 การประดิษฐ์โคมล้านนา และบทที่ 4 มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเทศกาลแขวนโคมแสนดวง และมีระยะเวลาของหลักสูตรอบรม เป็นระยะเวลา 1 เดือน แบ่งเป็นสัปดาห์ละ 2 วัน (วันละ 60 นาที) รวม 480 นาที

ผลการหาความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีประเด็นหลักในการประเมิน 7 ด้าน คือ ความเหมาะสมของหลักสูตรอบรม หลักการของหลักสูตรอบรม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรอบรม โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรอบรม กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล จากการวิเคราะห์ค่าความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมมีความเหมาะสมเฉลี่ยอยู่ที่ 4.46 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 3.50 ขึ้นไป แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นนั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ “เหมาะสมมาก” ซึ่งผ่านตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้

จากการจัดหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4-6 โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคที่เกี่ยวกับเทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูน โดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ จากการวิเคราะห์ผลคะแนนพบว่าคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย (X) อยู่ที่ 7.16 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 2.34 และคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย (X) อยู่ที่ 15.84 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 1.93 แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง มีค่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ <0.05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนหลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้

หลังจากนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เสร็จสิ้นการอบรมในหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้แล้วนั้น ได้มีการสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรอบรมภาษาจีนฯ ที่จัดทำขึ้น โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ รูปแบบการประเมินความพึงพอใจ 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ แบ่งเนื้อหาคำถามเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ภาษาจีน 2) ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และ 3) ด้านการจัดหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ จากผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจพบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการจัดหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้มากที่สุด ซึ่งมีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย (X) อยู่ที่ 4.66 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 0.49 รองลงมาคือด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย (X) อยู่ที่ 4.64 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 0.49 และด้านความรู้ภาษาจีนมีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย (X) อยู่ที่ 3.89 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 0.51 โดยคะแนนความพึงพอใจในภาพรวม มีคะแนนเฉลี่ย (X) อยู่ที่ 4.45 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ที่ 0.50 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมี “ความพึงพอใจมาก” ในการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้

สรุปได้ว่าการใช้หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ที่ได้จัดทำขึ้น มีผลประสิทธิภาพในการพัฒนาความรู้ภาษาจีนในด้านคำศัพท์และประโยคตามผลการวิจัยซึ่งสามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาในจังหวัดลำพูนได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสถานศึกษาในเขตพื้นที่อื่น ๆ โดยนำไปประยุกต์ปรับใช้ร่วมกับภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมที่โดดเด่นในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้และพัฒนาทักษะทางภาษาจีน หรือในกลุ่มสาระวิชาอื่น ๆ ให้แก่ผู้เรียนในพื้นที่

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนบนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน” สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรอบรมที่บูรณาการเนื้อหาสาระโดยใช้เทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูนเข้ากับความรู้ภาษาจีน แบ่งเป็น 4 บทเรียน ได้แก่ บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาของเทศกาลแขวนโคมแสนดวง บทที่ 2 คำศัพท์และบทสนทนาภาษาจีนเบื้องต้นเกี่ยวกับเทศกาลแขวนโคมแสนดวง บทที่ 3 การประดิษฐ์โคมล้านนา และบทที่ 4 มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเทศกาลแขวนโคมแสนดวง โดยใช้หลักแนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ (Community Based Learning: CBL) ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ฝึกฝนทักษะทางภาษาจีนผ่านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดลำพูน สอดคล้องกับ วิทยากร เชียงกุล (2550) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงของชุมชน หรือจากการเรียนรู้จากชุมชน เช่น การไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การทำมาหากิน หัตถกรรม จากบุคคลและองค์กรในชุมชน นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน

ทั้งนี้หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ได้ดำเนินการจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบขั้นตอน ตั้งแต่การสืบค้นข้อมูลจากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรอบรมโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ ลงพื้นที่โรงเรียนเพื่อดำเนินการศึกษาหลักสูตรภาษาจีน ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญของเทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูน ลงพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อศึกษาเรียนรู้การประดิษฐ์โคมแสนดวง ขั้นตอนพิธีการแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูน จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบ ออกแบบหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ พร้อมจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ จากนั้นจึงดำเนินการจัดอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ และประเมินผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนของนักเรียนที่เข้าอบรม สอดคล้องกับ ประยูร บุญใช้ และ ภูมิพงษ์ จอมหงษ์พิพัฒน์ (2558) กล่าวว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นฐาน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร 2) วิเคราะห์แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น 3) กำหนดรูปแบบวิธีการบูรณาการ 4) ออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นฐาน 5) ออกแบบการจัดการเรียนรู้ 6) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ และ 7) ประเมินผลการเรียนรู้

หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ได้ผ่านกระบวนการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมก่อนการนำไปใช้ ในรูปแบบการประเมินค่าความเหมาะสมแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และใช้เกณฑ์แปลผลเทียบระดับคะแนนเฉลี่ย ตามเกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1981) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมอยู่ในระดับ “เหมาะสมมาก” จากการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรอบรมนั้นมีส่วนช่วยในการปรับปรุงแก้ไข

ข้อบกพร่องที่พบในหลักสูตรอบรม เพื่อให้หลักสูตรอบรมที่จัดทำขึ้นนั้นมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด (2546) และ บุญเลี้ยง ทุมทอง (2554) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการในการพิจารณาเปรียบเทียบและตัดสินเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตรถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง ความสอดคล้อง ความมุ่งหวัง และการนำไปปฏิบัติ เพื่อนำข้อมูลจากการ ประเมินมาปรับปรุงแก้ไขให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการเรียนรู้ ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคในเรื่องเทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ <0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนท้องถิ่น เป็นฐานการเรียนรู้ (Community Based Learning: CBL) นั้น ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาจีนจากสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและเป็นวิถีชีวิต ของผู้เรียนที่มีความคุ้นเคยอยู่แล้ว สอดคล้องกับ วิทยากร เชียงกุล (2550) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ จากการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงของแหล่งชุมชน หรือการเรียนรู้จากแหล่งชุมชนจริง อีกทั้งการได้เรียนรู้ ภาษาจีนผ่านการลงมือปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมจริงที่คุ้นเคยนั้น ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนความรู้ด้านคำศัพท์และ ประโยคผ่านทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน และการสื่อสารภาษาจีนในเนื้อหาเรื่องเทศกาลแขวนโคมแสนดวง ของจังหวัดลำพูน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาษาจีนในด้านคำศัพท์และประโยคที่เกี่ยวกับเทศกาลแขวนโคม แสนดวงของจังหวัดลำพูนได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับ ประยูร บุญใช้ และภูมิพงษ์ จอมหงษ์พิพัฒน์ (2558) ที่ได้ศึกษา การวิจัยและการพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แหล่ง ท้องถิ่นเป็นฐาน พบว่า ผู้เข้าร่วมการอบรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัด กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นฐานผ่านเกณฑ์การประเมิน เช่นเดียวกับ สุ ปรียา ไผ่ล้อม (2562) ที่ได้ศึกษา รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเมืองเป็นฐานเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน จึงเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้สังคม สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ตัวเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ นั้น เป็นสิ่งสำคัญ ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ เนื่องด้วยสิ่งเหล่านี้ถือเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตและเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัว จึงทำให้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจลึกซึ้ง และเกิดประสิทธิผลในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

3. ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัด ลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ในระดับ “พึงพอใจมาก” ซึ่งมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ 4.45 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่ม ตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ ในเรื่องเทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูน ทั้งในด้านความรู้ภาษาจีน ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และด้านการจัดหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ เนื่องจาก หลักสูตรอบรมภาษาจีนที่จัดทำขึ้นได้มีการบูรณาการหลอมรวมความรู้ด้านภาษาจีนเข้ากับเนื้อหาสาระ

เรื่องเทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมวิถีประเพณีของพื้นที่จังหวัดลำพูนที่มีความคุ้นเคยและใกล้ชิดกับผู้เรียนเป็นอย่างดี ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหาสาระของหลักสูตรอบรมภาษาจีนแบบบูรณาการกับชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2557) กล่าวว่า การบูรณาการเป็นการนำเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกันมาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกัน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะที่เป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และชนัท ธาตุทอง (2551) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ การนำสาระการเรียนรู้ (Subject Matter) และกระบวนการเรียนรู้ (Method) ของศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ในแต่ละระดับการศึกษาที่สอดคล้องกัน สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มาประสาน หลอมรวม เชื่อมโยงเข้าด้วยกันจนมีความสมบูรณ์ครบถ้วนในตัวเอง อีกทั้งหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาจีนที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในชุมชนท้องถิ่น และมีความความน่าสนใจจากการเชื่อมโยงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ภาษาจีนเข้ากับเรื่องราววัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงในสภาพแวดล้อมจริงของชุมชนท้องถิ่น ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสุขในการลงมือปฏิบัติเรียนรู้ เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สอดคล้องกับ ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ และ มาเรียม นิลพันธุ์ (2559) ที่ได้ศึกษา กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า หลังเรียนตามกระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอยู่ในระดับมาก และ ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ (2561) ที่ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านชุมชนการเรียนรู้เสมือนจริงสำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านชุมชนการเรียนรู้เสมือนจริงได้เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คัดสรรมาใช้จัดการเรียนการสอนนั้นเป็นเรื่องในท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดตัวกับนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียนในเนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครูนำมาใช้สอน

จากการศึกษาวิจัย “การจัดทำหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้” โดยใช้เทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูน มาเป็นเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ได้ใช้หลักแนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ (Community Based Learning: CBL) ซึ่งมีกระบวนการจัดทำหลักสูตรอบรมอย่างเป็นระบบขั้นตอน อาทิ การสืบค้นข้อมูล การลงพื้นที่การวิเคราะห์ผล การกำหนดรูปแบบออกแบบ การตรวจความเหมาะสมของหลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไข จึงทำให้ได้หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมในระดับมาก และสามารถนำไปจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนในชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดลำพูนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ถือเป็นการนำองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาเชื่อมโยงกับทักษะทางภาษาจีนทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาจีนจากสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เป็นวิถีชีวิตที่ผู้เรียนมีความคุ้นเคย ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและตั้งใจเรียนรู้ ส่งผลให้

ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาษาจีนที่ได้อย่างรวดเร็ว โดยสามารถจดจำคำศัพท์ภาษาจีนและสามารถใช้ประโยคภาษาจีนในการพูดสื่อสารเกี่ยวกับเทศกาลแขวนโคมแสนดวงของจังหวัดลำพูนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ที่จะนำแนวทางของหลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูนเป็นฐานการเรียนรู้ไปใช้นั้น ควรต้องมีการศึกษาบริบทของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ และควรติดต่อประสานงานเพื่อสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนท้องถิ่นก่อนลงพื้นที่ปฏิบัติงาน

1.2 หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูน เป็นการบูรณาการความรู้ด้านภาษาจีนเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำไปใช้บูรณาการในศาสตร์สาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องเหมาะสม

1.3 หลักสูตรอบรมภาษาจีนโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดลำพูน เหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีพื้นฐานภาษาจีน ผ่านการเรียนรู้ภาษาจีนมาแล้ว เนื่องการเป็นการเรียนรู้ภาษาจีนในด้านคำศัพท์และรูปประโยคที่เป็นศัพท์เฉพาะ แต่ในกรณีที่ต้องการดำเนินการจัดอบรมให้แก่ผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานด้านภาษาจีน ควรมีการเพิ่มกิจกรรมปรับพื้นฐานภาษาจีนก่อน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการดำเนินการติดตามผลสัมฤทธิ์ความรู้ภาษาจีนด้านคำศัพท์และประโยคของผู้เข้าอบรมหลังจากเสร็จสิ้นการอบรม เพื่อสำรวจความคงทนในการเรียนรู้จากรูปแบบการอบรมโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้

2.2 ควรมีการสำรวจความต้องการของผู้เข้าอบรมถึงความสนใจในหัวข้อการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมภูมิปัญญา ชุมชนท้องถิ่นที่ตนเองต้องการศึกษาเรียนรู้

2.3 ควรขยายระยะเวลาในการจัดอบรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เรียนรู้เนื้อหาสาระได้ลึกซึ้งขึ้น และได้ลงมือปฏิบัติมากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหัวข้อและเนื้อหาสาระที่นำมาบูรณาการ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566, 23 มกราคม). สถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2565. สืบค้นจาก <https://www.mots.go.th/news/category/659>

กองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและองค์กรระหว่างประเทศ กรมอาเซียน. (2560). *กรอบความร่วมมืออาเซียน+3 (จีน ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐเกาหลี)*. สืบค้นจาก http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/ac/ewtdl_link.php?nid=140&filename=aseanoutside2

ฉันท ชาติทอง. (2551). *การออกแบบการสอนและบูรณาการ (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จังหวัดลำพูน. (2562, 15 ตุลาคม). วิสัยทัศน์จังหวัดลำพูน. สืบค้นจาก <http://www.lamphun.go.th/th/Information/service/7/南奔府愿景>
- ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านชุมชนการเรียนรู้เสมือนจริงสำหรับการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง (รายงานผลการวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทศนา แคมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2554). การพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยูร บุญใช้ และ ภูมิพงษ์ จอมหงษ์พิพัฒน์. (2558). การวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นฐาน สำหรับสถานศึกษาในชุมชนรอบหนองหาร จังหวัดสกลนคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 12(58), 185-194.
- พยุ่ง ใบแย้ม, พนม พงษ์ไพบูลย์, และ กรณีย์พล วีวรรณมงคล. (2558). การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา. *วารสารสารสนเทศ*, 14(1), 24-34.
- วิทยากร เชียงกุล. (2550). อธิบายศัพท์สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สายธาร.
- วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี. (2556). เทคนิคการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน. สืบค้นจาก http://cfasp.bpi.ac.th/ข้อมูลทำ%20web%2056/Km/front-km1_56.1.pdf
- ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ และ มาเรียม นิลพันธุ์. (2559). กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 8(1), 183-197.
- สำนักงานนโยบายและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2553). แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าลำพูน. สืบค้นจาก <http://lamphuncity.go.th/wp-content/uploads/2021/09/รายงานฉบับสุดท้าย.pdf>
- สุปรียา ไผ่ล้อม. (2562). รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเมืองเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 2(5) 96-111.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน. (2565, 26 ธันวาคม). *อบจ.ลำพูน นิทัศน์*. สืบค้นจาก www.lamphunpao.go.th/อบจ-ลำพูน-จัดใหญ่โครงการ
- Best, J. W. (1981). *Research in Education (4th ed.)*. New Jersey: Prentice Hall.

การศึกษาคำเรียกญาติภาษาไทใหญ่ ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่
A Study of Kinship Terms in Tai Yai Language at Wat Papao Community
Chiangmai Province

วียะดา มีศรี¹ | Wiyada Meesri¹

บทคัดย่อ

การศึกษาคำเรียกญาติของชาวไทใหญ่ ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์คำเรียกญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ รวมถึงศึกษาวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาให้เห็นจากคำเรียกญาติในภาษาไทใหญ่ว่ามีลักษณะอย่างไร ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาชาวไทใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่าคำเรียกญาติในภาษาไทใหญ่ชุมชนวัดป่าเป้าสามารถจำแนกได้ออกเป็น 2 ประเภทคือ คำเรียกญาติพื้นฐานพบทั้งสิ้น 20 คำ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นมิติแห่งความแตกต่างได้ 5 มิติ คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อ/แม่ และคำเรียกญาติไม่พื้นฐาน ซึ่งในภาษาไทใหญ่สามารถจำแนกได้ออกเป็น 2 ประเภทคือ คำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากการแต่งงานซึ่งพบทั้งสิ้น 32 คำ และสามารถจำแนกออกเป็นมิติแห่งความแตกต่างได้ 6 มิติ คือ รุ่นอายุ เพศ สายเลือด อายุ ฝ่ายพ่อ/แม่ และเพศของผู้พูด นอกจากนี้ยังพบคำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรม พบทั้งสิ้น 3 คำ และจำแนกออกเป็นมิติได้ทั้งสิ้น 3 มิติคือ รุ่นอายุ เพศ และประเพณี ซึ่งพบว่าคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับคำเรียกญาติในภาษาไทยมาตรฐาน และจากการตีความระบบคำเรียกญาติกับลักษณะทางวัฒนธรรมพบว่า คำเรียกญาติในภาษาไทใหญ่สะท้อนให้เห็นลักษณะทางวัฒนธรรมที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ การให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสและความแตกต่างทางอายุ การไม่เน้นฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ และการให้ความสำคัญกับประเพณีการบวชและความเชื่อทางพุทธศาสนา

คำสำคัญ : คำเรียกญาติ, ภาษาไทใหญ่, อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

¹ อาจารย์/ สาขาศิลปศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ /มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย / wida2222@hotmail.com

Abstract

The purpose of this study is to analyze the kinship terms and their culture. Data was collected from Tai Yai speakers aged 40 years and over at Wat Pa Pao community, Chiang Mai. The results show that kinship terms can be divided into 2 types: basic kinship terms and adaptive kinship terms, which similarity to Kinship terms in standard Thai. The 20 basic kinship terms differ in 5 dimensions: Generation, Linearity, Age, Sex and Parental Link. The 32 adaptive kinship terms differ in 6 dimensions: Generation, Sex, Linearity, Age, Parental Link and speaker's sex. In addition, there were 3 words in adaptive kinship terms based on the culture in 3 dimensions: Generation, Sex and Tradition. As regard culture of kinship terms, the speakers are focusing on seniority and differentiation between age, parental link side and ordination traditions and Buddhist beliefs.

Keywords : Kinship Terms, Tai Yai language, Ethnosemantics

บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสาร ภาษากับวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเพราะภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และเป็นเครื่องมือในการบันทึกถ่ายทอดวัฒนธรรมทุกด้าน ดังนั้นภาษาจึงเป็นเครื่องสะท้อนวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้ภาษาจะทำให้เราเห็นความคิดความเชื่อที่หลากหลายของผู้พูดในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ระบบเครือญาติจัดเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในสังคมมนุษย์ที่มีความสำคัญ เนื่องจากระบบเครือญาติมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นการรวมกลุ่มทางสังคมที่พื้นฐานที่สุดของมนุษย์ โดยทั่วไปมักเข้าใจว่าระบบเครือญาติเป็นแบบเดียวกันในทุกชาติทุกภาษา แตกต่างกันเฉพาะคำที่ใช้เรียกญาติแต่ละคำเท่านั้น แท้ที่จริงแล้วระบบเครือญาติมีความแตกต่างกันไปเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม (จรัลวิไล จรูญโรจน์, มล., 2543)

ในสังคมวัฒนธรรมแทบทุกแห่งทั่วโลก ระบบเครือญาติมีบทบาทสำคัญในการควบคุมกฎเกณฑ์ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสิทธิใช้สอยและการแบ่งปันทรัพยากร การจัดตั้งกลุ่มไปจนถึงเรื่องของการแต่งงาน สร้างครอบครัว นอกจากนั้นระบบเครือญาติยังมีบทบาทสำคัญในการควบคุมกฎเกณฑ์ทางสังคมที่สำคัญอีกอย่างน้อย 2 ประการ คือ กฎเกณฑ์ว่าด้วยที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงาน (Rules of marital residence) และกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการสืบสายเลือดหรือการนับญาติ (Rules of descent) กฎเกณฑ์ทั้งสองประการเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดตั้งกลุ่มและองค์กรทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสามารถแสดงออกมาให้เห็นได้จากการใช้คำเรียกญาติที่ปรากฏในแต่ละกลุ่มสังคมนั้น ๆ

การศึกษาคำเรียกญาติจึงเปรียบเสมือนการทำให้เราสามารถทำความเข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ที่พูดภาษานั้นๆได้อีกด้วย

การศึกษาคำเรียกญาติในแนววรรคศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnosemantics) มีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถทำให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์โดยผ่านทางการศึกษาภาษา เป็นการพยายามหาแนวทางที่จะเข้าถึงความนึกคิดและโลกทัศน์ของชนชาติต่าง ๆ จากมุมมองของผู้พูดเหล่านั้น การศึกษาดังกล่าวกระทำได้โดยการศึกษาภาษาและการศึกษาคำศัพท์ของชนชาตินั้น ๆ โดยวิเคราะห์ความหมายในภาษา ทำให้สามารถเข้าใจระบบคิดหรือปริชานของคนในวัฒนธรรมนั้น (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2538) และนำเอาการมองโลกของเขามาตีแผ่ให้เห็นได้อย่างเป็นระบบระเบียบ และพิสูจน์ได้เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์

ชาวไทยใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของชาติพันธุ์ไต เป็นชนชาติเก่าแก่มีถิ่นฐานอยู่ในรัฐฉาน ซึ่งชาวไทยใหญ่มีประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับของคนไทยในประเทศไทย มีระบบเครือญาติ ระบบครอบครัวเป็นแบบครอบครัวใหญ่ที่ พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ผู้เฒ่าผู้แก่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน การสั่งสอนก็จะสั่งสอนกันภายในครอบครัวทักษะต่างๆ จะมาจากครอบครัว และทุกครอบครัวจะสอนให้ลูกหลานเป็นคนดีอยู่ในศีลธรรม(สุทัศน์ กันทะมา, 2542) ซึ่งเป็นลักษณะของครอบครัวขยายเน้นระบบแบบความสัมพันธ์แบบกลุ่มเครือญาติ

ชาวไทยใหญ่ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งซึ่งมีการอพยพย้ายถิ่นจากรัฐฉานประเทศพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่ การขาดแคลนที่ดินทำกิน ที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ประกอบกับสภาพความเป็นอยู่ที่ต้องเผชิญกับการถูกบีบคั้นจากทหารพม่าทำให้ชาวไทยใหญ่ตัดสินใจย้ายถิ่นอพยพเข้ามายังเมืองเชียงใหม่ (ปณิธิ อมาตยกุล, 2547) ซึ่งหลังจากได้มีการย้ายถิ่นฐานเข้ามา ชาวไทยใหญ่ก็ยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่เอาไว้ได้ จนในปัจจุบันชุมชนวัดป่าเป้าได้มีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้กับลูกหลานเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนไม่ให้เกิดการสูญหาย

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “คำเรียกญาติ” (Kinships terms) ในภาษาไทยใหญ่ ซึ่งเป็นการศึกษาตัวภาษาตามแนววรรคศาสตร์ชาติพันธุ์โดยเน้นศึกษาวงคำศัพท์ที่เกี่ยวกับคำเรียกญาติที่สามารถสะท้อนความนึกคิดของคนในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ เพื่อใช้คำเรียกญาตินี้สะท้อนให้เห็นระบบคิดที่เป็นนามธรรมในเรื่องระบบเครือญาติ และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการอยู่ร่วมกันในสังคมตามวัฒนธรรมของตนที่ดำรงอยู่

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คำเรียกญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาให้เห็นจากคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ในครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาเฉพาะคำเรียกญาติของผู้พูดภาษาไทยใหญ่ในชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับระบบปิตินของผู้อพยพชาวไทยใหญ่
2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องระบบเครือญาติและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในสังคมของชาวไทยใหญ่

วิธีการดำเนินการศึกษา

ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. การเก็บข้อมูล

1.1 การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ในครั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกเก็บข้อมูลในพื้นที่ ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น

1.2 การคัดเลือกผู้บอกภาษา ในการคัดเลือกผู้บอกภาษาเพื่อเป็นตัวแทนผู้บอกภาษาในภาษาไทยใหญ่ ผู้ศึกษามีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังต่อไปนี้

1.2.1. เป็นเพศชายหรือหญิง มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป เนื่องจากผู้ที่มีอายุในช่วงอายุที่เหมาะสม และคนในช่วงอายุนี้นี้จะเป็นผู้ที่รักษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ได้ดีที่สุด

1.2.2. เป็นผู้พูดภาษาไทยใหญ่เป็นภาษาหลัก

1.3 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์คำเรียกญาติ ประกอบด้วยข้อมูลของผู้บอกภาษาและบัญชีคำเรียกญาติ พร้อมทั้งแผนผังเครือญาติและคำถามเพื่อวิเคราะห์ลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น หลังการแต่งงานผู้หญิงต้องไปอยู่บ้านผู้ชายใช่หรือไม่ เป็นต้น ซึ่งตลอดการสัมภาษณ์จะทำการจดบันทึกคำตอบของผู้บอกภาษาเป็นสัทอักษร พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลที่ได้ด้วยเครื่องบันทึกเสียง เพื่อสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จดบันทึกอีกครั้ง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533) ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้คือ

2.1. ศึกษาการปรากฏคำเรียกญาติพื้นฐานและไม่พื้นฐานว่ามีอะไรบ้าง

2.2. ศึกษาชนิดของญาติและบุคคลที่หมายถึงของคำเรียกญาติแต่ละคำที่ได้จากการเก็บข้อมูล

2.3. หลังจากที่ได้ศึกษาความหมายของแต่ละคำแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดมากำหนดหามิติแห่งความแตกต่างของคำเรียกญาติมาซึ่งมิติแห่งความแตกต่างเป็นองค์ประกอบทางความหมายที่ทำให้คำศัพท์คำหนึ่งต่างจากคำอื่น เช่น “รุ่นอายุ” ทำให้พ้องกับลูกต่างกัน “สายเลือด” แยกพ่อให้ต่างจากลุง “อายุ” แยกให้ต่างจากน้อง “เพศ” จำแนกให้พ่อต่างจากแม่ เป็นต้น

2.4. เมื่อได้มิติแห่งความแตกต่างหรืออรรถลักษณะหลักแล้วผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาระบุเป็นอรรถลักษณะย่อย ซึ่งจะใช้เป็นองค์ประกอบของความหมายของคำเรียกญาติแต่ละคำต่อไป เช่น “มิติรุ่นอายุ” มีอรรถลักษณะย่อยเป็น “รุ่น 0” หมายถึงรุ่นตัวเอง, “รุ่น +1” หมายถึงสูงกว่าตัวเอง 1 รุ่น เช่น พ่อ และ แม่ “มิติทางสายเลือด” ซึ่งมีอรรถลักษณะย่อยเป็น สายตรงหมายถึงความสัมพันธ์ของผู้ที่สืบสายโดยตรง เช่น พ่อ กับ ลูก อรรถลักษณะย่อยสายข้างหมายถึงการมีบิดามารดาาร่วมกัน เช่น พี่ กับน้อง เป็นต้น

2.5 วิเคราะห์การปรากฏของการนำคำเรียกญาติไปใช้เรียกขานในหมู่ญาติและบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ญาติ

2.6 วิเคราะห์ลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นจากระบบคำเรียกญาติ

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเกี่ยวกับคำเรียกญาติที่ผ่านมา คำเรียกญาติในภาษาต่าง ๆ มักแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกันคือคำเรียกเครือญาติที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิตและคำเรียกเครือญาติที่มีความเกี่ยวพันกันจากการแต่งงาน ซึ่งในที่นี้จะขอเรียกว่าคำเรียกญาติในทั้งสองลักษณะว่าคำเรียกญาติพื้นฐานและคำเรียกญาติไม่พื้นฐาน ซึ่งอังกาบ ผลากรกุล (Palakornkul, 1972) ได้อธิบายไว้ดังนี้คือ

คำเรียกญาติพื้นฐาน หมายถึง คำที่มีลักษณะไม่ใช่คำผสมหรือวลีมักเป็น 1 หน่วยคำเช่น พ่อ แม่ น้องฯ ดังนั้นคำว่าพี่ชาย พี่สาว น้องชาย น้องสาว จึงไม่ถือเป็นคำเรียกญาติพื้นฐาน นอกจากนั้นคำเรียกญาติพื้นฐานจะต้องไม่ใช่คำที่แสดงความสัมพันธ์โดยการแต่งงาน จะต้องเป็นคำที่แสดงความสัมพันธ์ทางสายเลือดเท่านั้น ดังนั้น คำว่า สามี ภรรยา น้องเขย พี่สะใภ้ฯ จึงไม่จัดว่าเป็นกลุ่มคำเรียกญาติพื้นฐาน

คำเรียกญาติไม่พื้นฐานหมายถึงคำเรียกญาติที่แสดงความสัมพันธ์โดยการแต่งงานเท่านั้น ไม่เป็นคำที่แสดงความสัมพันธ์ทางสายเลือดเช่นคำว่า พี่เขย พี่สะใภ้ น้องเขย และน้องสะใภ้ เป็นต้น

การศึกษาคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งจากข้อมูลที่ได้เมื่อผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลและศึกษาความหมายแก่นของคำเรียกญาติทั้งระบบเพื่อวิเคราะห์หาความแตกต่างของแต่ละคำ ทำให้สามารถวิเคราะห์ออกมาได้เป็นมิติแห่งความแตกต่าง (dimensions of contrast) ซึ่งมิตินี้จะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงระบบคิดและการมองโลกของผู้พูดภาษานั้น (จรัญวิไล จรูญโรจน์,มล., 2543) ตัวอย่างเช่น ความแตกต่างทางเพศเป็นความแตกต่างที่จำแนก “พ่อ” ออกจาก “แม่”, ความแตกต่างทางฝ่ายพ่อ/แม่ เป็นความแตกต่างที่จำแนก “ตา” ออกจาก “ปู่”, ความแตกต่างทางอายุ เป็นความแตกต่างที่จำแนก “น้อง” ออกจาก “พี่” เป็นต้น ซึ่งมิติแห่งความแตกต่างที่จำแนกคำเรียกญาติแต่ละคำในภาษาออกจากกันนี้เองในแต่ละภาษาอาจจะมีอยู่ไม่เท่ากันต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม จากข้อมูลการศึกษาคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่พบว่าในภาษาไทยใหญ่มีคำเรียกญาติพื้นฐานทั้งสิ้น 20 คำ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นมิติแห่งความแตกต่างได้ 5 มิติ คือ รุ่นอายุ สายเลือด อายุ เพศ และฝ่ายพ่อ/แม่ ส่วนคำเรียกญาติไม่พื้นฐานในภาษาไทยใหญ่สามารถจำแนกได้ออกเป็น 2 ประเภทคือ คำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากการแต่งงานซึ่งพบทั้งสิ้น 32 คำ และสามารถจำแนกออกเป็นมิติแห่งความแตกต่างได้ 6 มิติ

คือ รุ่งอายุ เพศ สายเลือด อายุ ฝ่ายพ่อ/แม่ และเพศของผู้พูด นอกจากนี้ยังพบคำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรมพบทั้งสิ้น 3 คำ และจำแนกออกเป็นมิติได้ทั้งสิ้น 3 มิติคือ รุ่งอายุ เพศ และประเพณี

ในการวิเคราะห์ข้อมูลคำเรียกญาตินี้ เมื่อได้มิติแห่งความแตกต่างของคำเรียกญาติแล้ว ผู้ศึกษาได้ระบุอรรถลักษณะให้กับมิติเหล่านั้น โดยกระทำในรูปของทวิลักษณ์คือ มีค่าเป็น + หรือ - ซึ่งในการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดอรรถลักษณะของคำเรียกญาติในการศึกษาโดยนำมิติที่พบมาแจกแจงดังรายละเอียดดังนี้

1. รุ่งอายุ ระบุนอรรถลักษณะได้เป็น รุ่ง 0 หมายถึง รุ่งของตัวเอง

รุ่ง +1 หมายถึง รุ่งอายุสูงกว่าตัวเอง 1 รุ่ง

รุ่ง +2 หมายถึง รุ่งอายุสูงกว่าตัวเอง 2 รุ่ง

รุ่ง +3 หมายถึง รุ่งอายุสูงกว่าตัวเอง 3 รุ่ง

รุ่ง -1 หมายถึง รุ่งอายุต่ำกว่าตัวเอง 1 รุ่ง

รุ่ง -2 หมายถึง รุ่งอายุต่ำกว่าตัวเอง 2 รุ่ง

รุ่ง -3 หมายถึง รุ่งอายุต่ำกว่าตัวเอง 3 รุ่ง

2. เพศ ระบุนอรรถลักษณะได้เป็น +ชาย หมายถึง เพศชาย และ -ชาย หมายถึง เพศหญิง

3. สายเลือด ระบุนอรรถลักษณะได้เป็น +สายตรง หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสายเลือด ผู้สืบเชื้อสายโดยตรงหรือมีบรรพบุรุษร่วมกัน เช่น ปู่กับพ่อ เป็นต้น และ -สายตรง หมายถึง สายข้างหรือการมีบิดามารดาร่วมกันเช่นพี่กับน้อง เป็นต้น

4. อายุ ระบุนอรรถลักษณะได้เป็น +อายุ หมายถึง อายุมากกว่า -อายุหมายถึงอายุน้อยกว่า ทั้งนี้อายุในที่นี้เป็นอายุที่นับเปรียบเทียบกัน เช่น ญาติคนหนึ่งจะนำตัวเองไปเปรียบเทียบกับอีกคนหนึ่ง และหากอายุมากกว่าก็จะใช้เป็น +อายุ เป็นต้น

5. ฝ่ายพ่อ/แม่ ระบุนอรรถลักษณะเป็น +ฝ่ายพ่อ หมายถึง ข้าง พวก ส่วนหรือฝ่ายพ่อเช่น อา และฝ่ายพ่อ หมายถึงข้าง พวก ส่วนหรือฝ่ายแม่ เช่น น้า

6. เพศของผู้พูด ระบุนอรรถลักษณะเป็น +ผู้พูดชาย หมายถึงเพศของผู้พูดเป็นเพศชาย และ - ผู้พูดชาย หมายถึงเพศของผู้พูดเป็นเพศหญิง

7. ประเพณี ระบุนอรรถลักษณะเป็น +ประเพณี หมายถึงมีความสัมพันธ์กันแบบเป็นผู้เกี่ยวข้องกันตามประเพณีการบวช และ -ประเพณี หมายถึง มีความเกี่ยวพันกันทางสายเลือดหรือการแต่งงาน

ในการนำเสนอคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ในครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นผู้ศึกษาจะนำเสนอคำเรียกญาติและอรรถลักษณะที่ใช้แสดงความหมายของคำเรียกญาติแต่ละคำที่ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์องค์ประกอบของความหมายดังกล่าวในรูปของตารางหลายมิติ โดยจะแยกอธิบายออกเป็นส่วนคำเรียกญาติพื้นฐานและคำเรียกญาติไม่พื้นฐาน ซึ่งในการอ่านตารางแสดงความหมายจะยึดตัวเองเป็นหลักในการอ่าน เช่น “พ่อ” หมายถึงบุคคลที่อยู่ถัดจากตัวเองขึ้นไป 1 รุ่ง เป็นเพศชาย สายตรงของตัวเอง “ยาย” หมายถึงบุคคลที่อยู่ถัดจากตัวเองขึ้นไป 2 รุ่ง สายตรงของตัวเอง ฝ่ายแม่ เป็นต้น ลักษณะของคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่สามารถแจกแจงในลักษณะของตารางแสดงความหมายได้ดังนี้

1. คำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาไทยใหญ่

คำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาไทยใหญ่ในการศึกษาคำนี้พบทั้งสิ้น 20 คำ ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบของความหมายได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความหมายของคำเรียกญาติพื้นฐานของชาวไทใหญ่ ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

รุ่นอายุ	ฝ่าย (พ่อ/แม่)	อายุ	สายเลือด			
			+สายตรง		-สายตรง	
			+ชาย	-ชาย	+ชาย	-ชาย
+3			หม่อน (mɔ:n ²)			
+2	+พ่อ		คิง (khiŋ ³), ปู่ (pu: ²),	อ็อก (ʔɔk ²), นาย (na:j ³)	คิง (khiŋ ³), ปู่ (pu: ²)	อ็อก (ʔɔk ²), นาย (na:j ³)
	-พ่อ		ปู่ (pu: ²)	นาย (na:j ³)	ปู่ (pu: ²),	นาย (na:j ³),
+1	+พ่อ	+อายุ	ปอ (pɔ: ³), อู่ (ʔu: ²)	แม่ (me ²)	ลุง (luŋ ³)	ป้า (pa: ²)
		-อายุ			อ้า (ʔa: ¹), อ้าว (ʔa:w ¹)	อ้า (ʔa: ¹)
	-พ่อ	+อายุ			ลุง (luŋ ³)	ป้า (pa: ²)
		-อายุ			น้า (na: ¹)	

ตารางที่ 1 แสดงความหมายของคำเรียกญาติพื้นฐานของชาวไทใหญ่ ชุมชนวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ (ต่อ) ดังนี้

รุ่นอายุ	ฝ่าย (พ่อ/แม่)	อายุ	สายเลือด			
			+สายตรง		-สายตรง	
			+ชาย	-ชาย	+ชาย	-ชาย
0		+อายุ	ตัวเรา		ปี (pi ²)	
		-อายุ			น้อง (nɔŋ ²)	
-1			ลูก (lu:k ²)		หลาน (la:n ¹)	
-2			หลาน (la:n ¹)			
-3			เหลน (le:n ¹), หลิน (lin ¹)			

จากตารางการศึกษาคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาไทยใหญ่ในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้สรุปลักษณะของคำเรียกญาติโดยใช้มิติของรุ่นอายุเป็นหลัก และใช้มิติอื่นๆมาอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนมากขึ้น คำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาไทยใหญ่เมื่ออธิบายตามรุ่นอายุอาจสรุปได้ดังนี้

1.1 รุ่นอายุ +3 การใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุนี้นี้ไม่มีความแตกต่างกันในมิติอื่นใดเลย โดยการใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุนี้นี้ทั้งมิติด้านสายเลือด ทั้งสายตรงและสายข้าง เพศชายและเพศหญิงต่างใช้คำเรียกญาติพื้นฐานคำเดียวกันคือ หม่อน (mɔ:n²)

1.2 รุ่นอายุ +2 การใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุนี้พบว่ามิตินี้เข้ามามีบทบาทในการใช้คำเรียกญาติ คือ ฝ่ายพ่อ/แม่ และเพศ ซึ่งจะมีการแยกการใช้คำเรียกญาติให้เห็นอย่างชัดเจน ในขณะที่เมื่อดูจากมิติทางสายเลือดปรากฏว่าทั้งสายตรงและสายข้างกลับพบว่ามีการใช้คำเรียกญาติไม่ต่างกัน ทั้งนี้จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า การใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุนี้ในมิติของ ฝ่ายพ่อ/แม่ ในปัจจุบันกลับพบว่ามีการใช้คำเรียกญาติในฝ่ายแม่มาแทนที่การใช้คำเรียกญาติในฝ่ายพ่อ กล่าวคือ มีการใช้คำว่า ปู่ (pu:²) มาแทนที่คำว่า คิง (khing³) และใช้คำว่า นาย (na:³) มาแทนที่คำว่า อ๋อก (ɔ:k²) นั่นเองซึ่งทำให้คำเรียกญาติในฝ่ายพ่อสามารถใช้ได้ทั้งคำเรียกญาติแบบเดิมและสามารถให้ได้ทั้งคำเรียกญาติของฝ่ายแม่

1.3 รุ่นอายุ +1 การใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุนี้พบว่ามิตินี้เกี่ยวข้องกับครบทั้ง 5 มิติ คือ รุ่นอายุ สายเลือด เพศ อายุ และฝ่ายพ่อ/แม่ ซึ่งเป็นรุ่นอายุที่มีการปรากฏของคำเรียกญาติที่หลากหลายมากที่สุดโดยพบว่าในส่วนของสายตรงจะมีความหลากหลายน้อยกว่าสายข้าง ซึ่งจะมีมิติที่สำคัญในการแยกคำเรียกญาติในรุ่นอายุนี้ให้ต่างกันคือ อายุ เช่น มีการใช้คำว่า ลุง (luŋ³) และ ป้า (pa:²) แทนญาติสายข้างรุ่นอายุ +1 ที่มีอายุมากกว่าพ่อหรือแม่ให้ต่างจาก อา (ɔa:¹), อ้าว (ɔa:w¹) ซึ่งเป็นสายข้างรุ่นอายุ +1 ที่มีอายุน้อยกว่าพ่อและฝ่ายพ่อ/แม่ ที่แยกความแตกต่างระหว่างญาติสายข้างรุ่นอายุ +1 ที่มีอายุน้อยกว่าพ่อ/แม่ โดยแยก อา (ɔa:¹), อ้าว (ɔa:w¹) ซึ่งเป็นญาติฝ่ายพ่อออกจาก น้า (na:¹) ซึ่งเป็นญาติฝ่ายแม่ เป็นต้น แต่สิ่งที่น่าสังเกตในรุ่นอายุนี้พบว่าในการใช้คำเรียกขานในญาติสายข้าง รุ่นอายุ +1 ที่มีอายุมากกว่า ทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่พบว่าในคำเรียกญาติคำเดียวกันในการเรียก

1.4 รุ่นอายุ 0 เป็นรุ่นอายุของตัวผู้เรียกซึ่งจะพบการใช้คำเรียกญาติที่แตกต่างออกไปในสายข้างที่มีการแยกการใช้คำเรียกขานโดยใช้มิติอายุ ให้ต่างจากตัวเราคือ ญาติสายข้างที่มีอายุมากกว่าจะเรียกว่า ปิ (pi:²) ในขณะที่ ญาติสายข้างที่มีอายุน้อยกว่าจะเรียกว่า น้อง (nɔŋ²)

1.5 รุ่นอายุ -1 เป็นรุ่นอายุที่อยู่ถัดจากตัวผู้เรียกลงมาหนึ่งรุ่นโดยพบว่ามิตินี้เข้ามามีบทบาทที่ทำให้การใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุดังกล่าวแตกต่างกันคือมิติด้านสายเลือด กล่าวคือเมื่อเป็นญาติในสายตรงถัดลงมา จากตัวผู้เรียกหนึ่งรุ่นจะเรียกว่า ลูก (lu:k²) ในขณะที่เมื่อเป็นญาติสายข้างจะเรียกว่า หลาน (la:n¹)

1.6 รุ่นอายุ -2 การใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุนี้ไม่มีความแตกต่างกันในมิติอื่นใดเลย โดยการใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุนี้ทั้งมิติด้านสายเลือด ทั้งสายตรงและสายข้าง เพศชายและเพศหญิงต่างใช้คำเรียกญาติพื้นฐานคำเดียวกันคือ หลาน (la:n¹)

1.7 รุ่นอายุ -3 การใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุนี้ก็เช่นเดียวกันไม่มีความแตกต่างกันในมิติอื่นใดเลย โดยการใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุนี้ทั้งมิติด้านสายเลือด ทั้งสายตรงและสายข้าง เพศชายและเพศหญิงต่างใช้คำเรียกญาติพื้นฐานคำเดียวกันคือ เหลน (le:n¹), หลิน (lin¹)

ดังนั้นจากลักษณะของคำเรียกญาติพื้นฐานในรุ่นต่างๆ ที่กล่าวไปแล้วเบื้องต้นอาจสรุปลักษณะสำคัญของคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาไทยใหญ่ได้ดังนี้ จะเห็นได้ว่าการใช้คำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ในรุ่นอายุ 0 +1 และ +2 ปรากฏมีการใช้คำเรียกญาติที่กำหนดบทบาทชัดเจนในแต่ละมิติโดยมีการใช้คำเรียกญาติที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปตามมิติด้านต่างๆ ในขณะที่ คำเรียกญาติในรุ่นอายุ -1 -2 -3 และ +3 มีเฉพาะ

คำในรุ่นอายุ -1 เท่านั้นที่ยังมีการแยกมิตีสายเลื้อยออกเป็นสายตรงและสายข้าง นอกจากนั้นการใช้คำเรียกญาติจะใช้คำเดียวกันในการเรียกโดยไม่สนใจในมิติด้านใดเลย ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวอาจเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นได้ว่าในภาษาไทยใหญ่ คำเรียกญาติที่ใช้จะให้ความสำคัญกับญาติในลำดับที่สูงขึ้นไปจากตนเองมากกว่าญาติในลำดับที่อยู่ต่ำกว่าตน ส่วนในเรื่องของคำเรียกญาติในรุ่นอายุ +3 สาเหตุที่คำเรียกญาติดังกล่าวไม่มีความหลากหลายอาจเนื่องมาจากความห่างของช่วงอายุเนื่องจาก บุคคลในรุ่นอายุที่ +3 อาจมีไม่มากในสังคมนั่นเอง

นอกจากนี้ยังพบว่าคำเรียกญาติบางคำในภาษาไทยใหญ่ที่มีลักษณะในการออกเสียงเหมือนกับภาษาไทยมาตรฐานแต่กลับมีอรรถลักษณะในทางตรงกันข้ามนั่นก็คือ คำว่า ปู่ (pu:ʔ) ซึ่งในภาษาไทยใหญ่มีอรรถลักษณะเป็นรุ่นอายุ +1 สายตรง เพศชาย ฝ่ายแม่ ในขณะที่ภาษาไทยมาตรฐานมีอรรถลักษณะเป็นรุ่นอายุ +1 สายตรง เพศชาย ฝ่ายพ่อ

ประเด็นที่น่าสนใจที่ปรากฏในคำเรียกญาติพื้นฐานในภาษาไทยใหญ่อีกประเด็นหนึ่งคือ พบว่าคำเรียกญาติสายข้างในรุ่นอายุที่ +1 ที่มีอายุน้อยกว่าพ่อ/แม่ ก็มีการใช้คำเรียกญาติที่ต่างกันเป็น อา(ʔa:ʔ), อาว(ʔa:wʔ) ซึ่งเป็นฝ่ายพ่อ และ น้า (na:ʔ) ซึ่งเป็นฝ่ายแม่ ซึ่งในรุ่นอายุดังกล่าว ยังพบว่าคำเรียกญาติฝ่ายพ่อซึ่งแยกได้เป็นเพศชาย อาว(ʔa:wʔ) และเพศหญิง อา(ʔa:ʔ) ในปัจจุบันคำนี้ในภาษาไทยใหญ่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงโดยเกิดการรวมกันขึ้นทำให้คำเรียกญาติสายข้างในรุ่นอายุที่ +1 ที่มีอายุน้อยกว่าฝ่ายพ่อเพศชาย มีการใช้คำเรียกญาติได้ทั้ง 2 คำคือ อาว(ʔa:wʔ) และ อา(ʔa:ʔ) ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับคำว่า น้า (na:ʔ) ซึ่งมีการใช้อยู่เพียงคำเดียวในฝ่ายแม่ นอกจากนี้การใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุ +2 การใช้คำเรียกญาติในฝ่ายพ่อมีการปรากฏการใช้คำเรียกญาติในฝ่ายแม่มาใช้ร่วมด้วย การเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวในคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่อาจชี้ให้เห็นปัจจัยเกี่ยวกับเรื่องการเน้นฝ่ายพ่อฝ่ายแม่ในภาษาไทยใหญ่ที่เริ่มมีลักษณะการเกิดในลักษณะคล้ายกันโดยไม่มีการเน้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั่นเอง

2. คำเรียกญาติไม่พื้นฐานในภาษาไทยใหญ่

คำเรียกญาติไม่พื้นฐานในภาษาไทยใหญ่ จากการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ

- 2.1. คำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากการแต่งงาน
 - 2.2. คำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรม
- ซึ่งสามารถแจกแจงรายละเอียดในรูปของตารางได้ดังนี้

2.1. คำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากการแต่งงาน

คำเรียกญาติไม่พื้นฐานในภาษาไทยใหญ่ที่เกิดจากการแต่งงาน จากการศึกษาครั้งนี้พบทั้งสิ้น 32 คำ ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบของความหมายได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงความหมายของคำเรียกญาติไม่พื้นฐานโดยการแต่งงานของชาวไทใหญ่

รุ่น อายุ	เพศของ ผู้พูด	ฝ่าย (พ่อ/ แม่)	สายเลือด				
			+สายตรง		-สายตรง		
			+ชาย	-ชาย	+ชาย	-ชาย	
+3			หม่อน (mɔ:n ²)				
+2		+พ่อ	คิง (khiŋ ³), ปู่ (pu: ²),	อ็อก(ʔɔk ²), นาย (na:j ³)	คิง (khiŋ ³), ปู่ (pu: ²)	อ็อก(ʔɔk ²), นาย (na:j ³)	
		-พ่อ	ปู่ (pu: ²),	นาย (na:j ³),	ปู่ (pu: ²),	นาย (na:j ³),	
+1	-ผู้พูด เพศชาย	+พ่อ	ปอโผ (pɔ: ³ pho: ¹)	เมโผ (me ² pho: ¹)	+อายุ	ลุงโซย (luŋ ³ khoj ¹)	ป้าเป้อ-อ (pa: ² pəɯ ⁵)
					-อายุ	อ้าโซย (ʔa: ¹ khoj ¹), อ้าวโซย (ʔa:w ¹)	อ้าเป้อ-อ (ʔa: pəɯ ⁵)
	+ผู้พูด เพศชาย	-พ่อ	ปอเม (pɔ: ³ me: ³)	เม่เม(me ² me: ³)	+อายุ	ลุงโซย (luŋ ³ khoj ¹)	ป้าเป้อ-อ (pa: ² pəɯ ⁵)
					-อายุ	น้าโซย (na: ¹ khoj ¹)	น้าเป้อ-อ (na: ¹ pəɯ ⁵)

ตารางที่ 2 แสดงความหมายของคำเรียกญาติไม่พื้นฐานโดยการแต่งงานของชาวไทใหญ่ (ต่อ)

รุ่น อายุ	เพศของ ผู้พูด	ฝ่าย (พ่อ/ แม่)	สายเลือด				
			+สายตรง		- สายตรง		
			+ชาย	-ชาย	+ชาย		-ชาย
0	-ผู้พูด เพศชาย		โผ (pho: ¹)	ตัวเรา	+อายุ	ปิโซย (pi ² khoj ¹)	ปิโล (pi ² lo: ³) , ปิเป้อ-อ (pi ² pɔ̌: ⁵)
	+ผู้พูด เพศชาย		ตัวเรา	เม (me: ³)	-อายุ	น้องโซย (nɔŋ ² khoj ¹)	น้องเป้อ-อ (nɔŋ ² pɔ̌: ⁵)
-1			ลูกโซย (lu:k ² khoj ¹)	ลูกเป้อ-อ (lu:k ² pɔ̌: ⁵)	หลานโซย (la:n ² khoj ¹)		หลานเป้อ-อ (la:n ² pɔ̌: ⁵)
-2			หลานโซย (la:n ² khoj ¹)	หลานเป้อ-อ (la:n ² pɔ̌: ⁵)	หลานโซย (la:n ² khoj ¹)		หลานเป้อ-อ (la:n ² pɔ̌: ⁵)
-3			เหลนโซย	เหลนเป้อ-อ	เหลนโซย (le:n ¹ khoj ¹),		เหลนเป้อ-อ (le:n ¹ pɔ̌: ⁵),

			(le:n ¹ khoj ¹), หลินโขย (lin ¹ khoj ¹)	(le:n ¹ pəɯ ⁵), หลินเป้อ-อ (lin ¹ pəɯ ⁵)	หลินโขย (lin ¹ khoj ¹)	หลินเป้อ-อ (lin ¹ pəɯ ⁵)
--	--	--	---	--	--	--

จากตารางการศึกษาคำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากการแต่งงานในภาษาไทยใหญ่จะเห็นได้ว่าคำเรียกญาติดังกล่าวเป็นคำเรียกญาติที่มีความหมายแก่นเหมือนกับคำเรียกญาติพื้นฐานดังที่กล่าวไปแล้วเบื้องต้นโดยมิติของแต่ละองค์ประกอบจะมีลักษณะโดยรวมเหมือนกับคำเรียกญาติพื้นฐาน จะเห็นได้จากในรุ่นอายุ +2 และ +3 พบว่าจะใช้คำเรียกญาติเหมือนกับในคำเรียกญาติพื้นฐานทุกประการ ส่วนในรุ่นอายุอื่นๆ ได้แก่ รุ่นอายุ +1 สายข้าง, 0 สายข้าง, -1, -2, และ -3 จะแตกต่างจากคำเรียกญาติพื้นฐานคือจะมีการแยกเพศในการใช้คำเรียกญาติอย่างชัดเจน โดยการนำหน่วยคำมาเติมลงในส่วนท้ายของคำเรียกญาติพื้นฐาน ซึ่งหน่วยคำที่นำเติมท้ายนี้เองจะทำหน้าที่ในการแยกความแตกต่างระหว่างเพศในคำเรียกญาติ และหน่วยคำเติมท้ายที่นำมาใช้คือ __ โขย (__ khoj¹) จะใช้ในเพศชาย และ __ เป้อ-อ (__ pəɯ⁵) จะใช้ในเพศหญิง

มิติแห่งความแตกต่างอีกหนึ่งประการที่เกิดในคำเรียกญาติไม่พื้นฐานจากความสัมพันธ์โดยการแต่งงานคือการใช้คำเรียกญาติตามเพศของผู้พูด เนื่องจากการแต่งงานถือเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้บทบาททางสังคมของชายหญิงที่แต่งงานกันมีบทบาทเพิ่มขึ้นในระบบเครือญาติจึงมีการใช้คำเรียกญาติชายหญิงที่แต่งงานกันในภาษาไทยใหญ่ว่า โผ (pho:¹) สำหรับเพศชาย และ เม (me:³) สำหรับเพศหญิง แล้วจึงนำคำนำคำเรียกญาตินั้นไปเติมท้ายคำเรียกญาติ รุ่นอายุ +1 สายตรง โดยใช้มิติเพศของผู้พูดเป็นปัจจัยในการเลือกจะนำคำใดมาเติมท้าย

2.2. คำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรม

ในการศึกษาคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ในครั้งนี้คำเรียกญาติไม่พื้นฐานนอกจากจะเกิดจากปัจจัยในเรื่องของการแต่งงานแล้วในภาษาไทยใหญ่ยังมีลักษณะพิเศษที่ต่างจากคำเรียกญาติในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ นั่นก็คือ ในภาษาไทยใหญ่มีคำเรียกญาติที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรมด้วย ซึ่งคำเรียกญาติในลักษณะนี้เป็นคำเรียกญาติที่เกิดจากประเพณีปอยส่างลอง สุทัศน์ กันทะมา (2542) ได้ศึกษาเรื่องการคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่และได้เขียนในเรื่องของเครือญาติเอาไว้ว่า “ชาวไทยใหญ่มีการนับถือเป็นญาติโดยทางวัฒนธรรมกล่าวคือชาวไทยใหญ่จะมีการบวชส่างลองคือ บวชเณร แต่หากครอบครัวไหนไม่มีบุตรชายก็จะไปขอเป็นเจ้าภาพบวชให้กับลูกชายของคนอื่นเมื่อสึกออกมาก็จะนับถือเรียก พ่อแม่และลูกกัน” ดังนั้นในภาษาไทยใหญ่จึงมีคำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากประเพณีและวัฒนธรรมเกิดขึ้น ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้พบคำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรม ทั้งสิ้น 3 คำ ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบของความหมายได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงความหมายของคำเรียกญาติไม่พื้นฐานโดยประเพณีของชาวไทยใหญ่

รุ่นอายุ	+ชาย		-ชาย
+1	+ประเพณี	ปอข่าม (pɔː ³ kha:m ²)	แม่ข่าม (me ² kha:m ²)
	-ประเพณี	ปอ (pɔː ³)	แม่ (me ²)
0		ตัวเรา	
-1	+ประเพณี	ลูกข่าม (lu:k ² kha:m ²)	
	-ประเพณี	ลูก (lu:k ²)	

จากตารางการศึกษาคำเรียกญาติไม่พื้นฐานในภาษาไทยใหญ่ที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรมจะเห็นได้ว่ามีมิติที่เกี่ยวข้องกับคำเรียกญาติในลักษณะนี้เพียง 3 มิติ เท่านั้นคือ รุ่นอายุ เพศ และประเพณี จากการสอบถามจากผู้บอกภาษาการใช้คำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากประเพณีและวัฒนธรรมนี้จะมีคำเรียกญาติอยู่เพียง 2 ลักษณะเท่านั้นคือ คำเรียกญาติในรุ่นอายุ +1 และคำเรียกญาติในรุ่นอายุ -1 ซึ่งก็หมายถึงมีเฉพาะคำเรียกญาติในรุ่น พ่อ/แม่ และรุ่นลูกเท่านั้น ส่วนคำเรียกญาติในรุ่นอายุอื่นๆ ก็จะเรียกเหมือนกับคำเรียกญาติพื้นฐานและไม่พื้นฐานทั่วไป

3. การใช้คำเรียกญาติในการเรียกขาน

จากการศึกษาในครั้งนี้นอกจากที่ผู้ศึกษาจะศึกษาลักษณะของคำเรียกญาติที่ปรากฏในภาษาไทยใหญ่แล้วผู้ศึกษายังได้ศึกษาถึงการนำคำเรียกญาติเหล่านี้ไปใช้ในการสนทนา ซึ่งพบว่ามีการใช้คำเรียกญาติในการเรียกขานทั้งในกลุ่มเครือญาติและบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ญาติ และพบว่าคำเรียกญาติพื้นฐานถูกนำไปใช้ในการเรียกขานในบริบททางสถานการณ์ทั่วไป ซึ่งการใช้คำเรียกขานระหว่างผู้ที่มีอายุน้อยกว่าในการเรียกขานผู้ที่มีอายุมากกว่าก็มักจะเรียกด้วยคำเรียกญาติ นอกจากนี้การใช้คำเรียกขานตามสถานภาพทางสังคมซึ่งไม่ว่าผู้เรียกจะมีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่า ต่ำกว่า หรือเท่ากันกับผู้ที่ถูกเรียก เมื่อผู้ถูกเรียกมีความอาวุโสมากกว่าผู้เรียกจะใช้คำเรียกญาติในการเรียกเพื่อแสดงการให้ความเคารพและแสดงความสุภาพแก่ผู้ที่มีอายุมากกว่า สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้คำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่จะแสดงถึงการให้ความเคารพและแสดงความสุภาพต่อผู้ฟังที่มีอายุมากกว่านั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ม.ร.ว.กัลยา ติงศภัทัย และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531) ที่ว่า ความเคารพและความสนิทสนมเป็นปัจจัยกำหนดการใช้คำเรียกขานในภาษาซึ่งคำเรียกญาติ ถูกนำมาใช้ในการแสดงความเคารพและความสนิทสนม

วัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นจากระบบคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่

จากการศึกษาคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ ทั้งคำเรียกญาติพื้นฐานและคำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากการแต่งงาน พบว่าคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาไทยมาตรฐาน อาจมีความแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องของการออกเสียงคำ และการใช้คำบางคำ แต่หากมองในภาพรวมลักษณะของคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ และภาษาไทยมาตรฐานจะมีลักษณะคล้ายกัน ในส่วนวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นจากคำเรียกญาติภาษาไทยใหญ่สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเน้นระบบอาวุโสหรือความแตกต่างทางอายุ

สำหรับเรื่องระบบอาวุโสหรือการเน้นความแตกต่างทางอายุ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของความหมายของคำเรียกญาติพื้นฐานและไม่พื้นฐานในภาษาไทยใหญ่ พบว่าคำเรียกญาติให้ภาพที่เด่นชัดว่าในวัฒนธรรมไทใหญ่มีการให้ความสำคัญกับเรื่องของระบบอาวุโส โดยเห็นได้จากการมีมิติแห่งความแตกต่างในเรื่องของรุ่นอายุซึ่งพบว่ามี ความแตกต่างกันในแต่ละรุ่นอายุ และยังพบว่ามี การให้ความสำคัญโดยกำหนดคำเรียกญาติไว้อย่างละเอียดตามเพศในรุ่นอายุ +1 และ +2 ในขณะที่รุ่นอายุตั้งแต่ 0 ลงไปจนถึง -3 นั้นจะมีลักษณะของคำเรียกญาติที่ไม่ละเอียดมากนัก

ในมิติอายุยังพบว่ามี การแยกคำเรียกญาติให้แตกต่างกันตามลำดับอายุ โดยในรุ่นอายุ +1 และ 0 จะมีการแบ่งระดับความอาวุโสเพื่อบอกสถานภาพความสัมพันธ์ของสายตรงกับสายข้างเช่น รุ่นอายุที่ +1 สายตรง เพศชาย ฝ่ายพ่อเรียกว่า ปอ (po:³) ในขณะที่รุ่นอายุที่ +1 สายข้าง เพศชาย ฝ่ายพ่อ อายุมากกว่าพ่อเรียก ลุง (luŋ³) อายุ น้อยกว่าพ่อเรียก อ้าว (ʔa:w¹) หรือ อา(ʔa:¹) เป็นต้น

นอกจากนี้ในคำเรียกญาติภาษาไทยใหญ่ยังพบการนำคำเรียกญาติไปใช้เป็นคำเรียกขานซึ่งลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าในภาษาไทยใหญ่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส

2. การไม่เน้นฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่

จากการศึกษาคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ในครั้งนี้ ลักษณะของคำเรียกญาติที่ปรากฏในเรื่องขององค์ประกอบของความหมายในภาษาไทยใหญ่พบว่าคำเรียกญาติในฝ่ายพ่อและคำเรียกญาติในฝ่ายแม่มีการใช้ ในลักษณะที่สมมูลกัน กล่าวคือเมื่อมีการใช้คำเรียกญาติในฝ่ายพ่อในรุ่นอายุใดอายุหนึ่ง ก็จะปรากฏคำเรียกญาติในฝ่ายแม่อย่างสมมูลกัน ถึงแม้ว่าจะพบการใช้คำเรียกญาติฝ่ายพ่อซึ่งแยก รุ่นอายุ +1 ที่มีอายุอ่อนกว่าพ่อ เพศชายว่า อ้าว (ʔa:w¹) และเรียกเพศหญิงว่า อา(ʔa:¹) แต่ในปัจจุบันการใช้คำเรียกดังกล่าวเริ่มผสมกลมกลืนกัน โดยพบการใช้คำว่า อา (ʔa:¹) ในการเรียกเพศชายด้วยเช่นกัน ซึ่งการเรียกในลักษณะนี้ก็ยิ่งถือว่ามีความสมมูลกับคำเรียกญาติในฝ่ายแม่ รุ่นอายุ +1 ที่มีอายุอ่อนกว่าแม่ ว่า น้า (na:¹) นอกจากนี้การปรากฏการใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุ +2 มีการใช้คำเรียกญาติในฝ่ายแม่มาแทนที่การใช้คำเรียกญาติในฝ่ายพ่อ กล่าวคือมีการใช้คำว่า ปู (pu:²) มาแทนที่คำว่า คิง (khiŋ³) และใช้คำว่า นาย (na:j³) มาแทนที่คำว่า อ่อก (ʔok²) ซึ่งทำให้คำเรียกญาติในฝ่ายพ่อสามารถใช้ได้ทั้งคำเรียกญาติแบบเดิมและสามารถใช้ได้ทั้งคำเรียกญาติของฝ่ายแม่ทำให้สรุปได้ว่าคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่นั้นไม่เน้นที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

3. การให้ความสำคัญกับประเพณีการบวชและความเชื่อทางพุทธศาสนา

จากข้อมูลคำเรียกญาติไม่พื้นฐาน ปรากฏพบคำเรียกญาติที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรมคือ ปอข่าม (po:³kha:m²) แม่ข่าม (me²kha:m²) และ ลูกข่าม (lu:k²kha:m²) ซึ่งเกิดจากการรับเป็นเจ้าภาพในงานบวชในประเพณีปอยส่างลองให้กับเด็กผู้ชายคนใดคนหนึ่งในกรณีที่ตนเองไม่มีลูกหรือไม่มีลูกชาย และเมื่อสึกออกมา ผู้บวชก็จะนับถือผู้ที่บวชให้เป็นพ่อเป็นแม่ ทำให้เกิดคำเรียกญาติในลักษณะคำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรมขึ้นมา สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทใหญ่ที่ศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนา ให้ความสำคัญกับประเพณีการบวชจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้บวชและผู้ที่ถูกบวชให้ในลักษณะดังกล่าวขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ทั้งคำเรียกญาติพื้นฐานและคำเรียกญาติไม่พื้นฐาน พบว่า ลักษณะคำเรียกญาติของชาวไทใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่สำคัญและน่าสนใจของชาวไทใหญ่ โดยประเด็นที่เห็นอย่างเด่นชัดคือการให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส โดยพบการใช้คำเรียกญาติในรุ่นอายุ +1 และ +2 มีการให้ความสำคัญโดยกำหนดคำเรียกญาติไว้อย่างละเอียดตามเพศ ในรุ่นอายุ +1 และ 0 จะมีการแบ่งระดับความอาวุโสเพื่อบอกสถานภาพความสัมพันธ์ของสายตรงกับสายข้าง และการนำคำเรียกญาติไปใช้เป็นคำเรียกขาน ลักษณะดังกล่าวบ่งชี้ให้เห็นว่าในวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสเป็นอย่างมาก การศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ เฟื่องฟ้า ลัษมณี (2545) ที่ได้ศึกษาเรื่องการปรับปรนวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ และได้กล่าวเกี่ยวกับการแสดงความเคารพต่อผู้สูงอายุของชาวไทใหญ่ไว้ว่า ชาวไทใหญ่จะสอนให้เด็กรู้จักการปฏิบัติตนอย่างอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้สูงอายุ ถ้าหากมีผู้สูงอายุผู้เฒ่าผู้แก่ นั่งอยู่บริเวณนั้นจะเดินผ่านไปเฉยๆไม่ได้ต้องอ่อนน้อมถ่อมตนเดินก้มตัวหรือคลานผ่านไปตามความเหมาะสม นอกจากนี้ชาวไทใหญ่จะมีการถ่อมหลัก (ฟังธรรม) เป็นกิจกรรมพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อผู้เฒ่าผู้แก่ได้มีการสังสรรค์พูดคุยกัน ซึ่งก่อนที่จะมีการถ่อมหลักจะมีการเลี้ยงน้ำร้อนน้ำชาหรืออาหารว่างอื่นๆให้กับผู้สูงอายุ พิธีกรรมนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ สุทัศน์ กันทะมา (2542) ยังได้กล่าวว่า ชุมชนไทใหญ่ดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินการตามประเพณีตามความเชื่อมาแต่เดิม มีการสืบทอดการทำมาหากินจากรุ่นต่อรุ่นโดยมีครอบครัวอันประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา และยาย ทำหน้าที่สั่งสอนลูกหลานให้ประพฤติปฏิบัติตาม การทำตามประเพณีผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านจะเป็นผู้ตรวจสอบ กำกับดูแล ชี้เตือนและแนะนำให้กับคนรุ่นใหม่ ผู้อาวุโสจะเป็นผู้รู้ ผู้ปฏิบัติมากด้วยประสบการณ์ บทบาทของผู้อาวุโสคือการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน แนะนำให้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามแบบอย่างเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติต่อไป สัญญา สะสอง (2564) กล่าวว่าครอบครัวของชาวไทใหญ่เป็นครอบครัวใหญ่ อยู่ร่วมกันในลักษณะเครือญาติมีความเคารพคารวะและเชื่อฟังผู้อาวุโส มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน มีความรักความหวังดีต่อกัน มีความสามัคคีภายในครอบครัว จะเห็นได้ว่าจากงานวิจัยเบื้องต้น บทบาทของผู้อาวุโสสำหรับชาวไทใหญ่มีบทบาทที่สำคัญในการนำพาให้ลูกหลานให้รู้จักรักษาขนบของชาวไทใหญ่ ซึ่งในเรื่องการปฏิบัติของชาวไทใหญ่ในทุกด้านผู้อาวุโสจะมีบทบาทในด้านต่างๆสูง ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสเป็นอย่างยิ่งและแสดงออกมาให้เห็นจากการใช้คำเรียกญาติในภาษา

เมื่อมองในมิติของการใช้คำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ที่มีความคล้ายคลึงกับคำเรียกญาติในภาษาไทย Prasitratthasin (2001) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำเรียกญาติในภาษาไทยว่าคำเรียกญาติในภาษาไทยแสดงให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสโดยได้แสดงให้เห็นว่ามีการใช้คำเรียกญาติเป็นสรรพนามและการเรียกขานในหมู่ญาติ และคำเรียกญาติที่ปรากฏบ่อยคือคำเรียกญาติในรุ่นอายุสูงกว่าหรือมีอายุมากกว่า นอกจากนี้ วิวัชรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) ซึ่งศึกษาคำเรียกญาติในภาษาคำเมืองก็พบปรากฏการณ์ในทำนองเดียวกันกับ Prasitratthasin (2001) และได้ให้ข้อสรุปวัฒนธรรมล้านนาว่าวัฒนธรรม

อย่างหนึ่งที่แสดงออกจากคำเรียกญาติคือระบบอาวุโส ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการปรากฏใช้คำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่เช่นกัน ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าคำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่แสดงให้เห็นว่าชาวไทใหญ่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสอย่างเด่นชัด

นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้คำเรียกญาติในภาษาไทยใหญ่ การใช้คำเรียกญาติในฝ่ายพ่อและในฝ่ายแม่ มีการใช้ในลักษณะที่สมดุลกัน กล่าวคือเมื่อมีการใช้คำเรียกญาติในฝ่ายพ่อในรุ่นอายุใดอายุหนึ่ง ก็จะปรากฏคำเรียกญาติในฝ่ายแม่อย่างสมดุลกัน ซึ่งปรากฏการณ์ในครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ วิภัสรินทร์ ประพันธ์ศิริ (2535) ที่พบการใช้คำเรียกญาติในลักษณะดังกล่าวในคำเรียกญาติภาษาคำเมืองเช่นกัน โดยผลการวิเคราะห์ความหมายแก่นของคำเรียกญาติในภาษาคำเมืองแสดงให้เห็นว่าคำเรียกญาติของฝ่ายพ่อและแม่มีการสลับกันจนไม่เน้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ และได้สรุปว่าวัฒนธรรมที่สะท้อนจากคำเรียกญาติในลักษณะนี้ชี้ให้เห็นว่าในสังคมล้านนาให้ความสำคัญกับญาติโดยไม่เน้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้พบในคำ เรียกญาติในภาษาไทยใหญ่เช่นกัน

การศึกษาในครั้งนี้ยังพบว่าคำเรียกญาติภาษาไทยใหญ่มีคำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากประเพณีวัฒนธรรม โดยเกิดจากการรับเป็นเจ้าภาพในงานบวชในประเพณีปอยส่างลองให้กับเด็กผู้ชายคนใดคนหนึ่งในการที่ตนเองไม่มีลูกชาย และเมื่อสีกออกมาผู้บวชก็จะนับถือผู้ที่บวชให้เป็นพ่อเป็นแม่ สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทใหญ่ที่ศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนา เพื่อฟ้า ลัษณ (2545) กล่าวว่าชาวไทใหญ่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้ใหญ่ให้เข้าวัดทำบุญตั้งแต่วัยเด็ก ๆ ประเพณีระหว่างวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของชาวไทใหญ่กับทางด้านพระพุทธศาสนาได้รับการปลูกฝังอย่างลึกซึ้งในทุก ๆ ด้าน เช่นการนำเอาเรื่องราวพุทธประวัติมาเกี่ยวพันกับการสร้างบ้านแปงเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรมประเพณีฯ ซึ่งมีความผูกพันกับพุทธศาสนาทั้งสิ้น สัญญา สะสอง (2564) กล่าวว่าชาวไทใหญ่ส่วนใหญมีความเชื่อตามคำสอนพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด วันพระชาวไทใหญ่จะหยุดงานเพื่อไปวัด มีการประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมานาน ความเคร่งครัดของการนับถือศาสนาทำให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ สมโชติ อ่องสกุล (2546) กล่าวว่าในประเพณีปอยส่างลอง ชาวไทใหญ่มีความเชื่อว่าถ้าได้บรรพชาเป็นส่างลองจะได้แทนคุณน้านมมารดาหนึ่งข้างหรือถ้าอุปสมบทเป็นจางลอง(พระ) จะได้แทนคุณน้านมมารดาทั้งสองข้าง จากความเชื่อพื้นฐานนี้บวักกับความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา อีกทั้งการให้ความสำคัญกับระบบอาวุโสน่าจะเป็นสาเหตุให้เกิดคำเรียกญาติไม่พื้นฐานที่เกิดจากประเพณีหรือวัฒนธรรมขึ้นในคำเรียกญาติภาษาไทยใหญ่

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคำเรียกญาติภาษาไทยใหญ่ในชุมชนวัดป่าเป้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าการใช้ภาษาของชาว ไทใหญ่อาจได้รับอิทธิพลการใช้ภาษาจากภาษามลายูมาปะปนอยู่ด้วย ดังนั้นการศึกษาเรื่องการปนกันของภาษาอื่นๆ ในภาษาไทยใหญ่น่าจะมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจในสังคม วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตของชาวไทใหญ่เพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา ดิงศภัทิย์, ม.ร.ว. และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2531). *การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัลวิไล จรูญโรจน์,มล. (2543). *วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นโดยระบบคำเรียกญาติภาษาฮินดี*. อินเดียนศึกษา. 5(2343), 231-251.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : รามการพิมพ์.
- บรรจบ พันธุเมธา. (2509). *ลักษณะภาษาไทยใหญ่เทียบกับภาษาไทยกรุงเทพฯ*. พระนคร : สารวิทยา.
- ปณิธิ อมาตยกุล. (2547). “การย้ายถิ่นของชาวไทยใหญ่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่.” *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- พรณิดา ชันธพัทธ์. (2548). “การศึกษาคำประสมในภาษาไทยใหญ่.” *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- เพ็ญฟ้า ลัษณณี. (2545). *การปรับปรนวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่: กรณีศึกษาหมู่บ้านนาหวาย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เยาวลักษณ์ เณลิเมเกียรติ. (2542). “คำเรียกญาติในจังหวัดนครศรีธรรมราช.” *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยทักษิณ*.
- วรรณ จันทนาคม. (2526). “ลักษณะของภาษาไทยใหญ่(ไตอ้อ) ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.” *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- วรรณวนิช อรุณฤกษ์. (2564). คำเรียกชื่อของผู้พูดภาษาไทยใหญ่ในชุมชนบ้านเวียงหวาย ตำบลม่อนปิ่น อำเภอ ฝาง จังหวัดเชียงใหม่. *ภาษาและภาษาศาสตร์*. 39(2), 92-113.
- วรารณ ติระ. (2545). *คำเรียกญาติของชาวไทยมุสลิมที่มัสยิดสายต่างกันในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภัสนรินทร์ ประพันธ์สิริ. (2535). *คำเรียกญาติในภาษาคำเมือง การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภมาส เอ่งฉ้วน. (2537). “คำเรียกญาติภาษาจีนฮกเกี้ยนในภาคใต้ของประเทศไทยและเกาะปีนัง.” *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- สมโชติ อ่องสกุล. (2546). *ประวัติศาสตร์ชุมชนในเชียงใหม่ : การสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยสถาบันภาษาศิลปและวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2552). *พจนานุกรมภาษาไทยใหญ่-ไทย*. เชียงใหม่ : แสงพิมพ์.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2539). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- สัญญา สะสอง. (2564). *อัตลักษณ์ชนชาติไทใหญ่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

- สุดา หัสสภาน. (2545). “คำเรียกขานในภาษาจีนแต่จื๋อที่ใช้โดยคนไทยเชื้อสายจีนในเยาวราช.”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทัศน์ กันทะมา. (2542). *การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการศึกษานอกกระบบ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุณัฐชา กัณหา, จิราภรณ์ น้อยฉิม และชนิษฐา ใจมโน. (2562). ศึกษาคำเรียกชื่อผักพื้นบ้านในภาษาไทย
บ้านเมืองปอน ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *มังรายสาร*, 7(1), 91-106.
- สุพรรณิ เรื่องสงค์ และ อรพัช บวรรักษา. (2563). คำศัพท์เกี่ยวกับการปรุงอาหารในภาษาไทย:
การศึกษาตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 20(2),
142-171.
- ศศิธร นวเลิศปรีชา. (2562). คำเรียกญาติพื้นฐานของผู้พูดภาษาส่วย (กฺย-กวย) ที่มีอายุต่างกัน.
ดำรงวิชาการ. 9(2), 68-83.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2533). ลักษณะสำคัญบางประการในวัฒนธรรมไทยที่แสดงโดยคำเรียกญาติ.
ภาษาและวรรณคดี. 7(1), 56-68.
- อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์. (2563). การเปรียบเทียบคำเรียกญาติพื้นฐานของภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียน.
วจนะ. 8(2), 44-62.
- อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. (2561). การแปรของคำเรียกญาติพื้นฐานภาษาไทดำใน
ประเทศไทย ลาว และเวียดนาม. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*. 35(1), 21-42.
- Palakornkul, A. (1972). *A Sociolinguistics study of pronominal strategy in spoken Bangkok Thai*. Dissertation Degree of Doctor of philosophy, University of Texas at Austin.
- Prasitratthasin, A. (1990). *A Comparative Study of the Thai and Zuang Kinship System*.
Volume 1 Proceeding of 4th International Conference on Thai Studies 1, .
- Prasitratthasin, Amara. (2001) “A Componential Analysis of kinship Terms in Thai.” In
Essays in Tai Linguistics, Edit by M.R. Kalaya Tingsabadh and Arthur Abramson. Bangkok:
Chulalongkorn University press.

การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่ากาแฟของเกษตรกรรายย่อยในภาคเหนือตอนบน
กรณีศึกษา บ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
Value Chain Development for Small-Scale Farmers in the Upper Region of
Northern Thailand: A Case Study of Baan Pameang, Mueang Pan,
Lampang Province

คงศักดิ์ ตั๊ยสืบ¹ | Khongsak Tuisuep¹

กนกวรรณ เวชกามา² | Kanokwan Vechgama²

บทคัดย่อ

การศึกษายภายใต้โครงการ การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของกาแฟของเกษตรกรรายย่อยในภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษา บ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ของการปลูกและผลิตกาแฟ และ 2) เพื่อศึกษาและพัฒนาระบบการบริหารจัดการกาแฟกับป่าชุมชนในรูปแบบ Ecosystem การศึกษาครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling technique) โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือเกษตรกรผู้ปลูกปลูกกาแฟในพื้นที่หมู่บ้านป่าเหมี้ยงทุกราย จำนวน 120 ครอบครัว

ผลการศึกษาพบว่า 1. ห่วงโซ่คุณค่าของการปลูกและผลิตกาแฟบ้านป่าเหมี้ยง มีกระบวนการในการบริหารจัดการ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีผลผลิตในรูปแบบเชอร์รี่ และผลผลิตในรูปแบบบะลา โดยจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก นอกจากนั้นยังได้มีการรวมกลุ่มสมาชิกในรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกาแฟ ให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาภายในชุมชน รวมทั้งจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ที่ให้บริการในหมู่บ้าน 2. ระบบการบริหารจัดการกาแฟกับป่าชุมชนในรูปแบบ Ecosystem มีรูปแบบการจัดการธุรกิจกาแฟบ้านป่าเหมี้ยงกับป่าชุมชน (Ecosystem) ที่ผลผลิตจากต้นไม้และบริการต่าง ๆ ที่เกิดจากการผลิตกาแฟทำให้เกิดระบบนิเวศที่ดี และมีการบริหารจัดการป่าโดยชุมชนและกฎธรรมชาติทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการผลิตกาแฟจากสิ่งที่มีอยู่ ประโยชน์ที่เกิดจากการอนุรักษ์และรักษาต้นไม้ ดิน และ น้ำ โดยประชาชนในชุมชนตระหนักซึ่งแสดงออกถึงกฎระเบียบของหมู่บ้านและกระบวนการผลิตกาแฟที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม ชุมชนมีกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการรักษาระบบนิเวศควบคู่กันกับการปลูกกาแฟซึ่งตรงกับความต้องการ

¹ อาจารย์/ สาขาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ /มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง / E-mail: khongsak@rmutl.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์/ สาขาสาขาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ /มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ลำปาง/ E-mail: kooktan@hotmail.com

ความปลอดภัยที่เป็นความต้องการพื้นฐานของผู้บริโภค ซึ่งจะส่งผลต่อความต้องการกาแฟที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในตลาดกาแฟเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: 1) ห่วงโซ่คุณค่า 2) กาแฟ 3) เกษตรกรรายย่อย 4) บ้านป่าเหมี้ยง 5) จังหวัดลำปาง

Abstract

The purposes of the study under the project on value chain development for small-scale farmers aimed to (1) examine a value chain of coffee plantation and production and to (2) study the ecosystem of the coffee management and the community. The study used participatory action research (PAR) to collect data. A purposive sampling technique was used to select coffee farmers from 120 households in Baan Pameang and an in-depth interview was used as a research tool.

The results were as follows. The value chains of coffee plantation consisted of upstream, midstream, and downstream processes in which coffee cherries and coffee parchment were sold through middle men. A community enterprise was founded to produce and sell coffee products to tourists visiting the area or staying at the community's homestays. With regard to the ecosystem, the study found that the ecological environments of coffee plantations connected to community forests were well-managed by the community resulting in natural process coffee. The preservation and conservation of forests, soils and water increased an awareness of villagers on adhering to village rules and on producing environmentally friendly coffee and protecting ecological environment. The end result of these attempts was the ethical and sustainable coffee that meets an increasing demand of consumers for environmentally friendly coffee.

Keywords: 1) Value Chain 2) Coffee 3) Small scale of farmer 4) Baan Pameang 5) Lampang

บทนำ

ในยุคปัจจุบันทั้งประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้วต่างมีความเชื่อมั่นว่าการจะพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคของประเทศ ฟันเฟืองหนึ่งที่สำคัญคือธุรกิจขนาดเล็ก ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันที่รัฐบาลมีการสนับสนุนให้จัดตั้งกลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มวิสาหกิจ กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ขึ้นเพื่อให้มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจจากระดับฐานรากสู่ระดับมหภาค การบริหารจัดการจึงเป็นการกำหนดทิศทางของหน่วยงาน กลุ่มงาน หรือ การดำเนินงานในหน้าที่ต่าง ๆ ให้ใช้ทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการใช้

ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficient) ครอบคลุมถึงการใช้ทรัพยากรได้อย่างเฉลียวฉลาด เหมาะสมและคุ้มค่า (Cost-effective) ส่วนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective) นั้นหมายถึงการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง (Right decision) และมีการปฏิบัติการสำเร็จตามแผน ที่กำหนดไว้ การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่มีผลกระทบในทางลบต่อความต้องการของคนรุ่นต่อไป ในอนาคต แผนชุมชน คือ ผลของการจัดการบริหารจัดการให้ชุมชน เรียนรู้ จนสามารถกำหนดเป้าหมาย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าในกิจกรรมที่เป็นพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ในลักษณะที่ ชุมชนทำได้เองทันทีด้วยความสามารถและศักยภาพของชุมชนหรืออาศัยความสามารถร่วมกันกับหน่วยงานสนับสนุน อื่น ๆ ในการดำเนินการร่วมกัน

กาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของไทยที่ทำรายได้ให้เกษตรกรปีละประมาณ 3,000 ล้านบาทโดย ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ตลาดกาแฟมีการขยายตัวอย่างมาก ทำให้ความต้องการใช้เมล็ดกาแฟของโรงงานแปรรูปกาแฟ ในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วราว 80,000 ตันต่อปี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2560: 1) แต่ในขณะเดียวกัน ผลผลิตกาแฟในประเทศกลับลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากราคากาแฟที่ตกต่ำเป็นเวลานาน ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยน ไปปลูกพืชอื่นทดแทน เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผล โดยพันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพันธุ์โรบัสต้า ร้อยละ 78 แหล่งปลูกที่สำคัญอยู่ในภาคใต้ ส่วนพันธุ์อาราบิก้ามีเพียง ร้อยละ 22 แหล่งปลูกที่สำคัญอยู่ในภาคเหนือ (กรมวิชาการเกษตร, 2560) จึงทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงงานแปรรูปที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีการนำเข้า จากต่างประเทศเพิ่มขึ้นด้วย และภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ประเทศไทยจะต้องเปิดตลาดให้ นำเข้ากาแฟเสรี โดยลดภาษีนำเข้าเมล็ดกาแฟและกาแฟสำเร็จรูปเหลือร้อยละ 0 ซึ่งคาดว่าจะมีผลกระทบต่อเกษตรกร ผู้ผลิตกาแฟในประเทศ ผู้ประกอบการแปรรูปกาแฟไทยอาจจะนำเข้าเมล็ดกาแฟและกาแฟสำเร็จรูปจากต่างประเทศ แทนการรับซื้อในประเทศ ประเทศคู่แข่งในการผลิตกาแฟของไทย ได้แก่ ประเทศเวียดนาม อินโดนีเซีย และ ลาว ซึ่งประเทศเหล่านี้สามารถผลิตกาแฟที่ให้ผลผลิตสูงกว่าและต้นทุนการผลิตต่ำกว่า การผลิตกาแฟของไทยจึงไม่สามารถ แข่งขันได้ นอกจากนี้ปัจจุบันสวนกาแฟของไทยส่วนใหญ่เป็นสวนผสม ซึ่งเกษตรกรขาดการบำรุงรักษา ส่งผลให้ ผลผลิตต่ำ จากการที่ประเทศไทยเข้าสู่ AEC จึงทำให้อุตสาหกรรมกาแฟมีความจำเป็นจะต้องเร่งพัฒนา โดยไทยมี ศักยภาพด้านการแปรรูปและมีศักยภาพในการผลิตและส่งออกมาก ดังนั้นการพัฒนาในระยะต่อไปจำเป็นต้องจัดทำ ยุทธศาสตร์กาแฟ โดยเน้นการบริหารจัดการแบบครบวงจรและสร้างคุณค่าในผลิตภัณฑ์ (Value Chain) บนพื้นฐาน ของศักยภาพ (Potential) และอัตลักษณ์ของกาแฟไทย พัฒนารูปแบบการผลิต เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกาแฟ มากกว่าที่ประสบอยู่ รวมถึงส่งเสริมการปลูกกาแฟอยู่ได้กับพื้นที่ป่าอย่างยั่งยืนในรูปแบบการบริหารจัดการแบบ Ecosystem ของกลุ่มผู้ปลูกกาแฟในพื้นที่

กาแฟเป็นพืชเครื่องดื่มเศรษฐกิจของโลก ปัจจุบันคนไทยกำลังนิยมการบริโภคกาแฟมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปี พ.ศ. 2555 ความต้องการใช้เมล็ดกาแฟของโรงงานแปรรูปสูงถึง 67,620 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2554 ถึงร้อยละ 9.99 ซึ่งการผลิตของไทยไม่เพียงพอต้องนำเข้าเมล็ดกาแฟจากต่างประเทศ แต่การนำเข้ายังไม่สูงนักเพราะ ต้องเสียภาษีและต้องมีใบอนุญาตจากหน่วยงานราชการเท่านั้น เมื่อไทยก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือ AEC

ตั้งแต่ใน พ.ศ. 2558 เป็นต้นมานั้น ไทยต้องเปิดเสรีนำเข้าเมล็ดกาแฟจากอาเซียนโดยไม่มีภาษี ดังนั้นทุกภาคส่วนจึงต้องปรับตัว เพื่อสามารถแข่งขันทางการตลาดได้ โดยเป็นที่ยอมรับกันโดยสากลแล้วว่า ผลผลิตกาแฟของไทยมีคุณภาพสูงติดอันดับโลก โดยกาแฟที่นิยมบริโภคกันมี 2 สายพันธุ์ คือ อาราบิก้าและโรบัสต้า กาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าเหมาะสำหรับปลูกบนพื้นที่สูงและนิยมแปรรูปเป็นกาแฟสด ส่วนกาแฟสายพันธุ์โรบัสตานิยมปลูกภาคใต้เพื่อแปรรูปเป็นกาแฟสำเร็จรูป นอกจากนี้กาแฟยังเป็นพืชที่หน่วยงานทางราชการนิยมส่งเสริมให้ชุมชนพื้นที่สูงทำการเพาะปลูกเพื่อลดการทำลายพื้นที่ป่าและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

ดังนั้น โครงการวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าให้แก่อุตสาหกรรมกาแฟของประเทศไทยโดยจะเริ่มดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายต้นแบบคือบ้านป่าเหมี้ยง ต. แจ้ซ้อน อ. เมืองปาน จ. ลำปาง ซึ่งปัจจุบันบ้านป่าเหมี้ยงอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองปานประมาณ 35 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลแจ้ซ้อน ประมาณ 20 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,500 ไร่ หรือประมาณ 12 ตารางกิโลเมตรตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จำนวนประชากรในหมู่บ้านทั้งหมด 469 คน ชาย 243 คน หญิง 226 คน จำนวน 147 ครัวเรือน ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชนชาวบ้านส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก คือ การทำไร่เหมี้ยง (ชา) กาแฟเพาะเห็ดหอม ประมาณ 90% อาชีพรองอาชีพเสริม คือ รับจ้างทั่วไปและหาของป่าประมาณ 10% รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 33,541 บาท (บ้านป่าเหมี้ยง, 2559) ปัญหาที่บ้านป่าเหมี้ยงกำลังเผชิญคือการไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้เพราะยังขาดแคลนเครื่องมือในกระบวนการแปรรูปกาแฟ รวมถึงการยังไม่สามารถบริหารจัดการกลุ่มที่มีการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตกาแฟบ้านป่าเหมี้ยงได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ของการปลูกกาแฟบนพื้นที่ 1-A ของตำบลแจ้ซ้อนด้วยเหตุนี้ชุมชนและหน่วยงานราชการในท้องถิ่นจึงมีแนวคิดในการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อพัฒนาวิสาหกิจในการผลิตกาแฟ เพื่อสร้างรายได้และสร้างความเข้มแข็งในชุมชน และให้พื้นที่ปลูกกาแฟอยู่ได้กับพื้นที่ป่าได้อย่างลงตัว และเพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืนเพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าให้กับผู้ปลูกกาแฟ จึงได้เลือกพื้นที่บ้านป่าเหมี้ยง ต. แจ้ซ้อน อ. เมืองปาน จ. ลำปาง เป็นต้นแบบและเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม และจะนำสู่ความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ของการปลูกและผลิตกาแฟของบ้านป่าเหมี้ยง
2. เพื่อศึกษาและพัฒนาระบบการบริหารจัดการกาแฟกับป่าชุมชนในรูปแบบ Ecosystem

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในครั้งนี้ได้สืบค้นข้อมูลเกี่ยวข้องตามประเด็นที่จะศึกษาที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดความยั่งยืนโดยผ่านกิจกรรม Value Chain ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่ เพื่อสร้างให้เกิดเป็นคุณค่าร่วม (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2559, น.5)

ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ รวมถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะกล่าวต่อไป ดังนี้

1. ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain): เป็นชุดกิจกรรมซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมหลักและกิจกรรมรอง และเป็น การวิเคราะห์ลำดับกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายและสร้างความแตกต่างในเชิงบวก หรือความได้เปรียบเมื่อเทียบกับคู่แข่ง โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการเพิ่มมูลค่าที่มุ่งตรงไปยังผู้บริโภค ที่มีกิจกรรมที่เป็นกระบวนการ ดังนี้ องค์ประกอบของ Value chain Analysis)

1.1 กิจกรรมหลัก (Primary Activities) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือสร้างสรรค์สินค้าหรือ บริการ การตลาดและการขนส่งสินค้าหรือบริการไปยังผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่ การนำเข้า (Inbound Logistics) การดำเนินการหรือผลิต (Operations) การส่งออก (Outbound Logistics) การตลาดและการขาย (Marketing and Sales) และการบริการ (Services)

1.2 กิจกรรมสนับสนุนเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้กิจกรรมหลักสามารถดำเนินไปได้ ประกอบด้วย การจัดการหาและการจัดซื้อวัตถุดิบ (Procurement) การพัฒนาเทคโนโลยีและวิจัยสินค้า (Technology Development) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) และการพัฒนาอื่น ๆ (Firm Infrastructure)

2. กระบวนการแปรรูปกาแฟตามวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ การผลิตสารกาแฟ 2 วิธีด้วยกันคือกระบวนการแปรรูปแบบแห้ง (Dry Processing) หรือที่เรียกว่า "การสีแห้ง" และการแปรรูปแบบเปียก (Wet Processing) หรือที่เรียกว่า "การสีเปียก" กระบวนการแปรรูปแบบเปียกหรือสีเปียกจะคำนึงถึงคุณภาพผลิตภัณฑ์ในระดับสูงแต่ กระบวนการแบบแห้งจะให้รสสัมผัสกาแฟที่กลมกล่อมการผลิตแบบแห้ง (Dry Processing)

อนุรักษ เหล่าเขตรกิจ (2555, น.1) ศึกษาห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของผลผลิตอ้อย ในจังหวัดอุทัยธานี จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ (1) ศึกษาลักษณะทั่วไปในการผลิตภายใต้โครงการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับอ้อย โรงงาน (2) ศึกษาความเชื่อมโยงของห่วงโซ่คุณค่าระหว่างเกษตรกรและผู้รวบรวมผลผลิตอ้อยในจังหวัดอุทัยธานี (3) ศึกษาความเชื่อมโยงของชาวไร่อ้อยกับผู้ประกอบการและบริษัทที่ทำนิติกรรมในการผลิตอ้อย (4) ศึกษาปัญหาและ อุปสรรคที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่คุณค่าของอ้อยในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร ผู้ทำการผลิตอ้อย โรงงานในจังหวัดอุทัยธานีปีการเพาะปลูก 2554/2555 จำนวนทั้งหมด 210 ราย ซึ่งประชากรทั้งหมดที่ทำการผลิตใน การวิเคราะห์ได้แบ่งกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มตัวแทนผู้รวบรวม และผู้ประกอบการ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ภาพรวมเชิงพรรณนา พบว่า การดำเนินงานของตัวแทนหรือผู้รวบรวมต่อผู้ประกอบการเป็นในรูปแบบของการประสานงานในการส่งผลผลิต อ้อยไปยังผู้ประกอบการ เพื่อดำเนินการต่อในการแปรรูปให้ได้ตามมาตรฐานตามความต้องการโดยการเคลื่อนย้าย ผลผลิตอ้อย ทางผู้ประกอบการจะเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายทั้งหมด เช่น การติดต่อรับซื้อผลผลิต การทำสัญญา ซื้อขายล่วงหน้าและการเคลื่อนย้ายผลผลิตอ้อยที่เกษตรกรได้ส่งมาที่ตัวแทนหรือผู้รวบรวม เพื่อรวบรวมก่อนการ กระจายผลผลิต (Distribution centers) ไปสู่ผู้ประกอบการ จากข้อสังเกตของการกระจายผลผลิตในห่วงโซ่อุปทาน

ในหน่วยของความเชื่อมโยงของตัวแทนหรือผู้รวบรวมและผู้ประกอบการในลักษณะแบบ Pull กล่าวคือ จะมีการแจ้งปริมาณความต้องการอ้อยให้กับผู้ประกอบการเพื่อใช้ในการวางแผนการรับซื้อโดยจะมีการเข้าไปสำรวจข้อมูลคาดการณ์ผลผลิตจากทางตัวแทนหรือผู้รวบรวม เพื่อใช้ในการกระจายการรับซื้อผลผลิตจากที่อื่นในประเทศไทยให้ได้ตามความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้นผู้ประกอบการแต่ละรายจะมีการจัดการผลผลิตอ้อยที่รับซื้อมาโดยการทำผลผลิตอ้อยมีมูลค่าสูงขึ้นจากการเพิ่มปริมาณการผลิตทำให้โดยจะไม่มีสินค้าตกค้างที่ผู้ประกอบการหรือถ้าหากมีก็อาจจะมาจากสาเหตุของความเสียหายระหว่างการจัดการ ทั้งนี้ผู้ประกอบการจะนำไปขายให้กับในราคาที่ได้จะเป็นราคาสูงขึ้น ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของผลผลิตอ้อย คือ ประเด็นของผลผลิตอ้อยในปริมาณที่ลดลงและต้นทุนในการผลิตหรือการจัดส่งสูงขึ้น เนื่องจากราคาน้ำมันที่สูงขึ้นส่งผลให้ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้นถึงแม้ว่าราคาที่ขายได้จะสูงก็ตาม

วันชัย ลีลาทวิวงศ์ (2551, น.311) ได้ศึกษา การเพิ่มคุณค่าในโซ่คุณค่า (Value chain) ของอุตสาหกรรมอ้อยและเครื่องประดับ กรณีศึกษา : วิสาหกิจชุมชนพลอยไพลินนิลเมืองกาญจน์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และวิเคราะห์โซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมอ้อยและเครื่องประดับ และทำการเพิ่มคุณค่า (Value-added) เข้าไปในโซ่คุณค่า โดยเริ่มจากการเก็บข้อมูลขั้นตอน และกระบวนการผลิตในวิสาหกิจชุมชนตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของโซ่คุณค่าแล้วจึงทำการปรับปรุงโซ่คุณค่าด้วยการเพิ่มคุณค่าด้วยแนวคิดเทคนิคทางวิศวกรรมอุตสาหกรรม (Industrial engineering techniques) ได้แก่ การวิเคราะห์กระบวนการผลิต การจัดการห่วงโซ่อุปทาน เทคนิค ECRS (Eliminate Combine Rearrange Simplify : ECRS) เป็นต้น จากการศึกษาพบว่าสามารถเพิ่มคุณค่าได้ โดยการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิตจากการหล่อ (Casting) แล้วจึงนำนิลมาฝัง (Setting) เป็นกระบวนการหล่อพร้อมฝังนิล (Spinel in Wax Casting) เข้าไปที่เครื่องประดับ โดยทำการรวมกระบวนการเป็นกระบวนการเดียวกัน (Combine : C) และจัดลำดับกระบวนการใหม่ (Rearrange : R) ให้ง่ายขึ้น (Simplify) ซึ่งสามารถเพิ่มคุณค่าในกระบวนการหล่อจาก 44.65% เป็น 50.32% หรือเพิ่มขึ้นถึง 5.67%

ชัตติยะ อ่วมจันทร์ (2553, น.1) ได้ศึกษาและกำหนดกลยุทธ์บริหารห่วงโซ่คุณค่าของบริษัทน้ำตาล ABC จำกัด เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุที่ทำให้การผลิตน้ำตาลไม่ได้มาตรฐาน และนำเสนอกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหา โดยการศึกษาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากฝ่ายประกันคุณภาพของโรงงานน้ำตาล ABC และเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน 2 ท่านและใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ปัจจัยภายในด้วยห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) แผนผังสาเหตุและผล (Cause and Effect Diagram) SWOT Analysis TOWS Matrix) และการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์จากการศึกษา พบว่าโรงงานประสบปัญหาผลิตน้ำตาลไม่ได้มาตรฐานมีเมตน้ำตาลสีเหลืองปนกับน้ำตาลเมตดีส่งผลให้ไม่สามารถส่งมอบน้ำตาลให้ลูกค้าตามกำหนดเวลาและส่งผลให้การขายตาลเพื่อขายน้ำตาลคุณภาพดีและราคาที่สูงขึ้นทำได้ยาก จากปัญหาดังกล่าวโรงงานต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายนำมา Reprocess และสูญเสียรายได้เป็นจำนวนมากจากวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ จึงได้แนวทางการแก้ไขด้วยกลยุทธ์การเจริญเติบโต (Growth Strategy) แบบพัฒนาสินค้า (Product Development) โดยปรับปรุงเครื่องจักรที่ไม่มีประสิทธิภาพให้ดีขึ้นจะส่งผลให้

การผลิตสินค้ามีคุณภาพดีได้ตามมาตรฐาน ทำให้การตลาดขายน้ำตาลคุณภาพดีให้กับลูกค้าและสามารถขยายตลาดได้มากขึ้นทำให้องค์กรมีการเติบโตมากขึ้น

จากการศึกษาของวันชัย ลีลากวีวงศ์ และชัตติยะ อ่วมจันทร์ มีข้อค้นพบที่สำคัญคือ การรวมกระบวนการเป็นกระบวนการเดียวกัน (Combine : C) และจัดลำดับกระบวนการใหม่ (Rearrange : R) ตามหลักการเทคนิค ECRS รวมทั้งการปรับปรุงเครื่องจักรที่ไม่มีประสิทธิภาพให้ดีขึ้นจะส่งให้การผลิตสินค้ามีคุณภาพดีได้ตามมาตรฐาน ทำให้มีสินค้าคุณภาพดีให้กับลูกค้าและสามารถขยายตลาดได้มากขึ้นทำให้องค์กรมีการเติบโตมากขึ้นนั่นเอง

วีระพงษ์ ธัม (2556, ออนไลน์) Business Ecosystem หากกล่าวถึงห่วงโซ่อาหาร วงจรของสิ่งมีชีวิตในสภาพแวดล้อมหนึ่ง ซึ่งมีองค์ประกอบหลากหลายและทำหน้าที่แตกต่างกัน เช่น ผู้ผลิตสามารถผลิตอาหารขึ้นมาได้เอง พืชที่สังเคราะห์แสงมีผู้บริโภคหลาย ๆ ลำดับชั้น รูปแบบของสิ่งมีชีวิตก็จะแตกต่างกันไปในแต่ละสภาพแวดล้อม เรียกได้ว่าระบบนิเวศทางธรรมชาติคือวงจรความเป็นความตาย และสมดุลการอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตทั้งมวลในสภาพแวดล้อมหนึ่ง ๆ ในวงการธุรกิจตั้งแต่ปี 1990 เริ่มมีการศึกษาระบบนิเวศทางธุรกิจโดย “เจมส์ มัวร์” โพรเฟสเซอร์ของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เรื่องการเชื่อมโยงกันของห่วงโซ่ทางคุณค่า (Value Chain) ของธุรกิจแต่ละหน่วยในระบบนิเวศธุรกิจนั้นๆ ที่มีรูปแบบจำลองและคล้ายคลึงกับระบบนิเวศธรรมชาติมาก มีการศึกษาวิจัยพบว่าโดยมากมักจะพยายามแต่เพียงการเพิ่มประสิทธิภาพให้สินค้าและบริการสามารถตอบสนองลูกค้าได้ดียิ่ง ๆ ขึ้น ในขณะที่เดียวกันธุรกิจกลับไม่ประสบความสำเร็จในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอก การมองภาพใหญ่ที่ผิดพลาดทำให้เกิดความล้มเหลวในการจัดการ เราจะเห็นภาพธุรกิจดี ๆ จำนวนมากที่ไม่ได้ปรับปรุงตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ และล้มหายตายจากไป บริษัทเหล่านี้ไม่ได้ขาดความสามารถในการแข่งขัน ไม่ได้หยุดนิ่งในการพัฒนาตัวเอง แต่ด้วยสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ บริษัทที่มีคุณลักษณะเหมาะสมเท่านั้นที่จะอยู่รอดและเติบโตได้ดี ผมขอเล่าประวัติศาสตร์วิวัฒนาการสิ่งมีชีวิตให้เห็นว่าในอดีตสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดใหญ่อย่างไดโนเสาร์ครองโลกมาเป็นเวลาหลายร้อยล้านปีก่อนสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนและเกื้อหนุนให้สิ่งมีชีวิตขนาดเล็กลงใช้ทรัพยากรอาหารเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทั้งยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ พุ่มพริก ดูแลลูกอ่อน อย่างสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขึ้นมาแทนที่แสดงให้เห็นว่า “ขนาด” และ “ความสามารถในการฆ่า” ไม่ใช่สิ่งที่เป็นส่วนสำคัญในมุมธุรกิจแล้ว ยกตัวอย่างเช่นบริษัทอย่าง 3M ชื่อเต็มคือ Minnesota and Mining and Manufacturing Company ที่เดิมทำธุรกิจเกี่ยวข้องกับการผลิตเหมือง แต่สามารถผันตัวเองเข้าสู่ธุรกิจใหม่ ๆ ได้ต่อเนื่องจาก “รากฐานเดิม” ด้วยผู้บริหารและทีมวิจัยที่ยอดเยี่ยมผลิตผลอย่าง Scotch Tape, Post-It ก็เป็นผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับภาพรวมของระบบนิเวศใหม่มาก นั่นคือ การเจริญเติบโตของวงการธุรกิจ และการจัดการเอกสารในประเทศสหรัฐ ช่วยให้อุตสาหกรรมที่เหมาะสมกับระบบนิเวศนี้เติบโตจากบริษัทเล็กๆ ในมินเนโซตาเป็นบริษัทชั้นนำใน S&P500 ในมุมกลับกันระบบนิเวศทางธุรกิจหรือ Business Ecosystem ดี ๆ ที่มีอยู่ก็เอื้อให้เกิดบริษัทใหม่ ๆ จำนวนมากได้เช่นกันที่เห็นเด่นชัดคือ Silicon Valley ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่พุ่มพริกเลี้ยงดูตัวอ่อนให้กับบริษัทไอทียักษ์ใหญ่ เช่น Apple, Google, eBay, Nvidia, Adobe, Yahoo! ผลักดันให้อุตสาหกรรม Information Technology เป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของอเมริกา ในทางทฤษฎีถ้าจะมององค์ประกอบของระบบนิเวศทางธุรกิจดี ๆ มักจะประกอบด้วย

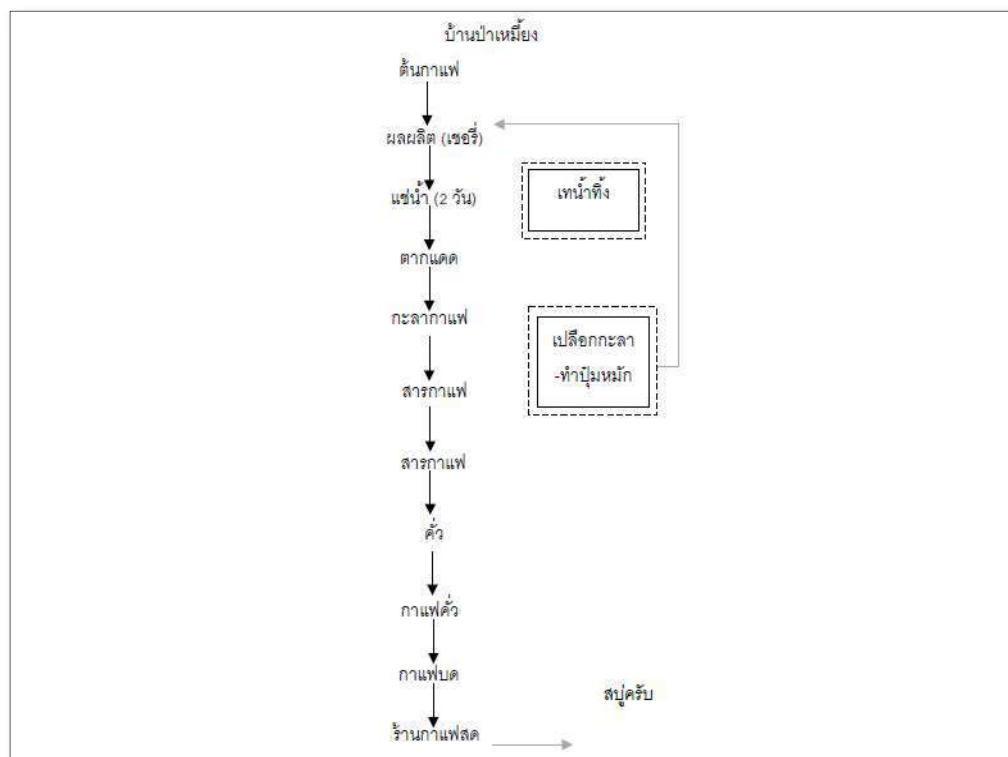
1. ความหลากหลายที่เกี่ยวพันกัน
2. ความซับซ้อนที่ช่วยให้การขาดองค์ประกอบหนึ่งไม่ทำให้ส่วนที่เหลือมีปัญหา
3. ความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรที่เกี่ยวพันระบบนิเวศนั้น ๆ
4. การแข่งขันที่ช่วยพัฒนาวิวัฒนาการของธุรกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling technique) โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ เกษตรกรผู้ปลูกปลูกกาแฟในพื้นที่หมู่บ้านป่าเหมี้ยงทุกราบ จำนวน 120 ครัวเรือน

ผลการวิจัย

สืบเนื่องจากวัตถุประสงค์ที่มีความเชื่อมโยงกับผลการวิจัยที่ได้ศึกษาสามารถแสดงผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

ภาพ 1 กระบวนการบริหารจัดการผลผลิตกาแฟบ้านป่าเหมี้ยง
ที่มา: จากสัมภาษณ์ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง เดือนพฤษภาคม 2560

The flowchart illustrates the coffee value chain in Thailand, organized into stages on the left and a main flow on the right.

Stages (Left Side):

- Customer
- Retailing
- Trading
- Tertiary Processing
- Secondary Processing
- การรวบรวม (Bulking)
- Primary Process
- Production
- Input
- Research

Main Flow (Right Side):

- Input:** มพร.สำนักงานป่า + สกท.ABC + มพร.
- Processing:**
 - เกษตรจังหวัด พัฒนาชุมชน โครงการหลวง
 - Individual Producer (Small Scale)
 - Wash Process 94%
 - Wash Process 94% (continued from Individual Producer)
 - Dry Process (5%)
 - Semi Process 1%
- Collection/Trading:**
 - วิสาหกิจชุมชน (from Dry Process)
 - โครงการหลวง Green Coffee (from Semi Process)
 - Village Collector (from Wash Process)
 - Coffee Trader (from Wash Process)
- Export/Marketing:**
 - Brokers (from all collection points)
 - Country Customer (from Brokers)
 - Trade Fairs (from Small & Large Exporter)
 - Small & Large Exporter (from Brokers)
 - Domestic coffee Roasters (from Coffee Trader)
 - Local Retail of coffee (from Domestic coffee Roasters)
 - Regional (ภาคเหนือ) (from Local Retail)

ที่มา: จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลของคณะวิจัย (เมษายน 2561)

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่าเริ่มต้นจากการวิจัยในพื้นที่ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาลำปาง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเชิงพื้นที่ (สกว.ABC) และ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และหน่วยงานภาคีในการสนับสนุนการฝึกอบรมและการพัฒนาคือสำนักงานเกษตรจังหวัดสำนักงานพัฒนาชุมชนและโครงการหลวงเป็นทรัพยากรภายนอกที่ใส่เข้าไปในชุมชนโดยกระบวนการวิจัย เมื่อเกิดการผลิตขึ้นในชุมชนมีการผลิตในรูปแบบการผลิตขนาดย่อมตามครัวเรือนและมีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กาแฟป่าเหมี้ยง จำนวน 1 กลุ่มในกระบวนการมีการผลิต 3 แบบ คือแบบแห้ง (Dry process) มีการใช้กระบวนการนี้ร้อยละ 5 ของเกษตรกร แบบเปียก (Wash process) ร้อยละ 94 และแบบครึ่งแห้งครึ่งเปียก (Semi process) ร้อยละ 1 จากนั้นมีการนำส่งไปยังผู้รับซื้อซึ่งประกอบด้วยวิสาหกิจชุมชนกาแฟป่าเหมี้ยงเป็นผู้รับซื้อในชุมชน โครงการหลวงผู้รวบรวมในหมู่บ้านและผู้รับซื้ออื่น ๆ ทั้งหมดนี้ได้ถูกหมุนเวียนเป็นกาแฟภายในประเทศกระจายตัวไปยังผู้ประกอบการรายย่อยและร้านกาแฟในท้องถิ่นโดยสามารถแบ่งกลุ่มลูกค้าอยู่ในงานแสดงสินค้าในภาคเหนือ และในระดับประเทศ

การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งทางด้านสถิติ ที่เกี่ยวกับการผลิต การบริโภคการตลาด ตามห่วงโซ่คุณค่ากาแฟ บ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง พบว่า

ต้นน้ำ

จำนวนครัวเรือนที่ปลูกกาแฟในหมู่บ้านป่าเหมี้ยง จำนวน 120 ครัวเรือน มีพื้นที่ปลูกประมาณ 1,500 ไร่ โดยส่วนมากเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลโดยแบ่งการปลูกผลิตผลทางการเกษตรเป็น 1) อโวคาโด ในสัดส่วนน้อย 2) เหมี้ยง ปลูกปะปนกับกาแฟในจำนวนที่น้อยกว่ากาแฟ และ 3) กาแฟ มีการปลูกมากที่สุดในพื้นที่ ประกอบด้วยพันธุ์อาราบิก้า, อาราบิก้า คาร์ติกา, Yellow Catimor โดยเงินทุนในการลงทุนด้านการเกษตรมีแหล่งทุน จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ธนาคารออมสิน และทุนส่วนตัว เวลาในการเก็บเกี่ยวผลผลิตคือเวลาเช้า การใช้ปุ๋ยกับกาแฟ กลุ่มเกษตรกรกรเกินร้อยละ 90 ใช้ปุ๋ย เคมี อินทรีย์ ไม่มีสูตรแน่นอน และร้อยละ 10 ไม่ใช้ปุ๋ยแต่ใช้สารประเภท น้ำหมัก โดยหมักเอง

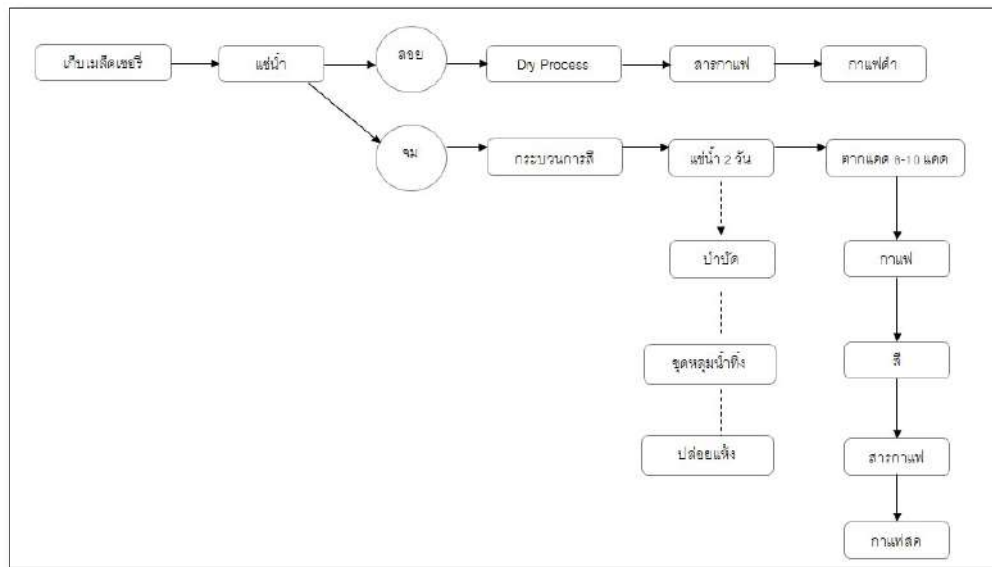
ปัญหาของต้นน้ำ

ปัญหาที่สำคัญของต้นน้ำ คือ ผลผลิตตกต่ำเนื่องจากมอดกาแฟเจาะตั้งแต่เมล็ดดิบ และแพร่กระจายออกไปรวมถึงเปลือก และดั่งแดง ที่มาเจาะลำต้นกาแฟ และปัญหาอีกประการคือพันธุ์กาแฟไม่เหมาะสมกับพื้นที่

กลางน้ำ

ผลผลิตที่จำหน่ายจากชุมชนสู่ท้องตลาดคือ 1) รูปแบบเชอรี่ กิโลกรัมละ 20-25 บาท ประมาณการที่จำหน่ายรูปแบบดังกล่าวร้อยละ 90 2) รูปแบบกะลา กิโลกรัมละ 120 บาท กำลังการผลิตประมาณ 100-200 กิโลกรัม ต่อวัน ประมาณการที่จำหน่ายในรูปแบบดังกล่าวร้อยละ 10 3) ร้านกาแฟสดในพื้นที่บ้านป่าเหมี้ยงมีจำนวน 1 ร้าน และ 4) ยอดเหมี้ยงจะนำมาทำเป็นชา และใบเหมี้ยงจะนำมาทำเป็นหมอนใบชา

กระบวนการในการจัดการกลางน้ำ ประกอบด้วย

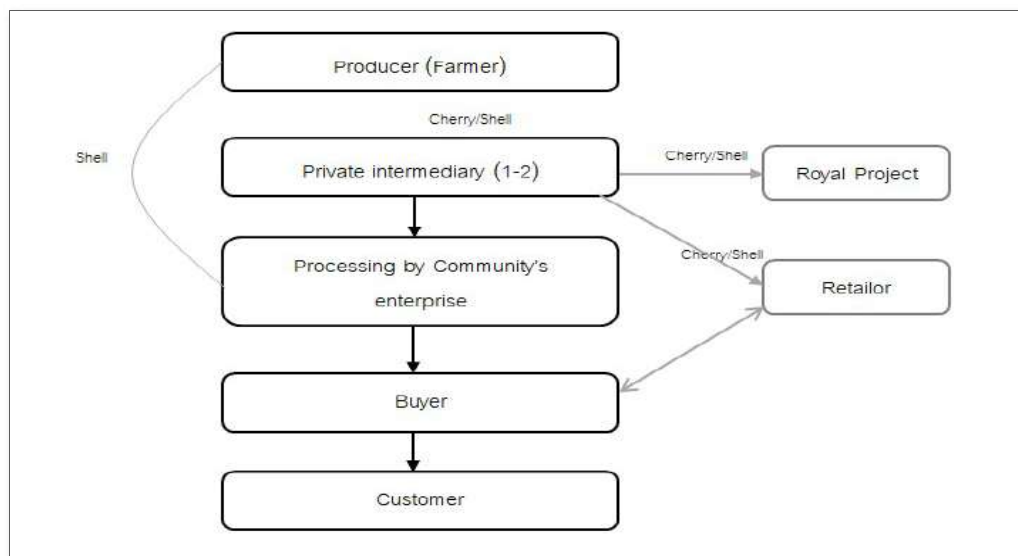
ภาพที่ 3 กระบวนการตั้งแต่เก็บเมล็ดเชอร์รี่ถึงสารกาแฟ
เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การศึกษาและพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ
ที่มา: จากสัมภาษณ์ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง เดือนพฤษภาคม 2560

ปลายน้ำ

การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าจากบ้านป่าเหมี้ยง ประกอบด้วย 1) แหล่งรับซื้อภายในหมู่บ้าน จำนวน 1-2 ราย (พ่อค้าคนกลาง) 2) โครงการหลวง เกษตรเป็นลูกสมาชิกของโครงการหลวง 3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในชุมชน มีการรวมกลุ่ม 12 ราย เพื่อจำหน่ายผลผลิตในรูปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

นอกจากนั้นก็มีการจำหน่ายผ่านโฮมสเตย์ประจำหมู่บ้าน มีการรวมกลุ่มแบบธรรมชาติจากผู้ประกอบการในชุมชน จำนวน 12 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวน 80 คน ทั้งนี้ได้มีการบริหารจัดการกลุ่มภายใต้กติกาเดียวกัน คือ คิดค่าบริการในอัตราเดียวกัน 450 บาท ต่อ 1 คน ต่อ 1 คืน รวมทั้งมีการหักกำไรเข้ากลุ่มสำหรับเป็นงบในการบริหารจัดการกลุ่ม

ดังนั้น จากการศึกษาพบว่าห่วงโซ่หลักของกาแฟบ้านป่าเหมี้ยง สามารถแสดงดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ห่วงโซ่หลักของกาแฟบ้านป่าเหมี้ยง (Mainstream of coffee chain)

ที่มา: จากสัมภาษณ์ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง เดือนพฤษภาคม 2560

จากกระบวนการข้างต้นอธิบายว่า เกษตร หรือผู้ผลิตจำหน่ายผลผลิตในรูปแบบเชอรี่ (ผลสด) และรูปแบบกะลากาแฟให้กับผู้รวบรวมในหมู่บ้านที่ปัจจุบันมีจำนวน 1-2 ราย จำหน่ายไปยังโครงการหลวง และผู้รับซื้อรายย่อย ภายในหมู่บ้านมีวิสาหกิจชุมชนแปรรูปกาแฟ ที่รับซื้อจากเกษตรกรในรูปแบบกะลากาแฟ เท่านั้น จากนั้นวิสาหกิจชุมชนจำหน่ายกะลากาแฟและแปรรูปกาแฟไปยังผู้ซื้อและบริโภคต่อไป

เมื่อคณะวิจัยสามารถมองภาพรวมของทั้งห่วงโซ่คุณค่าของกาแฟบ้านป่าเหมี้ยงที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งผู้วิจัยและชุมชนแล้ว จึงนำไปสู่ผลผลิตของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. คือ ระบบการบริหารการจัดการกาแฟกับป่าชุมชนในรูปแบบ Ecosystem โดยได้มีการศึกษาเชิงพื้นที่ตามเส้นทางของห่วงโซ่คุณค่าของกาแฟจากผลผลิตวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. สามารถแสดงได้ ในส่วนของรูปแบบระบบนิเวศ (Ecosystem) ของกาแฟบ้านป่าเหมี้ยง เปรียบเทียบกับข้อมูลด้านกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับการกระบวนการผลิตกาแฟของบ้านแม่แจ่ม (ชุมชนป่าคาสันติสุข) บ้านใหม่พัฒนา และดอยลังกา สามารถแสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

รูปแบบการจัดการธุรกิจกาแฟกับป่าชุมชน (Ecosystem) ที่มีการสรุปจากการศึกษาเชิงพื้นที่เป็น
 โครงข่ายความเข้าใจระหว่างชุมชนและนักวิจัยแสดงออกเป็นภาพดังนี้

ภาพที่ 6 ระบบนิเวศป่าเหมี้ยง

ที่มา: จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลของคณะวิจัย (เมษายน 2561)

ที่กล่าวมาข้างต้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเชื่อมโยงกับกระบวนการที่ทำให้เกิดสารกาแฟของ
 บ้านป่าเหมี้ยงที่มีทั้งกระบวนการแบบเปียก (Wash process) และแบบแห้ง (Dry process) เกิดขึ้นใน
 กระบวนการที่ส่งผลต่อคุณภาพกาแฟรวมถึงเป็นกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน
 เนื่องจากกระบวนการแบบเปียก (Wash process) คือการขจัดเนื้อกาแฟออกจากเมล็ดก่อนที่จะนำไปตาก
 แห้งวิธีนี้จะทำให้การแปรรูปมีค่ามากกว่าวิธีอื่น ๆ เพื่อย่อยเนื้อที่เหลืออยู่โดยรอบเมล็ดเชอร์รี่ที่สีแล้วที่เต็มไปด้วย
 เพกทิน (Pectin) ตามที่ (ฮอฟแมน, เจมส์, 2559) ได้กล่าวไว้ และเพกทินนี้คณะวิจัยได้สำรวจพื้นที่บริเวณ
 ที่มีการเทน้ำทิ้งภายหลังจากกระบวนการแบบเปียก (Wash process) พบว่าต้นไม้ทั้งพืชที่บริโภคได้และบริโภคไม่ได้
 สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ดี

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่ากาแฟของเกษตรกรรายย่อยในภาคเหนือตอนบน
 กรณีศึกษา บ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ห่วงโซ่คุณค่าของการปลูกและผลิตกาแฟบ้านป่าเหมี้ยง มีกระบวนการในการบริหารจัดการตั้งแต่
 ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีผลผลิตในรูปแบบเชอร์รี่ มีจำนวนร้อยละ 90 และผลผลิต
 ในรูปแบบกะลา มีจำนวนร้อยละ 10 โดยจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก และจำหน่ายผ่าน
 โครงการหลวง ซึ่งเกษตรกรต้องเป็นลูกสมาชิกของโครงการ นอกจากนั้นยังได้มีการรวมกลุ่มสมาชิกในรูปแบบ
 ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกาแฟ เพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามา

ภายในชุมชน รวมทั้งจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์ที่ให้บริการในหมู่บ้าน ซึ่งจากการรวมกลุ่มในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน จะเพิ่มอำนาจการต่อรองสำหรับการจำหน่ายผลผลิตกาแฟของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อนุรักษ์ เหล่าเขตรกิจ (2555) ที่ว่ากลุ่มเกษตรกรและกลุ่มตัวแทนผู้รวบรวมจะมีการแจ้งปริมาณความต้องการอ้อยให้กับผู้ประกอบการเพื่อใช้ในการวางแผนการรับซื้อ โดยจะมีการเข้าไปสำรวจข้อมูลตลาดการผลผลิตจากทางตัวแทนหรือผู้รวบรวม เพื่อใช้ในการกระจายการรับซื้อผลผลิต สำหรับกระบวนการหั่นโซ่คุณค่ากาแฟบ้านป่าเหมี้ยง มีการผลิต 3 แบบ คือ แบบเปียก แบบแห้ง และแบบครึ่งแห้งครึ่งเปียก ตามลำดับนั้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการผลิตแบบเปียก (Wash process) มีจำนวนมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของวันชัย ลีลากรวิงส์ (2551, น.311) คือ การรวมกระบวนการเป็นกระบวนการเดียวกัน (Combine : C) และจัดลำดับกระบวนการใหม่ (Rearrange : R) ตามหลักการเทคนิค ECRS รวมทั้งการปรับปรุงเครื่องจักรที่ไม่มีประสิทธิภาพให้ดีขึ้นจะส่งผลให้การผลิตสินค้ามีคุณภาพดีได้ตามมาตรฐาน ทำให้มีสินค้าคุณภาพดีให้กับลูกค้าและสามารถขยายตลาดได้มากขึ้นทำให้องค์กรมีการเติบโตมากขึ้นนั่นเอง

2. ระบบการบริหารจัดการกาแฟกับป่าชุมชนในรูปแบบ Ecosystem มีรูปแบบการจัดการธุรกิจกาแฟบ้านป่าเหมี้ยงกับป่าชุมชน (Ecosystem) ที่ผลิตจากต้นไม้และบริการต่าง ๆ ที่เกิดจากการผลิตกาแฟทำให้เกิดระบบนิเวศที่ดี มีผลไม้ เช่น กล้วย อะโวคาโด มะม่วง ฯลฯ พืชตระกูลถั่ว เช่น แมคคาเดเมีย สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ร่วมกัน และมีการบริหารจัดการป่าโดยชุมชนและกฎธรรมชาติทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการผลิตกาแฟจากสิ่งที่ธรรมชาติมีอยู่ ประโยชน์ที่เกิดจากการอนุรักษ์และรักษาต้นไม้ ดิน และ น้ำ เป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนตระหนักซึ่งแสดงออกถึงกฎระเบียบของหมู่บ้านและกระบวนการผลิตกาแฟที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมชุมชนสามารถใช้น้ำได้ดินได้ ตามที่ Allen, (2004, p.395) กล่าวว่า เราใช้น้ำจากใต้ดินก็ควรคืนความอุดมสมบูรณ์ให้กับดินโดยกระบวนการผลิตที่ให้ประโยชน์แก่ดินด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Idol, (2011, pp.209-270) ที่กล่าวว่าระบบนิเวศจากการทำการเกษตรขนาดเล็กและขนาดย่อมหรือแม้แต่การทำเกษตรในป่ามักจะคืนกำไรและผลประโยชน์สู่สังคมที่กว้างกว่า ซึ่งสิ่งที่จะรับประกันผลประโยชน์ที่ยั่งยืนนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นรายรอบต้นกาแฟและสวนกาแฟในพื้นที่นั้น ๆ และปัจจุบันอุตสาหกรรมกาแฟได้ก้าวเข้าสู่ทศวรรษแล้ว การคิดต้นทุนก็ควรอย่างยิ่งที่ต้องบวกเพิ่มในส่วนของต้นทุนทางสิ่งแวดล้อม เช่น ประเทศบราซิล เวียดนาม ที่มีกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการรักษาระบบนิเวศควบคู่กันกับการปลูกกาแฟซึ่งตรงกับความต้องการความปลอดภัยที่เป็นความต้องการพื้นฐานของผู้บริโภค ซึ่งจะส่งผลต่อความต้องการกาแฟที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นในตลาดกาแฟอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่ากาแฟของเกษตรกรรายย่อยในภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษา บ้านป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ทำให้ทราบถึงกระบวนการในการบริหารจัดการตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนั้นยังมีระบบการบริหารจัดการกาแฟกับป่าชุมชนในรูปแบบ Ecosystem มีรูปแบบการจัดการธุรกิจกาแฟบ้านป่าเหมี้ยงกับป่าชุมชน (Ecosystem) ที่ผลผลิตจากต้นไม้ และบริการต่าง ๆ ที่เกิดจากการผลิตกาแฟทำให้เกิดระบบนิเวศที่ดี มีการบริหารจัดการป่าโดยชุมชนและ ภูมิธรรมชาติทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการผลิตกาแฟจากสิ่งที่ธรรมชาติมีอยู่ ประโยชน์ที่เกิดจากการ อนุรักษ์และรักษาต้นไม้ ดิน และ น้ำ เป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนตระหนัก ดังนั้นจึงมีข้อเสนอให้ภาครัฐ ได้นำต้นแบบรูปแบบกระบวนการจัดการธุรกิจกาแฟบ้านป่าเหมี้ยงกับป่าชุมชน ไปใช้กับพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเกิดการเรียนรู้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับเกี่ยวกับผลตอบแทนทางสังคมตลอดห่วงโซ่คุณค่ากาแฟด้วยระบบการบริหาร จัดการกาแฟกับป่าชุมชนในรูปแบบ Ecosystem

เอกสารอ้างอิง

- ชัตติยะ อ่วมจันทร์. (2553). การศึกษาและกำหนดกลยุทธ์บริหารห่วงโซ่คุณค่าของบริษัทน้ำตาล ABC. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง บธ.ม.(การจัดการ), มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, กรุงเทพฯ.
- บ้านป่าเหมี้ยง. (2559). ข้อมูลทั่วไปบ้านป่าเหมี้ยง. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559, จาก <https://banpameang.wordpress.com/about/>
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2557). การวิจัยเพื่อการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ ระยะที่ 2 : การพัฒนารูปแบบการจัดทำรายงานความพอเพียง (Sufficiency Report) ของกิจการ. รายงานการ วิจัยฉบับสมบูรณ์, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.
- วันชัย สิลากวีวงศ์. (2551). การเพิ่มคุณค่าในโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ กรณีศึกษา: วิสาหกิจชุมชนพลอยไพลินนิลเมืองกาญจน์. ในการประชุมเชิงวิชาการประจำปีด้านการจัดการโซ่ อุปทานและโลจิสติกส์ ครั้งที่ 8 (หน้า 311-319). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร.
- วีระพงษ์ ธีม. (2556). Business Ecosystem. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2559, จาก <https://portal.settrade.com/blog/10000li/2013/06/07/1298>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2560). ยุทธศาสตร์กาแฟ 2559-2563. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจ การเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

- อนุรักษ์ เหล่าเขตรกิจ. (2555). *การศึกษาท่วงโซ่คุณค่าของผลผลิตอ้อยในจังหวัดอุทัยธานี*. (รายงานวิจัย).
กรุงเทพฯ: ฝ่ายกิจการสาขาคหณืตอถลาง, ธนาการเพือการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.
- ฮอฟแมน, เจมส์. (2559). *สมุดแผนที่โลกของกาแฟ = The world atlas of coffee* (พิมพ์ครั้งที่ 1).
(วัชชพล ทฤษฎีรักษ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: บลู สกาย บุ๊คส์. (ต้นฉบับภาษาอังกฤษ พิมพ์ ค.ศ. 2014).
- Allen, S. (2004). Safety-net role of tree roots: evidence from a pecan (*Carya illinoensis* K. Koch)–cotton (*Gossypium hirsutum* L.) alley cropping system in the southern United States. *Forest Ecology and Management* 192(2), 395-407.
- Idol, T. (2011). *Ecosystem Services from Smallholder Forestry and Agroforestry in the Tropics. Integrating Agriculture, Conservation and Ecotourism: Examples from the Field*, 209-270, Issues in Agroecology – Present Status and Future Prospectus Book Series. Springer Nature Switzerland AG.
- Whitman, W. (2017). *Walt Whitman and The Celebration of Nature*. Retrieved October 1, 2017, from <https://ian.umces.edu/blog/2017/09/14/walt-whitman-and-the-celebration-of-nature/>

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES REVIEW

**คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**